

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 3.

Onsdagen den 18 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Rosén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 9, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Linköpings stad.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov. *Vid remiss av statsverkspropositionen.*

Därvid anförde:

Herr *Lindman*: Herr talman! Jag läste för några dagar sedan i en tidning här i huvudstaden, som anses vara regeringsorgan, nämligen Svenska Morgonbladet, om den kritik, som riktats mot regeringen, att den var mycket obehörig, att man leddes av personliga bevekelsegrunder och att man naturligtvis icke fick gå så hårt fram mot regeringen. Det föll mig i tankarna detta, när jag såg, att jag var den förste talaren vid remissdebatten. Jag kom att tänka på att det är icke så rysligt lätt att vara ledare för oppositionen i dessa tider. Ty skulle man händelsevis i en kritik av regeringen använda något för starka ord, så faller man strax under det nyss uttalade omdömet att icke ha använt sakliga skäl utan ha letts av partisinne. Skulle man återigen vara mild i sina omdömen, då är jag alldeles övertygad om att samma tidning skulle i morgon med glädje inregistrera, att oppositionen hade rakt ingenting att säga, att den regering, som tillhör samma parti som denna tidning, är alldeles utmärkt och att allt som den kommer med är alldeles förträffligt. Nu får man naturligtvis, åtminstone ämnar jag göra det i den kritik — även en del beröm — som jag kommer att ägna åt den föreliggande kungl. propositionen, vara så saklig som möjligt, något som jag för min del alltid brukar vara i remissdebatterna.

Det första, som man brukar tala om i en remissdebatt, är det förslag till riksstat, som blivit förelagt riksdagen, och jag vill börja med att uppriktigt lyckönska regeringen och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet till det sätt, på vilket finansplanen i år kunnat uppgöras, beroende på att landet haft en så gynnsam ekonomisk utveckling, vilket på upprepade

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ställen också framhållits i herr finansministerns uttalanden. Det har varit kraftigt växande statsinkomster, och detta är naturligtvis i sin tur beroende på att näringslivet och enskilda haft det så ställt, att de kunnat lämna bidrag i ökad mån till statens inkomster. Emellertid är det med varje budget, även om den såsom denna medger skattelättnader, likväl så, att det finnes även litet mörka sidor i den, och dessa kan man ju då icke helt och hållet förbigå. Jag har funnit en av dessa i det förhållandet, som hänger tillsammans med upptagandet av högre inkomst av tullarna, i det att detta har kunnat ske genom att man räknat med ökad import av spannmål, och detta, herr talman, är återigen beroende på — något som man måste taga i betraktade — den jämförelsevis dåliga skörd, som vi haft förra året. Alltså det som är till fördel för statens inkomster i form av ökade tullar för spannmålsimport kommer tillbaka och är den mörka sidan jag talade om i form av jordbrukets betryckta ställning förra året. Samma förhållande återkommer för övrigt på ett annat ställe, nämligen i riksräkenskapsverkets beräkningar av inkomst- och förmögenhetsskatten, i det att detta verk på grund av samma förhållande räknat med lägre inkomst- och förmögenhetsskatt än annars behövt göras. Jag kan säga, att samma sak går igen på ännu ett ställe i riksstaten, nämligen då man räknat med högre inkomst av malmexporten. Detta beror på en ökad malmexport. Den går till vårt södra grannland, och därifrån kommer det av malmen framställda stålet åter och översvämmar oss till skada för en annan svensk näring, nämligen järnindustrien. Det är följaktligen icke så få skuggsidor, som man icke kan förbigå.

Beträffande frågan om hur man upptagit inkomsten, kan man naturligtvis alltid diskutera om detta. Jag har funnit av alla remissdebatter jag varit med om, att det är tämligen ofruktbart att syssla därmed, i det att den ene ser det på ett sätt och den andre på ett annat. Jag skall därför icke uppehålla mig därvid, utan det får vederbörande utskott taga hand om. Och ungefär detsamma kan man säga även om användningen av de medel, som stå till förfogande för anslag till diverse utgifter.

Det är emellertid en annan sak, som jag skulle vilja påpeka, nämligen den, att man måste vid uppgörandet av finansplanen icke se bara på det föreliggande budgetåret utan även tänka på framtiden eller i varje fall på det närmast följande budgetåret, och då finner man, att i det budgetförslag, som nu föreligger, har man i den vällovliga avsikten att lätta svårigheterna för näringslivet kommit med ett förslag om att nedsätta frakterna för gods på statens järnvägar. Det upptages därför en utgiftspost eller inkomsterna minskas med 2.5 miljoner kronor. Men denna utgift är i själva verket, räknat för helt år, 10 miljoner kronor. Följaktligen kommer den att vid påföljande budgetår drabba icke med 2.5 utan med 10 miljoner kronor.

Det är också en annan omständighet, som visserligen har kommit till sedan denna proposition var uppgjord, men som kan komma att utöva inflytande, och det är de stora arbetskonflikterna, som hänga såsom ett hot över oss och som kunna komma att inverka på inkomstberäkningarna. Men jag vill tillägga, att vi väl alla hoppas, att de må kunna bli så snart som möjligt avvecklade.

Vi begå — säkerligen är jag icke ensam om den känslan — här i riksdagen understundom det felet, att vi fatta beslut utan att vi alltid ha riktigt klart överblickat de ekonomiska konsekvenserna av dessa beslut. Så var efter min mening fallet i en stor fråga förlidet år, nämligen i skolfrågan. Det försäkrades då, att den skulle icke komma att kosta mera än 741,000 kronor mer än förut. Det gavs mycket uttryckliga försäkringar om att så skulle vara fallet. Nu finna vi vid genomgåendet av åttonde huvudtiteln, att man till att börja med räknat med en ökning på ett anslag till följd av ökning av

antalet ordinarie läraretjänster med 421,000 kronor eller nära 425,000 kronor. Det är ju en mycket god sak i sig, ty denna lärarkår behöver en bättre ställning genom ökat antal ordinarie tjänster. Det är önskvärt särskilt därför, att denna kår varit tillbakasatt i lönehänseende. Det är således från den synpunkten icke något att säga därom, men beloppet står där, och det talas om att det kommer att ökas. Drar man ifrån den beräknade ökningen 741,000 kronor dessa 425,000 kronor, så står det kvar 316,000 kronor. Det är således den ökning, som enligt försäkringarna skulle vara det mesta som skulle komma i fråga. Jag vet icke i vad mån den ytterst önskvärda förbättringen av extralärarnas ställning kan komma att inverka på detta, jag har endast i förbigående velat påpeka förhållandet. Men man finner på en enda post, nämligen på det anslag, som erfordras för att göra det möjligt för obemedlade att slippa betala bidrag till ljus- och vedkassan, att man där har kommit till en ökning av 330,000 kronor. Alltså redan med dessa två poster har man överskridit de 741,000 kronorna. Nu är det visserligen sant, att dessa 330,000 kronor icke avses att uttagas redan detta år, ty herr ecklesiastikministern delar upp dem på en femårig tidsperiod, så att det utgår en femtedel under det första året, men utgiften kommer automatiskt att utgå fullt efter fem år med 330,000 kronor. Över denna utgift sätter herr ecklesiastikministern upp ett förvånat ansikte och tycker att det är märkvärdigt. Ja, herr talman, det är så man gjort vid beräkningarna, vid uppgörandet av förslaget om vad det skulle komma att kosta, och jag undrar, om icke man kommer att få sätta upp ett förvånat ansikte en och annan gång till i samma fråga. Jag har icke gjort det, men jag förmodar, att regeringen har gjort det på en annan punkt i åttonde huvudtiteln, nämligen där det talas om vilken inverkan denna reform kommer att få på folkskoleväsendet. Det gavs även där mycket bestämda försäkringar, att reformen skulle icke komma att inverka på folkskoleväsendet och kostnaderna för detsamma. Men nu heter det i herr statsrådets uttalande, att det är »sannolikt, att läroverksreformen av år 1927 och den sig allt mera yppande tendensen till utökning av folkskolans lärokurs med ett 7:e skolår komme att i långt högre grad än man föreställt sig inverka i riktning mot en stegring av lärarbehovet».

Jag vill påpeka detta därför att det visar, hur vi gå tillväga i riksdagen, det visar hur vi besluta men göra utredningar efteråt, något som i hög grad varit fallet i just denna fråga.

Det sammanhänger, herr talman, med en annan fråga, som jag vill övergå till, nämligen de automatiska anslagen. Här har herr finansministern låtit göra en mycket förtjänstfull utredning angående dessa automatiska anslag. Det är en förträfflig sak, därför att efter min mening är denna fråga, om de automatiska anslagen, en av de besvärligaste, som vi ha att dragas med, en av de största farorna för budgeten. Jag har tillåtit mig påpeka det vid olika tillfällen i riksdagen, och det gläder mig därför särskilt, att vi fått denna utredning, av vilken man kan se, vilken betydelse dessa anslag i själva verket ha. Vi finna av den promemoria, som blivit uppgjord i finansdepartementet, att man vid beräkningen av anslagen under sex år till och med det budgetår, som nu föreligger till behandling, fått vidkännas en ökning av de automatiska anslagen av i runt tal 39 miljoner kronor eller, om jag räknar ifrån fjärde huvudtiteln, icke mindre än 55 miljoner kronor, alltså detta på sex år. När vi nu fått detta framlagt, skulle jag vilja för det första uttala såsom ett önskemål, att denna undersökning, som naturligtvis är mera detaljerad än som framgår av promemorian, kunde komma oss riksdagsmän till del i en något mera specificerad form, så att man, åtminstone där de automatiska anslagen undergå den högsta ökningen, kunde få se dem, så att man kunde närmare klargöra, varifrån dessa högst betydande ökningar komma. Vidare och

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

för det andra skulle jag vilja säga: låt oss icke slå oss till ro med att denna utredning är gjord, utan låt oss försöka, både regering och riksdag, se till, om vi icke skulle kunna åstadkomma några åtgärder för att få litet bättre hand över dessa ökningar, som nu bara rulla och rulla vidare med en naturkrafts verkan. Vi finna, att där och där är det ökning med det och det beloppet, under socialdepartementet är det ökning med 25 miljoner kronor, på 8:e huvudtiteln med 12.5 miljoner kronor. Jag kan icke säga varifrån dessa ökningar komma, men nog skulle man vilja, att det gjordes en undersökning på den punkten. På anslaget till pensionsstyrelsen, för folkpensioneringen, är det en ökning på 2 år med åtta miljoner kronor för att så småningom till mitten av århundradet eller 1950—1951 stiga till 63 à 64 miljoner kronor. Måste det vara så, må det vara, men nu finner man, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet på denna punkt säger, att det är möjligt, att pensionsnämnderna förfara med för lätt hand, och han har föreslagit vissa åtgärder för att kunna kontrollera, hur de gå tillväga.

Jag framhöll i fjol den enorma ökningen på anslaget till folkskollärorelöner. Jag vill, när jag nämner detta, särskilt rikta mig till den i kammaren närvarande redaktören för tidningen Socialdemokraten, herr Engberg, och påpeka, att detta har icke med lärorelönerna att göra utan att det har att göra med inrättandet av nya lärartjänster, och om antalet av dessa ökas i hög grad, då är det naturligt att det är väsentligen därifrån den stora ökningen kommer. En annan punkt — jag anför bara ett par exempel — rör kostnaderna för den fria rättegången. Den är i och för sig en god sak. Dessa kostnader beräknades, när densamma infördes år 1919, till 75,000 kronor. Nu äro de uppe i 445,000 kronor, och på denna punkt säger också statsrådet, att här kommer man nog att få göra en undersökning, om dessa kostnader kunna nedbringas. Jag känner mig övertygad om, att riksdagen och Kungl. Maj:t böra låta sig angeläget vara att beträffande dessa automatiska anslag undersöka, om ej statsmakterna skulle kunna taga dessa anslag i sin egen hand och litet mera kontrollera dem, så att icke underordnade myndigheter ute i landet kunna driva upp dem hur högt som helst.

Resultatet av den uppgjorda riksstaten visar på det glädjande förhållandet, att finansministern kan bjuda på skattesänkningar, vilket naturligen alltid med tacksamhet mottages både i riksdagen och ute i landet. Vi få emellertid icke tänka oss, att vi skola sätta punkt efter den skattesänkning, till vilken vi ha kommit. Vi måste sträva efter att komma ytterligare nedåt, ty även det tal på den direkta skatten, etthundrafemtio, som här föreslås, är i själva verket för högt. Ifrån dessa, sålunda mycket tacksamt mottagna, skattesänkningar går tanken ju osökt över till det sätt, på vilket man i statsverkspropositionen föreslår att avbetala statsskulden. Det är ett rätt ömtåligt kapitel, och man kan lätt bli missförstådd, när man talar om det. Jag hoppas emellertid, att jag icke skall bli det.

Det är den mest naturliga känsla i världen för en människa, som har skulder, att hon söker befria sig från dem så mycket som möjligt. Det är naturligt, och det vore onaturligt, om det ej vore fallet. Kan hon göra det genom inskränkningar och besparingar o. s. v., så är det det bästa, som hon kan taga sig till. Det är följaktligen också naturligt, att samma känsla går igen, när det gäller dem, som ha att handhava ett samhälles eller, som det här är, statens ekonomi. Men varje sådan sak får drivas med en viss urskillning. Det är efter min uppfattning ej fördelaktigt, om man dogmatiskt och envist binder sig fast vid, att man år efter år skall betala på statsskulden efter en viss på förhand uppgjord bestämd regel, så att inkomsterna från en viss inkomstkälla skola gå till avbetalning av statsskulden, oavsett om denna inkomstkälla blivit betydligt större än man kanske tänkte sig, när regeln fastslogs. Jag menar,

att man får ge akt på, att det lever och rör sig runt omkring oss, och att förhållandena kunna vara olika det ena året mot det andra. Här se vi, som det framhålles i propositionen, att näringslivet utvecklats sig på ett sådant sätt, liksom det ekonomiska livet överhuvud taget, att inkomsterna ha rikligt influtit till statskassan. Detta visar här på, att i den mån man kan lägga på skattebetyrningen och svårigheterna för näringslivet, i samma mån har man att motse samma lyckliga förhållande ett kommande år, och det kanske i ännu högre grad. Jag menar, att det kan mycket väl ifrågasättas, om icke ett ytterligare lättande på bördan skulle vara fördelaktigare för staten än att enbart fasthålla vid statsskuldens avbetalande efter på förhand fastställda principer.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Emellertid har finansministern och regeringen, som jag förstår, mycket gärna önskat, att en sådan avbetalning sker och jag klandrar det ej. För att få fram motiv för, att det bör ske i den stora omfattning som i år föreslås — jag tror att det är 18 miljoner kronor som skulden skulle avbetalas med, har herr finansministern en utredning, som man också måste hälsa med tillfredsställelse, nämligen i vad mån statens tillgångar äro räntabla eller icke räntabla. Och det resulterar i, att 202 miljoner kronor av dessa tillgångar äro oräntabla. Detta har kommit fram genom en metod, som jag icke riktigt för min del vill vara med om att godkänna. Man har nämligen för att komma fram till detta skilt ifrån en del av statens inkomster. Kammarens ledamöter känna till detta resonemang, åtminstone de, som ha tagit del av detsamma i den kungliga propositionen, detta resonemang, att vissa inkomster skall man ej räkna med, t. ex. inkomsterna av de statens domäner, som staten ej nedlagt något kapital för att förvärva, och icke heller med statens inkomster av malmfälten. Jag vill för det första säga, att beträffande den sistnämnda punkten har staten visserligen ej vid den uppgörelse, som gjordes 1907 och sedermera fullföljts, lagt ut några kontanta pengar. Men det finnes naturaprestationer, som kunna vara likvärdiga med pengar. Och det förvärv, som gjordes av malmfälten, hänger tillsammans med ganska stora prestationer av staten, då den åtog sig grundliga omkostnader för järnväg och för malmfrakterna etc. Detta håller sålunda ej alltid streck.

Vidare vill jag säga, beträffande talet om att utvidga detta till att avse andra statens tillgångar än man syftade på år 1926, att huvudsaken i alla fall är, om inkomsterna från de tillgångar, där staten nedlagt kapital, täcka utgifterna — och det göra de ju i riklig mån — och vidare huruvida statens samtliga tillgångar äro större eller mindre än skulderna. De äro högst betydligt mycket större. Jag menar sålunda, att något absolut nödvång att göra en så kraftig amortering av statsskulden, som finansministern här föreslår, och som han på ett ställe i utredningen visar på, hur stor den kommer att bli intill budgetåret 1931—1932, icke föreligger. Ty det betyder en ökning av de skattedragandes olägenheter och det betyder ett visst förfång för näringslivet i dess helhet.

Vi se emellertid, i hur hög grad man är beroende just av detta näringsliv. Trontalet talar i en passus om egnahemsverksamheten och trontalet talar på ett annat ställe om ökade anslag för nyodlingar och betesförbättringar. Men jag vill ställa mot detta den frågan, huruvida åtgärder i tillräcklig mån vidtagas för det jordbruk, som redan existerar. Statsverkspropositionen talar, som jag sade, om den dåliga skörden, och vi se vad den medfört beträffande ökningen av spannmålstullarna. Men det är icke bara detta. Hur många gånger har det icke sagts i denna kammare, att jordbruket skall övergå till animalisk produktion och att jordbruket ej skall bygga sin drift på spannmålsodling? Nu finner man, hurusom viktiga delar av jordbruket äro utsatta för ganska stora svårigheter och obehag. Se till exempel, hur det är ordnat

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och ställt med vår smörexport! När man jämför å-priset, som erhålles på den engelska marknaden för svenskt smör och för danskt smör, gör man sig osökt den frågan: Varför skola vi ej kunna få lika mycket för vårt smör som danskarna? Finnas ej förutsättningar för att vi skola kunna ordna det för oss lika bra? Det är ett område, som borde bli föremål för stor uppmärksamhet. Ett annat är köttimporten. Före kriget hade Sverige ett betydande exportöverskott av kött. Detta har förvandlats till ett importöverskott av betydande storlek under sista åren. Det är alldeles uppenbart, att detta är till förfång för den jordbruksnäring, som slagit sig på den animaliska produktionen. Och det visar sig naturligen också i starkt nedgående priser, så att de i vissa fall äro lägre än före kriget. Om man då ändå kunde exportera kött för att motverka denna import! Men det går icke, det låter sig icke göra, därför att de länder, dit man skulle exportera, ha förståndigt nog omgärdat sig med ökade tullar för att motverka denna import. Trontalet talar om, hur man på det ekonomiska området inom Nationernas förbund fastslagit grundsatsen om fritt handelsutbyte mellan länderna. Ja, herr talman, det är en vacker teori, som man ställt upp för sig, men i praktiken se vi in på våra knutar, hurusom vi, när vi skola exportera vårt kött, möta tullmurar i grannländerna både i söder och väster. Det är förhållanden, som man icke borde låta gå obeaktade förbi. Och samma sak möter oss på andra områden. Jag skall endast vidröra ett exempel, nämligen frågan om den gamla järnhandlingen. Vi höra uttalanden i statsverkspropositionen om depressionen, som ej förbättras, om det prekära läge, vari järnhandlingen befinner sig. Om kammarens ledamöter för en gångs skull ville taga del av, hur det verkligen förhåller sig på detta område, huru exportsiffrorna gått ned och huru importsiffrorna ökats, så skulle kammarens ledamöter bli slagna av förvåning. Naturligtvis vet jag väl, att det är tillsatt en undersökningskommission. Jag hoppas, att regeringen får fram den utredningen mycket snart och även lämna den till riksdagen med det första. Men detta erinrar mig om en händelse, som inträffade förliden sommar i en avlägsen skogsby, som jag besökte. Byn låg försänkt i sorg, därför att i ett av hemmen hade familjefadern avlidit. När jag frågade efter orsaken, så sade man, att orsaken var den, att de dröjt så länge med att tillkalla läkare. Byn var avlägsat belägen, och de trodde, att det skulle gå över, men när läkaren kom, var tillståndet mycket betänkligt, och när han sedan ställt diagnosen och ordinerat medicin, hann denna icke komma fram, förrän husfadern var död. Nu har regeringen tillkallat sakkunniga för att få en diagnos på järnhandlingen. Nu anhåller jag få vädja till handelsministern att skaffa fram utlåtandet eller diagnosen så fort som möjligt och att icke dröja med att skaffa medicinen.

Jag kan icke underlåta att efter detta nämna några ord om försvarsfrågan. I trontalet vid riksdagens öppnande heter det, att Nationernas förbund har under det gångna året fortsatt sitt arbete för utjämnande av motsättningarna mellan folken. Så heter det lakoniskt i talet. Trontalet är alltid hållet i sådan där lapidarstil, och det är tur för författaren, därför att annars hade han väl fått göra någon kommentar till detta uttalande. Och hade han gjort det, hade han ej kunnat underlåta att komma in på frågan, hur det gått med nedrustningen, och vi hade fått höra, hurusom man jämmerligen misslyckats med den, hurusom förhållandena i världen icke endast äro frid och glädje, utan att det är ganska bekymmersamt på en del håll. Det är klart, att då hade också framgått, hur olika vi i vårt land gått till väga i jämförelse med de flesta andra länder, hur ödesdigert det gångna året varit för vårt försvar, huru nedrustningsbeslutet genomförts till sina yttersta konsekvenser, och vilken brist på intresse att göra sitt bästa, som förefinnes hos den, som i närvarande stund är talesman för fjärde huvudtiteln. Det var nu i alla fall de-

ras mening, som genomförde detta beslut, att man skulle vinna effektivitet inom den beslutade ramen. Det sades uttryckligen ifrån, att det var meningen. Nu visar det sig, att kostnaderna ha blivit större än då beräknades. Jag tror, att det är 11 miljoner kronor mera, än man då räknade med. Det är ej underligt, det är helt naturligt, därför att man då räknade med för låga kostnader. Man räknade t. ex. portionspriset till 80 öre, churu det nu beräknas till 93 öre av försvarsministern och av arméförvaltningen till 95 öre. Men man behöver endast gå till själva fjärde huvudtiteln här för att finna, att så är fallet. Jag vill uppmana kammarens ledamöter att slå upp och läsa sidan 261, som handlar om hur det gått med flyget, där det heter, att medelsbehovet har under flera av anslagen blivit större än som beräknats. Nu, herr försvarsminister, säger jag ingalunda detta därför, att jag hyser den allra ringaste skadeglädje över, att det gått som det gått med dessa beräkningar. Jag gör den frågan: vilket är nu det viktigaste för er, som genomförde beslutet, att hålla kostnaderna inom ramen eller att vidhålla vad ni då lovade, effektiviteten inom denna ram, även med risk att kostnaderna icke kunna bringas ned. Jag förstår, att på många håll är andan sådan, att den första frågan är den viktigaste. Jag hoppas emellertid, att regeringen icke skall komma att se den fullt på samma sätt. Men då frågar man sig helt naturligt: har den försvarsorganisation, som trädde i kraft den 1 januari i år, den utlovade effektiviteten? Naturligen kan jag icke här stå och inför kammaren redogöra för på vilka punkter jag finner, att så icke är fallet. Jag skall emellertid draga fram två, därför att jag är övertygad om att en hel del av kammarens ledamöter icke känna till förhållandet.

Då den nya försvarsorganisationen antogs, uttalades det uttryckligen och från alla håll, att de, som uttogos till linjetjänst, skulle uteslutande användas för vapenövning. Dåvarande försvarsministern, herr Hansson, ålderspresidenten, greve Hamilton, vår nuvarande talman, herr Bernhard Eriksson, den nuvarande handelsministern, herr Hamrin, alla uttalade enfattiskt, att nu skulle det bli något annat av. Det skulle bli en renodlad militärtjänst för dessa linjetjänstare. Och nu, ärade ledamöter av kammaren, nu vill jag säga er, hur det blivit med detta och hur man genomfört den saken. Jo, det finns *en* arméfördelning, där resultatet blivit, att linjetjänstarna inom hela fördelningen göra mera handräckning än ersättningsreserven. Det finns ett regemente, där linjetjänstarna göra nära 23,000 handräckningsdagar men ersättningsreserven blott litet över 11,000. Vid ett annat regemente göra linjetjänstarna 24,300 handräckningsdagar och ersättningsreserven 9,600. Jag har icke kunnat räkna ut hur mycket som i genomsnitt går bort för linjetjänstarna, men det är minst 17 vardagar och troligen något mera, kanske 23. Man kan sannolikt våga säga, att det är åtminstone 20 dagar, som gå bort, vilket de nyssnämnda ledamöterna av kammaren förklarade icke skulle bli fallet.

Det är också en annan punkt, som jag vill framhålla. Jag minns särskilt, att herr ålderspresidenten talade här om den lilla men goda maskinarmén. Herr talman! Den lilla armén, den ha vi fått, men var äro maskinerna? Majoriteten här i kammaren beslöt, att det skulle sättas upp en tankbataljon med stridsvagnar, sålunda sammanlagt ett femtiotal vagnar. Det anslogs emellertid för anskaffning endast 400,000 kronor, att utgå under tio år. För detta belopp erhåller man fem sådana vagnar, fördelade på tio år. Jag vet väl — jag ser, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ser litet förebrående på mig — att man inköpt tio stycken gamla vagnar, men äro de också riktigt dugliga, herr statsråd? Vi ha att räkna med att de behöva ersättas, och då få vi fem stycken nya vagnar på tio år till denna bataljon.

I fråga om materielen kan man för övrigt taga upp post efter post, så till exempel beträffande det då så mycket omhuldade flygvapnet. Redan första

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Året fann man, att man måste eftersätta anskaffningen av materiel, därför att kostnaderna hade felräknats i fråga om andra anslag. Detta tar jag från den kungl. propositionen själv, så att det kan ej vara felaktigt. Året därpå var förhållandet detsamma, och nu, det tredje året, finner herr försvarsministern, att han även måste ingripa på organisationen. Med andra ord, den materiel, som man beslöt att anskaffa, har icke blivit anskaffad, och den organisation, som man samtidigt beslöt, har icke blivit utförd på det sätt, som man då menade, att den skulle bliva.

Nu kan man naturligtvis säga, som vår ärade ålderspresident sade, när vi sammanträdde första gången i år, att vad tjänar det till att hålla fast vid ett föråldrat försvarsväsen. Jag menar, att löftet, att försvaret skulle göras effektivt, skall väl i alla fall stå fast. För min del hoppas jag, att det aldrig skall komma över mig en sådan häglöshetens och modlöshetens anda, att jag, när det gäller försvaret av vårt land, kan fälla orden: Vad tjänar det till?

Jag övergår från detta till tvenne andra områden, som jag icke kan underlåta att tala om. Det ena är frågan om arbetstvisterna. Trontalet har ju bebådadt ett lagförslag beträffande rättstvister, alltså ett ganska begränsat område. Det är ju uppenbart — det ha vi alla kännning utav — att man från socialdemokratiskt håll kommer att resa det allra mest energiska motstånd mot detta förslag, i trots av de uttalanden, som blivit gjorda från ledande socialdemokratiskt håll i riksdagen och på andra håll vid tidigare tillfällen. Regeringen tycks nu hava avstått ifrån det vida betydelsefullare område, som omfattar åtgärder till förebyggande av arbetsinställelser vid samhällsviktiga företag. För den saken har dock det frisinade partiet tidigare visat ett mycket stort intresse. Nu är det klart, att all den lidelse, som kan väckas till livs från det socialdemokratiska partiets sida, kommer att väckas mot förslaget om rättstvister. Jag vågar säga, att den knappast kunde ha blivit större, även om regeringen nu hade tagit med också denna viktigare del av programmet vid detta tillfälle — det hade icke blivit större motstånd för det — men för att använda ett mycket mildt uttryck, regeringen har varit förföljd av en makalös otur vid sina utredningar på detta område.

Så till sist ett ord om kommunalskattefrågan. Det hette i trontalet, att regeringen överväger, om den skall lägga fram ett förslag. Ja, herr talman, regeringen brukar ju *väga*. Det är ju dess officiella uppgift. Det följer med vägmästarepolitiken. Vi finna vi, att på detta område icke blott *väger* regeringen, utan den *överväger*. Det är nästan så att man skulle vilja göra sig den frågan: Har regeringen i detta fall någon övervägmästare, som den är beroende av? Vi kunna ju taga det som en fixeringsbild, ärade ledamöter av kammaren, så kanske vi finna honom.

Nu är det så, och det är det allvarliga i denna sak, att regeringen säger själv genom finansministern, att den kommunala skattebördan är mycket tung, och det veta vi alla, att den är. Det gjordes i denna kammare i fjol, när vi behandlade denna fråga, så många uttalanden till förmån för en lösning, ja, verkliga opinionsyttringar för att frågan skulle återkomma vid denna riksdag, så att jag hoppas livligt, att regeringens övervägande måtte övergå i handling. Icke minst med hänsyn till missödet med skogsbeskattningen är detta önskvärt. Kammarens ledamöter minnas, hurusom vi förra året fingo de strängare taxeringsbestämmelserna men gingo miste om själva skattelindringen. Jag menar, att denna fråga är så viktig, att de, vilka det vara må, som förhindra dess framläggande, därigenom taga på sig ett stort ansvar. Det skulle bli en stor besvikelse, om icke denna fråga kommer fram vid denna riksdag.

Och nu, herr talman, har jag strax hållit på en timme, men det är också bara några få ord, som jag ytterligare har att besvara kammaren med. Det

talas i våra dagar så mycket om partier och om partigränser. En majoritet i riksdagen genomför emot en betydande minoritet sin vilja i utomordentligt viktiga och betydelsefulla frågor, såsom skett beträffande försvarsorganisationen och skolreformen. Samma majoritet skulle kunna göra mycket för mildrande av partimotsättningarna, om den vid genomförandet av nyordningar ville göra detta så, att den största möjliga hänsyn toges även till minoritetens önskuingar. Regeringen skulle, om den ville, kunna göra icke så litet för detta måls vinnande, och det i hela landets intresse.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det enda i den föreliggande statsverkspropositionen, som väckt någon egentlig uppmärksamhet, är förslaget till skattesänkningar. Regeringen och speciellt finansministern har också redan fått mottaga många lyckönskningar med anledning av dessa. Även jag skall be att få ansluta mig till gratulanterna. Skattesänkningar äro alltid något mycket populärt. Det finns ingenting, som genomsnittsmedborgaren har så svårt att bära med jämnmod, som att han skall behöva bidra till de allmänna utgifterna. Litet var suckar eller gör något annat, när debetsedeln kommer, och ceremonien upprepas, när det blir tid att betala den. Det är alltså en lycka för en regering, som kan fäga folk med minskade skatter. Någon av de elaka herrar, som skriva i tidningarna, har slängt fram det antagandet, att regeringen skulle vara särskilt lycklig däröver, att den kunnat komma med denna present till folket så här några månader före de allmänna valen till andra kammaren. Det tror jag icke. Jag tror icke alls, att förslaget om sänkning av inkomst- och sockerskatten och om nedsättning av godstaxorna är resultatet av någon beräkning eller ansträngning från regeringens sida. Finansministern har knappast behövt bemöda sig för att kunna framlägga det. Det har väl snarare kommit som en glad upptäckt, kanske rentav som en överraskning, att man kunde pryda budgeten med denna blomma, tack vare goda överskott på tidigare beräknade inkomster och en god konjunktur i övrigt. Men att gunstiga omständigheter här ha varit behjälpliga, minskar naturligtvis icke glädjen inom regeringen. Denna regering har sannerligen icke ofta lyckan med sig!

Egentligen är det under sådana förhållanden hårt att grumla glädjekällan, men jag kan icke hålla tillbaka några funderingar om både den föreslagna skattesänkningen i och för sig och sättet att bereda lindringar. Det är ju två betryckta, som skola hugsvälas med skattelindringarna, den enskilde skattedragaren och näringslivet.

Tänker man på de enskilda skattedragarna, vill man ju gärna, att de, som ha det svårast, skola bli i första hand hjälpta. Inkomsttagaren på till exempel 2,000 kronor om året torde emellertid icke känna någon synnerlig glädje inför utsikten att få sin kronoskatt minskad med 30 öre. Den hjälp, han får, är ju också i själva verket utan betydelse. Han skulle vara mycket mera betjänt med en lindring i den indirekta beskattningen, som fördyrar dagens nödortft. Det skulle ur de fattigas synpunkt vara av ett helt annat värde, om man använde de 9.4 miljoner, som nu skola gå till minskning av inkomstskatten, för att exempelvis helt taga bort sockerskatten och ytterligare något minska kaffetullen. Genom att lägga minskningen på konsumtionsskatterna, skulle den större anparten av skattedragarnas besparing gå till de minst bärkraftiga. Genom minskning av inkomstskatten drager i själva verket de högre inkomsttagarna, som minst behöva lindring, huvudparten av besparingen.

Tänker man på näringslivet, tror jag icke heller, att man kan säga, att sänkningen av inkomstskatten är av någon större betydelse. Nedsättningen av godstaxorna spelar för visso en helt annan roll. Jag vet visserligen, att det göres invändningar också mot denna åtgärd, men skall den vidtagas, före-

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

faller det mig vara bättre att behålla inkomstskatteprocenten oförändrad för att möjliggöra en omedelbar nedsättning av godstaxorna. En sådan åtgärd skulle också betyda en väl motiverad försiktighet med hänsyn till framtiden.

Det ser nästan ut, som om den nuvarande finansministern icke anser sig böra ha några bekymmer med hänsyn till uppgörandet av kommande budgeter. Hans förslag innebär ju faktiskt, att medan han undandrar den av honom framlagda budgeten endast omkring 20 miljoner i inkomster, så undandrar han kommande budgeter, för vilka kanske andra få svara, 27.5 miljoner kronor årligen. Det kan knappast vara en sund finanspolitik att förfara så, då ju varken finansministern eller någon annan kan med säkerhet säga något om läget under kommande år. Tar man nämligen sänkningen av godstaxorna i hela den avsedda utsträckningen under det kommande budgetåret och behåller inkomstskatteprocenten oförändrad, så har man åtminstone i någon mån garderat sig. Och jag betonar, att det ur näringslivets synpunkt för visso är mycket mera värdefullt att få sänkningen av godstaxorna genast och mera säkert än att få en minskning i inkomstskatten. En taxesänkning kan ju icke heller anses vara utan betydelse för de bredare lagren, då den måste komma att påverka varupriserna.

Men det är icke blott sättet att utföra skattelindringen, som är ägnat att väcka betänkligheter. Även förutsättningarna för densamma stämma till eftertanke. Finansministern har framhållit, att skatteminskningen möjliggöres genom ökade inkomster på tullar och genom användandet av den ökade inkomsten från malmbolaget för finansiering av löpande utgifter. Den möjliggöres naturligtvis också på grund av undanskjutandet av åtgärder för den allmänna välfärden och trivseln, även där sådana åtgärder äro högst av nöden.

Det ligger icke så litet av galenskap i en ordning, där man kan glädja människorna med att de kunna få lägre skatter, tack vare att de betala så mycket mera i tullar. Galenskapen blir icke mindre, därför att det är en regering av liberalt etiketterat folk, som bjuder på denna fröjd. Borde det verkligen icke ha legat närmare till hands att taga de ökade tullintäkterna såsom anledning till att föreslå nedsättning i vissa tullar?

Vad vinsten från malmbolaget angår, skall jag inskränka mig till att ifrågasätta, om det verkligen kan anses förnuftigt att taga i anspråk den avkastning av naturtillgångarna, som man lyckats bevara åt staten, för löpande utgifter. Vore det icke rimligare, att dessa medel nyttiggjordes för produktiva ändamål, för att skapa nytt kapital åt landet, till exempel genom en rationell skogsförbättring? Riksdagen bör icke gå den frågan förbi, och befinnes den innesluta något av värde, böra vi besinna, att det just nu är rätta tiden att förhindra, att de ökade vinsterna från malmbolaget rent automatiskt sugas upp i budgeten.

Om alltså enligt min mening skattesänkningen kan utföras på ett bättre och förnuftigare sätt än det, regeringen föreslagit, måste jag dock säga, att mina största betänkligheter gälla, att man överhuvud ytterligare minskar statens tillgångar så länge som det ännu finnes ett så stort behov av åtgärder för folkets välfärd och trivsel. Jag har på den punkten en mening rakt motsatt den, herr Lindman förde till torgs. Det finns emellertid ett bestämt sammanhang mellan regeringens förslag till skattesänkningar och torftigheten i dess reformprogram. Det är, som jag redan påpekat, genom att eftersätta den sociala omvårdnaden, genom undanskjutandet av folkliga reformer på olika områden, som skattesänkningen möjliggöres. Endast för tillgodoseendet av de mest trängande behoven av förbättringar i vår folkpensionering skulle en betydande del av de 20 miljonerna behövas, för att nu icke tala om sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. Men regeringen är tydligen mera lyhörd för dem, som jämra sig, om de få betala något av sitt överflöd, än för de

verkligt betryckta. Ja, det är icke utan att man i förslaget att ännu starkare pressa kommande budgeter spårar ett bestämt försök att även för framtiden försvåra finansieringen av reformarbetet. För den, som alls icke delar den meningen, att nu allt är välbeställt här i landet, utan i stället ser och vet, att ännu mycket återstår att göra för folkets sociala trygghet och trivsel, finnes det all anledning att energiskt reagera mot en sådan politik. Det är icke genom att bjuda skåderätter av än så populärt slag, som man gör folket lyckligt, utan genom en omvårdnad, som ger folket trygghet och rofäste, och genom oförtrutet arbete för en ny social och ekonomisk ordning.

Det finns anledning att i riksdagens första stora debatt dröja något vid detta. Vår uppfattning av hur förhållandena äro och böra vara, bestämmer ju vårt handlande som folkrepresentanter. Och det är icke att förfalla till något »teoretiserande», ärade ålderspresident, om vi söka klargöra den allmänna syn, som bör vara vägledande i vår praktiska gärning.

Vid högtidliga och, för övrigt, även vid vardagliga tillfällen tala vi gärna om samhället — staten, kommunen — såsom det för oss alla gemensamma hemmet, folkhemmet, medborgarhemmet. Bilden har måhända efter den senaste stora författningsreformen fått en flitigare användning än tillförene, men även under det politiska fåväldets tid tillgreps den från makthavarnas sida, i synnerhet när det gällde att hos massorna inpränta känslan av förpliktelse till det allmänna, skyldigheten att bära bördor och bringa offer. Det är kanske också i plikt-känslan, som uppfattningen om samhället såsom det gemensamma hemmet starkast och bäst kommer fram. Sin egen rätt och sin egen andel är den enskilde sällan sen att hävda, men i omtanken om andra är han icke lika snar.

Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre, där försöker ingen skaffa sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ned och plundrar den svage. I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tilllämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrare och utplundrade.

Det svenska samhället är ännu icke det goda medborgarhemmet. Här råder visserligen en formell likhet, likheten i politiska rättigheter, men socialt sett består ännu klassamhället och ekonomiskt råder fåtalets diktatur. Olikheterna äro stundom skriande; medan några bo i palats, betrakta många det som en lycka, om de få bo kvar i sina kolonistugor även under den kalla vintern; medan en del leva i överflöd, gå många från dörr till dörr för att få en beta bröd och den fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka lurar. Skall det svenska samhället bli det goda medborgarhemmet, måste klasskillnaden avlägsnas, den sociala omsorgen utvecklas, en ekonomisk utjämning ske, de arbetande beredas andel även i det ekonomiska förvaltandet, demokratin genomföras och tillämpas även socialt och ekonomiskt.

Man skall kanske invända, att den sociala och ekonomiska utjämningen länge pågått och alltjämt fortgår. En liberal nationalekonom gjorde för en tid sedan ett nummer av att sedan 1860-talet lönen för grovarbetare och statare vuxit betydligt raskare än för lektorer och kammarråd. Men detta visar ju alls icke, att vi nått ett tillstånd, med vilket vi böra slå oss till ro. Även om armodet är mindre nu än förut, så är dock nöden alltjämt daglig gäst i tusende svenska hem, fastän man i vissa kretsar icke tänker på den mer än vid juletid. Massor av medborgare leva i betryck och otrygghet. Mer än 5 % av befolkningen åtnjöt fattigvårdsunderstöd år 1924 — och dock är fattigvården för de flesta den sista resursen efter långa fruktlösa försök att klara sig själv. Lönen för

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

arbetare inom handel, industri och samfärdsel pendlade 1926 mellan 1,431 och 3,572 kr., och genomsnittslönen låg under hälften av dessa belopp sammanlagda. För stataren var samma år värdet av lön och stat 1,105 kr. I vår tid får det vändas många gånger på slanten, innan den ges ut, om en sådan inkomst skall räcka till det nödortfitta för ofta stora familjer. Men ändock ropas det från många håll på lönesänkningar, och svenska arbetsgivareföreningen svänger lockoutklubban i syfte att tvinga fram sådana. Den alltjämt rådande oerhörda ojämnheten i den ekonomiska fördelningen illustreras på ett slående sätt av statistiken över enskilda personers år 1921 redovisade förmögenhet. 9 % av inkomsttagarna ägde 90 % av förmögenheten; av 2,946.052 inkomsttagare redovisas 2,319,621 utan angiven förmögenhet, men vi hade 933 inkomsttagare, som disponerade miljonförmögenheter, nära 2½ miljon vardera. Ser man på de särskilda yrkesgrupperna, blir illustrationen kanske ännu mera talande. Där har man t. ex. jordbruket. På varje medlem av godsägarefamiljen kom en förmögenhetsandel av 128,000 kronor, på varje medlem av hemmansägarefamiljen en andel av 5,400 kronor, på medlem av torparefamiljen en andel av 213 kronor och på medlem av statarefamiljen en andel av 16 kronor 25 öre. Inom industrien är motsättningen lika bjärt, om man jämför vad som kommer på en medlem av företagarefamiljen och en medlem av arbetarefamiljen. Vi kunna ju lämpligen se på de just nu mest aktuella industrierna. Vid sågverken kom på varje medlem av företagarefamiljen en förmögenhetsandel av 44,000 kronor, på medlemmen av arbetarefamiljen 118 kronor, inom pappersmasse- och pappersindustrierna voro siffrorna respektive 73,920 kronor och 113 kronor, vid malmgruvorna 80,000 kronor och 138 kronor etc. Detta är siffror, som tala och som agitera. Det blir ständigt flera, som fråga sig, varför den ekonomiska fördelningen skall i så hög grad vara till de hårt arbetandes nackdel; vår tids människor betrakta icke ett samhälle av fattiga och rika såsom en gudomlig ordning; de lyssna icke när de mättes profeter predika »Österlandets förnöjsamhet».

Det är den stora uppgiften för en ärlig demokratisk politik att göra samhället till det goda medborgarhemmet. Men tar man del av den sittande regeringens program, sådant det avspeglar sig i trontal och statsverksproposition, så är man berättigad till frågan: är denna regering demokratisk mer än till namnet? Dess ekonomiska politik representeras främst av en kommunalskattereform, som, sådan den framträdde i fjol, snarare ökade än lättade skattebördan för de minst bärkraftiga, och som väl i år kommer att i sina eftergifter åt höger bli ur demokratisk synpunkt ännu sämre. Dess sociala politik får sitt främsta och förnämsta uttryck i förslaget till lag angående kollektivavtal, vilken bildar inledningen till en lagstiftning i syfte att försvåra de arbetande klassernas kamp för högre levnadsstandard, och som nu drives fram mot de organiserade arbetarnas protester. Men någon antydning om att regeringen ämnar framlägga t. ex. förslag om arbetslöshetsförsäkring, finner man icke. Det är tydligt, att den sittande regeringen icke har någon starkare känsla för behovet av förändringar i den sociala och ekonomiska ordningen. Den finner väl med sin partipress, att allt är ganska gott. Dess chef har ju också en gång förklarat, att för den borgerliga demokratien har deltagandet i det sociala reformarbetet oftast inneburit uppoffringar. Från den, som ser saken så, är knappast någonting att vänta till gagn för det sociala och ekonomiska demokratiseringsarbetet.

Det är endast på ett område av det sociala fältet, som regeringen visat någon iver och handlingslust; det är i fråga om arbetsfreden. Tyvärr måste man konstatera, att detta ingripande icke präglas av något socialt förnuft, icke är ägnat att tjäna en utveckling fram till social fred och socialt samförstånd, utan i stället hotar att ytterligare försämra det nuvarande tillståndet.

Det har under den offentliga debatt, som pågått om den s. k. arbetsfredslagstiftningen, även från icke socialistiskt håll med kraft hävdats, att det stora problemet om arbetsfreden icke löses genom tvångslagar utan på samförståndets väg. De samförståndsdiskussioner mellan arbetsgivare och arbetare, som öppnats i England, ha även hos oss omfattats med ett livligt intresse. Jag vågar icke bestämt uttala mig om, huruvida även i vårt land de ifrågavarande parterna äro redo för en liknande överläggning. Lockoutherrarnas stridslystnad just nu är icke något gynnsamt tecken. Men man bör kanske fästa större avseende vid det faktum, att under de senaste 10 å 15 åren tre fjärdedelar av alla tvister mellan arbetsgivare och arbetare avvecklats utan öppen konflikt. Och jag vågar bestämt hävda, att regeringen skulle göra en betydligt förnuftigare och mera gagnelig användning av sin nitälskan för arbetsfreden, om den sökte föra arbetsgivare och arbetare samman till samförståndsdiskussioner än genom att driva fram en lagstiftning, som reser arbetarklassen i harnesk, och som är impopulär redan på förhand även långt utanför arbetarnas krets. Men en av den Ekmanska regeringens första åtgärder var ju, som bekant, att spränga de överläggningar mellan representanter för arbetare och arbetsgivare under förmedling av opartiska, som tillkommit på den senaste socialdemokratiska regeringens initiativ, och som, om de ostörda fått fortgå, måhända kunnat föra längre än man från början vågade hoppas. Med en sådan start för den sittande regeringens arbetsfredspolitik är det förklarligt, att fortsättningen endast kunnat framkalla nya konflikter. Regeringen har icke haft mod och förstånd nog att vända om från en felaktig väg. Den har bara desperat fortsatt, som den började.

Det är så mycket mera förvånansvärt, att socialministern kunnat vara med härom, som han icke blott tidigare ådagalagt ett gott förstånd i sociala ting utan också offentligen givit till känna, att en lagstiftning om arbetsfreden bör komma till stånd endast under vissa bestämda förutsättningar. Till dessa förutsättningar hörde arbetare- och arbetsgivareorganisationernas förtroende till planerade åtgärder. Åtminstone inom arbetareorganisationerna möta lagstiftningsförsöken en djup och allmän misstro. Att under sådana omständigheter forcera fram lagar kan endast leda till en skärpning av motsättningarna och ett försvårande av allvarliga samförståndssträvanden.

Det är rätt kuriöst, att en socialist skall behöva varna en frisinnat-liberal regering för att lägga nya stenar på vägen till samförstånd. Enligt en vulgär småborgerlig uppfattning vilja ju vi socialister striden för dess egen skull och knyta våra förhoppningar om framgång till en ständig oro och skärpta motsättningar. I verkligheten äro vi, även socialt sett, mycket fredsvänliga. Inom den socialistiskt skolade delen av arbetareklassen är det en ganska allmän mening, att det nya och bättre samhället säkrast och bäst reses under fredlig utveckling. Vi betrakta arbetet såsom den förnämsta källan till rikedom och kultur. Vi se i det ostörda värdeskapandet en av de viktigaste betingelserna för allmänt väl och enskildas bästa. Under senare år har man även bland arbetarna börjat fundera över om icke förhållandet på arbetsmarknaden skulle kunna nöjaktigt regleras på ett bättre sätt än genom öppna, förödande strider. Strejkvapnet tillgripes nu sparsammare. Enligt den officiella statistiken var antalet strejker under åren 1916—1920 i genomsnitt 442 per år, 1921 302, 1922 354, 1923 192, 1924 238, 1925 211 och 1926 191. Alltså en mycket betydande nedgång. Antalet av strejker berörda arbetare var: 1916—1920 i genomsnitt 45,464, 1921 44,053, 1922 43,547, 1923 42,995, 1924 19,495, 1925 20,438 och 1926 28,046. Man finner även här, att under de sista åren det skett en betydlig minskning i strejkernas omfattning i jämförelse med de närmast föregående åren. Om trots denna påtagliga återhållsamhet ändå slutresultatet i statistiken blir, att flera arbetare under perioden 1921—25 varit indragna

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

i öppen konflikt än under närmast föregående femårsperiod, beror det därpå, att arbetsgivarna i större utsträckning börjat använda sig av lockouten. Man bör dock observera, — och det har helt nyligt kommit fram ett mycket uppmärksammat tecken därpå — att även på arbetsgivaresidan tränger sig fram insikter och stämningar av annat slag än de, som behärska herrarna i svenska arbetsgivareföreningen.

Utan att av de anförda siffrorna draga några för långt gående slutsatser, torde man kunna betrakta det såsom ingalunda utsiktslöst att allvarligt syssla med samförståndstanken. Men man bör från början göra klart för sig, att skall den kunna beredas någon betydande och varaktig framgång, måste den tagas upp i demokratisk anda. Begreppen herre och tjänare måste definitivt övergivias. Envisas man att i arbetaren se endast en lejd varelse, som man skall draga så mycket fördel av som möjligt mot minsta möjliga vederlag, då kommer man ingen vart mot den bättre ordningen. Men vill man i arbetaren se en värdefull medarbetare i företaget och som sådan göra honom delaktig icke blott i arbetet utan också i skötsel och ledning och avkastning, då kan det löna sig att på allvar undersöka, huru långt samförståndets, de gemensamma intressenas och samarbetets väg bär. Man kommer då in på den industriella demokratis problem, som enligt min mening innesluter den verkliga lösningen av arbetsfredens problem och som, löst med ärlighet och förstånd, kommer att mäktigt bidra till övervinnandet av näringslivets svårigheter och till en stegrad produktion.

Ingen är nog naiv att tro på ett snart genomförande av den industriella demokratin. Det finnes ännu mycket av fördomar att övervinna å ömse sidor. Arbetsgivarna och arbetsledarna äro ömtåliga om sitt, de äro rädda för att ledningen skall förlora sin myndighet, sin rörelsefrihet, sin driftighet. En del arbetare se med misstro på en nyordning, som i vissa fall kan komma att lägga på dem ett betydande ansvar utan motsvarande compensation genom ökad andel i avkastningen. På båda sidor tänker man nog ännu i allmänhet först och mest och litet för mycket på sig själv. Här behöver allmänandans utbredas, och det är min tro, att en allvarlig undersökning av problemet skall kunna övertyga många om att en sådan allmänhänsyn visst icke står i strid med de enskildas intressen, att man även här kan på ett gott sätt samtidigt tjäna allmänt väl och eget bästa. Ju förr vi börja denna undersökning desto snarare skall insikten härom komma och desto bättre skola vi vara rustade att praktiskt lösa uppgifterna, när de en gång på grund av förhållandenas egen utveckling icke längre kunna undanskjutas.

Vårt lands första socialdemokratiska regering föranstaltade en utredning rörande den industriella demokratis problem, och genom motion bringades förslaget om införande av driftsnämnder under prövning vid riksdagen 1924. Riksdagen avböjde då att taga ställning under hänvisning till att myndigheternas yttranden ännu icke avgivits, men i det godkända utskottsutlåtandet betecknas problemet som »ett av nutidens allra viktigaste» och understrykes starkt behovet av att finna medel, som kunna leda till samförstånd. Numera föreligga myndigheternas yttranden, och det skulle vara av stort intresse att från regeringsbanken få höra, huruvida man inom den sittande regeringen över huvud ägnat saken någon uppmärksamhet. Skulle regeringen vara tveksam i fråga om en framställning till riksdagen, behöver den därför icke sitta med armarna i kors. Finns intresse, kan detta mycket väl taga sig uttryck i ett initiativ för att föra samman representanter för de närmast intresserade parterna till överläggningar om ett friare realiserande av idén om driftsnämnder och om en ännu längre gående industriell demokrati. Genom ett dylikt initiativ skulle regeringen, jag upprepar det, göra större gagn för arbetsfreden än genom att trumfa igenom en lagstiftning, som på många håll betraktas

såsom en klasslagstiftning. Skulle icke den sittande regeringen i elfte timmen kunna taga sitt förnuft tillfång och åtminstone göra ett försök att handlägga denna viktiga angelägenhet såsom en allvarlig samhällsfråga och icke endast som en prestigefråga för vissa ledande frisinade och liberala politiker?

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Den industriella demokratis problem är emellertid icke blott en fråga om fred på arbetsmarknaden. I sin innersta kärna berör den hela formen för förvaltandet av landets produktiva företag och syftar ytterst till att på det industriella området fullborda den utveckling, som redan ägt rum på det politiska området, nämligen från envælde till demokratiskt styrelsesätt. Men liksom vägen till politisk demokrati var lång och mödosam, räkna vi med att den fulla industriella demokratin endast så småningom kommer att genomföras. Det är dock på tiden, att en början göres, och ingen är närmare till att här taga ett initiativ än landets regering. Har den sittande regeringen någon tanke på ett sådant initiativ, så bör den icke göra det svårare för sig själv genom en politik, som skapar misstro och motvilja bland de organiserade arbetarna.

När jag här talat för ett initiativ till samverkan och samförstånd mellan två betydande makter inom det nuvarande samhället, så har jag hela tiden varit medveten om, att svårigheter här möta icke blott på grund av den egoism och misstro, som frodas hos många arbetsgivare och arbetare. Ännu större svårigheter skapas genom den förgiftning av allmänandan, som måste bli en följd av den förstöckelse och brutalitet, varmed representanter för borgerliga åskådningar uppträda i pressen och allmänna representationer, när det gäller t. ex. de arbetslösa. Det måste framkalla bitterhet, hätskhet och hat inom de befolkningslager, över vilka arbetslöshetens förbannelse i främsta rummet vilar, när man finner hur representanterna för de välbeställda utveckla hela sin energi för att förhindra, att de arbetslösas betryck lindras. Försöken att förhindra vissa kommuner, där arbetarna ha ett dominerande inflytande, att bringa de arbetslösa en något bättre hjälp, än den hårda statliga arbetslöshetspolitiken tillstäd, äro utslag av denna för samförståndet förödande och samhällsandan förgiftande förstöckelse.

Samma förstöckelsens anda behärskar allttjämt arbetslöshetskommissionen och regeringen. Den mjukare och smidigare tillämpning av gällande direktiv, som skulle kunna bringa lättnad i den tryckande atmosfären kring arbetslöshetsfrågan och låta de arbetslösa mera känna omvårdnaden än hårdheten, har man icke sett ens en ansats till. Man har i stället helt nyligen fått en påminnelse i motsatt riktning genom avstängningen från arbetslöshetshjälp av arbetslösa, som någon gång varit sysselsatta inom de industrier, där arbetsgivarna nu förklarat lockout. Historien från järnbruiskonflikten 1923 synes på väg att upprepas. Den omskrutna neutraliteten tar sig på nytt uttryck i ett direkt handtag åt arbetsgivarparten. Arbetslösa, som icke ha med konflikten att göra, hotas att dragas in i lockouten genom de samhälleliga organens åtgärder. Och bli konflikterna av längre varaktighet, får man kanske se de senaste Ekmanska tilläggen till 1922 års direktiv sätta frukter, vars åsyn man hittills sluppit, icke på grund av arbetslöshetskommissionens eller regeringens förstånd, utan endast tack vare ett relativt stort lugn på arbetsmarknaden. Vad som redan förekommit, är tillräcklig anledning för den socialdemokratiska gruppen att förnya sina krav på förändringar i direktiven och sina yrkanden om övergivande av den ensidiga tillämpningen av arbetslinjen.

Det är icke nödvändigt att här ånyo framlägga de synpunkter, som tala för dessa våra yrkanden. Det blir tillfälle att senare under riksdagen närmare gå in på dessa spörsmål. Jag kan emellertid icke underlåta att här fästa uppmärksamheten vid en utvidgning av området för nödhjälpsarbetet, som ur

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

olika synpunkter är ägnad att framkalla betänksamhet. Jag syftar på beslutet att ställa arbetslöshetsmedel till förfogande för utförande av en betydande del av arbetet på järnvägen Ulricehamn—Jönköping. Det måste anses högst betänkligt att på detta sätt lägga under nödhjälpsarbetet områden, som uppenbarligen höra till den öppna arbetsmarknaden och där alltså den öppna arbetsmarknadens villkor böra tillämpas. Ett fortsättande på den linjen skulle leda till orimligheter och måste föra till ur alla synpunkter beklagliga och obehagliga konflikter. Det finnes stor anledning för riksdagen att här säga ett varningens ord, så mycket mera som detta subventionerande på omvägar av järnvägsföretag, vars bärighet är minst sagt tivelaktig, är ett uppenbart kringgående av riksdagens bestämda uttalanden för en sträng återhållsamhet på detta område.

Medan jag talar om arbetslöshetspolitiken, måste jag ånyo fästa uppmärksamheten på, att något förslag till arbetslöshetsförsäkring icke heller i år är att vänta från regeringen. Från regeringsbanken kommer man antagligen att försvara sig med, att vederbörlig sakkunnigutredning ännu icke slutförts och att resultatet av densamma torde komma så sent, att någon framställning till riksdagen med anledning av densamma icke medhinnas. Regeringen tillgripes helt visst denna förklaring med glädje. Något verkligt intresse för saken har den icke. Hade det funnits ens en bråkdel av den iver, som regeringen utvecklade, när det gällde att spränga arbetsfredsdelegationen, hade det nog icke varit omöjligt att påskynda utredningen. Men man gör sig icke någon möda för det man helst vill slippa undan.

Det är icke blott för de arbetslösas vidkommande, som en sådan brist på intresse är att beklaga, utan också med hänsyn till den allmänna utvecklingen av den sociala demokratin. Den sociala omsorgen är ett av medlen att befördra denna utveckling. Den känsla av trygghet till existensen, som förvisningen om bistånd vid arbetslöshet, sjukdom och annan olycka samt på ålderdomen skänker, gör den enskilde mera medveten om sitt medborgarskap. Den alstrar också den samhörighet med det allmänna, den hemkänsla, som är kännetecknande för en god demokrati. Men den sittande regeringen tycks sakna sinne härför. Dess sociala reformprogram företer, som jag redan konstaterat, en stor torftighet. Det enda, som bjudes, är borttagande av karenstiden för olycksfallsärsättning. Förutom arbetslöshetsförsäkringen saknar man i år även sjukförsäkringen. Har det nederlag, som statsministern med sitt manövrerande i följd beredde regeringen i denna fråga, förtagit den lusten för ett nytt försök? Moderskapsförsäkringen kommer icke heller, och ingenting göres för att så småningom utveckla pensionsförsäkringen dithän, att den verkligen kan bereda de fattiga gamla någon trygghet på ålderdomen. Torftigheten är så mycket mera skriande, som man ju låtit regeringsorganet i förväg utlova »sociala omvårdnadsplaner med djupgående allmänna verkningsar». Är det någon som märkt något sådant? För egen del har jag icke kunnat göra någon annan upptäckt än den, att regeringen ingenting vill och ingenting gör av betydelse för att utveckla den sociala omsorgen. Varför? Det kan ju inte vara uteslutande reformlathet. En regering, som ägnar så mycket intresse t. ex. åt restaurangdansen, att den tvingar kontrollstyrelsen att skriva två gånger om samma sak, den saknar tydligen inte ett visst reformnit. Men detta tycks vara mera inriktat på reklam än på att verkligen åstadkomma något av värde för dem, som leva i betryck.

Att under sådana förhållanden hoppas på några initiativ från regeringens sida, som skulle kunna befördra en ekonomisk utjämning, vore nästan löjligt. Kanske är det bäst att från början säga ifrån, att jag inte önskar se herr Ekman i aktion för att åstadkomma någon »delning». Vi resa inga krav på att man bara skall »dela lika». Jag trodde ett slag, att detta icke skulle be-

höva försäkras, men så säg jag att en av våra författare i ett för övrigt förträffligt tal till ungdomen utropat:

»Framför allt, tro icke den lockande läran, att allt blir bra, bara vi dela upp penningen mellan oss. Vi svenskar kunna lika litet som andra nationer leva på att dela. Det är mycket viktigare för oss att skapa nya värden, ekonomiska och kulturella.»

Mot dessa synpunkter finns från socialistiskt håll egentligen ingenting att invända. Vilja vi leva, måste vi skapa nyttigheter och värden, och ju större tillgången på dessa är, desto rikare kan livet bli. Men det skall skapas för folket, icke för några privilegierade. Ernst Didring framhöll själv, att den sanna demokratin bottnar i hjälpsamhet mot varandra och framförallt i rättfärdighet. Men den rättrådige kan icke försvara, icke finna sig i den nuvarande ekonomiska ordningen, den nuvarande fördelningen av de värden, som skapats och skapas. En fortskridande utjämning måste här ske vid lönernas avvägning, vid beskattningen och genom socialisering. Kan t. ex. tiden icke anses mogen för överföring till det allmänna i viss utsträckning av enskilda förmögenheter genom begränsning av arvsrätten och en kraftigare arvsbeskattning? Och borde icke framför allt det allmännas representanter i regering och riksdag tillägna sig den känsla för det allmännas rätt och intresse, som är den bärande i socialiseringstanken? De fördomar, som avslöjat sig t. ex. i kritiken av socialiseringsnämndens yttrande rörande allmänna principer för en ny gruvlagstiftning — ett ärende, som regeringen heller icke »hunnit med» — borde icke få behärska statsmakterna. Det hävdande av statens ägande- och förfoganderätt över naturtillgångar, som sker i detta yttrande, borde i vår tid anses självklart. Ur speciella socialistiska synpunkter kan ju detta socialiseringsnämndens förslag icke betraktas såsom särskilt betydelsefullt, men det ger en riktig inställning och kan bli till nytta på så vis, att det tvingar en del medborgare att tänka över problem, vilka snart nog kunna komma att tillhöra dagens brännande. Jag har redan pekat på, att inom en politisk demokrati måste också det ekonomiska fälväldet falla. Det politiskt fullmyndiga folket kommer icke i längden att finna sig i, att de viktigaste medlen för produktion av dess livsbetingelser, för bevarandet och ökandet av välförhållandet, ligga i händerna på några få kapitalister, som ofta för att tillgodose sitt vinstbegär åsidosätta hänsynen till både produktionens och andra allmänna intressen. Det är väl för landet, om medborgarna i god tid tänka sig in i de uppgifter, som vi här kunna komma att ställas inför.

En mera ingripande socialisering tillhör emellertid den näringspolitiska framtidsmusiken, kanske dock den nära framtidens. Andra näringspolitiska spörsmål ligga närmare inpå och påkalla uppmärksamheten. Det märks visserligen ingenting vidare av det i regeringsprogrammet. Det är även här en skärande motsättning mellan bebudelserna och uppfyllelsen.

Vår tullpolitik har lagts under förnyad utredning, och det är nog från regeringens synpunkt tacknämligt att kunna möta krav på handling med en hänvisning till denna utredning. Det förefaller nämligen, som om regeringen här, liksom på åtskilliga andra områden, icke vet vad den vill. Den bekänner sig till den fria samfärdseln men genomdrev i föl en invandringslag, som vållat åtskilliga svårigheter i vårt mellanfolkliga umgänge. Den bekänner sig till frihandeln och har i Genève låtit framföra goda och riktiga synpunkter på den internationella näringspolitiken. Men den enda åtgärd ifråga om varuutbytet med andra länder, som hittills ställts i utsikt, är förslag till förnyande av bestämmelserna rörande utförselbevis på spannmål.

Det är rätt pikant detta. När frågan om utförselbevis var före i första kammaren 1926 motsatte sig herr Carl Gustaf Ekman förslaget och betecknade det såsom »ett led i en utveckling till en subventionistisk och protektion-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nistisk politik». Han förklarade högtidligt, att han icke kunde vara med om att »giva ens skenet av ett stöd i den riktningen». Men den nuvarande jordbruksministern talade livligt för utförselbevisen, och herr Ekmans egna skaror förde jämte högern och bondeförbundet förslaget igenom. Nu följer herr Ekman sina skaror och traskar med i utvecklingen till en subventionistisk och protektionistisk politik. Vid själva denna sak skall jag icke nu mycket uppehålla mig. Gentemot tänkbara invändningar, att utförselbevisen icke verkat protektionistiskt, vill jag emellertid erinra om att Skånes handelskammare konstaterat, att de påverkat mjölpriserna även inom landet i stegrande riktning.

Vad jag i detta ögonblick önskar uttala, är ett beklagande av den oöverensstämmelse mellan ord och gärning, som här åter framträder. Statsministern har dock i en annan fråga helt nyligen uttalat, att man icke tjänar framsteget genom att vänta på andra utan genom att själv gå före. En sådan syn borde ju åtminstone hindra honom från att handla rakt emot sina principer, och den borde också avsätta något praktiskt initiativ i enlighet med principerna. Det är gott och väl, att regeringen vill i samverkan med andra stater befördra genomförandet av ett fritt handelsutbyte och ökat samarbete länderna emellan, men det vore ännu bättre, om den ville tillämpa principerna även här hemma. Vi börja få litet för mycket av den metoden, att säga ett ute och göra ett annat hemma.

Det förlidna året har varit särdeles rikligt på uttalanden för brytandet av skrankorna mellan folken och för tillämpning av frihetens principer i det mellanfolkliga umgänget. Vi ha bland annat haft det internationella handelskamarmötet i Stockholm, den stora ekonomiska konferensen i Genève och interparlamentariska unionens konferens i Paris. Jag var själv med på den senare och noterade med glädje den allmänna stämningen för nedbrytandet av tullgränserna fortast möjligt och uppmaningarna till de interparlamentariska grupperna i olika länder att motsätta sig tendenserna till en utveckling i motsatt riktning. Vid konferensen funnos också svenska representanter för de frisinnade, liberalerna, högern och bondeförbundarna, men jag hörde inga invändningar mot de frihandelsvänliga uttalandena. Det vore icke sant, om jag sade, att jag undrade över, hur kollegerna skulle göra när vi kommo hem. Jag visste ju, hur de hade gjort förut, och förstod, att de vackra resolutionerna skulle komma att av åtskilliga behandlas såsom papperslappar. Men det finns ingen anledning för oss, som tro på frihetens politik i umgänget mellan folken, att icke erinra om vad man varit med om där ute och kräva allvar bakom orden. Och alldeles speciellt ha vi anledning att begära av vår regering, att den i sin politik tillämpar de grundsatser, som den högtidligen i trontalet bekänner sig till, när det gäller arbetet inom Nationernas förbund.

När jag talar om detta arbete, glider tanken oförmedlat över till en annan fråga av största betydelse för folkens samliv och freden i världen. Det är mig en glädje att erinra om de svenska ombudens hållning vid folkförbundsmötet vid behandlingen av avrustningsfrågan. Det är min förhoppning, att den svenska regeringen skall göra allt vad den förmår för att befördra en snabb utveckling från ord till handling i folkförbundets handläggning av denna fråga. Vad som här höves de små oberoende staterna, är icke en räddhågad passivitet, icke reservationer på alla möjliga punkter, utan frispråkighet och initiativ. Det var med glädje, som jag strax före jul läste de ord av statsministern, varmed han uttalade sig för att vårt land skall taga en ledande roll i avrustningssträvandena. Han menade, att insatsen skulle ske med »försiktighet och målmedvetenhet». Min förhoppning är, att åtminstone på detta fält försiktigheten icke skall förkväva målmedvetenheten.

Den målmedvetenheten behövs också här hemma. Attackerna mot 1925 års

försvarsordning fortsätta, och jag tar nog icke miste, när jag tror, att man från vissa håll till hösten kommer att försöka leka ett nytt 1914. De toner, som herr Lindman anslög i dag, tyda därpå. Man vill återigen göra försvarsfrågan till den stora stridsfrågan och försöker på den punkten driva upp en folkstämmning, delvis under rent falska utläggningar om 1925 års beslut. Jag har ingen anledning att gå försvarsministern i förväg, när det gäller, vad herr Lindman yttrade. Men jag måste säga, att en viss argumentation är farlig för sitt eget syfte. Det anfördes här, att handräckningen i så hög grad lade beslag på linjemanskapets tjänstgöring, att det icke bleve någon möjlighet att realisera de förhoppningar, som knutits till kategoriklyvningen. Jag har icke några siffror. Jag kan icke bestrida herr Lindmans uppgifter i och för sig, men jag vill göra det påpekandet, att i 1925 års härordning förutsattes, att för ungefär var fjärde värnpliktig skall finnas en handräckningsman. Är det verkliga så, att de värnpliktiga använda mer än hälften av sin övningsstid i handräckningsarbete, så betyder detta, att för att utbilda en värnpliktig behövs mer än en handräckningsman. Det är icke något fel i uppläggningsproblemet, det måste vara ett fel i organiserandet av arbetet vid regementena. Skall verkligen varje man som utbildas behöva åtminstone en som gör handräckning åt sig, är det för galet. Jag tror det vore rimligt att inrikta klandret här på att undersöka, huruvida icke arbetet är fel organiserat, och att se till, att man finge fram en rationell metod för handräckningstjänsten vid regementena.

För övrigt för denna sak min tanke in på ett område, som jag endast med motvilja berör. Jag kan mycket väl förstå, att motståndarna till 1925 års härordning använda alla tillfällen för att få detta beslut ändrat. Men om militära myndigheter börja göra sina yttranden till agitationsskrifter, då går det för långt. När t. ex. en general använder sitt yttrande över förslaget till försvarsförvaltningens omorganisation för utläggningar om vår »miniaturarmé» och om omöjligheten att med 1925 års försvarsordning försvara landet, då icke blott yttrar han sig om sådant, varom han icke tillfrågats, utan man spårar också en lust att ställa även ämbetsskrivelserna i propagandans tjänst. Det finns ingen anledning att stillatigande finna sig i slikt, hur mycket man än håller på yttrandefrihet och kritikrätt. Detta bör vara detta, och ämbetsmännen skall icke göra politik i tjänsten, en uppfattning, som de svenska ämbetsmännen, även de militära, säkerligen dela och i allmänhet också tillämpa.

Vad angår den fortsatta striden i försvarsfrågan i och för sig, så ha vi för 1925 års beslut särskilt ansvariga ingen anledning att rädas eller draga oss undan. De synpunkter, som för oss voro vägledande 1925, ha icke förlorat någonting av sin bärande kraft. Jag misströstar heller icke rörande framgången och segern för dessa synpunkter. Om jag dock ansett det önskvärt, att försvarsfrågan kunnat åtminstone under några år framåt skjutas något tillbaka på det politiska stridsplanet, så beror det därpå, att jag icke kan inse, att en fortsatt försvarsstrid för närvarande kan fylla något förnuftigt ändamål. Man kan resa vissa svårigheter vid genomförandet av 1925 års beslut; förhindra detta genomförande kan man icke. Å andra sidan finnes det föga utsikt till att komma vidare framåt på nedrustningens väg här hemma under den närmaste tiden, såvida icke folkförbundets arbete i avrustningsfrågan plötsligt skulle leda till en internationell rustningsminskning. Under dessa omständigheter är det enligt min mening ur landets och folkets synpunkt ett bättre användande av kraft och vilja, därest dessa sättas in på det stora inre omdanningsarbetet, på demokratiseringens fullföljande och fullbordande.

Den stora uppgiften för ärlig demokratisk politik är, såsom redan sagts, att göra vårt land till det goda medborgarhemmet, med tryggad existens för dem, som där bygga och bo, med allas samverkan för gemensamt bästa. Den uppgiften vore naturlig för en borgerlig demokrati, som en gång bröt sig väg un-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

der fälttropet: frihet, jämlikhet och broderskap. Men det var längesen de nuvarande excellenserna Ekman och Löfgren, ledarna av vad som alltjämt vill anses vara en borgerlig demokrati, drömde om att gå längre än till demokratiens utanverk. Det kan vara likgiltigt, om de slagit sig till ro med vad som är på grund av bristande vilja eller därför, att de icke orka gå vidare. Det är till själva faktum vi ha att hålla oss. Den sittande regeringen lovade visserligen stolt en gång att leda det fortsatta framsteget, men den har hittills endast visat sin oförmåga. Av den är intet av någon betydelse att hoppas för arbetet på social och ekonomisk demokrati. Den framstår t. o. m. ofta såsom ett hinder för detta arbete. Detta är avgörande för vår hållning till densamma. Det är avgörande också för de stora massor av vårt folk, som drömt om att efter den politiska demokratiens genomförande statsmakterna på allvar skulle taga itu med uppgiften att häva betrycket och otryggheten.

Regeringen kan ju, om den vill, trösta sig med, att om den i detta stycke klandras av oss socialdemokrater, så får den pris från högern. För högern är nämligen privilegesamhället den naturliga ordningen, och endast långsamt kommer man på det hållet till insikt om att »evigt ej kan bli det gamla». Högerens ledare i denna kammare, amiral Lindman, har nyligen offentligent berättat, att högern ännu under detta sekels första decennium betraktade socialdemokraterna »som politiska intränglingar». Han gör det knappast numera. Men lika kortsynt som hans uppfattning om oss socialdemokrater var »under seklets första decennium», lika kortsynt är det, om man på borgerligt håll tror, att under en politisk demokrati de sociala skrankorna och det ekonomiska fåväldet skola kunna bestå. Och kortsynthet är alltid till skada. Därom har den långa striden för politisk folkstyrelse burit oss mångt vittnesbörd. Man borde taga lärdom. Man borde på borgerligt håll förstå, att om man vägrar uppmärksamhet åt det som alltmera allvarligt sysselsätter stora befolkningsgrupper, om ledarna för den borgerliga politiken rycka på axlarna åt kravet på den politiska demokratiens kompletterande med social och ekonomisk demokrati, så kan detta endast vara till förfång för den lugna utvecklingen. Motsättningar na skärpas i stället för att mildras och avlägsnas. Striden förbittras och förlänges. Kraft förnötes och värden förspillas i onödan innan man kommer dit, som man dock måste komma och dit man snart nog skulle nå om överallt funnes socialt förstånd, verklig samhällsanda och god vilja.

Herr Lindman har här i dag framhållit, att det vore av vikt, att de partier, som hade möjlighet att genomdriva ett eller annat beslut om förändringar, också beaktade minoritetens önskningsar. För egen del ansluter jag mig gärna till den tanken, att inom en folkstyrd stat en majoritet bör mycket noga akta sig för att handla i sin kraftmedvetenhet utan hänsyn till sådana grupper, som befinna sig i minoritet. Jag tror, att en verklig demokrati endast kan byggas upp därigenom, att alla önskemål inom ett samhälle, så långt de äro berättigade, komma till uttryck i de allmänna åtgärderna. Men när herr Lindman här talar om hänsyn till minoriteten, skulle man kunna svara med att kräva hänsyn till flertalet i landet. Vi leva under en ordning, där detta flertal icke på långt när fått sina rättigheter. Vi leva under en ordning, där den stora massan av vårt folk hålles nere i socialt betryck. Vi leva under en ordning, där den stora massan saknar verkligt inflytande på ledningen av vårt ekonomiska liv. Om herr Lindman ville kvittera ett löfte från min sida om att gärna lyssna till minoritetens ord, när jag någon gång kan vara med om att bestämma, med ett litet uns av förståelse för vad den stora massan behöver och kräver i vårt land, så skulle man kanske kunna komma dithän, att striderna mellan partierna kunde förbytas i detta sköna samarbete för att göra det så lyckligt som möjligt för alla. Men när kravet på hänsyn till minoriteten egentligen ingenting annat innebär, än att denna minoritet fortfarande skall ha det avgörande

ordet, att denna minoritet skall få förhindra en naturlig social utveckling, då måste kravet avvisas. Det måste en gång bli så, att klassamhället Sverige avlöses av folkhemmet Sverige.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Det måste väl anses vara huvudsyftet med den debatt, som skall föregå remissen av budgeten, att man därvid skall i särskild grad ägna sig åt vad denna budget innehåller. Det måste också anses ligga något sunt och riktigt i att riksdagen redan från första början försöker att sätta sig in i vad av statsverkspropositionen framgår. Man kan icke komma ifrån, att denna statsverksproposition är i mångt och mycket grundläggande för hela riksdagsarbetet och i varje fall för den ekonomiska sidan av detta arbete. När vårt samhälle ändå är så fogat och så begränsat, att de ekonomiska sidorna av dess verksamhet äro av en oerhört stor betydelse för hela folket, så kan ju också folket hava rätt att fordra, att riksdagen alltifrån första början ägnar denna den ekonomiska sidan av riksdagsarbetet en välbehöfvlig uppmärksamhet.

Det har förut från denna plats sagts, att den föreliggande statsverkspropositionen företer en sådan uppläggning och kommer till ett sådant resultat, att man icke har någon anledning att se annat än med tillfredsställelse på densamma. Jag har heller icke i stort sett någon annan uppfattning om den än att den är så tillfredsställande som den överhuvud taget kan vara under rådande förhållanden. Det är klart, att man är skyldig att giva finansministern en liten eloge för att han har lyckats komma till det slut, han kommit till, när han för att tillgodose föreliggande behov icke behövt föreslå vare sig skatteökningar eller någon avsevärt ökad upplåning. Han har tvärtom kunnat komma till så förnånliga resultat i dessa hänseenden, att han föreslagit skattesänkningar, på samma gång som han, tack vare åtskilliga anordningar, kunnat undgå att i väsentlig mån öka skuldsättningen.

Den förste talaren uppehöll sig något vid vad som plägar kallas för de automatiska utgiftshöjningarna. Var och en, som något studerat statsverkspropositionen — icke bara detta års utan även tidigare statsverkspropositioner — har icke kunnat undgå att uppställa frågan, hur det i framtiden verkligen skall gå med dessa automatiska höjningar. Nu ha vi ju här fått en uppläggning, visserligen på en litet bred basis, hur dessa automatiska höjningar komma att ställa sig under den närmaste tiden. Man kan väl heller icke begära, att beräkningarna skolat göras för längre tid än som skett. Redan med den utsträckning, vari dessa beräkningar gjorts, har man emellertid kommit underfund med, att de automatiska utgiftshöjningarna äro rätt väsentliga och att det måste bli ett intresse för statsmakterna att med lämpliga medel se till, att icke dessa automatiska höjningar växa de ekonomiska möjligheterna över huvudet.

Vari dessa automatiska höjningar bestå och på vilka områden de ligga, det är något, som ju på det hela taget kan göra detsamma, ty det är icke från nyttighetssynpunkt som jag i detta sammanhang behandlar dessa höjningar utan det är från synpunkten av deras förekomst såsom något ofrånkomligt. Det är detta, som gör, att man enligt mitt förmenande måste betrakta dessa höjningar såsom något, som man måste hava möjligheter att i tid begränsa. I detta sammanhang kan man icke komma ifrån, att det kommer nya behov, som statsmakterna också måste tillgodose. Dessa nya behov komma oavsett vilka automatiska höjningar då redan föreligga.

Dessa båda förhållanden böra inrikta våra tankar på att den tid snart kan komma, då man kommer in i sådana ekonomiska svårigheter, sådana svårigheter att få finanserna att gå ihop, som man för närvarande icke kan överblicka. Då frågar man sig: Är det bara ökade utgifter som man har att

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

räkna med vid en kommande statsreglering? Kan man icke möjligen också hava att räkna med några ökade inkomster? Härvid får man givetvis nöja sig med mera obestämda talesätt. Man kommer fram till att säga, att näringslivet skall komma att utveckla sig så, att det skall kunna tåla mera belastning. Jag är icke mannen att kunna bedöma den saken; men om man ser på näringslivet sådant det ter sig i stora drag för närvarande, kan man icke komma ifrån, att det åtminstone för närvarande där gör sig gällande en ganska stor olustkänsla. Man kan i varje fall icke se, att det finnes någon större lust att utvidga näringslivet på bredden, ty om man ser på de nya näringsgrenar, de nya uppslag, som komma till utveckling, skall man finna, att sådana äro mycket få. Det råder, skulle jag tro, en mycket stor brist på håg — jag vågar icke kalla det fruktan — att för närvarande giva sig in på nya större affärsföretag. Jag skall icke gå in på spörsmålet, vad som kan vara orsaken här till och vilken huvudorsaken må vara, utan det torde vara nog med att konstatera själva faktum.

Nu säges det emellertid, att staten är icke beroende bara av näringslivets utveckling för att tillgodose sina behov; och man pekar härvid på vissa naturförhållanden, på vissa naturtillgångar, som staten själv har. De båda föregående talarna hava också i viss mån varit inne på dessa förhållanden. Därvid har man också varit inne något på statens affärsdrivande verksamhet. Men det lär väl i själva verket vara så med statens affärsdrivande verksamhet, att resultatet av denna kommer att i mycket hög grad bero på, hur statsmakterna låta denna verksamhet utveckla sig och om man ordnar den så, att den ger vinst eller icke. Vi hava i statsverkspropositionen ett exempel här på i fråga om järnvägarna. Här föreslås en sänkning av järnvägstaxorna, som visserligen är efterlängtd och påyrkad, men som bland sina konsekvenser väl i alla fall i hög grad kan medföra en minskning av den behållna vinsten på statens järnvägars verksamhet.

Beträffande statens vattenfallsverk veta vi, att det på vissa håll framställts mycket starka krav på att taxorna för leverans från detta verk skola sänkas. Vi hava för icke länge sedan sett i tidningarna, att ett mycket stort affärsverk, som är förbrukare av kraft från vattenfallsverket, sagt, att taxorna för statens elektricitet för järnvägsdrift äro sådana, att järnvägarna icke kunna i fortsättningen anse sig betjänta med elektriciteten, ty det skulle vara mycket billigare att använda annat ämne än elektricitet för framställande av drivkraft. Det är klart, att sådant kan komma att få vissa sankningar, och det kan komma krafter så starka, att de genomdriva sådana sankningar, att man av statens affärsverk icke får det överskott, som skulle vara nödvändigt för att verksamheten skulle kunna betecknas såsom räntabel. I vissa fall kan det också vara orimligt att fordra en sådan avkastning, så att den ger ränta på anläggningsskapitalet, och detta torde i ganska stor utsträckning vara fallet just med vattenkraftsverksamheten, därför att vissa hithörande anläggningar kommit till under den dyraste tiden och därför dragit en anläggningsskostnad, som det under nuvarande förhållanden vore orimligt att söka förränta.

Allt detta är förhållanden, som man icke kan låta bli att något syssla med, några funderingar i samband med att man går att bedöma icke endast den föreliggande statsverkspropositionen utan också när man reflekterar på, huru den ställer sig till kommande statsverkspropositioner. Man behöver därvidlag icke sträcka sig över en tidrymd, som ligger längre fram än vad som kan vara rimligt och riktigt.

När man hörde den närmast föregående talaren, förstod man, att genom hela hans anförande gick som en röd tråd, att statsutgifterna för realiserandet av en större eller mindre del av det program, som han framförde, komme

att på ett ganska betydande sätt åvila kommande statsregleringar genom höjning av utgiftssidan. Jag skall icke alls ingå något på, huru samhället i en framtid organiseras eller socialiseras eller i övrigt regleras; det får bli kommande tiders bekymmer. Ett anser jag mig dock vara övertygad om, och det är, att icke hava vi kommit över den ståndpunkten, att man kan vidtaga reformer i vilken utsträckning som helst, utan man behöver nog från alla håll allvarligt gå igenom och fundera över dem, och ett visst samförstånd bör då alltid göra sig gällande, när man i framtiden skall slå in på reformer efter större linjer.

Det är naturligtvis så, att det i en stadsbudget finnes detaljer, som man skulle kunna vilja se vara ordnade på ett annat sätt än som skett, och det är klart, att jag från mina utgångspunkter därvidlag icke har kunnat låta bli att ägna mitt intresse åt nionde huvudtiteln. Jag har icke något alldeles speciellt klander att framställa, men jag skulle hava känt mig mera belåten, om herr jordbruksministern hade kunnat i något högre grad tillgodose det speciella intresse, som han är satt att medverka till att bringa framåt, och jag är också viss om, att det icke är bristande vilja från hans sida, att han icke i högre grad än som skett kunnat vara tillmötesgående, ty det är väl sannolikt, att det har varit hänsyn till det hela, som gjort, att han stannat där han stannat. Men det skulle i varje fall varit kärt, om han hade kunnat följa myndigheterna, när det gällt dessa relativt obetydliga framställningar om något högre anslag beträffande nyodlingar och skogsodlingar. När jag är inne på skogsförhållandena skall jag be att helt kort få beröra en fråga, som icke står i något sammanhang med budgeten eller med de bekymmer som riksdagen har att taga befattning med i år, men som är en följd av ett tidigare fattat riksdagsbeslut, och det är den, man har att taga ställning till, när vissa delar av våra skogar skola läggas under begreppet svårförnygrade skogar. Det har särskilt i det län, jag tillhör, uppstått ett ganska stort bekymmer över att det framkommit ett förslag, enligt vilket en icke väsentlig del av kustlandskapet skulle läggas under begreppet förnygrade skogar. Det har väckt uppmärksamhet, därför att man icke synes hava haft någon känsla för, huruvida förhållandena äro sådana i de trakterna, att en tillämpning av greppet svårförnygrade skogar skulle vara behövlig, och det har också från ortsbefolkningen framkommit — jag förmodar att de kommit eller i varje fall komma fram även till regeringen — opinionsyttringar emot att fullfölja tanken i det förslag, som framförts från någon viss kommission — jag kan nu icke riktigt säga vilken det är, det var i varje fall någon sorts beredning — som avgivit förslag om, huru gränsen därvidlag skulle dragas. Jag skulle vilja, till den kraft och verkan det hava kan och i känslan av vad det betyder att från denna plats hava uttalat en önskan, framföra den meningen, att jag tror regeringen handlar i det bästa intresset, om den tar denna fråga under det allra noggrannaste överbäggande och tar nödig hänsyn till det intresse, som ortsbefolkningen har av den frågan.

Den förste ärade talaren, herr Lindman, var inne på ett litet spörsmål, som jag icke kan låta bli att en liten smula beröra, nämligen fjolårets beslut i skolfrågan. Han vände sig därvidlag till dem i kammaren, som medverkat till detta beslut, och framförde några siffror över kostnadsökningarna. Dessa siffror har jag naturligtvis icke något att befatta mig med, men jag skulle till allmänt överbäggande vilja framföra den frågan, om de siffror, som han pekade på, icke skulle varit lika aktuella och om de icke lika säkert skulle kommit fram, även om icke fjolårets beslut i skolfrågan förelegat. Jag känner, åtminstone så långt min erfarenhet sträcker sig, icke någon riksdag, där det icke har varit fråga om att överbäggande vissa läraretjänster från extra till ordinarie stat, och jag vet icke heller, om ändringen av elevavgifterna bragt

*Vid remiss av
sta tsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

dessas i ett förmånligare läge än tidigare. Jag kan för min del icke förstå, att detta skulle vara något som är beroende enbart av fjolårets reform, utan förmenar, att det lika gärna hade framkommit även om den gamla skollformen ägt bestånd. Man har verkligen, åtminstone från vårt håll, kommit till den, som jag tror grundade uppfattningen, att man har i högre grad än som kan vara sakligt befogat velat göra ett politiskt nummer av fjolårets beslut i skolfrågan, och jag tillåter mig i det sammanhanget att till kammarens protokoll få framföra detta som en gensaga emot vissa yttranden, som man här gång efter annan blivit utsatt för.

Sedan skulle jag vilja ge mig in på ett annat kapitel, lika kortfattad som jag varit med det andra, och det är automobilskattemedlens användning till vägunderhållet. Därutinnan tyckes alltjämt föreligga en mycket stor motvilja från vederbörande myndigheters sida, som tar sig uttryck även inom regeringarna, i det att man icke vill medgiva, att en tillräckligt stor del av automobilskatten får gå till vägunderhållet. Jag tror, att det vore riktigt, och jag tror det vore rättvist och att det vore till allmän nytta, om man försökte gå den tanken till mötes, att automobilskatten borde i större omfattning än som hittills skett gå till vägunderhållet. Visserligen är det nyttigt och bra med anläggning av nya och goda vägar. Men saken har också en avigsida, och en avigsida, som jag förmodar, att varken denna eller föregående regeringar underlåtit att beakta. Jag tror dock, att de alltför litet beaktat den. Man beaktar icke, att en stor del av medlen till väganläggningarna, i den mån dessa skola ske mot prestationer av väghållningsdistrikten, tas på lånevägen, och att man bör söka motverka, att väghållningsdistrikten komma att få för stora skulder. Denna skuldsättning uppmuntras emellertid av vissa fördelar, som vederbörande kunna anse sig hava av ett större bidrag från skattemedelsfonden. För min del tror jag, att man handlar bäst och riktigast, om man verkligen ger vägslitningen tillbaka i form av bidrag till underhåll, där bilarna gå, i större utsträckning än tidigare och än vad man kan utläsa ur årets statsverksproposition. Visserligen kan man icke se — det skall jag genast reservera mig för — huru mycket av de 19 miljonerna, som komma att gå till underhållet, men man har en viss erfarenhet tidigare från håll, där man gör upp dessa förslag, av huru man försöker fördela denna del av bilskattemedlen.

Efter detta skall jag icke ge mig in på någon ytterligare del av statsverkspropositionens innehåll. Och jag skall framför allt heller icke ge mig in på några politiska spekulationer om huru det ena eller det andra här inlänkats, av regeringen eller huru det borde hava inlänkats. Inom den grupp jag tillhör tar man ju alltid förhållandena så, att man försöker bedöma situationen som den framstår i den redliga viljan, och man försöker bedöma förhållandena sakligt från fall till fall och ge rätt åt det, som man finner rätt, och säger ifrån, vad man icke vill vara med om.

Med anslutning till detta skulle jag här vilja säga, att i den mån man här varit inne för att klandra regeringens allmänna politik har jag för min del ingen anledning att instämma i ett sådant klander.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Sedan ledarna för de politiska partierna här hållit sina storpolitiska tal och riktat sina framställningar till den sittande regeringen, må det tillåtas mig att fästa regeringens uppmärksamhet på ett par mera praktiska spörsmål.

Jag visar mig måhända icke tillräckligt partibunden, men uppriktigt sagt är det enligt min mening av mindre vikt, vem som sitter vid konungens rådsbord utan av väsentligare betydelse, om frågorna lösas på ett för vårt land och folk lyckligt sätt, och att den satsen städse hävdas: rätt ske alla, orätt åt ingen. Jag kan instämma i de lovord, som kommit regeringen till del för

den förebådade skattenedsättningen, likväl blott med en viss begränsning. Nedsättningen av sockerskatten skall säkert hälsas med stor tillfredsställelse av alla i vårt land, och det är en skattelindring, som berör hela vårt folk. Man kan blott förvåna sig över, att denna skatt icke för länge sedan försvunnit. Det är också att hoppas, att de nedsatta järnvägsfrakterna skola kunna göra vår exportindustri än mera konkurrenskraftig på den utländska marknaden. Men jag är däremot mera betänksam, då det gäller nedsättningen av inkomst- och förmögenhetsskatten. Den skulle allenast bereda fördelar för de stora förmögenheterna och knappast vara av någon betydelse för andra. Det är för mig motbjudande att vara med om att lätta på en skatt, som utgår progressivt, då så många andra direkta skatter för statens ändamål utgå och erläggas av vårt folk efter, jag kan gärna säga degressiva grunder, och vilka således hårdast drabba de minst bärkraftiga skatteobjekten. Jag åsyftar härvidlag den skatt, som avser att täcka utgifterna för vårt folkskoleväsen och vår fattigvård och som utgår på den kommunala budgeten. Den tanken lär någon gång varit uppe, att staten skulle bidraga till uppförandet av skolhusbyggnader i våra landsbygdskommuner, men man släppte den tanken, därför att det skulle möjligen öka statsbudgeten med något tiotal miljoner kronor. Men i stället beslutar riksdagen, att kommunerna skola åtaga sig denna utgift, och ålägger kommunerna detta tiotal miljoner kronor i ökade utgifter. För de stora, förmögna kommunerna hade det varit en lätt sak, men för landsbygdens fattiga små kommuner har det varit en svår börda. Riksdagen har pålagt dessa bördor utan att förut hava utrett, huruvida kommunerna kunde bära bördorna. Däri ligger ett stort fel. På grund av dessa beslut ha också på vår landsbygd utgifterna för skolväsendet under ett par årtionden fyrdubbplats eller stigit från omkring tio miljoner kronor till cirka 40 à 50 miljoner kronor om året, ja, t. o. m. ända upp till 57 miljoner kronor. Det har haft till följd, att skatten i många landskommuner gått upp till 20 kronor per bevilningskrona, om man till kommunalskatten lägger vägskatten och lands-tingsskatten — vilket man bör göra, när man gör jämförelse med storstädernas skatter. Och för att visa, huru ojämnt dessa skatter verka, ber jag få framhålla, att skatteunderlaget för bekostande av undervisningen för ett folkskolebarn i vår huvudstad utgör över 30,000 kronors inkomst, under det att samma skatteunderlag för medeltalet landsbygdskommuner allenast belöper sig till 3,000 kronors inkomst. Är det rimligt, att riksdagen varit med om att lägga samma börda på 3,000 kronors inkomst som på 30,000 kronors inkomst? Sådant är orimligt. Man kan också spåra följderna av en dylik skattepolitik, nämligen avfolkning av en stor del av vårt lands landsbygd. Folkmängden i Götaland har gått ned med 100,000 invånare under ett kvartssekel. Södermanland, Värmland och Västmanland äro provinser, som också visa tillbakagång i folkmängden. Och denna tillbakagång är starkast i de mest skattetyngda kommunerna.

Man frågar sig: huru kan ett sådant missförhållande uppstå i ett land med välordnade förhållanden? Ja, om man frågar landsbygdens invånare, svara de — jag vill därför icke säga, att de hava rätt i allt —: »Därför att de ledande männen i vårt land haft bristande förståelse för vår landsbygd, därför att vid konungens rådsbord hava icke setat några landsortsmän, möjligen med undantag för jordbruksministrarna, och t. o. m. en sådan har man rekryterat i en högerminister från en rådmansplats i en stad.» Man förmenar också, att våra myndigheter, som skola avgiva yttranden över landsbygdens förhållanden, brista i sakkunskap därvidlag. Och man skall icke begära för mycket av dem. De män, som sitta där, ha gått från skolbänken direkt till universitetet och därifrån till ämbetsmannabanan. Vilket begrepp skola de hava om Sveriges vidsträckta landsbygd? Man kan icke begära något av dem därvid-

*Väl remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

låg. Det gick, så länge staten begränsade sin verksamhet inom vissa områden, men med den utvidgning av statens verksamhet inom alla sociala områden, som ägt rum, måste man ställa andra anspråk på ämbetsverken än förut. Jag skulle vilja göra en vördsam framställning till regeringen att söka utreda, huru dessa av riksdagen för skölandamål och fattigvårdsändamål på kommunerna lagda bördor verka, och huruvida det icke blir nödvändigt, att en del av dessa bördor framdeles övertagas av staten. Och då är det ju tydligt, att den ökade skatten för staten i dylikt fall lägges på den progressiva inkomst- och förmögenhetsskatten. Under sådana förhållanden torde det vara olämpligt att redan nu nedsätta densamma, om rättvisa skall ske landsbygden.

Jag ber sedan att få övergå till ett annat spörsmål. Riksdagen beslöt förledet är en ändring av väglagen — denna fråga berördes nyss av en föregående talare — och den hade till följd, att vägbördan lättades för jordbruksfastigheterna. Men då vi lantmän gingo med på detta förslag, gjorde vi det under den förutsättningen, att de minskade inkomster, som därigenom skulle uppstå för våra vägdistrikt, skulle täckas av bilskattemedel. Till vår förvåning finna vi, att kommunikationsministern har en annan uppfattning. Om kommunikationsministerns förslag går igenom, överföres i stället denna dryga skatt ifrån jordbruket till inkomsttagarna på vår landsbygd. Dessa inkomsttagare äro i allmänhet synnerligen svaga skatteobjekt. Skatterna komma att läggas på skollärare, handlande, jordbruksarbetare och dylika, och de hava redan nu mer än andra svårt att bära sin skattebörd. När kronodebetsedlarna till nästa höst komma att utdelas och en arbetare med exempelvis 2,000 kronors inkomst tager del av sin debetsedel, finner han visserligen, att inkomst- och förmögenhetsskatten för honom blivit nedsatt med någon krona. Men han finner å andra sidan, att vägskatten höjts med det tiodubbla mot vad sänkningsen utvisar i många distrikt — det är olika inom olika distrikt. Jag hoppas emellertid, att riksdagen kommer att vidtaga ändring i detta förslag och att bilskattemedlen komma att användas så, som de böra användas, nämligen till vägunderhåll och för lättande av skattebördan. Jag vågar också göra en hemställan till regeringen, att den, när ett sådant förslag kommer före, skall understödja detsamma. Man har svårt att förstå, varför väghållningsdistrikten skola ställas under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förmynderskap. Riksdagen har beslutat, att bilskattemedlen skola användas för underhåll och förbättringar av vägarna. Men regeringarna — ty det gäller även de föregående — hava gjort skatteförordningarna sådana, att sätten för dessa medels användning icke äro beroende av deras beslut, som beröras av dem. Den lindmanska och den sandlerska regeringen hava felat lika mycket härvidlag. Samtliga ha stått oförstående för landbygdens intressen. Men för att återkomma till saken kan jag icke förstå, varför väghållningsdistrikten skola ställas under detta förmynderskap. Varför kunna icke bilskattemedlen överlämnas till väghållningsdistrikten, så att de själva få förfoga över dem?

Jag ber också få uttala ett beklagande över en annan sak. Vi befinna oss i en tid, då arbetslösheten är härskande. Både från arbetsgivare- och arbetarehåll bör man söka komma till något samförstånd i denna fråga. Men i stället ser man, huru industrimännen försvåra möjligheten att komma till detta samförstånd och försvåra ställningen med avseende på arbetslösheten. Jag har här i min hand ett brev från en arbetare vid ett större industriellt företag inom det län, jag tillhör. Det framhålles däruti, att en industri, där hundratala arbetare hava haft sin utkomst, kommer att nedläggas. Och detta är enligt arbetarnas förmenande icke beroende på att industrien icke bär sig — den har delat ut 10—12 % — utan därpå att en trust har inköpt industriföretaget för att bli av med konkurrenten. Anbud lär hava gjorts från annat håll att inköpa fabriken, men ägarna lära enligt upplysning, som jag fått, hava svarat,

att fabriksmurarna kunde man gärna avstå ifrån, men på villkor att arbetet lägges ned. Det synes mig, att industriens män, som ofta tala om fosterlandskärlek, även böra vara behjälpliga i sin mån att häva den arbetslöshet, som råder i vårt land.

Innan jag slutar, ber jag att få rikta ett tacksamhetens ord till herr jordbruksministern, därför att han låtit sin praktiska erfarenhet och sitt sunda förstånd fälla utslagsrösten, då medicinalstyrelsen kom med orimliga förslag rörande bekämpande av mul- och klövsjukan. Jag skulle även vilja uttala en förhoppning, att herr socialministern och herr ecklesiastikministern härvidlag ville följa jordbruksministerns exempel, då det gäller frågor rörande skolväsendet, då det gäller frågor rörande fattigvården, och då det gäller frågor rörande sjukvården, som omhändertagits av landstingen. Ofta sedan riksdagen beslutat, att anslag skall beviljas, komma myndigheterna emellan och föreskriva sådana bestämmelser, att de äro nära på omöjliga att efterfölja. Det är ofta rena petitesseer, och de förminska det intresse, som länens invånare ha för att söka gagna de sociala ändamål, som statsanslagen blivit anvisade för.

Vi behöva i vårt land en stark regering, men dess styrka skall icke riktas emot folkets representanter. Nej, den regering, som kan övertyga en del av våra centrala ämbetsverk och myndigheter om att de äro folkets tjänare och icke folkets herrar, den regeringen är värd att vinna understöd av folket i val.

Herr Herou: Herr talman! Det mest förbluffande i denna remissdebatt hittills har varit, att herr Lindman kunnat anmäla något missnöje. Det synes mig som om trontal och statsverksproposition ge tydliga och klara belägg för, att den nu sittande regeringen är en överklassens regering. Den gamla striden mellan herremakt och folkmakt befinner sig i ett läge, där den *frisinnade politiken*, under skendemokratiens mantel, lydigt och snällt lägges till rätta för Sveriges verkliga regenter — de ekonomiska makthavarna. Vi kommunister må redan från början bekänna, att vi icke äro förvånade över ett sådant förhållande. Tvärtom skulle vi ha blivit mycket överraskade, därest regeringen kunnat ge en programförklaring, som inneburit ett ståndpunktstagande för arbetarnas och böndernas intressen.

När regeringen ser på sina gärningar och ansatser i belysning av forna tiders radikala liberalism, så har den visserligen en liten men dock tröstare i det förhållandet att de verkliga nutida liberalerna, det är socialdemokraterna, på viktiga punkter berett vägen för denna politik.

Vi hava många gånger med tydliga och klara exempel visat på, huru främmande för arbetarnas och böndernas intressen ett uppgivande av en mer än hundraårig neutralitetspolitik varit och är. Sveriges anslutning till Nationernas förbund är ett sådant uppgivande, som i sig innesluter de allvarligaste faror i en tid, då konfliktämnen mer än någonsin hopas, då förödande krig mera hotfullt än tidigare stå för dörren.

Trontalets prat då där säges »Nationernas förbund har under det gångna året fortsatt sitt arbete för utjämning av motsättningarna mellan folken» hör säkerligen till de officiella lögnen, som för stillandet av »oron» anses oundgängliga.

Om med »folken» menas det arbetande folket i motsats till makthavarna, så kunde vi konstatera, att det icke existerat några motsättningar. Nu menas med »folken» staternas makthavare. Då fråga vi: *Var och när har Nationernas förbund gjort något för upphävandet av några motsättningar mellan de kapitalistiska staterna?*

Hur skulle för övrigt ett förbund av kapitalistiska stater kunna det. Motsättningarna dem emellan, kampen om marknader, om olja, kol o. s. v., är en

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen. naturlig konsekvens av kapitalismen. Att upphäva motsättningarna vore ju att upphäva de kapitalistiska staterna.

(Forts.)

År 1920 lovades »arbete för en universell och effektiv begränsning av de nationella rustningarna», »utan dröjsmål», »nationell självbestämmanderätt» o. s. v. som några av resultaten av förbundets tillkomst. Den nu sittande regeringen vet, att det är effektivare rustningar, *som utan dröjsmål och med verklig kraft bedrivits sedan 1920*, samt att den nationella självbestämmanderätten haft det i hög grad äventyrligt, såväl då Nationernas förbund uraktlåtit ingripa som i lika hög grad då det ingripit.

I syfte att ge uttryck åt sin vilja till internationell fred och å andra sidan visa, vilka de kapitalistiska regeringarnas verkliga avsikter och önskningar äro beträffande avrustningen förelade sovjetregeringens delegation på sammanträdet i Genève i fjol höst ett avrustningsförslag.

Som konkreta åtgärder föreslogs: avvapning av alla vapenslag, land-, sjö- och luftstyrkor, förstörande av alla vapen, all ammunition, alla kemiska stridsmedel, avskaffande av all militärisk utbildning, nedläggande av krigsindustrieföretag, slopande av alla anslag för militära ändamål o. s. v. Sovjetdelegationen förelade konferensen följande resolution:

»Med hänsyn till att tillvaron av rustningar och deras påtagliga tendens att ökas oundvikligen måste föra staterna till väpnade konflikter, vilka skulle rycka arbetarna och bönderna från deras fredliga, produktiva arbete och åstadkomma omätliga olyckor, med hänsyn till att de väpnade krafterna utgöra ett medel, som de stora staterna begagna för att undertrycka småfolken och folken i kolonierna, och i det konferensen erkänner, att endast det fullständiga upphävandet av alla rustningar bjuder den mest effektiva garanti och säkerhet och ger tillräcklig säkerhet att förhindra krig, beslutar avrustningskonferensens förberedande kommission vid sitt fjärde sammanträde:

1) att genast börja utarbeta ett detaljerat utkast till överenskommelse om den allmänna avrustningen, varvid sovjetdelegationens förslag tas som grundval;

2) att senast i mars 1928 sammankalla avrustningskonferensen för att diskutera och godkänna de under punkt 1) framlagda förslagen.»

Sveriges representanter röstade mot detta förslag — som tog fasta på vad man lovat att Nationernas förbund skulle göra — att de därvarande socialdemokraterna också gingo mot förslaget visar, huru bundna också de äro vid sina kapitalistiska stater. Ännu 1919 vid andra internationals kongress i Bern hette det från det hållet om Nationernas förbund: »Samfundets största uppgift är att förhindra nya krig och krigsrustningar; *samfundet skall avskaffa alla stående arméer* och slutligen åstadkomma fullständig avrustning.»

Men när ett verkligt avrustningsförslag förelägges, då komma pratmakarna i Nationernas förbund av sig, på grund av sin ilska över att så brutalt bli avslöjade. Vi kunde bevittna en vanvettig ilska från husbönder och drängar i Nationernas förbund över detta avrustningsförslag.

Den radikalliberala tidskriften The Nation skrev om dessa uppträdanden: »Detta bemötande finner The Nation helt naturligt från en värld, som har direkta intressen i rustningarna, intressen också emot de sociala krafter, mot vilka rustningarna delvis äro avsedda.»

»Precis på samma sätt skulle den ha reagerat, om Jesus Kristus själv hade uppenbarat sig i Genève och läst upp detta radikala fredsförslag för konferensen. Han skulle också ha porträtterats som en intrigerande långhårig jude eller i bästa fall som en vildögd fanatiker, farlig för världen, därför att han predikade det omöjliga.»

Miljoner av människor, många av dem med ärr från sista striden, skola komma att minnas, att ett stort lands regering har framlagt ett sådant förslag, de

skola fråga, varför det icke är genomförbart. De skola icke finna något annat svar på sin fråga än halsstarrigheten hos dessa *placerade* intressen, armén, flottan och rustningsfabrikanterna, de andra, som profitera på kriget, samt massorna av kompromissarier och sofister, som är ut och är in slänga kallt vattnet på alla förslag, vilka skulle befordra mänsklighetens intressen.

Jag kan icke neka mig nöjet att påvisa, att en tidning, som står regeringen nära rent partipolitiskt sett — *Falukuriren* — också givit sitt erkännande åt sovjetregeringens förslag. Den säger: »Demonstrationer hava också sin uppgift. Man kan icke neka till, att Litvinoff sagt stormakterna åtskilliga beska sanningar och att det program för avrustningsåtgärder, som han framlagt, är såsom sådant både renhårigt och radikalt. De väldiga krigsrustningarna äro de farligaste oroslementen i Europa för närvarande. Man måste därför, vilken uppfattning man i övrigt har om Ryssland och dess syfte, erkänna betydelsen av att det finnes en stormakt, som klart och tydligt visat på en framkomlig väg till trygghet och världsfred.» Vi kommunister förfäktade den uppfattningen, att krig och krigsrustningar äro oskiljaktigt förenade med kapitalismen. Vi äro glada åt att kunna avslöja karaktärerna av edra s. k. folkliga institutioner. Allt mer skall den vissheten bli massans gemensamma egendom, att fred, frihet och social jämställdhet och likställighet uppnås först genom att denna massa förstår att taga makten och rasera bourgeoisiens system.

Kapprustandet fortsätter runtom i världen värre än någonsin. Man kan taga några få exempel. U-båtarna för U. S. A:s vidkommande voro till antalet år 1922 73 stycken, år 1926 118 stycken; för Englands vidkommande 39 resp. 65. »Förstörare» hade U. S. A. 1922 109, år 1926 309; England resp. 65 och 180. Om den kemiska krigsberedskapen får man en aning genom U. S. A:s kemiska krigsbudget. Den uppgick 1922—23 till 600,000 dollars, år 1923—24 till 750,000 dollars, år 1924—25 till 8,750,000 dollars. För sitt nya flottbyggnadsprogram har U. S. A. anvisat 725,000,000 dollars. Dessutom har Amerika förberett sig på samma sätt som den nu sittande svenska regeringen gör genom en lantförsvarslag. Storbourgeoisien i Amerika skall tjäna staten med sin egendom, men proletärerna skola ge liv och lem. Vid krig militariseras industrien, strejk straffas som landsförräderi, lönerna dikteras av kapitalisterna.

I en tid som denna med lurande stormaktskonflikter, i en tid av allvarliga faror för Sveriges folk, vad gör då den sittande regeringen? Söker den få oss mera avlägsnade från brännpunkterna? Nej. Dels har utrikesdepartementet sänt till Nationernas förbunds sanktionskommitté ett förslag om internationell medling och skiljedom, där internationellt sanktionssystem betraktas som en självklar och naturlig sak. Detta skulle innebära, att ett internationellt organ beslutade om krig och fred. Sveriges riksdag skulle icke få säga något om landets indragande i ett krig. De stora nationerna skulle besluta, och småstaterna skulle följa med i eländet. Jag tror icke, att svenska folket är frivilligt med om detta.

Härutöver vill regeringen kedja fast arbetarna och bönderna vid imperialismens framrullande krigsmaskin genom att, som det meddelas oss i trontalet, förslag angående den ekonomiska krigsberedskapens organisation kommer att föreläggas riksdagen. Det har ju också med berömvärd snabbhet, som vore värd en bättre sak, redan skett genom föreläggandet av kungl. propositionen nr 6. Hur kan man ha panna att föreslå svenska folket denna nya slavboja? Är det i konsekvens med regeringens förklaring om det utjämmande av motsättningsarna mellan folken, som skulle ha pågått? I samband med denna försvarsberedskap har ju tidigare talats om en tjänsteplikt för alla män och kvinnor mellan 15 och 60 år. Dessa skulle under utomordentliga förhållanden utföra sådana arbeten, som vid påbud av konungen kunna anses nödvändiga. Det ligger i sa-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kens natur, att denna lag kommer till användning vid tillfällen och för åtgärder, som arbetarna och bönderna ha all anledning att förhindra, krig o. s. v. Detta ligger i plan med förberedelserna för det nya kriget. I detta vill man tvinga folket att slåss för de imperialistintressen, som det har all anledning att föra krig emot. Det är bourgeoisins förberedelseåtgärder i syfte att försvåra för de klassmedvetna inom underklassen, att förvandla ett nytt krig för kapitalismens intressen till en revolutionär kamp för underklassens intressen. Den legala livegenskapen upphävdes ju år 1335 slutgiltigt, men nu skulle den införas år 1928 av folkfrisinnetns regering för nationella och internationella bourgeoisintressen mot folkets solklara rätt till kamp för sin frihet och sitt liv. Regeringen har sagt A; det blir folkets sak att hindra B.

Men det är icke bara genom förberedelser under *utomordentliga* förhållanden, som reaktionen och den borgerliga samlingen går till attack mot arbetarklassen. På olika fronter går den till anfall, och så stark och övermodig känner den sig, att den vågar framlägga lagförslag för att försvåra för arbetarna strejkvapnets tillgripande. Regeringens ledamöter äro ju visserligen i den belägenheten, att de kunna för denna sin frälsargärning åt kapitalismen visa på den socialdemokratiska Johannes Döparen, som förberett vad som komma skulle. Herr utrikesminister Löfgren har enligt pressen framhållit, att även den socialdemokratiska partiledningen har i regeringsställning inriktat sig på åtgärder i enahanda syfte. Arbetarna veta, att arbetsköparna förstå att göra allt till rättstvister, även det som till sin natur är intressetvist. De som nu våga med tal om samhällsintresset gå emot arbetarnas uppfattning i denna fråga ha öppet ställt sig i reaktionens tjänst. De vilja ha kamp, och de komma att få den. Arbetarna vilja icke lämna ifrån sig sina vapen.

Sveriges arbetare och bönder ha all anledning att ställa den frågan, om icke folkviljan omkring 1925 års försvarsbeslut vilseletts av storpolitiska löften, som aldrig komma att infrias. Uppgivandet av arbetarklassens gamla kamp mot den borgerliga militarismen kom till stånd genom löfterna om att 40 miljoner kronor skulle frigöras till trängande sociala reformer. Årets försvarsbudget slutar på 133 miljoner kronor. Den minskning på 4 miljoner kronor, som skett sedan i fjol, beror ju på uppskov av vissa slag. Det är långt ned, mina herrar, till de 107 miljoner kronor, som ställdes i utsikt. Regeringsorganet Svenska Morgonbladet har också sagt, att det ser ut som om utfästelsen aldrig skulle komma att infrias. Detta är för övrigt alldeles självklart, enär beslutet alls icke innebar en nedrustning utan en omgestaltning, som skulle möjliggöra modernisering av de militära krafterna, flygvapen i stället för betungande lantarméer. Socialdemokratien gick in för kapitaliststatens försvar. Detta gjordes effektivare, men arbetarna, de utplundrade folkmassorna, blevo utan bytet: de sociala reformerna. Var är arbetslöshetsförsäkringen? Undanskjutten. Var äro de andra effektiva åtgärderna för de arbetslösa? Allt flera arbetslösa år från år, vilka ställts utanför samhällets ingripande till deras förmån. Var är det rationella ordnandet av jordfrågan? Begraven i 20-åriga utredningar. Egnahemsrörelsen ger visserligen nya, jag höll på att säga *offer* för juridisk äganderätt på ett område, där vederbörande få mycket arbete med liten utkomst. De miljoner, som tillföras för egnahemslån, hjälpa bolag och storgodsägare att bli av med jord, som eljest svårigen under nuvarande förhållanden för jordbruket skulle locka köpare. Expropriationslagstiftningen måste därför till som ett nödvändigt komplement för jordanskaffandet. Hur ha löfterna om effektiv folkpensionering infriats? Hur har det gått med talet från 1913, att vad som brister i det hänseendet skall förbättras och vad som felas skall fullkomnas? Hur gick det med löfterna om, såsom en första nödvändig åtgärd, sänkningen av de indirekta skatterna, som drabba människor vilka ha sådana existensvillkor, att de borde vara befriade från alla pålagor?

Det statsfinansiella läget tillåter aldrig någonting sådant enligt uttalanden från dem, som vid olika tillfällen äro på taburetterna bundna vid kapitalismens statsordning för kapitalismens intressen.

Trots all undfallenhet, trots all tjänstvillighet för reaktionens intressen, som den s. k. borgerliga vänstern med demokratiska medel genomför, är ingalunda det allmänna valmansförbundet tillfredsställt. Till högerens kampanj mot 1925 års försvarsbeslut ha i samband med regementsindragningarna vissa överstar gett sin anslutning i ordalag, som på grund av deras ställning måste anses i hög grad olämpliga. Men än mera måste det anses opåkallat, att medlemmar av kungahuset uppträda på en linje i gärning och ordalag, som stå i motsättning till riksdagen och dess i laga ordning fattade beslut. När sålunda drottningen i sina handskrivelser till ett regemente säger: »Eder ära är oförstörbar. Den lever och manar till ståndaktighet, hur hårt än ödets slag fallit och skola falla. Till varje son av Västmanlands regemente talar sagan om regimentets kalk. Den fordrar, att det heliga arvet förvaras för att när dagen åter gryr vara oförfärdt» — så kan man mellan raderna läsa en agitation i enlighet med den som förts av allmänna valmansförbundet. När det i en annan handskrivelse heter: »Eder ära, som förvärvats med blod, är oförstörbar», så må därom ingenting annat sägas, än att detta förefaller mindre vara i stil med den svenska riksdagens allmänna uppfattning än samhörig med bourgeoisens åskådning i ett visst land vid Medelhavet. I någon fras vid riksdagens högtidliga öppnande heter det, att vi förskonats från många olyckor och att detta i första rummet beror på den ständigt växande överensstämmelsen mellan Konungens och folkets politiska uppfattning. Ja, jämfört med år 1914 har onekligen ena parten blivit försiktigare. Vissa händelser under de gångna senaste månaderna tyda dock på att monarkien ännu kan tjäna reaktionära intressen. Vissa pressmeddelanden låta oss förstå, att regeringen haft en kontrovers med hovet. En borgerlig tidning skrev med anledning av en utnämningshistoria: »I samma stund kungen lät regeringen gå på meromnämnda utnämningsfråga, skiftade den hamn. Från att vara en ren lämplighetsfråga, en skiljaktig mening om en viss herres personliga kvalifikationer för posten i Rom, förvandlades den till en otäck, taggig principfråga. Den passerade den gamla lektorns skala för de onda andarnas farlighet: slät, luden, taggig. Dessa taggar skulle ge giftiga sting. Krisen skulle rent ut sagt kunna taga en så elakartad vändning, att kungen ställdes inför valet att krypa till korset, vilket föga anstår ett majestät, eller riskera sin krona.» Vi kunna icke tro, att denna borgerliga tidning gav uttryck åt sådant av bara okynne, utan att det funnits vissa anledningar. Allt visar emellertid, hur reaktionen är på marsch på alla områden, hur den kämpar och tar i sin tjänst alla dem som den kan utnyttja härför.

Regeringens tydliga och klara ståndpunktstagande för överklassen mot underklassen får även ett bestämt uttryck i det att de skattelättnader, som ställts i utsikt, skola genomföras så, att fördelarna därav inhöstas av dem, som på det ena eller andra sättet lyckats roffa åt sig de stora inkomsterna. Glömda äro vallöftena att lindra bördorna för stugornas folk. När det regnar välling, har den fattige ingen sked. Det var med viss tillfredsställelse man åtminstone kunde höra långt bort från djupet av det gamla folkfrisinnade partiet en anklagelse i den riktningen, när vår ärade ålderspresident pekade på denna sak. Det har framhållits, att denna utbluffade skattesänkning med 10 enheter skulle för en arbetare med 2,000 kronor i årsinkomst, om han är gift och har ett barn, ge en besparing av 30 öre, och om familjen är barnlös 75 öre; för en ungkarl skulle det bli 1 krona 20 öre såsom present. Detta är alltså det högsta, som flertalet av Sveriges arbetare och bönder skulle tjäna på denna reform. De som ha 5,000 å 6,000 kronors inkomst, få en 10-krona i alla fall, och de som ha 20,000 kronor, få en present av 50 kronor. För att få en 100-lapp behövs det

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

en årsinkomst av 30,000 kronor. Det synes mig, som om skattesänkningen icke bleve något att tala om annat än för de folkgrupper, som ha en årsinkomst ungefär motsvarande statsrådslönerna; det är väl egentligen de som höra till svenska folket. Läget hade rättvisligen motiverat borttagandet av såväl soc-kerskatten som kaffetullen i stället för denna present till dem, som i hög grad skinna och flå arbetare och bönder. Jag skulle kunna fortsätta denna lilla axplockning ur landets ekonomiska statistik beträffande inkomstfördelningen, en axplockning, som herr Hansson i Stockholm påbörjade. Jag skall bara nämna, att under det större godsägare här i landet — de vuxna familjemedlemmarna i en godsägarfamilj — hade en genomsnittlig årsinkomst år 1920 på 7,600 kronor, så stannade denna siffra för statare och drängar vid 400 kronor. Under det en större godsägare hade en förmögenhet av 127,000 kronor, hade statare och drängar en förmögenhet av 16 kronor.

Men det är onödigt att fortsätta denna axplockning. Vi ha ju i minnet de siffror, som herr Hansson i Stockholm nyss plockade fram. Han nämnde dock i nära anslutning till denna uppräknings något om att folk i allmänhet höll alltför mycket på sina egna intressen, och han slutade senare med att sia om en tid, där minoriteterna i landets politiska liv skulle vederbörligen beaktas. Man tyckte sig nästan förstå, att han drömde om en tid, när socialdemokratien såsom regerande parti skulle kunna bjuda stora famnen åt herr Lindmans önskingar å ena sidan och åt de avgångna i den nu sittande regeringen å andra sidan, när den nya regeringen kommer till. Han siade också om — trots att han nämnde ordet socialism — en sådan där sorts framtid av samarbete mellan olika grupper, som borde försvara olika intressen i samhället. Jag måste verkligen säga, att herr Hansson i det ögonblicket visade en enastående förmåga att ur förträffliga premisser draga befängda slutsatser.

Alltnog, det ekonomiska läget, mina herrar, är sådant — man kan gott karakterisera det så — att jordbrukarna ruineras, deras skuldbörda växer med ett hundratal miljoner per år, och ändå uppgick den in-tecknade gälden i svenska landsbygdens fastigheter år 1924 till ett belopp av 4 miljarder 700 miljoner kronor. Lant- och skogsarbetarnas nödläge växer. Mot de organiserade industriarbetarna använder man lockoutklubban för att pressa ned lönerna. Jag är övertygad, att min partikamrat Dahlén kommer att beröra den saken närmare, varför jag nu kan lämna den.

Storbolag och aktiejobbare häva in stora vinster. Börsvinsterna år 1927 beräknas ju uppgå till 600 miljoner kronor; i övrigt visa aktienoteringarna för vissa storbolag, att det icke är några så små inkomster för företagarna i det här landet, att därmed kan motiveras det borgerliga samhällets attack mot arbetarklassen. Tvärtom, om man följer aktienoteringarna från 1925 till 1928, så märker man för alla dessa stora finansgrupper en bestämd och påtaglig framgång med ökade vinster år efter år.

Vi kunna konstatera ytterligare, hurusom finanskapitalet flyter samman i stora mäktiga internationella truster, hurusom kolonierna utvecklas genom kapitalexport samt huru förhållandena allt mer och mer internationaliseras. Kapitalisternas fosterland är där, varest de få den största profiten. I övrigt är det som sagt så, att stora folkgrupper ruineras, lida nöd, utarmas. Reaktionen är på marsch på alla områden. Den borgerliga samlingen fortgår. Mot detta måste vi, som representera de arbetande folkgrupperna, sätta arbetarsamling på klasskampens grund, arbetare och bönder mot bourgeoisien nationellt och internationellt. Mot regeringens program och proklamationer resa vi kommunister arbetarnas och böndernas intressekrav. Kamp med *alla* medel mot varje försök att klavbinda arbetarnas fackorganisationer; vi fordra en fullt människovärdig behandling av de arbetslösa, avtalsenliga löner vid alla arbeten, som anordnas för arbetslösa, bättre folkpensionering; därjämte fordra

vi en skattelagstiftning, som lägger skatterna på överklassen; vidare jordfrågans rationella lösning samt sist men icke minst åtgärder för arbetarnas och böndernas ökade politiska inflytande.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Vi ha nyss åhört de båda första anförandena i denna kammare, där dels å ena sidan högersynpunkter på dagsläget blivit framförda, dels å andra sidan socialdemokratiens talesman angav sin syn på situationen. Jag undrar verkligen huruvida icke åhörarna då hade eller i varje fall fingo en känsla av att man mellan de båda mot varandra framförda ståndpunkterna både borde och kunde återfinna en politik, som gick andra vägar än den, som skisserats i de båda föreliggande anförandena. Bådadera talarna uttalade sin sympati för att ett ökat samförstånd skulle komma till stånd inom samhällslivet samt också, att särskilt i fråga om riksdagsarbetet och lagstiftningen ett dylikt samförstånd skulle i allt högre grad göra sig gällande. Men samtidigt aktualiserade och tillspetsade de båda talarna var för sig diametralt motsatta krav, som omöjligen voro förenliga inbördes.

I herr P. Albin Hanssons anförande förekom tillika antydningar eller påståenden, att utav honom icke godkännbara ståndpunkter voro föranledda av likgiltighet, av obehöriga hänsyn, av bristande insikt om vad folkflertalets väl kräver o. s. v.

Jag måste säga, att det intryck, som jag fick av dessa båda talare, ingalunda var det, att de båda av dem företrädde ståndpunkterna, oförmedlat ställda mot varandra, innebure löftesrika förutsättningar fram till en politik, som i stort sett kunde inkludera det helas intressen.

Jag skall försöka åskådliggöra detta genom att på ett antal springande punkter påvisa, huru de ärade talarna företrädde, så vitt jag förstår, fullständigt oförenliga ståndpunkter. Så var fallet redan beträffande budgetens allmänna läggning. I fråga om den gjorde, enligt vad jag uppfattade, den förste ärade talaren, herr Lindman, i det stora hela icke några bestämda erinringar, fast man å andra sidan icke kunde frigöra sig från intrycket av att han med särskild sympati omfattade de skattenedsättningar, vilka bidra till att göra det produktiva livet lättare. Herr Hansson däremot förklarade att regeringens förslag i budgetavseende, i vad det avsåg nedsättning av inkomst- och förmögenhetsskatten, nog vore ur flera synpunkter betänkligt, och att i stället denna nedsättning bort utbytas mot, dels ökad minskning av sockerskatten och dels också en mera omedelbar och kanske också, om jag icke fattade honom oriktigt, en starkare sänkning av godstaxorna.

För min del måste jag säga, att när budgeten medgav möjlighet till skattenedsättningar, kunde regeringen icke se annat, än att en av dessa lättnader borde inriktas på att söka om möjligt stimulera det allmänna förvärvslivet hos vårt folk. Alla äro vi ense om att vad som alldeles särskilt just nu behöves, är ökat produktivt liv, en ökad företagsamhet, ett ökat arbete på olika områden. Nu förhåller det sig ju så, att vi måste erkänna, att vårt skatteläge i förhållande till andra länders är sådant, att de, som haft att konkurrera med andra folk på skiftande verksamhetsfält, måst i många fall räkna med högre skatter hos oss än hos konkurrenterna. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om man ej får se denna skattelättnad enbart på det sättet, att man i varje särskilt fall räknar ut, hur mycket kommer att falla på varje enskild medborgares debetsedel. Utan denna skattelättnad måste anses vara ett steg, varigenom i stort sett den allmänna verksamhetslusten stimuleras och eggas och därmed en ökad företagsamhet kan göra sig gällande på olika områden. Jag tror emellertid också, att själva skattelättnaden i och för sig icke heller är att förakta. Ty det finnes många industrier, många företag, mycken verk-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

samhet, som måste drivas vid kanten av bärighet. Det gäller därvid att uppehålla rörelsen, fastän man på förhand kan förutse, att det alltså är fråga om huruvida debet och kredit kunna gå ihop. När så är fallet måste givetvis även en utgift, som icke i och för sig kan betraktas såsom alltför stor, tillerkännas ett visst värde. Det gäller med ett ord sålunda att påverka det allmänna produktiva livet i befrämjande riktning. Jag tror därför, att denna skattelättnad i och för sig just nu väl låter försvara sig.

Å andra sidan visar det sig, att man under prövningen av budgetförslaget på en del håll kommit till den åsikten, att man icke borde ha »undandragit budgeten», såsom det heter, det belopp, som nu mildrar bördan på det indirekta skatteområdet, på sockerskattens nedsättande, utan man skulle i stället ha lagt hela skattelättnaden på sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag kan icke för min del se saken så. Vi ha här i landet länge accepterat ett visst avvägt förhållande mellan direkta och indirekta skatter. Om det varit ett tvång att öka skatterna, så har detta skett så, att man ömsesidigt tagit hänsyn till förhållandena på båda dessa skatteområden för att, som sagt, söka avväga förhållandena dem emellan mot varandra. I det sammanhanget vill jag säga till herr Lindman, som skämtade om orden »väga» och »överbäga», att det förefaller mig knappast vara ett fel hos en regering, om den både »väger» och »överbägar». Däremot förefaller det mig nästan, som om herr Lindman tyckte, att motsatsen skulle innebära en fördel.

Vid det övervägande, som i nu nämnt avseende skedde inom regeringen, fann man, att här förelåg ett tillfälle att sänka en — om man frånser de statsfinansiella behoven — i och för sig omotiverad skatt sådan som sockerskatten; och då sänkningen av denna skatt rättvist fördelas på de olika grupperna av de på det indirekta skatteområdet engagerade folkskikten, fann regeringen, att det förelåg goda skäl just för att till sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten lägga även sänkning av sockerskatten. Därtill kom, att det samtidigt blev möjligt — om också för detta budgetår endast i viss begränsad omfattning — att jämväl sänka en avgift, om vilken vi alla hittills varit ense, så vitt jag förstår, att den lägger en tung hand på näringslivet, nämligen våra trafiktaxor, våra järnvägstaxor. I detta sammanhang vill jag framhålla, att då herr Per Albin Hansson, så vitt jag fattade honom rätt, ett par gånger betonade, att han vore en bestämd och given anhängare av denna skattesänkning befinner sig i motsättning till den socialdemokratiska huvudtälaren i första kammaren, som lär ha gjort gällande, att han satte ett bestämt frågetecken för åtgärden att sänka järnvägstaxorna.

Herr Per Albin Hansson ansåg tillika, att man bort ordna det så, att denna skattelättnad tidigare trätt i kraft. Härom vill jag endast säga, att den tidpunkt för tillämpningen, som budgetförslaget förutsätter, är den ur tekniska synpunkter tidigast möjliga för nedsättningen ifråga. När man resonerade om den saken med järnvägsstyrelsen och övriga, som därpå utöva inflytande, så betecknade dessa den av regeringen ifrågasatta tiden vara ytterst knapp. En tidigare sänkning vore, särskilt med hänsyn till samtrafiktaxorna och allt vad därmed sammanhänger, icke möjlig.

Jag vågar sålunda göra gällande, att den tredelning av skattelättnaden på olika bidragsområden, som regeringen föreslagit, i det stora hela väl motsvarar de mest trängande behoven och alltså enligt min uppfattning på bästa möjliga sätt tillgodoser de olika intressen, som i ett dylikt sammanhang böra komma i åtanke.

I detta sammanhang ligger det ju också nära till hands att tala ett ord om statsskulden och vad budgeten därvidlag förutsätter. Den förste ärade tälaren, herr Lindman, erkände, att det naturligtvis i och för sig vore ett lovligt strävande, att man försöker betala sina skulder. Men, menade han, man

skall icke göra det under alla förhållanden. Man både kan och bör taga hänsyn till, huruvida ett utnyttjande av länemedel kan ske med sådan fördel, att det ur samhällelig synpunkt låter sig väl försvara att icke minska skulden utan behålla medlen tillgängliga för statens verksamhet. Och jag uppfattade honom så, att han tyckte, att budgetförslaget i detta avseende icke tillräckligt beaktat sistnämnda synpunkt.

Herr Per Albin Hansson däremot, som berörde frågan om de ökade malminkomsterna och deras användning för budgetarbetet, gjorde gällande, att man kunde ställa sig mycket betänksam, huruvida man verkligen skulle på sådant sätt som regeringen nu hade ifrågasatt använda dessa medel. Om jag ställer dessa båda ståndpunkter emot varandra, sålunda å ena sidan betänksamheten mot, att dessa ökade inkomster för malmförsäljningen användas för budgetändamål, och å andra sidan klandret av att man samtidigt i ökad omfattning avbetalar statens skulder, tidigare gjorda för improduktiva ändamål, så förefaller det mig, som om båda de synpunkter, som de bägge talarna var för sig utvecklade, blivit i budgetförslaget tillgodosedda. Om man däremot ställer sig på *endera* av de båda sålunda framförda, mot varandra stridande ståndpunkterna, förefaller det mig, att man icke kommer till ett ur olika synpunkter lämpligt resultat.

Ungefär detsamma blir förhållandet när man kommer till de s. k. automatiska anslagen. Därvidlag kan nog vilken som helst, som sysslar med de frågorna, bli bekymrad, när man ser med vilken fart dessa automatiska stegringar år efter år öka utgiftsposterna på de olika huvudtitlarna. Men det är dock så med samtliga dessa utgiftsökningar, att de vid beslutens fattande därom voro av riksdagen förutsedda; man måste räkna med dem, och man har vid övervägandet av besluten icke dragit sig för att göra utfästelser på framtiden på sätt, som skett, när de blivit bestämda.

Emellertid uppfattade jag herr Lindman så, att han uttryckte såsom ett första önskemål, — naturligtvis alldeles riktigt och berättigat — det, att en ökad kontroll över dessa utgiftsområden skulle komma till stånd. Det har ju också i propositionen redan anvisats åtgärder i sådant avseende. Men det föreföll mig vidare som om han ställde sig tveksam till, huruvida de tidigare godkända kalkylerna på detta område i fortsättningen borde få, utan återhållande ingrepp från riksdagens sida, utveckla sig. Herr Per Albin Hansson däremot gjorde å sin sida gällande, att på det område, där dessa automatiska anslag ökades, framför allt på det sociala försäkringsområdet, enkannerligen beträffande ålderdomsförsäkringen, förelåge verkliga försummelser från regeringens sida därigenom, att regeringen icke försökt att nu omedelbart åstadkomma *nya påbyggnader*.

Jag vågar gent emot dessa båda varandra diametralt motsatta meningar hävda, att statsverkspropositionens hållning är den i dagens läge starkast motiverade.

I fråga om tullarna kan jag heller icke få annan uppfattning än den, att herr Lindman alltjämt såsom ett botemedel för en trängd industri ser ökade tullsatser och en utveckling i protektionistisk riktning, under det att herr Per Albin Hansson utropade: »Varför har icke regeringen kommit med förslag till nedsättning av tullarna?»

I det sammanhanget ber jag att få säga några ord om den kritik, som riktats mot det sätt, varpå den i dagarna igångsatta tullutredningen har blivit startad. Såvitt jag förstod herr Hansson, så menar han, att regeringen borde åt denna utredning ha givit direktiv, som skulle på ett annat sätt, än som nu skett, inriktat arbetet. Jag vill däremot endast erinra om, att det är riksdagen själv, som begärt denna utredning såsom en förutsättningslös sådan, därvid man, fränsett de olika ståndpunkterna, skulle söka åstadkomma ett fastslå-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ende av verkningarna i olika riktningar av vårt nuvarande tullsystem och sedan på detta resultat bygga nya slutsatser. När så är fallet, när riksdagens egen motivering tillkom, som ju herrarna mycket väl känna, efter mycket ingående arbete och svåruppnåeliga kompromisser i riksdagen, förefaller det mig, som om regeringen skulle gjort våld på riksdagens uppfattning, därest den sökt dirigera denna förutsättningslösa utredning i viss riktning. Vad däremot regeringen i utredningsmotiven har sagt är, att om utredningen ger vid handen att på vissa punkter föreligger särskild anledning att göra framställning till riksdagen, skall sådan framställning göras. Utredningen skulle sålunda icke, på sätt som det föreföll mig, herr Hansson fruktade, undanskjuta prövningen av frågor, helt eller i detaljer, som på det området under den närmaste tiden kunna uppstå. Det förefaller mig som om också, i detta fall, regeringen kan gentemot de motsatta erinringarna, giva goda skäl för den ståndpunkt, regeringen intagit.

I fråga om arbetsfreden och arbetsfredslagstiftningen föreföll det mig, att herr Lindman ville säga, att där hade regeringen visat mycken vacklan och svaghet, under det att herr Hansson förklarade, att det var det enda område, där regeringen verkligen ådagalagt energi och fast vilja. Herr Lindman yttrade i det sammanhanget, att de utredningar, som regeringen verkställt på det området, har den haft mycken otur med. Ja, i följd diskuterade vi ju orsaken till att utredningen i viss mån drog längre tid, än man från början planlagt. Men i övrigt vet jag icke, att man om dessa utredningar och deras resultat kan säga, att det varit otur med dem. I så fall skulle väl det ge sig uttryck i de förslag, som komma att framställas inför riksdagen. I fråga om ett av de områden, det här gäller, kollektivlagstiftningens, hoppas jag, att det tvärtom skall visa sig, att utredningen varit både omfattande och fullständig och att den sålunda kan kännetecknas såsom i stort sett lyckosam.

Herr Hansson ville gång på gång göra gällande, att en aktion på detta område skulle innebära icke att främja arbetsfreden, icke att betrygga den, utan i stället att oroa parterna och skapa ur arbetsfredssynpunkt försämrade förhållanden. Jag tillåter mig att fråga dem bland herrarna inom socialdemokratien, som tidigare tillkännagivit en annan mening, varpå det kan bero, att en lag, som enbart har till ändamål, att fastställa rättsordningen inom ett visst avtalsområde, skulle få annan verkan och åstadkomma andra resultat, om den föreslås av den nuvarande regeringen eller om den föreslagits ett år tidigare eller ett år senare av en annan ministär? Den förutvarande statsministern i den socialdemokratiska regeringen, herr Sandler, yttrade i november 1926 i ett föredrag i Göteborg: »Jag menar i full överensstämmelse med den förutvarande socialministern, att tiden är inne för att undersöka vad det allmänna kan göra för att befästa den rättsordning, vilken vuxit upp på det fria avtalsväsendets grund och att riksdagen även bör ingå på en prövning av skiljedomstankens användbarhet inom denna rättsordning.» Om detta utgjorde en angiven ståndpunkt i november 1926, vad har inträffat, som skulle göra denna ståndpunkt mindre hållbar och en åtgärd i överensstämmelse med anvisningen mindre önskvärd nu än tidigare? Det förefaller mig, som om man här skulle stå inför en åskådningsundervisning om huru en socialdemokratisk regering, vars enskilda medlemmar utbildat sin mening på ett visst område, sedermera frånträda denna sin åsikt inför trycket av meningar och åskådningar ifrån de grupper, som utgöra grundvalen för en dylik regerings tillvaro. Men det kan i och för sig aldrig motivera förändrade omdömen om den sak, som det här är fråga om.

Herr Lindman för sin del tyckte, att när den nya lagstiftningen skulle omfatta endast regler för kollektivavtalet och sättet för dess bedömande samt garantier för en sakkunnig skiljedom i fråga om rättstvister kunde det ifråga-

sättas, om det egentligen kunde vara så mycket värt. I varje fall betraktade han det som en svaghet, att i det sammanhanget icke fördes fram frågan huruvida för deras vidkommande, som vore anställda hos stat eller kommun, eller åtminstone beträffande vissa kategorier av personer med sådan anställning, åtgärder skulle vidtagas, så att strejker icke behöfde ifrågakomma. Här emot vill jag endast säga att, om man gör gällande, att det här gäller ett område, där man bör gå fram med varsamhet och försiktighet, borde det i och för sig icke vara någon svaghet, att det första steget begränsas till den del, rörande vilken åtminstone tidigare, i intresserade kretsar allmän mening rått, att tiden vore inne för vidtagande av åtgärder. Det förefaller tvärtom, som det skulle givas goda skäl för att det första steget begränsas till en sådan åtgärd. Dessutom har det nog många gånger visat sig i fråga om i statens eller kommunens tjänst anställda — liksom det brukar vara på många områden, när man går ifrån principståndpunkter in på den praktiska tillämpningen — att man behöfver företaga en hel del utredningar och fixera en hel del detaljbestämmelser, som man tidigare icke fäst så mycket avseende vid, men som på det området äro nödvändiga för att man skall kunna säga, att man med trygghet går fram med fast mark under fötterna.

I fråga om arbetslöshetsförsäkringen uttalade herr Per Albin Hansson vidare, att regeringens behandlingssätt av det ärendet visade likgiltighet eller rent av ådagalade, att regeringen med glädje såg att realiserandet av tanken på arbetslöshetsförsäkring kunde undanskjutas. Han gjorde vidare gällande, att regeringen hade bort påskynda den nu sittande kommitténs arbete. Jag såg för några dagar sedan, att herr Per Albin Hansson med underskrivet namn i en tidning förklarade, att visserligen hade ännu icke det väntade kommittéförslaget i frågan avgivits, men, om regeringen ägde god vilja blott, skulle proposition i ärendet mycket väl hinna framläggas inför årets riksdag. Vill verklige herr Hansson på allvar göra gällande, att på ett så svårbedömligt område som detta, där ännu icke ett väntat kommittéförslag föreligger — ett kommittéförslag, om vilket man icke vet vad det kommer att innehålla, men om vilket man kan tänka sig att mycket olika meningar kunna göra sig gällande — ärendet skall hinna beredas och föreläggas årets riksdag? Det förefaller mig icke tänkbart. Men om det icke är tänkbart, vad är det då för mening att söka bibringa allmänheten den uppfattningen, att anledningen till att frågan icke kommer upp i år är att söka i bristande intresse från regeringens sida? Det sättet att argumentera kan för ögonblicket vara lockande men är förvisso i längden en dålig övertygelsemetod. Dessutom vill jag tillägga, att kommitténs sammansättning förefaller mig borge för att man inom kommittén arbetat på uppgiftens lösning med allt det intresse och all den skyndsamhet, som varit kommittén möjlig.

Herr Hansson frågade vidare, huruvida vi i regeringen ledsnat på sjukförsäkringsfrågan, eftersom den icke synes bli i år ånyo framförd. Ja, jag vill erinra därom, att det i fjol framlagda sjukförsäkringsförslaget i det skick, vari det av regeringen förordades, fullständigt föll inom ramen för den skrivelse, som riksdagen år 1926 avlät och som innebar hemställan om framläggande av ett förslag med i stort sett angivna riktlinjer för frågans lösning. Regeringen tillmötesgick såvitt jag förstår, fullständigt riksdagens önskemål på det området. Naturligtvis kunna, efter avlåtandet av en dylik skrivelse, i fråga om detaljer olika meningar råda. Men, som herrarna erinra sig, fällde denna kammare det, enligt 1926 års riksdagsskrivelse avfattade förslaget utan att kammaren visade sig i stånd anvisa, vad den själv ville. Och då det, såvitt jag förstår, icke kan bli fråga om att i år söka sig fram på en tredje linje, sedan en annan linje försökts år 1926, men då förkastats, är det väl självklart, att nu icke från regeringens sida skäl föreligger, att göra en förnyad hem-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
skälsverks-
propositionen.

(Forts.)

ställa i denna fråga. En sådan skulle, om den blivit gjord i alla avseenden måst sammanfalla med fjolårets förslag. Därvid bör observeras, att från riksdagens sida, åtminstone föregående års riksdags, inga önskemål i fråga om förslagets förnyade framläggande uttalats.

Herr Per Albin Hansson har roat sig här, och jag tror att herr Möller i första kammaren har gjort ungefär detsamma, med att tala om att regeringen med oerhörd intensitet aktualiserat restaurantdansfrågan. Jag förstår icke, var den intensiteten ligger. Det förhåller sig icke ens så, som herr Hansson påstod att kontrollstyrelsen i den frågan fått yttra sig två gånger rörande samma sak. Styrelsen har visserligen fått avgiva två yttranden i ämnet. Men yttrandet nr 1 och yttrandet nr 2 ha avsett helt olika ändamål. I ena fallet gällde det att med anledning av avgivna besvär yttra sig över, huruvida straffpåföljd borde statueras på den praxis, som utvecklats på området. I andra fallet var det fråga om att utarbета ett förslag till förändring av nu gällande stadganden. Därmed vill jag icke bestrida, att regeringen anser såväl denna som andra nykterhetsfrågor av sådant värde, att de böra i sammanhang med reformarbetet i övrigt upptagas till behandling. Herr Per Albin Hansson och hans meningsfränder tyckas numera i den frågan hysa en annan mening.

I fråga om utförselbevisen, som beslöts för någon tid sedan, raljerade herr Hansson med regeringens och särskilt med min egen ståndpunkt. Han erinrade om att jag, när beslut fattades om ett temporärt införande av utförselbevis, talade mot den saken. Han meddelade vidare, att nu hade jordbruksministern förmått, att proposition skulle komma från regeringens sida om förlängning av tiden för utförselbevisens giltighet. Det tyckte han var ett alldeles särskilt tydligt bevis på förfall inom regeringen, på vankelmod, speciellt hos mig, och sålunda en anledning till ett särskilt lyckat angrepp.

Nu förhöll det sig ju så, som herr Hansson vet, att vid det tillfälle, när beslutet om utförselbevis fattades så befanns det, att inom riksdagen förefanns en majoritet, som ville införa dem, en majoritet i vilken också flertalet bland mina meningsfränder ingick. Det är ju så med de s. k. partiledarna, herr Hansson, att de ibland få finna sig i att deras grupper gå andra vägar, än vad ledarna för sin del förorda. Nu är det emellertid så, att under den förnyade behandling som ärendet underkastats av vissa myndigheter, har det förordats, att utförselbevisens tillvaro skulle förlängas, framför allt därför att man därigenom finge tillfälle pröva deras verkningar under olika år och i olika lägen. Inför det faktum att en majoritet finns i riksdagen som önskade behålla dem inför myndigheternas rekommendation av en tidsbegränsad prövning för möjliggörande av ett bedömande av deras verkningar under olika år och i olika lägen, förelåg det då anledning för mig att motsätta mig, att en sådan prövning i fortsättningen skedde? Det är så, att i regeringsställning — och det har nog herr Hansson varit med om — måste man taga hänsyn till de faktiska förhållanden, som föreligga. Jag vill i det avseendet erinra om, huru som för några år sedan herr Thorsson, som ju icke, såvitt jag förstår, var någon ivrig tullvän, blev i egenskap av finansminister tvingad av förhållandena att skriva till bevillningsutskottet och förorda hos utskottet, att man skulle pålägga kaffet en betydligt ökad tull. Det socialdemokratiska partiet röstade, såvitt jag minnes till sista man — nej, jag tror för resten det var några, som opponerade sig, men flertalet — för kaffetullens ökning. Läget var sådant, att även en utpräglad frihandelsvän måste anse denna åtgärd rimlig och riktig. Vi skulle ju kunnat ha anledning att partitaktiskt utnyttja den åtgärden, som var en ren tullåtgärd, på det sätt, som herr Per Albin Hansson försökte i dag i fråga om utförselbevisen. Men det gjorde vi icke. Dessutom, om herr Hansson ser på vad jag yttrade i diskussionen om utförselbevisen, så sade jag, att det var alldeles särskilt därför jag opponerade mig mot dem, att jag fruk-

tade, att deras införande möjligen innebure en första åtgärd, ett första steg till en allmän protektionistisk utveckling. Nu är det för närvarande föremål för mera tveksamhet än tidigare, huruvida den åtgärden behöves betraktas som ett steg i den riktningen. I varje fall torde man för bedömande av hela den frågan ha gott av den ökade erfarenhet, som en förlängning av utförselbevisen skulle komma att medföra.

Med vad jag nu anfört har jag trott mig klargöra, att även om det budgetförslag, som föreligger, icke kan göra anspråk på att vinna odelat godkännande vare sig från dem, som stå till höger om oss eller ifrån socialdemokratien, vi anse oss kunna bjuda goda skäl för att regeringen i det läge, vari vi befinna oss, med de resurser, som stå landet till buds och inför den utveckling, vi ha att räkna med, framlagt förslaget, sådant det föreligger. Det synes oss innebära en ur landets synpunkt lämplig lösning av budgetproblemen under nästkommande år.

Herr Hansson antydde ytterligare, att skattenedsättningen kanske hade bakom sig ett dolt syfte att ur olika synpunkter undanskjuta och försvåra en allmän, social utveckling. Ja, jag skulle gärna vilja åt en expert uppdraga bedömandet just ur denna synpunkt av den ena eller andra skattenedsättningen — den som genomfördes år 1926 och den nu föreslagna. Jag skulle mycket gärna, säger jag, i det avseendet vilja underställa en expert de allmänna betingelserna ur budgetsynpunkt för dessa båda skattelindringar. Jag vill erinra därom, att den skattenedsättning, som föreslogs av den socialdemokratiska regeringen år 1926, den tillkom ju på det sättet, att man för budgetens reglering, av ineliggande statsmedel, d. v. s. ur förlagsfonden, använde för fonden sammansparade medel, med ett belopp som översteg det som skattenedsättningen gick ut på. Sålunda, budgetmässigt beräknliga medel stodo icke då till buds för åstadkommande av en skattenedsättning. Det oaktat förordade man en nedsättning, herr Hansson, jämväl på inkomst- och förmögenhetsskatten. Det nu föreliggande förslaget om skattenedsättning förutsätter icke i någon mån konsumtion av ineliggande statliga sparmedel; den bygger och räknar uteslutande med tillgångar, som under budgetåret tillföras statsverksamheten på olika områden. Budgetperiodens egen reglering ger till resultat att skattelättnaden kan åstadkommas. Att man då från håll, där man är främst ansvarig för 1926 års nedsättning, insinuerar, att bakom den nedsättning som nu föreslås, ligger ett dolt syfte att hindra den sociala utvecklingen och undanskjuta sociala reformer, förefaller mig icke klokt eller starkt argumenterat. Det talet utgör tvärtom en argumentation, som i varje fall icke borde förekomma i samband med uttalande av önskemål om allmänt samförstånd.

Ja, här ha ytterligare uttalats vissa önskemål om upplysning rörande frågan, hur man från regeringens sida ser fortsättningen, särskilt beträffande påräkneliga statsinkomster för följande år m. m. dyl. Då jag tror att min kollega finansministern har för avsikt att uppträda i kammaren och lämna en redogörelse bl. a. därom, skall jag nu ej inlåta mig på den saken. Jag skall icke heller upptaga ett annat önskemål som uttalats i fråga om, huruvida automobilskattemedlen borde i större omfattning än regeringsförslaget förutsätter användas till enbart vägunderhåll, enär jag vet att min kollega kommunikationsministern har för avsikt att uppträda och belysa den saken. Men jag vågar göra gällande också i dessa avseenden, att av de redogörelser som komma att lämnas skall oförtydligt framgå, att regeringen icke saknar stöd för sina ståndpunkter. Att sedermera i vissa frågor av denna art olika intressen kunna göra sig gällande, och att man därvid helt naturligt kommer till olika slutsatser, är ganska begripligt. Då sistnämnda fråga föreligger till riksdagens bedömande blir det tillfälle för riksdagen själv att taga ståndpunkt till de olika möjligheter, som därvid komma att erbjuda sig.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Hansson rekommenderade att vi av landet Sverige skulle göra folkhemmet Sverige. Jag är ense med honom därom; men jag vet, att också inom folkhem i detta ords vanliga mening förhållandena kunna vara mer eller mindre lyckosamma. Jag tror att en strävan, som går ut på att man vid detta folkhems uppbyggande räknar med verkligheten, underordnar delintressena under det hela och söker på olika sätt skapa rättvisa åt alla håll, så långt man förstår och förmår, jag tror att den vägen till reform av förhållandena skall bidra att göra folkhemmet Sverige icke sämre, utan bättre, icke så, att vi behöva skämmas för vårt bo, utan så, att vi alla känna såsom en heder att Sverige är vårt hem.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag vill för min del icke alltför länge uppehålla denna debatt. Jag har likväl icke kunnat undgå att beträffande ett par punkter i trontalet yttra några ord, punkter som förefalla mig vara alltför odeciderade och obestämda, och i fråga om vilka man därför skulle ha anledning att önska ett mera deciderat och bestämt besked. Den ena gäller frågan om nyorganisation av vägväsendet, om vilken Kungl. Maj:t i trontalet yttrar, att Kungl. Maj:t »hoppas» att kunna lägga fram förslag i ärendet till denna riksdag. Och den andra frågan är den s. k. kommunalskattefrågan, om vilken ju Kungl. Maj:t har yttrat, att Kungl. Maj:t har »under överbäggande» att eventuellt framlägga förslag i denna fråga.

Vad nu först frågan om organisation av vägväsendet beträffar, så är denna fråga, som vi veta, synnerligen aktuell. Där ha två sakkunniga kommittéer förberett och utrett denna fråga, och förhållandena äro nu sådana, på grund av vägväsendets utveckling och särskilt bilismens inverkan på denna utveckling, att det är synnerligen önskvärt, att en omorganisation av den centrala förvaltningen på detta område snarast möjligt kommer till utförande. Genom den omgestaltning på detta område som bilismen förorsakat och med hänsyn till de rikliga medel som stå till förfogande i och för fördelning på grund härav, så hopas oerhörda dossierer där uppe i den centrala förvaltningen, något som gör att man i många fall får vänta otroligt länge, innan de ärenden som dit inkomma kunna bli behandlade och anslag kunna utanordnas till de företag som äro utförda; och detta även i sådana fall där handlingarna äro i fullständig ordning, så att man ganska snart borde kunna utfärdade respektive bidrag. Detta vållar ökade utgifter i vägdistriktet genom räntor å lån m. m.

Det är ju därför synnerligen önskvärt, om denna fråga skulle kunna framläggas till årets riksdag. Och man bör som sagt också kunna förutsätta, att så bör ske, då, som vi veta, de särskilda sakkunnigas utredning fullbordades i slutet av förra året, och man kan förmoda att regeringen efter de utredningar, som skett, bör ha klart för sig, efter vilka linjer frågan skall föreläggas riksdagen.

Det är i alla fall en sak som i detta sammanhang bör bringas i erinran, och det är den tendens till byråkratisering, som efter bilismens utveckling gjort sig gällande inom den centrala förvaltningen i fråga om vägväsendet. Detta står ju inte i rätt förhållande till den demokratiska utvecklingen, som man talar om, allt mer och mer skulle göra sig gällande och slå igenom efter det s. k. demokratiska genombrottet. — Men det är icke allenast på detta område som vi finna, att i stället för frihet och demokrati rena motsatsen gör sig gällande. Särskilt i fråga om vägväsendet har detta kommit till synes, och jag vågar säga, att detta också skett icke allenast principiellt utan även reellt i fråga om ärendenas behandling och bidrag till det dröjsmål som gör sig gällande, beroende på ärendenas hopande och trängsel i den centrala förvaltningen.

Jag vill därför livligt instämma i den förhoppning som regeringen, och här speciellt kommunikationsministern, i denna fråga hyser om, att kunna förelägga årets riksdag förslag i detta ärende. Jag vet också, att ett sådant förslag med ty åtföljande reform på detta område med otålighet avvaktas på många håll i landet, där man har med vägärenden att göra.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Ja, beträffande den andra frågan har det talats mycket här, om regeringens uttalande beträffande övervägandet att i år framlägga för riksdagen förslag i den s. k. kommunalskattefrågan. Det var någon av partiledarna som i dag yttrade, att det såg ut, som om regeringen icke visste, vad den ville i vissa stycken. Detta tycker jag är bra mycket sagt, att regeringen icke skulle veta vad den vill, även om det kan se så ut. Förhållandet är väl snarare det, att man kanske vill känna sig för något beträffande förut-sättningarna att få frågan igenom. Jag tycker för min enkla del i alla fall, att från regeringsbanken bör man resolut framlägga sina förslag efter de linjer, man anser att frågorna böra lösas. Och för övrigt har jag också den uppfattningen, att åtskilligt av vad som skett i denna fråga förra riksdagen är ägnat att ge en viss anvisning på, efter vilka linjer här berörda fråga bör framläggas med utsikt att vinna lösning. Efter 30 års utredningar är det väl icke för mycket begärt, att denna fråga slutligen kommer fram till ett, som man brukar tala om, definitivt avgörande, ehuru detta ord »definitivt avgörande» på detta område väl svårligen kan tillämpas i den vanliga mening som man däri inlägger, då man talar om ett definitivt avgörande beslut, enär ju skatteproblem i allmänhet äro sådana, att de mer eller mindre behöva ruckas på rätt ofta i förhållande till konjunkturerna och växlingarna inom det ekonomiska livet i landet. Men vi ha nu i alla fall så pass länge fått leva under ett visst osäkerhetstillstånd och vissa undan för undan gjorda pålappningar på våra skattelagar, att man måste icke allenast önska utan fordra, att det från statsmakternas sida göres allt vad göras kan för att få till stånd större stabilitet i dessa förhållanden. Och detta har man ju talat om många år tidigare skulle bli förhållandet, sedan kommunalskattefrågan vunnit sin lösning, så långt man nu härvidlag kan tala om en slutgiltig sådan.

Det var dessa två saker, som jag har velat påpeka, och särskilt beträffande den första, som jag tillät mig att här understryka, vill jag be att få betona, att det är icke allenast fråga om ett önskemål från min sida, utan i vidsträckta kretsar inom landet gör sig enligt min övertygelse den meningen gällande, att den s. k. väglagsreformen måtte komma till utförande så fort som möjligt, helst vid denna riksdag.

Herr Paulsen: Enligt föreliggande statsverksproposition begäres ett anslag av 10,5 miljoner kronor att under budgetåret utbetalas i statsbidrag till vägunderhåll, därav hälften torde utgå av bilskattemedel. Jag skall inte yttra mig om summans storlek, endast om sättet för densammans utbetalning.

I den vägkassa jag tillhör, nämligen Bara härads i Malmöhus län, ha vi haft att dragas med åtskilliga ledsamheter, därför att för det första vi icke erhållit statsbidraget i rätt tid, och för det andra därför att det varit så många om och men innan vi fått det statsbidrag, som vi från början varit utlovade.

Vad nu först vidkommer frågan om att vi icke erhållit statsbidraget i rätt tid, så förhåller det sig på det sättet, att det statsbidrag, som vi begärde 1925 och som tillstyrktes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ej kom oss till del förrän under år 1927, således hela två år efter det bidraget begärts. Vi hade trott att det förhållandet, att Kungl. Maj:t godkänt en av vägstyrelsen uppgjord flerårsplan, skulle medfört en hastigare tilldelning, men det blev

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

raka motsatsen. Att detta skulle vålla svårigheter för vägkassan, ligger i öppen dag. Och det var allt annat än behagligt för vägstyrelsen att taga emot allt det ovett, som vägstämmans deltagare ansågo sig hava rätt att ge, därför att statsbidraget ej kom in till kassan i rätt tid, och på grund därav särskilda åtgärder måste vidtagas för att skaffa de medel som ovillkorligen måste till. Och jag må säga att all denna vrede var fullt berättigad, den endast var felaktigt adresserad. Ty vägstyrelsen kunde givetvis ej göra något vid saken; det var regeringen som skulle haft ovettet, därför att den ej såg till att vederbörliga statsbidrag utbetalades i rätt tid.

Jag vill emellertid här på denna plats uppmana regeringen att se till, att dessa statsbidrag framdeles utbetalas i rätt tid, så att vägkassorna ej åsamkas större svårigheter än som är nödvändigt.

Så var det den saken, att det varit så många om och men, innan ifrågasvarande vägkassa erhöll det bidrag, som från början utlovats. Genom beslut den 9 oktober 1925 förklarade regeringen, att därest hinder ej eljest mötte för utförande av de arbeten, som inginge i en vägstyrelsens framställning bifogad femårsplan för vägförbättringsarbeten inom Bara härads väghållningsdistrikt, den omständigheten, att arbetet med företagen skulle redan påbörjas, icke skulle betaga de väghållningsskyldiga möjligheten att framdeles komma i åtnjutande av de statsbidrag av automobilskattemedel, som kunde komma att till företagen utgå. Med anledning härav igångsatte vägstyrelsen omfattande vägförbättringsarbeten och sökte till dessa på föreskrivet sätt bidrag med $\frac{2}{3}$ av kostnaderna. Av de fyra vägbidrag som söktes år 1925 beviljade Kungl. Maj:t samma år fullt bidrag med $\frac{2}{3}$ till tre arbeten — beträffande det ena av dem beviljades ett restbelopp dock ej förrän år 1927 — men däremot beviljades intet till det fjärde och största, beräknat till 147,000 kronor. År 1926 söktes endast ett vägbidrag, nämligen till större delen av permanentbeläggningen å Lundavägen, beräknad till 540,000 kronor, men Kungl. Maj:t beviljade nämnda år intet. År 1927 ha tre vägbidrag söpts. Inte förrän den 30 september 1927 har Kungl. Maj:t meddelat beslut beträffande vägstyrelsens ej dessförinnan avgjorda framställningar, och då har Kungl. Maj:ts beslut icke innefattat fullt bifall till ifrågasvarande framställningar, i det att nämligen de begärda bidragen minskats från $\frac{2}{3}$ av den verkliga kostnaden till omkring hälften av densamma. Anmärkningsvärt är, att för tre av de fyra arbeten, för vilka bidrag begärdes år 1925, bidraget har satts till $\frac{2}{3}$, men för det fjärde till endast hälften. Något meddelande om anledningen härtill har ej lämnats. Samtliga de gjorda framställningarna voro tillstyrkta av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Det är ju uppenbart, att ett sådant beslut av Kungl. Maj:t, som skulle medföra att vägkassan ginge förlustig en beräknad inkomst av 110,000 kronor, skulle beröra vägstyrelsen synnerligen smärtsamt, i all synnerhet som man i denna vägkassa städse bemödat sig om att vara bland de främsta, då det gällt att med bilskattemedlens hjälp omdana de gamla dåliga vägarna till goda sådana. Och man har alltid varit villig att av vägkassans egna medel, erhållna genom direkta skatter, tillskjuta mycket stora belopp för att möjliggöra ett hastigt genomförande av förstklassiga arbeten på de betydande vägar, som förbinda Malmö och Lund och Malmö och Hålsingborg. Endast Lundavägens ombyggnad, som, inberäknat ombyggnaden av Höjeå-bro, belöper sig på omkring 900,000 kronor, medför för trafikanterna lågt räknat en årlig besparing i bensin, gummi och vanligt slitage av 500,000 kronor. Att denna besparing, som endast till en mycket ringa del kommer vägdistriktets invånare till godo, men som i stället måste betecknas som en nationalekonomisk vinst, redan under år 1927 kunnat bli en verklighet, beror därpå, att vägdistriktet påtagit sig bördan av ett stort lån. Att detta ej kunnat ske, utan att vägkassan måste binda

sig för framtida årslånga uppoffringar, är tydligt. Hade vägstyrelsen ej ansett sig kunna uttala sin säkra förvisning om att ännu många år framåt bidragen av bilskattemedel skulle komma att utgå med $\frac{2}{3}$ av kostnaderna, så hade aldrig distriktets skattebetalare varit med om att besluta om så stora arbeten som de som redan genomförts. I de kalkyler som vägstyrelsen uppgjorde i och för sökande av det lån, till vars upptagande Kungl. Maj:t år 1925 lämnade sitt bifall, har det visserligen räknats med runda belopp såsom bidrag från automobilskattemedlen, men man har dock utgått ifrån att bidragen till de stora, i dåvarande femårsplan upptagna arbetena skulle komma att utgå med $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden. Genom Kungl. Maj:ts beslut av den 30 sept. 1927 ha ifrågakommande kalkyler kullkastats. En given följd härav blev, att vägstyrelsen ej kunde föreslå vägstämman utförande av nya arbeten under år 1928 för mer än hälften av det belopp som tidigare avsetts. Den 17 nov. 1927 ingick emellertid vägstyrelsen med en skrivelse till Kungl. Maj:t, där man anhöll att till de arbeten, för vilka vägstyrelsen sökt bidrag med $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden, men för vilka endast omkring hälften av nämnda kostnad blivit beviljad, ytterligare av automobilskattemedel så stora belopp måtte tilldelas, att bidragen komme att uppgå till sökta $\frac{2}{3}$. Och så tager då Kungl. Maj:t saken ånyo under omprövning, och denna gång, efter allt detta trassel, dessa många bekymmer och besvär beviljas $\frac{2}{3}$ av kostnaderna i statsbidrag av bilskattemedel.

Nu undrar jag: varför kunde icke regeringen ha fattat detta beslut tidigare, åtminstone den 30 sept. 1927? Och jag skulle vilja fråga: vad har inträffat under denna tid, som gjort, att regeringen känt sig manad att ändra beslutet av den 30 sept. 1927? Det skulle vara av intresse att få ett klart svar på den frågan.

Dessutom skulle jag vilja fråga: kan man vänta att regeringen framdeles kommer att besluta, att $\frac{2}{3}$ av kostnaden för vägförbättringsarbeten skall utgå i statsbidrag av bilskattemedel, eller skall det bero på, vad regeringen finner vara lämpligt i varje särskilt fall? Även på den frågan skulle jag, herr talman, vara tacksam att erhålla svar.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Den förste ärade talaren i dagens debatt berörde beräkningarna utav försvarskostnaderna, vilka ju skulle vara i hög grad felaktiga. Herr Lindman betygade mellertid, att han icke av skadeglädje påminde härom. I detta fall var den ärade talaren rätt olik de flesta andra som ha yttrat sig utom riksdagen i år i denna fråga. Men hur förhåller det sig då med dessa felaktiga beräkningar? Jag skall försöka att så kort som möjligt visa på den saken.

I 1928 års statsverksproposition belöpa sig anslagen under fjärde huvudtiteln till sammanlagt 133,862,200 kronor. Vid beräklandet av medelsbehovet för budgetåret 1928—1929 hava reservationer och därmed jämförliga naturatillgångar till ett belopp av 2,578,600 kronor tagits i anspråk.

Medelsbehovet för nästa budgetår kan alltså anses hava beräknats till 136,440,800 kronor.

I de år 1925 uppgjorda kostnadsberäkningarna uppskattades utgifterna för den nya försvarsorganisationen till 101,565,000 kronor. Såsom i årets statsverksproposition framhållits, voro de år 1925 verkställda beräkningarna på åtskilliga punkter, exempelvis beträffande mathållning, furagering, resor, transporter m. m. grundade på lägre å-priser än de för närvarande gällande. En omräkning har verkställts med tillämpning av nu gällande priser och numera vunna erfarenheter. Härvid har också hänsyn tagits till de efter år 1925 beslutade jämkningarna i organisationen. Enligt denna omräkning skulle de or-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Förta.)

Vid remiss av statsverkspropositionen. dinarie anslagen, som år 1925 beräknades till sammanlagt 91,450,000 kronor, belöpa sig till 98,400,000 kronor.

(Forts.)

Såsom förut nämnts, uppgår slutsumman av de ordinarie anslagen i riksdagsförslaget för nästa budgetår till i runt tal 106,800,000 kronor. Av reservationer hava för de ordinarie anslagens finansiering tagits i anspråk omkring 2,550,000 kronor. Medelsbehovet under de ordinarie anslagen har alltså beräknats till 109,350,000 kronor. Denna summa överstiger med i runt tal 11,000,000 kronor summan av de ordinarie anslagen vid genomförd nyorganisation enligt nu verkställd omräkning. Åtskilliga av anslagen i riksstatsförslaget, såsom anslagen till arméns reservstater och personal över stat, underhåll av motorfordon samt flygvapnets anslag, understiga emellertid motsvarande belopp i den reviderade kostnadsberäkningen för den nya organisationen, i huvudsak beroende på att denna organisation icke hunnit genomföras. Då detta underskott representerar en summa av i runt tal 3,750,000 kronor, utgör alltså bruttoöverskridandet å andra anslag 14,750,000 kronor. Dessa »merkostnader» hänföra sig till avlöning åt personal på övergångsstat, rustning och rotering samt sjökarteverket, med tillhoppa 12,948,000 kronor.

Av återstående »merkostnad», i runt tal 1,800,000 kronor, hänför sig största delen, nämligen omkring 1,500,000 kronor till arméns och marinens avlöningsanslag. Beträffande de extra ordinarie kostnaderna och engångskostnaderna, vilka å riksstaten motsvaras av de extra anslagen, upptogs dessa, såsom förut nämnts, i 1925 års beräkningar till sammanlagt 10,115,000 kronor. Härav belöpte sig å lantförsvaret 3,365,000 kronor. I riksstatsförslaget för budgetåret 1928—1929 utgör summan av lantförsvarets extra anslag i runt tal 10,680,000 kronor. Denna summa bör emellertid, vid jämförelse med nyssnämnda belopp i 1925 års kalkyl, minskas med anslagen till dyrtidstillägg, till skytteväsendet, till underhåll och försök med stridsvagnar m. m. samt till vissa övergångskostnader, såsom avskedersättning, provisoriskt byggnadsunderhåll, ersättning åt städer m. m. och flyttning av materiel, tillhoppa 7,118,360 kronor. Återstoden, i avrundat tal 3,560,000 kronor, överstiger allenast med omkring 200,000 kronor motsvarande belopp i 1925 års beräkningar.

1925 års försvarsbeslut innebar, att bilkompanier skulle inrättas vid trängen. I de vid beslutet fogade kostnadsberäkningarna upptogs likväl icke något som helst belopp till engångskostnader för den beslutade motoriseringen. För sådant ändamål har i årets riksdagsförslag uppförts ett anslag å 242,000 kronor eller något mer än den summa, varmed, på sätt nyss påvisats, det år 1925 beräknade beloppet för lantförsvarets extra anslag nu skulle kunna anses hava överskridits.

Sjöförsvarets extra anslag å statförslaget för nästkommande budgetår uppgå till omkring 13,373,300 kronor. Detta belopp bör, om det skall jämföras med summan av extra ordinarie och engångskostnader för sjöförsvaret i 1925 års kalkyl — 6,150,000 kronor — minskas med dels anslaget till dyrtidstillägg, dels sjökarteverkets extra anslag och dels anslaget till avskedersättning tillhoppa 2,411,500 kronor. Återstoden, i avrundat tal 10,960,000 kronor, överstiger med omkring 4,800,000 kronor motsvarande belopp i 1925 års kalkyl. Härav hänför sig emellertid i runt tal 4,200,000 kronor till den ökning — utöver det år 1925 beräknade beloppet — av anslaget till flottans ersättningsbyggnad, som föranledes av det förra året fattade beslutet rörande krigsfartygsmaterielens förnyelse. Det »överskridande» av 1925 års beräkningar, som här i övrigt ägt rum, inskränker sig alltså till ett belopp av 600,000 kronor.

Till engångskostnader för materielanskaffning för flygvapnet har i 1925 års kalkyl upptagits ett genomsnittligt årligt belopp under femårsperioden 1926—1931 av 600,000 kronor. Härjämte har beräknats, att under uppsätt-

ningsåren skulle såsom engångskostnader utgå ytterligare tillhoppa 6,000,000 kronor av medel, som så att säga inbesparades därigenom, att flygvapnets ordinarie organisationskostnader först under femte året skulle uppgå till det i sådant hänseende för fullt genomförd organisation beräknade årliga beloppet, 6,000,000 kronor.

Nu beräknas för nästkommande budgetår ett engångskostnadsanslag av 2,100,000 kronor. Därest 1925 års beräkningar i avseende å flygvapnets ordinarie kostnader hade varit hållbara, skulle den del av detta anslag, som över-skjuter ovannämnda belopp av 600,000 kronor, eller således 1,500,000 kronor, hava på 300,000 kronor när täckts av sålunda »besparade» ordinarie kostnader, även om organisationen planenligt utvidgats; men nu innebär anslags-äskandet, *trots den föreslagna begränsningen i organisationens utveckling*, ett överskridande av 1925 års beräkningar med 460,000 kronor.

Vad slutligen angår de övriga för flygvapnet äskade extra anslagen, vilka tillhoppa utgöra 750,000 kronor eller, om man bortser från anslaget till dyrtidstillägg, 620,000 kronor, saknas varje som helst motsvarighet till dessa anslag i 1925 års beräkningar.

Av denna redogörelse framgår sålunda, att beräkningarna år 1925 ingalunda kunna betecknas på sätt som skett i en del av pressen. Belysande för det sätt, varpå man framställer läget, är ett uttalande i en större västkusttidning, som kom mig tillhanda i går. Där heter det, att man år 1925 velat slå blå dunster i ögonen på folk, och bland annat uppges det att nyanskaffningar och organisationskostnader för nästa år skulle uppgå till något över 15,000,000 kronor, medan anslaget nu stannar vid omkring hälften eller 7,800,000 kronor. Sanningen är den, att enligt planen skulle dessa kostnader för nästa år uppgå till 6,000,000 kronor, men ingalunda till 15,000,000 kronor. Nu slutade emellertid budgetförslaget här på 7,800,000 kronor eller 1,000,000—2,000,000 kronor mer än planen upptog. — Det är sådana där uppgifter, som spridas vilt ute i landet.

I detta sammanhang skulle det möjligen kunna intressera att veta, hur det skulle ställt sig, å ena sidan om försvarsfrågan lösts enligt det av högerregeringen år 1924 framlagda förslaget, och å andra sidan om provisoriet ännu varit gällande. Enligt regeringsförslaget år 1924 skulle kostnaderna, omräknade på sätt vi nu ha gjort beträffande 1925 års beslut, uppgått till i runt tal 155,000,000 kronor. Om man därtill lägger den utvidgning i detta förslag, som föreslogs i herr Lindmans motion, så skulle kostnaderna uppgått till 160,000,000 kronor. Provisoriet skulle nu ha kostat 156,500,000 kronor. 1925 års försvarsorganisation kostar 133,900,000 kronor, vilket alltså innebär en minskning i förhållande till provisoriets kostnader med 22,600,000 kronor och i förhållande till 1924 års förslag plus herr Lindmans förslag med 26,100,000 kronor. Detta betyder, att om vi nu hade haft 1924 års förslag plus herr Lindmans förslag, så skulle den i år föreslagna skattenedsättningen på 20,000,000 kronor icke kunnat komma till stånd, och dessutom hade man behövt skaffa 6,000,000 kronor för att täcka överskjutande kostnader.

I detta sammanhang bör kanske också upplysas något om hur det ställer sig med budgetens hållbarhet nu för tiden och för några år sedan. Överskridandena på fjärde huvudtitelns förslagsanslag efter andrag av de besparingar, som tillförts kassafonden, uppgingo år 1920 till 14.5 miljoner, 1921 till 21.7 miljoner, 1922 till 19.6 miljoner, första halvåret 1923 till 5.9 miljoner, budgetåret 1923—1924 till 7.4 miljoner, budgetåret 1924—1925 till 6.5 miljoner, budgetåret 1925—1926 till 4.1 miljoner och budgetåret 1926—1927 till 3.4 miljoner kronor. Ehuru åtskilliga övergångskostnader äro vanskliga att beräkna, hoppas jag dock, att överskridandena för innevarande år skola bli ännu mindre än de för föregående.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Herr Lindman var mycket bekymrad för mathållningen och kostnaderna för denna. Arméförvaltningen hade för innevarande budgetår föreslagit en dagsportionskostnad å 105 öre, vilken siffra nedsattes till 102, och har nu för nästkommande budgetår föreslagits 95 öre, en kostnad, som regeringen ansett sig kunna sänka till 93 öre. Jag tror inte det är någon fara med denna siffra, den kommer tämligen säkert att stå sig. Det har nämligen såsom i propositionen angives, påbörjats ett nytt utspisnings-system, hittills tillämpat vid tre truppförband, och det har visat sig, att detta system, som bygger på s. k. individuell utspisning med kvinnlig personal i kök och matsal, är synnerligen fördelaktigt. Detta system har av chefen för Upplands infanteriregemente, där det först införts, fått de allra amplaste lovord. Portionskostnaden för mathållningen enligt detta system var under september månad i fjol 5 öre och under oktober månad 4 öre lägre per man och dag än det i staten upptagna beloppet. Dessutom har man vunnit, att folket fått bättre mat och att renhållningen blivit bättre. Friheten vid utspisningen är också större. Slutligen vinner man, att handräckningsmanskapet kan avsevärt minskas. Såsom ett exempel på behovet av handräckningsmanskap enligt det vanliga systemet för utspisning kan jag nämna, att vid ett regemente hade man ända till 30 man per dag på handräckning i kök och matsal, och detta var dock under en tid, då personalen ingalunda var som störst. Om riksdagen icke har något emot det nya systemet och detta vinner allmän tillämpning, kan handräckningsmanskapet anlitas för andra ändamål, och linjetjänstarna behöva icke alls tagas i anspråk för handräckningsgöromål, något som hittills i vissa fall förekommit i stor utsträckning. Åtgärder ha dock vidtagits långt före detta för att åstadkomma förbättrade förhållanden på detta område. Herr Lindman uppgav, att vid ett truppförband skulle det ha behövts en handräckningsman för varje linjetjänstare, medan, som herr Hansson i Stockholm upplyste, propositionen avsåg en handräckningsman på fyra linjetjänstare. Jag vill nämna, att vid vissa större lasarett finnes en befattningshavare för tre sjuka och vid hospitalen ha vi en på $2\frac{1}{2}$ patient. Att det då skulle behövas en handräckningsman för varje linjetjänstare är, som var och en förstår, fullkomligt orimligt; ett dylikt påstående kan ju icke vara riktigt. Jag kan emellertid lugna herr Lindman, då vi tyckas vara överens på den punkten, att i vad på mig beror, skall intet försummas för att söka minska kostnaderna på detta område.

Herr Lindman sade, att den lilla armén ha vi fått, men var äro maskinerna? Jag skall icke ingå på en detaljerad granskning av denna fråga, utan i stället hänvisa till ett yttrande av den senaste högerregeringens försvarsminister, som i 1924 års försvarsproposition framhöll, att han icke kunde gå med på materielanskaffning i den omfattning, som chefen för generalstaben hade föreslagit. »Med hänsyn till krigsteknikens fortgående snabba utveckling, varigenom materielen hastigt föråldras», fann dåvarande försvarsministern »det mindre tillrådligt att i fredstid taga hänsyn till det under ett krig uppstående behovet». Han försäkrade, att även med den mindre materielanskaffningen kunde arméns operativa enheter gå i fält med en för våra förhållanden i stort sett tillfredsställande beväpning och utrustning. — Kunde detta sägas med det högre antalet operativa enheter, varmed den då räknade, så torde detta i än högre grad vara fallet med den lilla armé, varom herr Lindman talade. — Jag skall för övrigt återkomma och tala något om kostnaderna för materielanskaffning.

Jag erkänner gärna, att jag varit rätt främmande för den uppgift, som jag nu någon tid har haft, men jag har sökt lära mig ett och annat genom att gå tillbaka och undersöka, hur det gick till på den tiden, när vi hade fullt sakkunniga chefer för försvarsdepartementen. För att hitta riktiga hållpunkter gick

jag tillbaka ända till den tid, då herr Lindman var statsminister, och då vi hade en general som krigsminister. Jag skall icke trötta med många exempel, utan endast taga ett från lantförsvaret och ett från sjöförsvaret. Båda exemplen kunna ha ett visst intresse.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Av statsverkspropositionen till 1911 års riksdag framgick, att man år 1910 begärt ett, som jag tycker, nu åtminstone, rätt blygsamt belopp för ingenjörsmateriel, nämligen 372,000 kronor. Härom skriver krigsministern: »Hur önskligt det än skulle vara att kunna i huvudsak tillmötesgå samtliga dessa framställningar, anser jag dock det icke under nuvarande statsfinansiella ställning vara tillrådligt.» Han kunde dock icke alldeles avvisa förslaget, utan tillstyrkte 15,000 kronor, d. v. s. 4 % på det begärda anslaget, och det var ju inte mycket. Han meddelade vidare, att åtskilliga från myndigheterna inkomna framställningar, som krävde extra anslag, »torde icke för närvarande böra föreläggas riksdagen». Han gjorde icke ens så mycket som jag, så att han talade om för riksdagen vad dessa framställningar avsågo, utan därom fick riksdagen sväva i okunnighet.

Herr Lindman var ju statsminister och hade en amiral, en framstående amiral, som sjöminister. Myndigheterna hade då år efter år begärt rätt dryga anslag för sjökrigsmaterielens nybyggnad, men dessa hade avvisats. Det pågick utredningar år efter år, mycket längre än nu för tiden; nu få de minst sann icke pågå så länge som då. Departementschefen skrev då — detta är ett yttrande, som är ganska värdefullt att komma ihåg i dessa dagar, särskilt när man läser en viss press — följande: »På sätt statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden den 20 augusti 1909 utvisar, yttrade jag då inför Eders Kungl. Maj:t, vid föredragning av marinförvaltningens, chefens för marinstaben och inspektörens av flottans övningar till sjöss ovannämnda skrivelse, hurusom det kunde befaras, att ytterligare uppskov med nyanskaffning av pansarfartyg skulle synnerligen menligt inverka på möjligheten att hålla våra stridskrafter till sjöss på en sådan ståndpunkt, att de förmådde fylla sin uppgift vid landets försvar. Omsorgen därom, att sjöförsvaret skall kunna utgöra ett tillräckligt kraftigt värn för vårt land i farans stund, manar sålunda, enligt min mening, särdeles starkt till nyanskaffning snarast möjligt av pansarfartygsmateriel. Men vid förevarande frågas bedömande måste naturligen den statsfinansiella ställningen komma att utöva stort inflytande; och anser jag mig med hänsyn till denna icke kunna tillråda att för närvarande föreslå anvisande av medel till anskaffning av pansarfartygsmateriel.»

I nästa punkt begäres det för viss annan materiel något över 3 miljoner kronor. Departementschefen upplyser — som man tycker med en viss tillfredsställelse — att denna summa »understiger betydligt vad under vart och ett av de senare åren beviljats av riksdagen till nyanskaffning av krigsmateriel.» — I båda dessa yttranden instämde, bland andra, herr Lindman.

Nu påstås det, att det i år icke tagits upp några medel till materielanskaffning. Jag skall då be att få lämna följande upplysningar. Om man bortser från flottans ersättningsbyggnad och endast medtager anslag, som avse annan materielanskaffning, där inbegripet materielförsök, så finner man, att i 1924 års proposition, således en högerregerings proposition, upptogs 7,900,000 kronor. I 1925 års proposition upptogs 8,900,000 kronor, i 1926 års proposition 12,200,000 kronor, i 1927 års proposition 13,300,000 kronor, i 1928 års proposition 15,700,000 kronor. Det är alltså dubbelt nu, herr Lindman, mot vad som begärdes i den fjärde huvudtitel, som framlades av herr Tryggers regering år 1924.

Jag har till slut endast att tillägga en upplysning. Man har, som jag sett, förväntat sig över och i vissa fall gjort sig löjlig över de många i statsförslaget icke upptagna anslagsäskandena från de militära myndigheternas sida. Jag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

har låtit räkna ut, huru det i detta fall ställer sig, om man gör en jämförelse mellan den nu sittande regeringen och vår senaste högerregering. Jag har då funnit att i denna förteckning, äro uppräknade 49 stycken framställningar, som i år lämnats å sido. Försvarsministern år 1924 lämnade å sido 50 framställningar och var sålunda än värre än jag. Och det var ganska betydelsefulla saker, som han bortsåg ifrån såsom exempelvis försök med luftvärnsstrålkastare, vidare radiomateriel, ballongmateriel, komplettering av flygstationer, luftvärnsartilleri för flottans fartyg och kustfästningarna. Bomber och kulsprutor för flygplan ville han icke heller ha. Ett anslag till flygmateriel på 12,000,000 kronor ströks fullständigt. En post på gasmasker fann han också överflödig. Jag tror alltså, att det icke är så mycket sämre nu än förr.

Herr Laurin: Herr talman, mina damer och herrar. Sedan publicerandet av yttrandet över aktiebolaget Vin- och spritcentralen nu skett, kommer jag naturligtvis att särskilt ägna mig åt detta yttrande, men jag skall tillåta mig att säga några ord även i en del andra frågor.

Jag är den förste att erkänna, att denna budget är mycket vacker och mycket skickligt gjord; men det förefaller mig dock i min ringa ställning, som om den skulle vara rätt så mycket lagd till rätta för att tjusa oss alla.

Jag vill då först beröra en sak på inkomstsidan. Där är ett mycket stort belopp uppfört som inkomst, men det är en inkomst som dock ytterst grundar sig på det svenska lantbrukets betryck. Det är naturligtvis en inkomst, det kan icke bestridas, men icke en inkomst av glädjande art och kan väl knappast vara en av de omständigheter, som skulle visa på den lysande finansiella ställningen.

Jag skall också be att få säga några ord om försvaret. Jag antar att varje bondeförbundare tänker som jag i denna fråga. När vi på sin tid framlade vårt förslag i försvarsfrågan, så hette det över allt, att det var för dyrt och omöjligt. Vi ville emellertid försöka rädda de gamla regementena och inom rimlig kostnadsram söka göra försvaret så gott som möjligt. Vårt nuvarande försvar, om vilket väl ingen ändå kan påstå annat, än att det är desorganiserat och svagt, är ju dyrare, än vad vi kommo till i vårt förslag. I detta sammanhang vill jag också göra ett par små frågor. På många håll ute i landet klagas det över det sätt, varpå försvarsministern har verkställt förflyttningarna. Det borde ju vara klart att dessa förflyttningar böra ske med mycken omsorg och mycken varsamhet, då de ju djupt ingripa i de personers förhållanden, som de beröra. Jag har mig dock bekant att personer plötsligt kastats från den ena ändan av landet till den andra med åtnjutande av endast få dagars frist och med stora kostnader för dem.

En annan sak, som slog mig vid genomläsandet av försvarsbudgeten, är de stora belopp, som utgå till dem, som överflyttas på övergångsstat. Man har sagt mig och givit mig exempel på att dessa överflyttningar äro högst egendomliga. Man har vid vissa regementen låtit ungt, dugligt folk komma på övergångsstat, under det att man låtit sådana personer, som endast ha några få år kvar, stanna kvar. Det är ju uppenbart, att sådant icke är förenligt med sparsamhet. Jag förstår mycket väl, att man kan komma och säga, att man förfarit så för den framtida befordrans skull. Men när man skrivit ned försvaret så, som man har gjort, kan en sådan välvilja åtminstone icke imponera på mig.

Ser man på andra saker i försvarsbudgeten upptäcker man lika egendomliga saker. Jag har exempelvis svårt att förstå, att man, när man på grund av nedrustningen måste utränga och försälja en massa hästar, ändock måste på nytt köpa in hästar. Jag kan ju förstå, att man verkställer inköp av remonter, ty det är naturligtvis för lantbrukarnas skull, för att de icke

skola bli alldeles utan försäljningsmöjligheter för sina hästar. Jag vill icke vara så elak att säga att remonterna, sedan försvaret nu är nedskrivet, icke betyda så särskilt mycket för jordbrukarna. Men när man förfar på samma sätt, när det gäller de så kallade ackordshästarna — sådana skola ju också inköpas — tycker jag, att det går för långt. Finnes det då icke bland hela den massa hästar, som blivit utrangerade, sådana, som skulle kunna duga åtminstone till ackordshästar? Jag skall icke trötta längre med dessa saker, men som en allmän reflexion vill jag säga, att om en enskild person vill försöka spara och inskränka sig, gör han väl ändå icke gärna så, att han säljer ena dagen till underpris och köper igen nästa dag till överpris. Han utrangerar väl icke goda och nyttiga byggnader ena dagen för att andra dagen bygga nya.

Jag övergår nu, som jag lovade i början av mitt anförande, till Vin- och spritcentralen. Ja, herrarna hånle. Det är sorgligt, att man i detta land skall hånle åt en sak, som har berövat svenska staten och oss allesammans en massa miljoner kronor. Härav kan jag ju kanske förstå, att de så kallade brattherrarna fått fortsätta, som de ha gjort. När jag och andra från denna plats yttrat oss om dessa saker, ha vi mötts av uppenbart hån.

Jag skall emellertid nu icke dra alla dessa saker, som betänkanudet i fråga innehåller, utan skall koncentrera mig på några få belysande exempel. För några år sen berättade jag en historia om hur ett värde av en krona gav 3,500 kronor i årlig utdelning. Ingen trodde mig kanske då. Kommittén har dock i dag konstaterat, att vad jag då sade var sant.

Å Grand hotell har, som bekant, skett nybyggnader av mycket omfattande art. Den, som har läst bolagets styrelseberättelser, vet också, att ställningen icke är så värst lysande. Jag frågade en gång var pengarna kommo ifrån. I dag konstaterar kommittén, att varken Vin- och spritcentralen eller dess dotterbolag ha lämnat dessa pengar. Jag måste fortfarande fråga — var kommo dessa pengar ifrån? Ingen tror väl ändå, att de precis ha regnat ner från himlen. När vi på sin tid i ett öppet brev riktade oss till dåvarande C. G. Ekman, numera excellensen Ekman, fingo vi på många håll uppbära mycket hårda ord, för att vi vågade göra någonting sådant. Kanske voro vi då en smula bryska, men jag tror, att vi nu i någon mån blivit rättfärdigade. Det enda, som jag icke fullt kan förstå, är, varför icke excellensen ville medgiva att samtliga bolag blevo undersökta. Kommitténs uppgift har sålunda varit för begränsad. Endast en mindre del av bolagen hava blivit undersökta. Hur det står till med den större delen är fortfarande dolt för oss. Jag undrar, om icke herr Ekman, efter vad som nu har skett, skulle anse det lämpligt att gå ett steg vidare på undersökningarnas väg. Man låtsas, att det rör obetydliga saker, men av den utredning, som nu är gjord framgår att cirka 100-tal miljoner kronor äro bortslösade, och går man vidare ut i landet, ut till de yttre linjerna, och undersöker alla de egendomliga bolag, som existera överallt, skulle man finna, det vågar jag påstå, mina damer och herrar, och jag tror icke, att jag behöver taga tillbaka det, att minst 300 miljoner kronor äro bortslösade. Herr Bernström försöker ta saken kallt, men jag skall genast visa den grund, varpå jag kan stödja mig. Det är visserligen sant, att herrarna i Vin- och spritcentralen på ett mycket behandigt och habilt sätt försökt dölja inköpspriserna, men icke dess mindre torde det icke vara omöjligt att få några utgångspunkter för beräkningarna av dessa. Det är lätt att se, vad som försålts. Beräknar man sedan en rimlig förvaltningskostnad på grundvalen av ett eller annat bolags publicerade siffror rörande förvaltningskostnaderna, tror jag, att också herr Bernström, om han nu har tid att se igenom beräkningen, skall medgiva riktigheten av mina uppgifter.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Om jag nu berättar något ur betänkandet, gör jag det icke direkt för att glädja herrarna. Det finnes en affär, som ni allesammans känna till, nämligen försäljningen av Carnegies porterbryggeri. Där gjorde man följande lysande jobberiaffär. Man inköpte bolaget för 13 miljoner kronor. Man betalade 1 miljon kronor kontant, och utfärdade revers på en miljon. 11 miljoner kronor lät man Carnegies porterbryggeri själv upplåna mot obligationer. Man utlånade sedan dessa 11 miljoner kronor till Vin- och spritcentralen, som därmed betalade aktiernas inköp. Redan den saken är, vill jag påstå, det mest lysande jobberi, man kan tänka sig. Men saken blir betydligt värre, när man sedan finner att över 5 miljoner kronor därefter skrivits av å den affären. De kommitterade ha icke sagt något därom, men jag kan säga herrarna, att vi veta, varför man gjort på detta sätt. Om förlåten fick lov att ramlä exempelvis för ett visst bolag här i staden, skulle vi kunna säga mera. Vid ett annat tillfälle publicerade man i de offentliga redogörelserna, att man avskrivit något mer än 200,000 kronor på en post. Visst hava undersökningarna visat, att man avskrivit dessa pengar, men bakom ryggen har man avskrivit 1 miljon kronor före bokslutet. Är det riktigt att så handskas med statens medel?

De kommitterade ha också fått se mycket andra märkvärdiga saker. Om jag icke misstar mig, äro vissa inventarier upptagna till 48,000 kronor. I själva verket äro de värda över 3 miljoner kronor. Detta kallar man en dold reserv, men man har en ännu märkligare dold reserv. Jag skall endast anföra slutsumman nämligen 14 miljoner kronor. Man måste fråga sig: Vad skall ett bolag av Vin- och spritcentralens natur med dolda reserver till? Sådana reserver kunna berättigade för ett privat bolag, som har att uthärda konkurrens med andra företag i samma bransch. Då kan det vara berättigat att söka gardera sig och icke precis taga upp inventarierna eller annat till sista öret. Men beträffande ett monopolbolag av Vin- och spritcentralens natur, ett bolag, som har rätt att själv bestämma utförsäljningspriserna och som, med andra ord, kan göra sig den vinst, det själv vill, där kan detta aldrig vara berättigat, och man måste stämpla detta förfarande som ett undanhållande av pengar från staten. Ty Vin- och spritcentralen och underlydande bolags förtjänster skola ytterst gå till staten, men det tyckes statens ombudsman i detta fall ha glömt bort.

När man bläddrar vidare i detta betänkande — självfallet har jag endast som hastigast hunnit att ögna igenom det, och när det kommer i tryck kunna herrarna själva konstatera mina uppgifter — finner man, att det på varje sida formligen vimlar av mer eller mindre omöjliga poster. Man har t. ex. på Fenixbolaget skrivit av $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Om vi få lov att se litet närmare härpå i annat sammanhang — om det icke döljes för oss — kommer det kanske att visa sig, att det rör sig om helt andra siffror. Så är det över allt. Den tablå, som kommittén har uppställt i slutet av betänkandet, visar att avskrivningar ha skett för något över 86 miljoner kronor. Då äro icke avskrivningarna å Nya Grand Hotel och Carnegies porterbryggeri medtagna. Tar man dem med, kommer man upp till ungefär 93 miljoner kronor. Finnes det nu någon i denna församling, som tycker, att detta är rim och reson, när det gäller ett bolag av Vin- och spritcentralens natur, ett bolag, som själv, som sagt, bestämmer utförsäljningspriserna å sina varor. De av herrarna som möjligen inköpa spritdrycker veta mycket väl att bolaget klätt den törstande allmänheten högst betydligt. Jag frågar ännu en gång: är det rim och reson, att ett sådant bolag direkt och indirekt skall avskriva 93 miljoner kronor? Jag måste öppet säga att detta belopp och mer därtill absolut måste ha undandragits staten. Även om herrarna i dag tycka, att detta icke är något att göra

affär av, vill jag, sedan saken nu blivit offentlig, säga, att åtminstone framtiden torde komma att döma annorlunda i denna sak. Jag kan ju icke precisera domslutet, men jag tror dock, att det ligger ganska nära till hands att säga, att detta är den mest storartade humbug, som Sveriges land har skådat.

Dessa belopp inverka även praktiskt på våra skattesedlar. Om vi haft dessa 93 eller 94 miljoner kronor, som nu bevisligen äro bortslösade, och alla de andra belopp, som kunna komma till, hade mycket ställt sig annorlunda. Herr Bernström skall icke tro, att vi icke känna till hur det går till i den här affären. Här bygges i landet för statens medel det ena palatset efter det andra utan kontroll endast efter mer eller mindre formell tillåtelse, men sådant strider dock åtminstone emot den anda på vilken Vin- och spritcentralen och sprithandeln överhuvud är grundad. Vid detta bolags bildande hette det, att man skulle undanröjda det enskilda vinstintresset. Det skulle emellertid vara bra roligt, mina damer och herrar, att veta hur många enskilda personer som härav dragit sina stora inkomster. Även här således den mest renodlade humbug. Man vill befrämja nykterheten! Man vill tillvarataga statens intressen! Ja, det gör man offentlig, utåt. Och så stoppar man pengar i en del fickor, kanske inte i egna men i alla fall i mycket konstiga fickor.

Jag måste rikta en vördsam vädjan till hans excellens statsministern. Jag förstår mycket väl, att när jag själv och andra kommo fram med dessa saker i början, de skulle te sig orimliga. Jag sade vid det tillfället: ljuger jag och de andra, som stå på vår sida i detta fall, så lägg papperen på bordet. Är det så att vi ljugit, så kunna vi inte stå här och prata längre, utan då äro vi borta. Nu ser hans excellens, att vi dock hade rätt. Det är ju möjligt, att vi missat oss i en och annan sak. Men det är ju inte så gott, när man inte får tillgång till papperen utan endast skall leta sig fram. Jag vill dock säga, att så galet som denna undersökning visat att det är, trodde inte ens jag att det var. Jag vill således rikta en vördsam vädjan till hans excellens statsministern: är det verkligen inte skäl, att vi få se även de andra sakerna? Jag menar icke blott dem här i Stockholm utan även dem i landsorten. Ty mig åtminstone förefaller det orimligt, att man skall kunna på sätt som skett bygga här och där, kunna driva rörelse här och där. Och observera, mina herrar, att det inte alls är säkert, att man endast lagt ned pengar i sådana företag, som ha med denna rörelse att skaffa. Jag vill erinra om Astra, som man förlorat några miljoner på. Jag vill erinra om att man tecknat pengar i Aerotransport och elektriska föreningar, naturligtvis beroende på att personerna i dessa företag haft inflytande. Det torde väl ändå vara skäl att en gång för alla stoppa denna trafik. Med tillfredsställelse ser jag, att ett enligt min mening mycket gott förslag är framlagt för att förbättra denna sak i framtiden. Men även där är något att iakttaga. Jag skall närmare yttra mig därom, när vi komma till den frågan, men redan nu vill jag säga detta: det är gott och väl, om de andra bolagen avkopplas från Vin- och spritcentralen, men enligt min mening bör det också ses till, att inte de andra bolagen i sina gömmor ha några otillåtna tillgångar. Ty allt vad dessa bolag ha, är i själva verket statens.

Till slut, herr talman, mina damer och herrar, vill jag endast säga ytterligare ett par ord. Om staten fått vad staten tillkommer av dessa medel, så hade denna regering icke behövt komma med denna jämförelsevis obetydliga skattesänkning, utan skatterna skulle då kunnat göras betydligt lindrigare. Det är självklart, att vi bondeförbundare och andra med oss likställda ha en klar fordran på att skatterna nedsättas så mycket som möjligt. Och jag antar, att även övriga medborgargrupper, åtminstone de produktivt arbetande, snart komma att allt mer och mer fordra, att vi inte skola behöva betala högre skatter, än förhållanden oundgängligen påfordra. Fastän man nu fortfarande

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

mött oss med hån i fråga om Vin- och spritcentralen, hoppas jag, herr talman, att den dag skall komma, då var och en söker göra sitt bästa för att vad som tillkommer staten, skall staten också ha.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman, mina damer och herrar! Jag kan dessvärre inte syssla med några så intressanta och stimulerande ämnen som den föregående talaren gjorde, med vin och sprit. Jag har för avsikt att beröra en sak, som har blivit behandlad redan förut i denna debatt men mera en passant. Jag anser, att förhållandena äro sådana, att skäl finnas att ägna saken något utförligare uppmärksamhet. Jag skall emellertid icke bli långgrandig, varför de ärade kammarledamöterna inte behöva bli oroliga.

Det var med ett särskilt stort intresse jag tog del av en post i femte huvudtiteln, den som rör begäran om anslag till arbetslöshetens lindrande. På denna punkt fann jag, att regeringen hade begärt 3 miljoner kronor. Jag hade väntat, att där skulle ha äskats betydligt mycket mera; detta inte på grund av, att jag hade någon förhoppning om att regeringen skulle ha lagt sig till med någon större omsorg om de arbetslösa än vad regeringen förut har ådagalagt, utan jag trodde, att regeringen behövde mera pengar till den alldeles säregna subventionspolitik, regeringen på sistone slagit in på.

Den 16 december i följ bemyndigade Kungl. Maj:t arbetslöshetskommissionen att sluta kontrakt med det bolag, som skulle bygga Ulricehamn—Jönköpings järnväg, samt att för denna järnvägs räkning utföra arbeten för 3.2 miljoner kronor. Likviden skulle erläggas på det sättet, att arbetslöshetskommissionen skulle få teckna aktier i bolaget för 1½ miljon kronor och i övrigt taga inteckningar i banan. Nu finns det vissa regler för statens understöd åt enskildas kapitalökning. Om regeringen vill ha ändringar i villkoren beträffande sådan subvention, har den att gå till riksdagen. För subvention av järnvägar finns det ett par lånefonder. För erhållande av hjälp från dessa fonder gäller den praxis, att järnvägen skall fylla vissa bestämda villkor. Om den inte kan göra det, får den ingenting. Det har ofta nog hänt, att den, även om den fyllt villkoren, ändå icke kunnat få någon statshjälp. Riksdagen har nämligen två särskilda gånger uttryckligen anbefallt regeringarna att ådagalägga mycket stor återhållsamhet i fortsättningen vid beviljande av lån åt nya järnvägsföretag. Man har funnit, att de gamla järnvägarna gå allt sämre. De kunna icke betala sina skulder, och man anser icke, att det är mycket troligt, att i fortsättningen nya järnvägar i allmänhet skola bära sig. Denna järnväg har nu i likhet med några andra sökt få hjälp från statens sida. Den har emellertid icke kunnat uppfylla villkoren. Intresset för banan i de orter, den skall gå igenom, är icke så stort, att man kunnat få ihop den aktiesumma som anses erforderlig. Nu kunde man tycka, att regeringen bort avvisa anspråken från denna bana, liksom den gjort beträffande åtminstone en annan bana, ungefär samtidigt, en bana som inom parentes sagt hade på ett bättre sätt fyllt villkoren för statslån än vad Ulricehamn—Jönköpings järnväg gjort. Man har i stället sökt gå en annan väg för att hjälpa denna sistnämnda bana. Jag förstår icke av vilka skäl densamma åtnjöt regeringens bevägenhet. Jag har visserligen min uppfattning om den saken, men denna skall jag icke här uttala. Man tog och engagerade arbetslöshetskommissionen, som skulle få uppträda i en alldeles ny egenskap, nämligen som finansär. Jag anser, att detta är en betänkelig politik och det ur flera synpunkter. Man kan säga, att det redan är betänkligt att göra vad man brukar nämna ordinarie arbeten till nödhjälpsarbeten. Det väsentliga i detta sammanhang är dock, att man alldeles åsidosatt de nationalekonomiska synpunkter, som man borde hava anlagt vid bedömandet av denna sak. Jag anser, att företaget ur nationalekonomiska synpunkter är äventyrligt. Jag tror icke det är för starkt att säga, att före-

tagets räntabilitet är mer än tveivelaktig. Vidare har järnvägsstyrelsen alldeles särskilt avstyrkt en hjälp åt denna bana och framhållit bland mycket annat, att om den banan bygges statens järnvägar sannolikt komma att förlora ungefär 300,000 kronor per år i trafikinkomster. Det är ett betänkligt sätt att tillgodose statsintresset att alldeles åsidosätta en sådan mycket bärande invändning mot subvention. Statskontoret, som man ju brukar taga mycket stor hänsyn till, har också avgjort avstyrkt hjälp åt denna bana. I arbetslöshetskommissionen, som man väl tänker åberopa sig på som stöd, hava två ledamöter tillstyrkt. Två av ledamöterna ha bestämt avstyrkt den väg på vilken regeringen slog in. Det var bara fyra av kommissionens ledamöter som deltog i ärendets behandling. Det är sålunda bara halva kommissionen regeringen kan stödja sig på.

Nu skulle det kunna inträffa, att detta arbete kunde komma att avbrytas. Det kan ju tänkas, att arbetslösheten försvinner, åtminstone så pass mycket, att man icke kan få tillräcklig arbetskraft från det nu anlåtade hållet för denna banas byggande. Man har nog tänkt på det. Då kan bolaget icke fullgöra de förpliktelser bolaget skulle ha att med ordinarie arbetsmarknadens priser fullgöra arbetet. Det är man på det klara med men säger i ett utlåtande på ungefär följande sätt: Då blir det alltid någon utväg; då får man taga upp saken igen och se till vad man kan göra. — Sannolikt är att i så fall komma nya anspråk på statens medverkan. Man kan åtminstone befara det. Jag vill då fråga: Om det nu kommer andra järnvägsföretag, som hava koncession och som på bättre sätt än denna bana uppfyllt villkoren för hjälp från staten, samt om därtill kommer, att dessa företag sannolikt komma att bli mera räntabla än denna bana, eller om dessa företag redan hava sökt hjälp men ännu icke fått den och därför nu återkomma med begäran om hjälp på det sätt, varpå regeringen nu tänker hjälpa den ifrågavarande banan — om så sker, så frågar jag: hur skall regeringen då ställa sig? Skall den säga nej, eller skall den gå vidare på den betänkliga väg, på vilken den har slagit in?

I villkoren för statens subvention av nya järnvägar är det alldeles särskilt fastslaget, att det skall tagas stark hänsyn till de nationalekonomiska synpunkterna. Man skall icke hjälpa fram nya järnvägar, om det icke är sannolikt, att de kunna bli bärkraftiga eller kunna fylla ett alldeles oundgängligt behov. Jag vågar säga, att den föreskriften har regeringen icke tagit någon hänsyn till. Regeringen har, såsom också i förbigående påpekats i denna debatt, åsidosatt den vilja, som riksdagen två gånger på ett alldeles särskilt sätt uttalat beträffande subvention av järnvägar. Jag vågar använda ett så pass starkt ord att jag säger, att regeringen i denna sak handlat ganska lättsinnigt.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Hallén m. fl.*, nr 46, angående kyrkomötets lagstiftningsrätt m. m.;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 47, angående effektivare kontroll och revision av kommunernas räkenskaper och förvaltning;

herr *Borggren*, nr 48, om höjning av det i statsverkspropositionen begärda anslaget till Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra;

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

herr *Borggren m. fl.*, nr 49, om höjning av det i statsverkspropositionen begärda anslaget till Föreningen för vård av skrofulösa barn vid havskuranstalt;

herrar *Hallén* och *Ros*, nr 50, angående stipendier åt behövande elever vid Folkliga musikskolan;

herr *Hallén*, nr 51, om anslag till Folkliga musikskolan i Arvika;

herr *Lovén*, nr 52, om utökning och omorganisation av Vaxholms kustartilleriregementes musikkår;

herrar *Danielsson* och *Gustafson* i Kasenberg, nr 53, om anslag till byggnad av enkla bygdevägar;

herr *Mårtenson*, nr 54, angående rullföringsexpeditionernas förläggning;

herr *Mogård m. fl.*, nr 55, om understöd åt behövande elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning;

herr *Rydén*, nr 56, om tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

fröken *Wellin*, nr 57, om höjning av anslaget till rasbiologiska institutet i Uppsala;

herr *Jeppsson m. fl.*, nr 58, om viss ändring i förordningen om fördelningen av automobilskattemedel;

herr *Johanson* i Hallagården m. fl., nr 59, angående viss ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

herrar *Hallén* och *Lindley*, nr 60, om pension eller årligt understöd åt polismannen *Jonas Andersson Stertman*;

herr *Mårtenson*, nr 61, om pension åt förre fältnusikanten *Otto Julius Blomdahl*;

herr *Lindley*, nr 62, om årligt understöd åt förre distinktionskorpralen *Lars Olsson Thor*;

herr *Johansson* i Kälkebo, nr 63, om årligt understöd åt förre soldaten *Salomon (Falk) Löfström*;

herr *Fast m. fl.*, nr 64, om årligt understöd åt förre sergeanten *Johan Emil Rosén*;

herr *Jonsson* i Risinge, nr 65, i fråga om viss ändring i lagen angående vad till fast egendom är att hänföra;

herrar *Heiding* och *Olsson* i Golvvasta, nr 66, angående viss ändring i ecklesiastik boställsordning;

herr *Hallén*, nr 67, om viss ändring i gällande föreskrift angående kungörande i kyrka av lysning m. m.;

herr *Lovén*, nr 68, angående lagstadgad rätt för yrkesmusiker att åtnjuta vissa fridagar;

herr *Carlson* i Mölndal, nr 69, om ändrad lydelse av 19 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

herrar *Jansson* i Falun och *Törnkvist* i Bjuv, nr 70, om visst tillägg till 7 § lagen om allmän pensionsförsäkring;

herr *Bengtsson* i Norup, nr 71, om viss ändring i 90 § lagen om fattigvården;

herrar *Brännström* och *Lövgren* i Nyborg, nr 72, om nyodlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronoparker i Norrland och Dalarna;

herr *Isacsson m. fl.*, nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

herr *Brännberg m. fl.*, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*, nr 75, om höjning av det i statsverkspropositionen begärda anslaget till skogsvårdens befrämjande;

herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*, nr 76, om anvisande av ett statens skogsutdikningsanslag; och

nr 77, om anslag till skogsvårdens befrämjande;

herr *Lindmark m. fl.*, nr 78, om anslag för bidrag till anläggning av odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland;

herr *Johansson* i Arkösund *m. fl.*, nr 79, angående försäljning av en lägenhet från kronoegendomen $3\frac{7}{8}$ mantal Skenäs kungsgård nr 1 i Östra Husby socken av Östergötlands län;

herrar *Hallén* och *Strindlund*, nr 80, angående ändring i gällande föreskrift om grunderna för pålysning av husförhör eller förskrivning;

fröken *Wellin*, nr 81, angående Islands upptagande i den nordiska postunionen;

herr *Carlson* i Mölndal *m. fl.*, nr 82, angående utredning om i landet befintliga tillgångar av för brytning och bearbetning lämplig granit m. m.;

herrar *Brännberg* och *Mårtenson*, nr 83, angående sättet för och tillsynen över brytningen av granit å kronan tillhöriga berg; samt

herrar *Jönsson* i Revinge och *Jeppsson*, nr 84, angående viss ändring i gällande bestämmelser för inträde vid tandläkareinstitutet samt för avläggande av examen därstädes.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Lyberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 13, med förslag till förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften;

nr 14, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1928 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.; och

nr 15, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp, som anförde: Herr talman! Då det fallit på min lott att öppna eftermiddagens debatt på remissens stora dag, kan det vara frestande att en liten smula granska de yttranden, som fällts i kammaren under förmiddagen. Jag skall dock icke upptaga tiden synnerligen mycket med detsamma, men det är på ett par tre punkter, som jag skall i största korthet vidröra förmiddagens debatt.

Herr Lindman hade i sitt anförande ett särskilt uttalande om tvenne av fjolårets lagförslag, nämligen om skollagen och om kommunalskattelagen. Det var det egendomliga med honom i ty fall, att han tyckte, att det ena lagförslaget behandlats för fort, och det andra, tyckte han, borde man ha forcerat av alla krafter, för att det skulle ha behandlats mycket fortare. Ja, det är väl beroende på något, som är gemensamt för honom som andra, eller att det vi tycka om, tycka vi icke kan komma fort nog, men det vi icke tycka om, tycka vi kommer allt för fort.

Jag skall gärna instämma i vad herr Lindman yttrade, att förslag böra vara grundligt och allsidigt utredda, innan de framläggas här i riksdagen till avgörande, och i vad mån det möjligen brister i skolförslaget så vill jag visst icke skylla på att det är försvarligt, därför att det ha vi gjort så många gånger förut. Jag var t. ex. med om att antaga 1920 års provisorium i kom-

munalskattelagen, som det icke fanns någon utredning alls under, och det visade sig, att året efter fick det göras om på många punkter.

Jag tycker beträffande skolförslaget, att det icke var så märkvärdiga saker, som herr Lindman drog fram och som enligt hans mening tarvade stort hänsynstagande och kanske jämkningar. Och jag undrar, om den majoritet i kammaren, som gick med på skolförslaget, är så omöjlig, om det gäller att jämka och ändra och bättra det som eventuellt brister.

Men jag antar, att herr Lindman ansåg, att kommunalskatteförslaget hade fått en utomordentligt grundlig utredning. Jag erkänner, att vad tiden angår, hade den varit lång, och att mångt och mycket hade förekommit, men jag står inte för det påståendet, att det hade aldrig någonsin gjorts någon utredning med hänsyn till jordbrukets kommunala beskattning. Man hade tagit upp det som skulle gå på kommunerna och hur överhuvud taget sakerna skulle kunna arrangeras kommunvis, men beträffande jordbruket i och för sig ser det ut, som om det vore en tyst överenskommelse, att hela den utredningen skola vi icke röra vid. Ja, där brister det i utredningen. Men icke nog med den bristande utredningen, utan det var även för den uppenbarligen felaktiga läggningen, som åtminstone jag ställde mig i opposition mot det förslag som framlades, i vad det gällde jordbruket, och jag har icke blivit övertygad av vad som hänt, sedan riksdagens andra kammare gick in för avslag, att jag i sak haft orätt i mina påståenden. Men om herr Lindman bevisar, att jag haft det, så hör jag icke till de omöjliga, utan jag både ger och tar skäl. Och någon vågmästare- eller övervågmästarebefattning skall jag icke sysselsätta mig med, utan jag överlåter till herrar politiker av yrket att sköta den saken.

Herr Hansson i Stockholm uttalade en mening, som jag vill så hjärtligt gärna instämma i och synnerligen starkt understryka. Han sade nämligen, att det icke borde vara ööverensstämmelse mellan ord och gärningar. Ja, vill verkligen herr Hansson tillämpa det för sin egen parlamentariska verksamhet och jag förmodar även i den ställning, han intar såsom chef för sitt parti, så tror jag, att vi indirekt på det sättet skulle komma ett gott stycke här i andra kammaren på den vägen, att man kunde säga, att ord och gärningar verkligen överensstämma. Det är sorgligt, tycker jag, men jag kan åtminstone icke medgiva, att vi äro komna till den punkten i stort sett. Jag har tyvärr så många gånger sett, att gärningarna icke alls ha svarat mot orden. Ja, jag har sett mer än en gång, hurusom gärningarna varit alldeles motsatta mot orden, och kanske det i någon mån har bidragit till det man och man emellan såsom ett slagord så mycket brukade uttrycket parlamentsledan. Det är rätt många bland vårt folk, som även observerat därute, att ord och gärningar icke stämma överens, och det är nog en mycket svår och betänkelig sak, ty det skyles icke med advokatyr och vackra ord, utan det är nog gärningarna, som man har att bedöma. Därför glädde det mig mycket, när detta uttalande fälldes från det hållet, och jag hoppas, att i framtiden det uttalandet måtte bära riklig och god frukt för det politiska livet i vårt land.

Hans excellens herr statsministern hade ett uttalande, som jag är oändligt mycket tacksam för, då han, så vitt jag förstod honom rätt, uttalade sig för att bestämmelserna om utförselbevisen borde förlängas såsom ett provisorium i några år framåt. Det ha också ämbetsverken ansett, och även handelskammaren ha numera gått på den bogen. Det är icke underligt, att jag känner mig tillfredsställd med detta uttalande från hans excellens herr statsministern, då knappast någon i denna kammare har så mycket arbetat för att utförselbevisinstitutet borde försökas i vårt land som jag, och åtminstone det första året, som vi haft bestämmelserna därom i kraft, ha de visat ett utom-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ordentligt gynnsamt resultat. Jag skall icke gå in på betraktelser däröver, att hans excellens i denna fråga intagit en annan ställning nu emot för ett par år sedan. Jag gläder mig över den, som sig omvänder och bättrar, och jag vill tillägga, att jag icke vill se några dåliga motiv däri. Tvärtom är enligt min mening erfarenheten den bästa läromästaren för alla, det må gälla en man i ledet eller högt uppsatta, och den som tar vara på och böjer sig för vad erfarenheten ger för utslag, den är prisvärd.

Ja, här har vidrörts vad man kallar den automatiska stegringen i budgeten, att statsutgifterna automatiskt stegras, och det har varit mycket förtjänstfullt av regeringen, att den har framlagt sin syn på saken i årets statsverksproposition. Naturligtvis, om man ser framåt en tid, så är det där som på andra områden, att man ser endels och profeterar endels, men det finnes redan så mycket saker, som absolut verka stegrande, så att det kan man icke rimligen komma ifrån. Det var för fyra år sedan, som den då sittande regeringen observerade dessa stegringar och tyckte, att den borde göra vad den kunde för att motverka dem, men det skedde på ett sätt, som jag såsom ledamot i statsutskottet icke ansåg vara så önskvärt. Det föreslogs den gången, att man skulle övervälta en del utgifter från staten på landstingen. Det fann jag icke vara det rätta sättet att försöka en begränsning av statsutgifterna. Ty säkerligen verkar det en smula mer utjämnande, om staten står för utgifterna, än om de olika landstingen skola göra det, och för en del uppgifter äro landstingen föga lämpade. Trots att man moderniserat dem med förvaltningsutskott, har man dock där icke samma möjligheter, som staten har. Jag kunde icke gå med på förslaget, och statsutskottet var av samma mening, och därför kom den begränsning av statsutgifterna, som då avsågs, att stanna i stöpet.

Nu har genom de utredningar, som årets statsverksproposition innehåller, det särskilt visats, att det är den nuvarande femte huvudtiteln, som är den, som kommer att taga det mesta och som har tagit det mesta hittillsdags. Det var år 1919, då vi diskuterade ett stort förslag på det sociala området, som jag tillät mig det yttrandet, att när det oundvikliga ekonomiska bakslaget kommer — det hade vi icke nått då — då skola vi vara glada, om vi kunna upprätthålla de sociala saker, som vi redan ha bestämt oss för och engagerat oss i. Jag tror icke, att det går an att lassa på flera stora saker på detta område, förrän vi få se, om vi ekonomiskt kunna fullfölja det som vi redan ha påtagit oss. Ty det är naturligtvis mycket värre, om man skall retirera från ståndpunkter, som man intagit i den sociala frågan, sedan man åtskilliga år har inriktat sig för att staten ger ut så och så mycket på detta område. Då vore det betänkligt, om man skulle behöva gå tillbaka, just som man ville inrikta sig på att vidtaga några nya åtgärder på det sociala området.

Jag tror, att den utredning, som årets budget innehåller, visar, att jag icke för så vill den gången, och jag står ännu för samma mening. Jag tror, att det är alla skäl i att se till, att vi kunna upprätthålla det vi redan gått in för och upprätthålla det så, att det blir konsekvens och att de brister, som finnas i de sociala företag vi ha, bliva avhjälpta och ojämnheter och dylikt jämnas ut, innan vi inlåta oss på något nytt stort och omfattande socialt företag.

Det är en egenhet med de sociala frågorna och de ekonomiska konsekvenser för staten som de hava i oundvikligt släptåg med sig. Beträffande nästan alla andra frågor kan man göra en begränsning, man kan så att säga svepa in dem. Men på det sociala området kan det utveckla sig på både bredden och djupet i oändlighet. Det ser ut, som om det vore ett säll, i vilket man kan kasta så mycket man vill, ja där man kan slå bort hela årets budget.

Herr Hansson i Stockholm klandrade så bittert, att man icke nu, när 1927

års statsinkomster visat ett så oberäknat överskott, kastat in det hela i den sociala verksamheten. Ja, jag vill säga den ärade talaren, att om man ser litet grand på de ekonomiska problemen, så är det ju ändå så, att det är arbetet, produktionen, som icke blott skall bära vad den själv behöver, utan den skall bära allt på det sociala fältet. Det är nog skäl i att då tänka sig för mer än en gång, innan vi alldeles förbehållslöst i detta land gå in för att staten skall taga vara på individen i alla hänseenden, från vaggan till graven, och att individen icke behöver mer än säga, att staten skall draga försorg om mig och se till, att jag har det så bra och bekvämt som andra och blir i mina ekonomiska förhållanden jämnställd med andra.

Jag kunde ej finna annat, än att detta var herr Hanssons innersta mening, och var det hans mening, så tror jag, att jag som bondeförbundare ej alls kan följa honom på den stråten. Ty det är tydligt, att det är viljan hos individen att göra det bästa han själv kan som staten ändå till sist skall vila på. Och slappas den känslan hos individen, så att han blir liknöjd och stora massor av vårt folk bli liknöjda för den saken, ser jag sannerligen ingen möjlighet för staten att upprätthålla sina institutioner och ännu mindre upprätthålla sin sociala verksamhet. Jag tror därför, åtminstone från den synpunkt, ur vilken jag ser dessa frågor, att när vi nu tydligt se, att på den 5:te huvudtiteln, i vad det rör sociala ärenden, stegringen i framtiden kommer att bli kolossal, så bör det mana oss att något reflektera över, att vi ej ge oss så långt ut på djupet i dessa frågor, att vi behöva retirera från vår ståndpunkt i de frågor på det sociala fältet, som vi anse oss redan ha löst.

Det är en sak, med vilken jag långt före detta har uttalat min stora tillfredsställelse, och det är, att staten har gentemot kommunerna intagit en mera restriktiv ställning, då kommunerna vilja upptaga lån. Min avlidne vän Thorsson var den förste, vilken bröt det där systemet med amorteringslån på 40 år. Det är en mycket lätt och bekväm sak för dem, som icke ekonomiskt vilja stå för vad de själva beslutat, om man kan slunga det hela bort på ett amorteringslån. Det är ju naturligt, att sådant kan förekomma, som verkligen berättigar till lån på rätt lång tid, men säkert är, att det vore av behovet påkallat, att en begränsning gjordes. Och som jag ser den nu sittande regeringen vara inne på samma väg, skall jag be att få uttala min stora tillfredsställelse däröver. Jag hoppas då, att vi kunna undgå det som hänt åtskilliga kommuner i Norge, nämligen att de blivit satta under direkt statsförmyndarskap.

Men det är ett annat område, där jag tyckt mig märka, att lånetendensen har skjutit upp oerhört starkt på senare tid, och det är i fråga om våra vägstyrelser. Nu är det ju ett kappande, åtminstone i södra Sverige, mellan vägstyrelserna, om vilken som skall ha sina vägar finast och bäst och präktigast och vara nummer ett. Därom är ju intet annat än gott att säga, och visst vill jag, att vägarna skola skötas bra. Men jag har sett, att det går på det sättet, att en vägstyrelse upptar ett lån på $\frac{1}{2}$ miljon det ena året och en annan vägstyrelse samma år ett lån på 1 miljon kronor, och så oupphörligen över hela linjen. Då nu vägstyrelserna höra till samma kategori som de kommunala institutionerna, så att de ha beskattningsrätt på medborgarna, så är det verkligen beklagligt, att de icke ha någon skyldighet att rätta sig efter dessa. Få de blott majoritet på en vägstämma, så är allt väl beställt, och då ta de utan vidare upp lån. Och är man inom vägdistriktet litet rädd, så komma ju de här vägstyrelserna och vägingenjörerna och vägkonsulenterna och säga, att man får se saken i stort, och framhålla för dem, som skola betala, att om man får det gjort på detta sätt med beständig vägbeläggning, så sjunker underhållskostnaden oerhört mycket, så att det blir en briljant affär. Nå ja, om man vet, hur kort sträcka en miljon räcker till för, när det gäller beständig

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

beläggning av vägar, är det klart och tydligt, att även om en del vägar bli belagda och man för ändamålet lägger upp ett lån på 5 miljoner kronor, så finnes det ändå en massa vägar, som ha oerhört stor trafik och där krav efteråt kommer att resas på deras beläggning. Om man då håller på med detta system med 15-åriga lån, så står man om 10 år i den ställningen, att man icke längre har medel att förbättra några vägar, ty då går allt till amortering och förräntning av lånet.

Det skulle därför vara av utomordentligt stort gagn, om regeringen ville, låt vara indirekt, söka verka därhän, att staten ser till, att då rena statsbidrag lämnas till väganläggningar, man icke går med på annat än att vägdistrikten högst få låna på 5 år. Det kan ju vara så, att när en vägsträcka skall beläggas, det icke lämpar sig att göra det endast delvis, utan att man måste belägga den i sin helhet. Men om man har möjlighet att upptaga lån på 5 år, så anser jag det tillräckligt på detta område. Ty då få de män, som beslutat de stora utgifterna, även vara med om att betala, och det är en förunderligt god regulator detta, om jag skall betala det jag beslutat. Det verkar uppfostrande på alla, att så sker, och jag tror icke, att det är omöjligt för regeringen, om den vill, att arbeta i den riktningen, att vi komma in på en dylik bog.

Det är ännu en sak att lägga märke till i detta sammanhang, och det är, att ännu är icke det sista ordet sagt, ifråga om uppfinningar på detta område. Man kan tänka sig, att man kan få uppleva, att det uppfinnes något som kan användas till ständig vägbeläggning och som ej blir så dyrt som med nuvarande möjligheter. Men har man en gång gjort de stora skulderna, har man sedan ej medel att använda sig av en dylik uppfinning. Det är solklart, att frågan är av stor ekonomisk betydelse, och då man nu söker beskära skuldsättningen från statens sida och även från landstingens och kommunernas, så tycker jag, att det är tråkigt, om detta hål skall stå alldeles öppet. Ty det blir samma sak. Vi få betala ändå, och det blir i stort sett samma personer, som få betala skatt i det ena som i det andra fallet. Det är endast den skillnaden, att fördelningen blir något olika.

Vid detta tillfälle skall jag ej närmare gå in på frågan om vägarna. Vi återkomma ju dit senare och få tillfälle att resonera om den saken. Men säkert är, att den kommer att medföra ekonomisk tyngd för de väghållnings-skyldiga i många år ännu. Det kan man ju vara säker på. De oaktat det väghållningsdistrikt jag tillhör icke är det allra värst betungade, så utgår dock där en vägskatt för jordbrukarna med 6 gånger bevillningskronan, och det är ju litet allvarligt. Man kan ej taga riktigt lätt på en sådan sak. Nu är det väl möjligt, att det kan ändra sig en liten smula till nästa år. Det är betecknande, att man från de intressegruppers sida, som förut endast velat driva på denna kostnadsökning, nu ställer sig ytterst betänksam mot att rusa fram, som man nu gör på detta område, vilket oundvikligen medför skuldsättning.

Det är så, att vi därnere i Skåne tyckas vara särskilt utsatta för otur och olycka. Det där enstaka mul- och klövsjukefallet vid Ringsjön var ju alldeles nog för alla dem, som sökte få skånska jordbruksprodukter omöjliggjorda utom Skånes gränser i det övriga Sverige. För dem kom det där mulsjukefallet, som om det hade varit beställt. Det är tråkigt, att ett sådant oförklarligt och sporadiskt fall kan inträffa. Ingen kan ge en förklaring, varifrån det kom. Det inträffade ej på det område, där mul- och klövsjukan hade härjat värst. Nu har man ju stor förskräckelse för de skånska jordbruksprodukterna i den övriga delen av Sverige, och har man ej så stor förskräckelse, så låtsar man det åtminstone, för den där mul- och klövsjukan. Nu kan man säga, att ett enda ströfall av en sjuk-

dom kan väl icke vara bevisande för att själva epizootien ännu går. Men det tycker jag ändå är påfallande, att våra spärrningsförhållanden äro så skarpa, helst jag knappt tror, att om ett mulsjukefall skulle inträffa i Östersjöprovinserna, man därför skulle spärra importen till Sverige. Sannolikt finge ingen svensk myndighet reda på det, och vi veta ju inte, om något sådant inträffat där. Men det är så, att den där stämningen är tämligen allmän i Skåne, att vi äro mycket starkare avspärrade från Sverige än vilket annat land som helst under jämförliga omständigheter.

Nu är det ett faktum, att på världsmarknaden ha de förädlade jordbruksprodukterna fallit i pris nästan till förlustgränsen. Det är icke långt dit, och det är klart, att man då tycker, att det är hårt, om kanske det där mulsjukefallet skall hålla oss spärrade ett halvt år och avstängda från den andra delen av landet. Nu ha vi en jämförelsevis ung jordbruksminister. Jag hoppas, att han icke är fullt så rädd som medicinalstyrelsen och åtskilliga andra varit förut. Kanske han kan taga en smula mod till sig och göra ett försök för att se, om vi skåningar äro så farliga, som de andra ansett oss vara. Naturligtvis är det långt ifrån min mening, att vi skola utsätta Sveriges djurägare för risken att få in den mycket tråkiga sjukdomen. Ty det är en tråkig sjukdom för de tråkiga följderna skull, som den för med sig. Men när vi nu så länge varit totalt skilda från det övriga Sverige — naturligtvis icke i skattehänseende men i produktionshänseende och dithörande förhållanden — skulle jag vilja rikta en vädjan till jordbruksministern, att vår isolering från landet i övrigt icke måtte utsträckas alldeles i det oändliga.

Ja, om jag skulle yttra ett ord om budgeten från den synpunkt, ur vilken jag ser den, så skulle det för det första vara, att det alltid är en tillfredsställelse, när ett år visar sig bättre, än man trott om det året. Och i inkomsthänseende har år 1927 varit för den svenska statskassan ett lysande år. Men är det överhuvud taget utsikter till att det kommer att fortsätta lika bra? Ja, jag tycker, att rätt mycket tyder på, att det ej är utsikter för, att så kommer att ske. Vi ha nog alla reda på, även icke jordbrukare, att vi fått en utomordentligt usel skörd. Vi trodde ända intill tiden för skörden icke, att den var så dålig, som den verkligen var. Och man förstår verkan därav, när det är så många människor, som skola leva av denna produktion, och som nu få sin köpkraft nedsatt. Och hur blir det i industrien? Jag hoppas, att strejkerna där icke komma att vara för länge, men det kan bli påfrestande nog. Jag tycker därför, att tecknen tyda på att 1928 knappast blir för staten ett så gynnsamt år som fjolåret.

Man bör tänka på detta, när man går att granska de utgifter, som föreslås, och även tänka något på framtiden. Vi få icke glömma sparsamhetens dygd även under en tillfälligt gynnsam konjunktur.

Nu har ju regeringen föreslagit, att vi skola lätta litet grand på den direkta skatten, litet grand på konsumtionsskatterna eller vad man kallar de indirekta skatterna, betala något på statsskulden och försöka lätta något på järnvägsfrakterna. Ja, jag tycker, att det ser ut, som om det borde kunna tillfredsställa alla. Men till min förvåning har jag hört, att ordförandena i resp. partier ej varit tillfredsställda ändå. Naturligtvis kan även jag tycka, att man skulle kasta om dessa saker. Men jag tycker, att alla fyra sakerna äro bra, och framför allt är det en sak, som jag finner lämplig, nämligen att regeringen föreslår, att vi skola avbetala något på statsskulden. Vi göra ingen amortering i egentlig mening, utan man kan säga, att det blott blir en liten förminskning i de lån, som upptagas. Man gör ändock så mycket, att statskulden ej skall stiga så hastigt. Det må jag säga, att jag kan aldrig vara med om att klandra en regering, som gör något sådant. Det är alldeles omöjligt. Sedan man som det tycks definitivt kastat bort typen amorteringsslån för

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

statens del och i stället gått in för statsrätelån, är det naturligtvis mycket frestande att låta bli att betala av något på dessa lån. Det ligger så snubblande nära till hands, att man bara låter lånen vara. Jag tror dock, att tager man icke i på allvar i en gynnsam ekonomisk situation och gör något för att betala av statslånen, blir det ytterst mörkt för framtiden.

Man må tvista om huruvida de lån, som vi redan tagit upp, bära sig ekonomiskt eller ej. Jag tror icke, att de så göra, om man ser saken i sin helhet, ty om en hel del kapitalutlägg får nog sägas, att de gagna endast på andra områden, så att den nytta, de göra på annat håll, kan motsvara ränteförlusten. I längden går det emellertid icke att bara öka och öka skulderna utan att göra något för att betala av dem, så att avkastningen av statens verksamhet kan bära räntan på kapitalet. Det är därför, som jag ännu en gång vill uttala min synnerliga tillfredsställelse över att man på detta sätt fortsätter på den väg, som man slog in på i fjol. Jag tror, att det kan ske lättare än på andra områden, ty där har man svårare att ändra år från år. Folk äro tacksamma, när man kan sätta ned skatterna, men de glömma bort, att skatten en gång har sänkts, om den skulle behöva höjas till ett annat år. Den erfarenheten har jag fått som kommunalman. I det stora hela känner jag mig därför synnerligen tillfredsställd med att man föreslagit att använda överskottet på 1927 på sådant sätt, som regeringen har gjort.

Jag hoppas också och tror, att de djupgående ekonomiska frågor, som tränga till sin lösning, framför allt kommunalskattefrågan, måtte framkomma till oss i riksdagen så grundligt utredda och skärskådade från olika utgångspunkter, att man kan säga, att de äro fullt objektivt utredda för alla våra näringar, och att man icke a priori slår fast det resultat, vartill utredningen skall leda, och sedan tröstar sig med att blir det svårt på något håll, så kan det inte hjälpas, ty då verkar kommunalskatten å jordbruket som ett realonus. Det är ett dåligt skäl. Därför önskar jag för min del, att reformerna på detta område måste ske så fort som möjligt, men att skyndsamheten icke må köpas på bekostnad av den grundligt sakliga och objektiva utredning från olika synvinklar, som de stora ekonomiska frågorna ovillkorligen behöva och kräva.

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag skall be att omedelbart få säga några ord med anledning av vad herr Olsson i Kullenbergstorp nyss yttrade beträffande den spärr, som varit rådande mellan Skåne och övriga delar av landet på grund av mul- och klövsjukan i Skåne.

Som vi veta, gäller den regeln, att där nedslaktningsmetoden tillämpas, blir ifrågavarande län friförklarat 20 dagar efter det desinfektionen slutförts, då ett fall inträffat. Emellertid kunde man ju i Skåne av kända skäl icke fortsätta med nedslaktningsmetoden — det är en sak, som jag icke nu har anledning att gå närmare in på, — utan man övergick beträffande stora delar av Skåne till att tillämpa isoleringsmetoden. Det var endast vissa delar av Kristianstads län, där man fortsatte nedslaktningen.

Nu har epizootien allt mer och mer avtagit och försvagats. Under våren 1927 inträffade endast ett mindre antal fall. Det sista fallet i Kristianstads län inträffade den 22 april, och i Malmöhus län inträffade ett fall den 9 juli. Nedslaktningsmetoden användes icke då, utan det var, som sagt, isoleringsmetoden, som tillämpades. Fördenskill kunde man icke säga, att smittan helt blev utplånad. Vetenskapsmännen anse, att smittan kan kvarstå i latent form åtskilliga månader framåt hos sådana djur, som varit sjuka. Detta har också varit anledningen till att man icke omedelbart kunde upphäva den spärr, som

varit rådande mellan Skånelänen och det övriga landet. Man har fruktat, att smitta fortfarande kunde finnas kvar, och att, därest man frigåve transporten av djur, smittan kunde föras över till andra delar av landet.

Emellertid har regeringen, som å ena sidan givetvis måste tillse, att smitta icke kommer uppåt landet, och å andra sidan givetvis önskat att i görligaste mån lätta på den spärr, som har rätt, under höstens lopp vidtagit en del lättnader. Så till exempel medgavs den 2 september i höstas rätt att från Kristianstads län utföra smågrisar till övriga delar av riket. Sedan var det vår avsikt att kort tid därefter också medgiva rätt att skicka slaktdjur från Skåne till slakthuset i Göteborg, men då inträffade olyckligtvis den 13 september ett fall av mul- och klövsjuka i Bohuslän, och därmed blev Göteborgs och Bohus län avspärrat från införsel. Emellertid gavs sedermera den 13 oktober rätt att utföra slaktdjur till Göteborgs slakthus. Vidare gavs den 25 november tillstånd att transportera klövbärande djur mellan Kristianstads och Malmöhus län, vilket förut hade varit förbjudet, och vidare gavs samma dag tillstånd att utföra slaktdjur från Skånelänen till Stockholms slakthus. Den 2 december upphävdes vidare fyra stycken författningar, varav de två viktigaste voro dels den författning, som stadgade, att licens erfordrades vid export av djur, och dels den författning, som innefattade det s. k. ladugårdsförbudet.

Det hade nu varit vår förhoppning att snart kunna helt upphäva spärren. Jag vill i förbigående erinra, att licens redan nu kan erhållas för transport av djur till övriga delar av riket från Skåne, och sådana licenser ha också lämnats, särskilt då det gällt avelsdjur men även i en del fall för bruksdjur. Nu inträffade emellertid tyvärr detta fall den 16 december på gården Pilafästan i Bosjöklosters socken, och därmed blev på nytt Malmöhus län smittoförklaradt och spärrat. Herr Olsson antydde, att detta fall kom, som om det hade varit beställt för dem, som önska hindra de skånska djuren att komma uppåt landet. Jag vill genast säga ifrån, att jag icke räknar mig till dem, som önska något sådant.

Jag förmodar, att både herr Olsson och andra här närvarande representanter för de båda Skånelänen undra, om vi icke snart skulle kunna helt och hållet lätta på spärren. Jag kan icke redan nu precis angiva, när detta skall ske. Så mycket kan jag i varje fall säga, att något halvår kommer det icke att dröja, utan vi ha inom regeringen förhoppning om att mycket snart kunna helt och hållet lätta på den spärr, som hittills har rätt.

I samband med detta vill jag också säga ett ord med anledning av ett uttalande av herr Olsson, som gick ut därpå, att om ett mul- och klövsjukefall inträffade i Östersjöprovinserna, så skulle detta icke föranleda någon spärr. Jag kan försäkra herr Olsson, att det kommer det visst att göra. Därest något fall skulle inträffa i något av våra grannländer, varifrån för närvarande djur hit importeras, kommer sådan införsel omedelbart att spärras jämlikt en gällande kungl. förordning, och landet kommer icke att friförklaras, förrän sex månader, efter det sjukdomen på platsen har upphört.

Herr Molander: Herr talman! Jag hade tänkt, att jag skulle få korrespondera en smula med såväl herr socialministern som herr kommunikationsministern, men när ingen av dem är närvarande i kammaren, får jag väl vända mig till hans excellens herr statsministern själv.

Som bekant äskar ju regeringen under femte huvudtiteln ett reservationsanslag på 3 miljoner kronor till bekämpande av arbetslösheten. I sin motivering till detta anslag säger departementschefen bland annat, att han utgår ifrån, att statens verksamhet för bekämpande av arbetslösheten kommer att bedrivas under nästkommande budgetår efter »ungefär samma grunder» som för närvarande. Jag ämnar icke i detta sammanhang säga något om beloppet. Jag äm-

Vid remiss av
slutsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

nar icke heller säga något om de s. k. arbetslöshetsdirektiven, utan vad jag vill ha reda på är, huruvida de »ungefärliga grunder», som herr statsrådet här talar om, medge eller äro ägnade att gynna den tendens, som nu håller på att göra sig gällande, och som går ut på att förvandla i öppna arbetsmarknaden förekommande arbeten till nödhjälpsarbeten. Detta synes mig vara en principiell fråga av allra största innebörd.

Arbetslöshetskommissionen har i en nyligen avlåten skrivelse till svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet anfört, att beträffande de grunder, som tillämpas vid utväljandet av nödhjälpsarbeten, har kommissionen städse ansett det vara en viktig princip, att inga arbetsföretag, vilka ha utsikt att inom rimlig tid komma till utförande på den öppna arbetsmarknaden, förvandlas till nödhjälpsarbeten. Detta är ju ganska klara verba. Det vore då gott och väl, om man icke kunde, som jag nu ämnar göra, påvisa ett fall, där man, efter vad som upplysts mig i samråd med regeringen är i beråd att förvandla ett arbete i den öppna arbetsmarknaden till ett regelrätt nödhjälpsarbete. Jag skall tillåta mig att berätta det, ers excellens.

I Ängermanland har det under flera år varit en ganska brännande fråga att få den s. k. kustlandsvägen ombyggd. Man brukar också kalla den för Oringevägen. Nu råder det säregna förhållandet i Västerbottens län, att landstinget bestrider hälften av vägdistriktens egna kostnader för vägbyggnader och vägomläggningar. För att möjliggöra omläggning av den s. k. kustlandsvägen har landstinget jämväl åtagit sig att tillhandahålla vägdistriktet pengar mot tre procents ränta. Det var från början meningen, att landstinget skulle tillhandahålla pengarna räntefritt, men det blev slutligen en kompromiss om tre procents ränta. Efter åtskilligt mackel — om detta ord får användas — och krångel angående sträckningen av vägen inom Säbrå och Gudmundrå vägdistrikt var slutligen saken klar, och man tänkte sig, att vägarbetet skulle komma i gång. Då dök arbetslöshetskommissionen upp i diskussionen. Det sadades, att arbetslöshetskommissionen hade intresserat sig för detta vägbygge och önskade få detsamma för att där placera en del arbetslösa. Det är ju gott och väl, att arbetslöshetskommissionen intresserar sig för att få arbeten i gång, men jag undrar, huruvida det är riktigt, att arbetslöshetskommissionen skall intressera sig för sådana arbeten, som skulle komma i gång, även om icke någon arbetslöshetskommission fanns.

Jag skall tillåta mig att ur tidningen Härnösandsposten referera något av vad vägstyrelsens ordförande meddelade på den vägstämman i Säbrå, där man beslöt att överlämna detta arbetes utförande åt arbetslöshetskommissionen. Först må jag ju säga, att stämman var utlyst i vanlig och laga ordning. Man beslöt att utse en vägdirektion, som skulle handha överbakandet av arbetets utförande. Sedan blev det fråga, om arbetslöshetskommissionen eller den utsedda vägdirektionen skulle utföra arbetet på vägdistriktets vägnar. Eftersom man hade ett preliminärt uppgjort kontrakt med arbetslöshetskommissionen, vilket kontrakt sadades visa, att det var god affär för vägdistriktet att godkänna detsamma, resulterade det hela i att de olika socknarnas ombud och de större vägfyrkena röstade för att arbetslöshetskommissionen skulle få arbetet. Enligt ett av väg- och vattendistriktetschef, överstelöjtnant Lundström, uppgjort kostnadsförslag slutade kostnaderna ursprungligen på 271,600 kronor. Arbetslöshetskommissionen hade i det preliminära kontraktet med vägdistriktet upptagit kostnaderna för de arbeten, som skulle utföras genom dess försorg, till 245,600 kronor, och vägdistriktet skulle då endast behöva erlagga 26,000 kronor, varav emellertid landstinget skulle bestrida hälften. Det övriga skulle tagas av automobilskattemedel. Således skulle ingenting utgå av statens ordinarie anslag till detta vägbygge.

Det har varit detta fall, som jag här har velat föra fram. Jag vill säga, att

jag hört mig för på arbetslöshetskommissionen närstående håll, och där förklarade man, att om den version, som jag givit av saken, vore riktig, skulle arbetslöshetskommissionen icke komma att teckna kontraktet. I alla fall har nu en formell hemställan gjorts från vägdistriktet, och saken ligger i arbetslöshetskommissionen.

Det vore verkligen glädjande, om arbetslöshetskommissionen i detta fall skulle vilja följa de principer, som den själv har utstakat i sitt svar till väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet. Det vore också glädjande, om regeringen eller rättare sagt en viss regeringsledamot ville handla i överensstämmelse härmed. Det är nämligen att märka, att på den vägstämman, där detta ärende förevar, upplystes det, att underhandlingar, besynnerligt nog, förts direkt med kommunikationsministern. Det gällde kanske i så fall närmast fördelningen av de medel som man enligt förslaget skulle få i automobilskattemedel. I varje fall är ju regeringen i viss mån inblandad. Eftersom det på vägstämman agiterades för saken med framhållande av att dels arbetslöshetskommissionen vore intresserad för den, dels underhandlingar förts direkt med kommunikationsministern, uppmuntrar man ju faktiskt vissa människor och vägstyrelser att söka förvandla arbeten, som eljest i vanlig ordning skulle komma i gång, till nödhjälpsarbeten.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern hade i sitt anförande ungefär följande tankegång. Här står å ena sidan högern och å andra sidan socialdemokratien. Högern framställer vissa anmärkningar, och socialdemokratien framställer vissa anmärkningar. Hans excellens finner vid en granskning av anmärkningarna, när han tager den ena efter den andra, att, som han uttryckte sig, de utgå från alldeles *motsatta* utgångspunkter. Han ville därmed säga, att de två ärade huvudtalarna på stockholmsbanken stodo splittrade inbördes i sina åsikter. Den ene påstod ett, och den andre det motsatta. För min del var jag en smula förvånad över att herr statsministern fann detta egendomligt. Det var alldeles, som om han hade väntat, att socialdemokratien och högern i sitt uppträdande gentemot den nuvarande regeringen skulle operera från samma utgångspunkter och anlägga samma synpunkter.

Den konklusion, som herr statsministern drog, var ännu egendomligare. Det var denna: Högern har orätt. Socialdemokratien har orätt. Alltså har det folkfrisinna partiet i allmänhet och hans excellens i synnerhet rätt!

Denna metod att utnyttja motståndarnas argumentation är onekligen enkel, men man måste allt mer och mer ställa den frågan: Hur länge skall den gå? Det resonemang, som föres, är ungefär följande: Här finns icke majoritet för högern. Här finns icke majoritet för socialdemokratien. Alltså är uttrycket för landets vilja och landets uppfattning — mellanpartiet!

Antag, mina herrar, att en vacker dag här sütte 112 socialdemokrater, 112 högermän och 6 folkfrisinna. Socialdemokratien vore ju då icke i majoritet, icke heller högern. Alltså måste regeringsmakten utövas och landets vilja uttryckas av de sex folkfrisinna representanterna! Tankeexperimentet speglar precis den åskådning, som hans excellens herr statsministern har gjort sig till tolk för, jag vill minnas i det stycket sekunderad av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i ett celeberrant anförande i rikets andra stad.

Det är kanske skäl ändå i en remissdebatt, att vi litet var ställa oss frågande: Vad är det för slags program, vad är det för slags åskådning, som landets regering företräder? Vi stå ju inför ett år, då valmanskåren skall säga sin mening vid valurnorna. Vi hade väntat av den nuvarande regeringen

Vid remiss av statsverkspropositionen. att någon gång få höra dess program, men därav har ingenting ännu blivit. Hitintills har det begränsat sig till intressen i periferien.

(Forts.)

Man kan ju icke undgå att anställa en liten jämförelse. Jag vill ju icke med varandra jämföra hans excellens herr statsministern och Lloyd George i England, men de äro ju chefer för ett liberalt parti å ömse håll. Medan det engelska liberala partiet rustar sig för att på klara och radikala vänsterlinjer och med upptagande av Lloyd Georges politik redan från år 1910 föra fram ett stort socialt reformprogram, som i många stycken är sådant, att det återspeglar även arbetarklassens synpunkter, så finna vi, hurusom den nuvarande svenska regeringen icke har större uppgifter för sin reformhåg, än en reform av dansen på våra restauranger. Jag är övertygad om, herr talman, att man i England skulle tro, att vi skämtade, om vi berättade, att svensk liberalism har som en av sina huvudfrågor att reformera restaurangdansens, medan den engelska liberalismen lagt upp ett program för att krossa landlordsystemet och för att beträffande kolgruvorna åstadkomma en anordning, som erkänner samhällets överhöghet och i vissa stycken är socialistiskt betonat.

Denna jämförelse säger oss kanske också en annan sak, nämligen vart svensk liberalism har tagit vägen i våra dagar. Det har här väckts en motion från ett annat parti redan vid riksdagens början. Det är det parti, som representeras av herr Olsson i Kullenbergstorp. Denna motion vill fingra på vad vi år 1918 beslöto i riksdagen, den vill fingra på medborgarrätten, den vill införa bestämmelser, som på en bakväg skulle betyda återställandet igen av det streck, som betraktades såsom det förhatligaste i den gamla rösträttsordningen, nämligen *utskylldsstreckct*. Man frågar sig: Har även bondeförbundet gripits av rädsla för demokratien? Jag tror för min del, att därest en politik med sådan syftning i fortsättningen skall bliva bondeförbundets, då kommer det icke att ha någon framtid i detta land. Ty det enda korrektiv, som Sveriges bönder i en tid, då den från jordbruket och dess binärningar sin utkomst hämtande befolkningen reducerats till 43 å 44 procent av rikets hela, ha emot de makter, som äro deras verkliga fiender, nämligen storkapitalet och storfinansen, är *den allmänna och oförfalskade lika rösträtten*. En politik, från deras sida, som går ut på att igen kringskära medborgarrätten, blir ett spjut, som vänder sin spets mot dem själva.

Har emellertid icke också den folkfrisinnade, den liberala politiken gripits av samma rädsla, som avspeglas i bondeförbundets rösträttsmotion? Har man sagt A, får man också säga B. Har man öppnat vägen fram till valurnan för de breda lagren, då bör man också förstå att draga denna handlings enda möjliga konsekvens, nämligen att lägga sin politik i enlighet med de intressen, de stora strömningar på det sociala och ekonomiska området, som genom rösträtten översättas i politiska strävanden. När man betraktar liberalismen i detta land i nuvarande stund, så får man intryck av att den står skrämmd inför konsekvensen av det verk, som den var med om att genomföra år 1918. Den slår ifrån sig med båda händerna, när det kräves, att konsekvenserna av verket skola tagas.

Se vi i 1924 års valstatistik för andra kammaren, mina herrar, finna vi, att statistiska centralbyrån indelat de röstberättigade i riket i tre grupper, kroppsarbetarklassen, medelklassen och övriga klasser. I kroppsarbetarklassen finna vi 300,000 flera röstberättigade i detta land än hos de båda övriga grupperna tillsammans. Med andra ord, den sociala klass, som kroppsarbetarna tillhöra, har, om jag ser på antalet röstberättigade, en andel på mer än 50 procent vid valurnorna.

Vi slå upp en annan statistik. Det är resultatet av folkräkningen från år 1920, som för icke länge sedan publicerades och som ger en översikt över in-

komst- och förmögenhetsfördelningen. Vad finna vi då? Jo, att samma klass, som har en andel av de röstberättigade vid valurnorna på det politiska planet av över 50 procent, har en andel av 2 procent i den svenska nationalförmögenheten. Det är konflikten mellan de två procentens andel i förmögenheten och de över femtio procentens andel i antalet röstberättigade, som liberalismen här i landet icke tycks förstå, när den inbillar sig, att den politik, varmed vi nu skulle vara betjänta, vore att *sluta upp vid högerens, vid reaktionens sida och skapa ett block gentemot socialdemokratien, gentemot arbetarrörelsen.*

Det är verkligen sällsamt att se i en tid, då reaktionen har gjort sig så bred, som den har gjort runt om i världen, då vi i land efter land finna, huru demokratin har strypts, hur diktaturen härskar och hur i dess spår militarism och social fascism gå fram, det är sällsamt att se, säger jag, hur det parti, som dock en gång hade en storhetstid i detta land, hur det partiet, som var med och slogs för rösträttens genomförande och för diverse fri- och rättigheter på det medborgerliga området, nu finner det vara sin förnämsta uppgift att *sluta upp vid högerens sida och bilda en gemensam front mot arbetarrörelsen!*

Jag tror, att jag icke var den ende i denna kammare, som vid åhörandet av herr Lindmans anförande gjorde reflexionen, att det var en fäktning mot den nuvarande regeringen mera för *skenets* skull, och att den motsättning, som underströks i försvarsfrågan, icke är farligare än att i samma ögonblick, som hans excellens herr statsministern erbjuder, icke blott i valrörelsen, utan också i riksdagspolitiken öppna famnen i de sociala frågorna, så lägger herr Lindmans parti gärna sina krav i försvarsfrågan på hyllan. Ty tyngre väga de icke, än att de uppvägas av det intresse, som större är, nämligen att hindra arbetarrörelsen och arbetarklassen att i kraft av den allmänna och lika rösträtten ta ledningen i landet.

Jag tror därför, herr talman, att om vi skulle ställa frågan *rätt* till regeringen den dag, som i dag är, så är det: Vad vill Sveriges liberala regering inför Europas stora valår? England går till val, trots att det egentligen skulle ske först år 1929. Frankrike går till val enligt grundlagen. Tyskland går också till val enligt grundlagen. Överallt rusta sig de liberala partierna jämte arbetarpartierna för att slå reaktionen tillbaka, väl vetande, att det är den *enda* vägen till Europas sanering, att det är den *enda* vägen att avlägsna de faror, som hota länderna både med hänsyn till Nationernas förbunds sak och med hänsyn till deras inre frihet. En omvälvning av förhållandena på det politiska området i England betyder en omvälvning av de politiska förhållandena i världen i allmänhet. Det betyder en islossning. Likaledes måste man säga, att en omvälvning i Frankrike, som avlägsnar den nuvarande regimen, kommer att få samma resultat. Vad vill den svenska regeringen inför sådana perspektiv? Vad har den att bjuda Sveriges folk för politik under den tid, som kommer? Ja, herr talman, jag måste säga mig, att när man ställer den frågan, då känner man sig beklämd.

Jag tillät mig i förra årets remissdebatt att peka på en detalj, som syntes mig vittna om ett egendomligt handhavande av demokratiens grundsats. Det var herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som jag den gången riktade mig emot. Jag skall i förbigående göra det även i dag, icke för att göra det till en huvudsak, utan för att illustrera, att vi här ha att göra med tendenser, mot vilka vi ha att vara på vår vakt. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har förklarat för riksdagen, att den åtalsgrundsats, han följer, är den, att han betraktar såsom straffbar en uppmaning till »konkret» brott, såsom icke straffbar en uppmaning till »abstrakt» brott. Hittills har denna grundsats så tillämpats, att när exempelvis våra bolsjeviker dela ut det ena uppropet efter det andra, så betraktas dessa uppsatser såsom

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

uppmaning till *abstrakt* brott, men när t. ex. Hagalundskalle skickar ut ett pacifistiskt upprop, är det fråga om uppmaning till *konkret* brott!

Nåväl, jag har roat mig med, herr talman, att efterforska, precis som jag gjorde förra året, hur denna grundlagsvård ter sig i praktiken. Jag har funnit, när papperen legat på bordet, att allt som sagts från det bolsjevikiska hållet betraktats såsom uppmaning till *abstrakt* brott. Däremot har herr justitieministern haft mera sinne för det *konkreta*, när det gällt andra områden av åtalsväsendet. Han har t. ex. upptäckt, att en tidning sagt några — för all del fula och kanske också opassande, men därför kanske icke mindre *sanna* — ord om en viss utländsk diktator. Utan att därom framställning blivit gjord från vederbörande stat, så slår han till med ett åtal. Det visade sig, att juryn nere i Malmö hade bättre omdöme än herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Vi blevo också underrättade genom dagspressen om en annan sak, som vi icke kände till förut. Vi fingo veta, att vi här i riksdagen hade blivit kränkta. Den svenska riksdagens ära hade kränkts! Någon publikation, som jag för övrigt icke alls brukar läsa — jag förmodar, att herr justitieministern gör det desto flitigare — som heter »*Spöknippet*» och som kanske läses av ett par hundra svenska medborgare, lär ha sagt något opassande om den svenska riksdagen. Herr justitieministern var genast på sin vakt och ville värna om riksdagens rätt och slog till med ett åtal, gjorde reklam för »*Spöknippet*» och upplyste riksdagen om, vad den icke alls visste, nämligen att den var kränkt och hotad. Ja, jag misstänker, att även i det fallet finns det skäl att säga, att den frikännande juryn visade bättre omdöme än herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Den tillämpade den förnuftiga grundsatsen, att man skall icke tillgripa större våld än nöden kräver.

Handhavandet av tryckfrihetsvården på detta sätt bringar i fara principer, som svensk demokrati har anledning att slå vakt om. I det ögonblick åtalsmakten utövas på detta sätt, i det ögonblicket är något av det omistligaste och förnämsta i den svenska offentliga friheten satt i fara. Jag skulle därför undra, om det icke vore skäl för herr justitieministern att, även när det gäller sådana ting som de här båda åtalen, ta lärdom av nederlaget och låta detta vara detta.

Jag vill, herr talman, beröra en annan punkt, där enligt min mening den nuvarande regeringen träder vissa demokratiska för att icke säga allmänförnuftiga principer för nära. Det är en sak, som naturligtvis kommer att granskas i annan ordning, men som väl ändå också kan påtalas i detta sammanhang. Varje regering, den må vara högerregering eller vänsterregering, har en skyldighet att, när det gäller handhavandet av *utnänningsmakten*, så handla, att den icke träder omistliga principer för nära. Jag tror, att man, även om det icke står utskrivet i grundlagen, kan betrakta såsom en av alla förnuftiga medborgare insedd och erkänd sats, att ingen sittande Kungl. Maj:t får disponera över ämbeten, som råka bli lediga någon gång i framtiden. Jag vet icke, hur länge hans excellens herr statsministern har tänkt förankra sin regering. När man emellertid gör en utnämning *ett år i förväg* på en verkschefspost, då får jag säga, att man har slagit in på en väg, som är i högsta grad betänkelig. Varför icke taga två år, mina herrar, varför icke taga tre eller fyra år? Varför icke taga och utnämna hela raden av verkschefsposter redan nu? Har man kunnat göra det ett år i förväg, lär det nog icke finnas något hinder att utnämna flera år i förväg. Jag hävdar för min del, herr talman, och jag är övertygad om att den ståndpunkten är den enda möjliga, att en regering, det må vara vilken som helst, skall akta sig för att disponera över ämbeten på detta sätt. Den skall sörja för besättandet av de ämbeten, som bli lediga, medan den sitter, men den skall

icke föregripa framtida Kungl. Maj:ts avgöranden. Det är en demokratisk princip, en allmänförnuftig princip, som här enligt min uppfattning är träd för nära. Jag menar därför, att när det gäller vakthållning kring demokratin hos oss, så äro dylika ting icke att förakta. Det är bättre att stämma i bäcken än att sedan behöva stämma i ån.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Men därifrån, herr talman, skall jag gå över att säga ett par ord om en annan fråga, som återspeglar denna regerings vilja på det sociala området och hur dess syn och uppfattning är. Här har talats om arbetsfredsfrågan. Jag måste då, herr talman, säga för min del, att jag finner uttrycket olyckligt. Vi använda det alla, men det skapar en ordets makt över tanken: begreppen »krig» och »fred» på arbetsmarknaden. Jag anser för min del, att vad som där föreligger, är icke fråga om krig, det är icke fråga om fred. Det gäller försäljning av arbetskraft och inköp av arbetskraft, inställandet av leverans av arbetskraft eller inställandet av inköp av arbetskraft. Betraktar man detta under synvinkeln av krig och fred och rör sig med den terminologien, råkar man enligt min mening in på tankebanor, som utmynna i sådana absurda argumentationer som exempelvis hans excellens herr utrikesministern gjorde sig skyldig till, när han gentemot socialdemokratien gjorde gällande, att vi skulle vara inkonsekventa, därför att vi förkastade den obligatoriska skiljedomen på arbetsmarknaden, men hävda den i förhållandet folken emellan. Där har man ett exempel på vad jag skulle vilja kalla en *falsk jämförelse*. Jämför man med varandra förhållandena på arbetsmarknaden och nationerna emellan, kommer man fram till en falsk jämförelse genom att man rör sig med begreppen krig och fred, alltså de begrepp, som gälla förhållandet nationerna emellan, under det att, om man tänker närmare efter, man skall finna, att om jämförelsen skulle vara hållbar, man bör med varandra jämföra varuutbytet mellan nationerna och samma företeelse mellan arbetsmarknadens parter, d. v. s. handeln med arbetskraft mellan arbetsköpare och arbetare.

Detta om den terminologiska sidan av saken. Men sedan, herr talman, till saken själv!

Jag läste för någon tid sedan en bok av en utav Sveriges främste industriledare, disponenten Göransson i Sandviken, vilken förmodligen sitter inne med större erfarenhet som arbetsledare, än vad någon inom den nuvarande regeringen gör. Han tar upp frågan om rättstvisterna, som enligt vad vi hört ställas i utsikt skall föreläggas oss av den nuvarande regeringen. Vad säger denne erfarne och ansedde industriman? Jo, han varnar för att gå den väg, regeringen här vill gå. Han säger, att skapandet av de anordningar, regeringen tänkt sig, leder till att det kollektiva avtalsväsendet kommer att skadas, kommer att kastas tillbaka i sin utveckling, och att därmed den rättsordning, som man är i färd med att uppbygga på arbetsmarknaden, kan äventyras.

Vi hava också sett, hur tidningar av olika färger varnat den nuvarande regeringen. En högertidning som Stockholms Dagblad har gång på gång höjt sin varnande stämma. I Göteborg har Göteborgsposten utvecklat enahanda synpunkter. Vi hava sett tidningar som exempelvis Västmanlands Läns tidning och Eskilstunakuriren, alla uttryck för en liberal åskådning, gå på samma linje; men vi hava också hört, hur på sista tiden bondeförbundets ledande organ, nämligen Skånska Dagbladet, som jag förmodar icke är alldeles främmande för min högt ärade vän herr Olsson i Kullenbergstorp, sagt bestämt ifrån. Den har sagt så här uti en ledande artikel: »Arbetarna ha sagt ifrån, att de icke på några villkor vilja veta av en skiljedomslag. Och de äro ju dock den ena parten i de tvister, som skola avdömas. Man kan verkligen undra, om arbetsfreden skulle komma att gagnas genom tillämpning av en lag, som i så hög grad är föremål för den ena partens misstroende.» Ja, herr Olsson i

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Kullenbergstorp, det är ett sant och riktigt ord! I den mån bondeförbundet ställer sig bakom den uppfattningen tror jag att bondeförbundet handlar i det svenska näringslivets och den svenska arbetsmarknadens välförstådda intresse.

Varför har egentligen regeringen gripit sig an med detta spörsmål? Hotar någon fara? Jag tillåter mig att säga rent ut, att anledningen är följande: Här hava hans excellens herr statsministern och hans excellens herr utrikesministern genom likalydande motioner vid 1926 års riksdag så hårt bundit sig för detta krav, att det för dem blivit en *prestigefråga* att icke rygga tillbaka, trots det att de stämmor blivit fler och fler, som säga, att det enda kloka är, att regeringen vänder.

Finge man tro den nuvarande regeringen, så skulle det råda ett fruktansvärt krigstillstånd på arbetsmarknaden. Vad säger statistiken om dessa rättstvister? Taga vi en tid av 23 år, 1903—1925, befinnes det, att 1.3 procent av samtliga arbetsinställelser vållats av rättstvister och hava gällt 2.3 procent av samtliga i konflikt indragna arbetare. Det kanske icke är det intressantaste. Det intressantaste är, att om vi jämföra periodens båda halvor, och alltså först se på tiden 1903—1912, finna vi, att de av rättstvister vållade arbetsinställelserna under denna tid utgöra 2.2 procent av samtliga arbetsinställelser, men taga vi tiden 1913—1925, alltså den senare delen av perioden, är motsvarande procentsiffra 0.9. För mitt förstånd ligger det klart, att man icke kan draga annan slutsats ur detta förhållande än den, att till och med det lilla hörn på arbetsmarknadens område, som rättstvisterna utgöra, *håller på att bli allt mindre och mindre*.

Men då upptäcker hans excellens herr statsministern med sitt förstoringsglas dessa 1.3 procent, och menar, att här skall lagstiftas! Vad blir följden av en sådan lagstiftning? För närvarande kunna parterna, sedan de börjat förhandla med varandra, genom förlikningsmannens ingripande hitta en form, som är tillfredsställande för båda. Den är kanske icke så väl avvägd, men de nöja sig med den. Antag, att det blir obligatorisk skiljedom i rättstvister; vad blir följden? Jo, att båda parterna måste nedlägga all sin energi för att få den juridiskt mest tillfredsställande formuleringen för att vara säkra, när skiljedomen skall fällas. Vad betyder det? Jo, en utdragning och förlängning av konflikterna, nya förlorade arbetsdagar. Jag tror för min del, att man i stället för att gagna arbetsmarknaden kommer att skada den på det allra värsta.

Men vidare! Om vi titta på våra kollektivavtal och ställa frågan, i vilken omfattning vi redan i avtalen hava upptagna bestämmelser om huru parterna på fredlig väg skola lösa sina mellanhavanden, så finna vi, att i 467 avtal saknas sådan bestämmelse, medan den finns i alla andra. Den senaste statistiken, som vi hava, nämligen för åren 1920—1921, upplyser vidare, att det bara är 6 procent av de utav avtal berörda arbetarna, som icke lydde under avtal, vilka innehålla bestämmelse om hur tvister skola lösas. Statsministern upptäckte med sitt förstoringsglas dessa 6 procent: Här måste gripas in med lagstiftning!

I sitt tal i dag uttalade statsministern, att han betraktade detta som det »första steget» på vägen. Han ville därmed avvärja herr Lindmans anmärkning, att man icke redan nu tagit med sådana tvister, vari staten eller kommun är part. .

Vi tacka så mycket för beskedet! Det är alltså meningen, att efter det »första steget» skall det *andra* steget komma, med en lagstiftning för kommunala och statliga inrättningar! Då veta vi litet till mans vad det *tredje* steget blir. Det blir ett inträde på intressekonflikternas fält i den omfattning, socialministern i sitt göteborgstal antydde, där han ordade om så kallade livsviktiga industrier eller vad det nu var.

Jag får verkligen för min del säga, att nog är det en underlig uppfattning

av en liberal regerings förpliktelser, att i en tid som denna, då alla parter borde vara ense, att allt skall göras för att driva upp vår produktion och undvika konflikter på arbetsmarknaden, att då komma med ett projekt, som samtidigt med att det reglerar endast ett litet hörn av det vida fältet får till konsekvens ett tilltrasslande och försvårande av avtalsuppgörelserna i det hela. Det vittnar om i vilken anda den nuvarande regeringen för sin socialpolitik.

På den punkten, herr talman, må det vara mig tillåtet att kasta en blick något tillbaka. Jag kan icke neka till att när vi 1923 hade vår första stora konflikt här i riksdagen beträffande arbetslöshetsdirektiven, var det, som om vi alla märkte, att nu hade i den svenska liberalismen kommit in en ny anda, ett nytt handlag, ett nytt sätt att se på saker och ting, som vi icke kände förut. För min del har jag icke kunnat tolka det på annat sätt än att denna nya anda kommit i samma mån hans excellens den nuvarande statsministerns gestalt trätt allt mer och mer fram i rampluset som den svenska liberalismens ledare. Liberal socialpolitik har notoriskt varit präglad av en helt annan och motsatt anda mot den, varav svensk liberalism under sin storhetstid var betnad. Vi hava fått bevittna, att den svenska högern med sin reaktionära uppfattning i de sociala frågorna kunnat sedan 1923 lugnt ställa sig bakom statsministerns breda rygg vid socialpolitiska avgöranden, väl vetande, att han redligen slåss för högerns synpunkter. Därav har det kommit sig, att den nuvarande regeringen och dess politik blivit för den svenska arbetarklassen en politik, som denna måste betrakta och instinktivt känna såsom en mot sig *fientlig politik*, förd i fullt samförstånd med dem, som stå bakom och med vilka den nuvarande regeringens parti skall samverka vid nästa valrörelse, nämligen högern. Jag tror, herr talman, att det är skäl att på denna punkt säga precis vad man tänker.

Till sist ett ord om en annan fråga, herr talman! Där skall jag alls icke kritisera. Jag ber där för min del att helt och hållet få instämma i ett uttalande av statsministern. Det gäller avrustningsfrågan och dess läge ute i världen. Här har uttalats av herr Lindman en sats, enligt vilken, som han uttryckte sig, han hoppades, att den dag aldrig skulle komma, då han skulle gripas av den håglöshet, som säger: Vad skall det hela tjäna till? Jag vill, herr talman, för min del säga några ord på denna punkt.

Det är lätt, det är vikt, det är bekvämt att gentemot dem, som fråga sig: Vad skall det tjäna till? rikta den invändningen, att det är en ren kapitulation, det är ren underkastelse på förhand. Jag tror för min del, att ingendera av dessa karakteristiker kan användas med rätta i detta fall. Jag ber att få uttala såsom min tro och min mening, att det nya väsen, som det moderna kriget antagit, lett till en fullständig omgestaltning av alla länders möjligheter att skydda sig. Det har blivit ett krig mot den civila befolkningen, vars totala utrotande avses såsom det fruktansvärda perspektivet. Vi bevittna de förberedelser, som göras på gaskrigets och luftkrigets områden. Allt detta gör, att varje människa ställer med bävan den frågan: Hur skall det gå? Vad tjänar det hela till? Jag tror, herr Lindman, att högern tänker i föråldrade former. Den har en föråldrad uppfattning både av kriget och av militärväsendet. Det är, som kunde man där icke föreställa sig militärväsendet annat än såsom infanteri, kavalleri, artilleri, träng och allt annat sådant där, medan allt tyder på, att det moderna kriget, som betyder vår civilisations förstörelse och undergång, kommer att ske i *andra* former. Jag tror mig därför med skäl kunna ställa frågan: Vad nyttar det hela till? Herr förste vice talmannen, som i sitt anförande som ålderspresident uttalade åtskilligt som jag icke alls kunde gilla, han hade dock i ett avseende enligt min mening rätt, och det var när han riktade sig mot högern och dess åskådningar i militärfrågan.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
dropositionen.
(Forts.)

Men, för det andra, jag vill fråga högern: Hur tänker den sig avrustningsfrågan löst? Jag vill för min del säga: Lägg i den *ena* vågskålen ett nedrustat Europa, med föga utvecklade, dåliga skiljedomsavtal, och lägg i den *andra* vågskålen ett högrustat och kapprustat Europa, med förtäffliga skiljedomsavtal, med utvecklad rättsprocedur i alla avseenden. Vad är det för ett Europa, som vi känna oss säkrare i? Jo, utan tvekan skola vi alla svara: *I det nedrustade!* Med andra ord, det är denna sanning man förbiser, när man säger: Först skiljedom, sedan som ett resultat därav rättssäkerhet eller vad man kallar det och slutligen som ett resultat härav avrustning. Ett fasthållande av denna tågordning gör, att vi aldrig komma ur fläcken, utan vi få stå och stampa i eviga tider. Det finnes en annan väg, nämligen att se sanningen i ögonen, det vill säga erkänna, att så länge det finns stater, rustade på så fruktansvärt sätt, att de kunna krossa och söndertrampa skiljedomsutslagen och vädja till våldet, så snart ett utslag går dem emot, så länge är det orimligt att tala om säkerhet och trygghet. Därför finns det ingen annan inkörspport till säkerhet och trygghet än nedrustning. Vilja icke de andra vara med härom, måste varje stat göra vad på den ankommer för att de faror för det framtida skiljedomsväsendet, som dessa rustningar utgöra, i största möjliga utsträckning må avlägsnas.

Det är, herr talman, min syn på saken. Jag tror, att herr Lindmans synpunkt är förestavad från hans och hans partis sida av uppriktiga bekymmer, enär man på det hållet blivit uppfostrad och invand i denna gamla uppfattning. Det är en uppfattning, som icke är hållbar; och ju förr vi komma ifrån den, desto bättre! Därför vill jag, trots all min kritik, i denna punkt giva statsministern det erkännandet, att han har sett rätt och riktigt, när han skjuter nedrustningen i förgrunden. Jag vill för min del hoppas, att det icke stannar vid platoniska uttalanden i den tyska tidningen utan *omsättes i praktisk politik här hemma i Sverige.*

Till sist, herr talman, vill jag säga, att den riksdag, som vi här gå till mötes och som i viss mån skall bliva avgörande för den svenska nationens dom över folkrepresentationen, borde varit betjänt med att få på sitt bord från den sittande regeringen andra förslag än dem, som nu ställts i utsikt. Det var härom dagen en tidning, som var hög mot riksdagen — såsom den alltid är. Den talade om parlamentsleda. Den fortsatte i samma spår, där den var i fjol, då den menade, att valskolkarne betydde protester mot parlamentet och hela dess väsen. Men när man tittade i statistiken och såg, var valskolkarprocenten var störst, samt fann, att detta var bland *hembiträderna*, då måste man ju säga sig, att enligt Dagens Nyheters mening är det alltså bland dessa den kritiska inställningen är störst mot den svenska riksdagen. Där vore alltså parlamentsledan störst! Jag tror, att dylika skrivelser kunna lämnas åt sitt värde. Men å andra sidan är det uppenbart, att skall den parlamentariska krisen lösas i landet, måste det ske under en ledning för nationen, som ger den stora, fruktbara uppgifter och icke ställer upp och marscherar som ett kompani i högerns regemente utan som för en politik i framstegets tecken.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Under början av herr Engbergs anförande kände jag mig ganska bekymrad över att det kanske skulle bli jag, som nödgades föra kammaren ned till jorden och verkligheten från den luftiga färd, på vilken herr Engberg som resvan ledare fört oss ut. Emellertid hade jag nöjet konstatera, att han så småningom själv något närmade sig jorden och kom in på en del små realiteter och ibland även stora. Han resonerade till sist till och med om arbetsfredsfrågan och refere-

rade uttalanden av åtskilliga tidningsorgan, lyckligtvis icke sitt eget. Han talade om en utnämningsfråga, om sin gamla kärlek, Hagalundskalle, och — även något om restaurangdansen.

*Vil remiss av
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Ett ord skall jag tillåta mig säga i anledning av denna apostrofering av den, som det tyckes, storpolitiska frågan: restaurangdansen. Det är icke jag och regeringen, som gjort den till en storpolitisk fråga utan herr Engberg och Stockholmspressen. Vad jag gjort är endast, att jag konstaterar, att vi ha ett generellt förbud mot utskänkning i samband med danstillställningar och en till detsamma knuten undantagsbestämmelse, som är otydlig. Jag har därför ställt i gång en oskyldig undersökning, om man icke skulle kunna få litet klarare bestämmelser, vilka skulle innebära, att man på något sätt avgränsade undantagsfallen. Det är allt. Jag hyser den största medkänsla för herr Engbergs och, som det tycktes, även herr Hanssons i Stockholm oro för att de kanske skola förhindras svänga sig sylfidiskt i dansens virvlar mellan punschborden. Men kunna icke herrarna stilla sin oro, åtminstone tills det kommit fram något förslag. I alla fall hade jag icke trott, att denna fråga var så högpolitisk, att en sådan matador som herr Engberg skulle anse sig kunna göra ett nummer av den i en remissdebatt. Jag tycker, att det är en alldeles för liten tjurkalv, åtminstone i närvarande skick, för att icke herr Engberg skulle kunna överlåta den till picadorerna. Detta om herr Engberg.

Såvitt jag rätt fattade de två första ärade talarna under dagens debatt. herrar Lindman och Hansson i Stockholm, voro bägge angelägna om att lyckönska till att det ekonomiska läget, konjunkturerna och ingenting annat hade medfört förslag om skattesänkning m. m. Jag är den första att erkänna, att möjligheterna till skattelindring liksom nödvändigheten av skatteökning förnämligast bero på konjunkturerna, på förutsättningar, som icke ens en genialisk finansminister kunnat skapa eller bringa ur världen. Det gäller naturligtvis endast, huruvida i den föreliggande situationen förutsättningarna utnyttjas resp. motverkas på bästa möjliga sätt.

Jag har haft tillfälle att vara med om statsregleringsarbete av bägge slagen. Jag lämnar därhän, vilket som varit förenat med de största svårigheterna. Om också bekymren för ett år sedan voro större, kan jag icke påstå, att arbetet varit mindre i år eller rättare sagt i slutet av förra året. Det är jämförelsevis lätt att vara sparsam och få gehör för sparsamhetssynpunkterna, när det är skralt beställt med kassan och då resurserna äro klena. Men när man, redan när anslagspetita komma in, tycker sig skönja, att inkomsterna äro rikliga, är det vanskligt för en finansminister att ständigt hava för ögonen och, vad mer är, övertyga sina kolleger om att nödvändigheten till sparsamhet är lika stor trots förbättrat statsfinansiellt läge.

För mig har det stått klart, att icke ett uns bör eftergivnas på sparsamhetskravet, därför att detta läge något förbättrats. Erfarenheten har alldeles tillräckligt visat, hur farligt det är att av ett sådant läge låta locka sig till utgifter, som möjligen också kräva ökade utgifter i framtiden, då läget kanske är mera prekärt. Naturligtvis har det i föreliggande situation icke gått för sig att lika obarmhärtigt som eljest avvisa åtskilliga behjärtansvärda anslagspetita. Jag anser mig dock böra erinra om att de *nya* utgifter, som upptagas i budgetförslaget, ofta äro sådana, som icke kunna betecknas annat än som engångsutgifter, och oftast sådana, som icke behöva medföra ytterligare stegrad belastning av kommande riksstater, att de avse områden av det svenska samhällsarbetet, som böra ligga alla om hjärtat, samt att framgångsrika ansträngningar gjorts att i varje särskilt fall tillgodose föreliggande behov med minsta möjliga kostnad. Då emellertid icke, såvitt jag kunnat följa debatten, här framställts något påstående om att budgetförslaget eftergiver berättigade anspråk på sparsamhet, skall jag icke, som jag eljest skulle ha gjort, påvisa.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

huru den av många såsom betydlig ansedd ökningen av utgifterna uppkommit och hur den fördelar sig.

Jag skall i stället påminna om att i ett läge sådant som det föreliggande under budgetarbetet också uppkommer en annan svår fråga, nämligen den: hur skall man fördela detta överskott av inkomster, som med utgångspunkt från oförändrade skatter och taxor förefinnes? Det synes mig, som om icke heller på denna punkt allvarliga erinringar gjorts mot vad som föreslagits. Naturligtvis har jag varit övertygad om att, vad som än föresloges, skulle det komma att kivas om köttstyckena och skulle det bli kritik.

Emellertid har herr Lindman gjort en anmärkning, som han redan under tidigare remissdebatter framställt, nämligen att det nog är utmärkt bra att verkställa ingående undersökningar angående de s. k. automatiska stegringarna av utgiftsanslagen, men att man icke får slå sig till ro med detta utan måste vidtaga åtgärder för att motverka dem. Jag vill gärna erkänna, att försök här till måste göras, men jag vill också påstå, att sådana gjorts av mig och andra. Herr Lindman exemplifierade också sin anmärkning och tog fram fall, där han ansåg, att något i den vägen borde kunna göras. Det råkade bliva fall, där jag redan hos vederbörande departementschef gjort hemställan om att undersökningar snarast skola verkställas för eventuella åtgärder snarast möjligt. Men om jag också kan erkänna, att det finns *möjlighet* att här och var skära ned den ram för utgifter och uppgifter, som de svenska statsmakterna en gång snickrat ihop, så har erfarenheten på ett obönhörligt sätt visat, att detta är en ytterst svårfrankomlig väg: att få de svenska statsmakterna att ändra sina beslut i syfte att ernå besparingar. Men som sagt försöket bör icke uppgivas.

Herr Lindman uttalade en önskan om att en närmare specifikation över de automatiska stegringarna skulle överlämnas till riksdagen. Ja, vad beträffar dessa stegringar för en gången period, möter det givetvis icke några hinder, men det ligger i sakens natur, att beträffande de undersökningar, som gjorts angående de sannolika *framtida* stegringarna, man inom de olika departementen är ganska besvärad av att siffror skola lämnas ut och göras till föremål för en närgående granskning. Detta emedan, såsom i finansplanen understrukt, beräkningarna givetvis äro mycket osäkra.

Jag har emellertid sökt att tills vidare komma fram till besparingar på en annan väg, sökt få utredning till stånd angående möjligheten att *inom* den nyss omförmälda ramen göra besparingar, och jag har tillfredsställelsen kunna säga, att det arbete, som hittills i detta syfte verkställts, givit bättre resultat än vad jag vågat tänka mig, resultat, som röra sig om och ytterligare torde komma att röra sig om miljoner. Jag vågade icke hoppas så mycket av denna besparingsutredning, då den för några månader sedan igångsattes.

Man frågar emellertid: är det sannolikt, att det går att vidmakthålla nu ifrågasatta skatte- och taxelindringar jämväl under kommande budgetår? Jag har verkligen ställt denna fråga till mig under statsregleringsarbetet. Jag dristar påstå, att jag tänkt mera på framtiden under detta arbete än i regel varit fallit, såvitt man kan döma av tidigare finansplaner. Material för ändamålet har under statsregleringsarbetet för nästkommande budgetår införskaffats i större omfattning än någonsin tidigare. Ty bland annat för ett sådant bedömande hava avsetts utredningen om de automatiska stegringarna, utredningen om förlusterna på våra lånefonder och om utlåningsfondernas sannolika utveckling, ävensom utredningen om behövligheten av avsättningar till amortering av statsskulden och lånemedelsplaceringarnas räntabilitet.

Jag har visligen aktat mig för att på liknande sätt kalkylera med inkomstposterna för framtiden, därför att som alla veta, man här icke gärna kan sätta några belopp på papperet, under det att detta dock i viss mån är fallet beträff-

fande utgifterna. Låt mig emellertid en smula söka belysa *möjligheterna* till förändringar i dessa poster.

Jag ber då först beträffande själva budgetförslaget få erinra om följande. Inkomstberäkningarna hava gjorts försiktigt, något försiktigare än för ett år sedan *med då antagna utgångspunkter*. Herr Lindman syntes hava anmärkning mot en post, nämligen beräknade behållningen av tullarna. Jag är angelägen undanröja ett missförstånd, som herr Lindman tydligen varit utsatt för, så han syntes tro, att den beräkning, som gjorts beträffande den sannolika inkomsten av tullarna 1928—1929 var gjord med utgångspunkt från den dåliga skörden samma år. Tullinkomsterna för det sistförflutna budgetåret belöpte sig till c:a 140.5 miljoner kronor men beräknas i budgetförslaget till 139 miljoner kronor. Under det gångna halvåret jämfört med motsvarande halvår 1926 hava inkomsterna av tullarna stigit med uppemot 5 miljoner kronor. Under förutsättning att icke någon vidare stegring förekommer innevarande budgetår, skulle sålunda tullintäkterna för detta uppgå till ett belopp, som med 6 miljoner kronor eller något mera överstiger vad som beräknats som intäkt för budgetåret 1928—1929. Naturligtvis äro utgångspunkterna sådana, att säkerhet icke finnes för att några beräkningar komma att hålla streck. Men på de skilda större posterna har av riksräkenskapsverket gjorts utredning angående de särskilda tullbeloppens sannolika storlek, och jag har sannerligen tyckt, att även om det varit möjligt, det skulle tett sig som ett utslag av onödig viktighet att ändra på de mycket omsorgsfulla beräkningar som här gjorts. Vad skörden av spannmål beträffar, har verket utgått ifrån normal sådan. De ändringar, som riksräkenskapsverket gjort i generaltullstyrelsens beräkningar, ha för övrigt, såvitt angår spannmålstullarna, icke betytt mer än 1.5 miljoner kronor.

Detta om inkomstberäkningarna.

Vidare gäller beträffande det föreliggande budgetförslaget, *att* för budgetens finansiering icke ifrågasatts extraordinära åtgärder, som äro ägnade att försämra den ekonomiska ställningen under kommande budgetår, *att* för finansieringen icke heller i avsevärd omfattning använts *tillfälliga* inkomster, vilket däremot varit fallet beträffande det nu löpande budgetåret och budgetåret 1926—1927, vidare *att*, som jag nyss sagt, de nya utgifterna äro av beskaffenhet, att någon större ökning, föranledd av dem, under de närmaste åren icke behöver befaras, samt *att* en ytterligare uppräknings av förslagsanslagen skett för att få dem i nivå med den verkliga belastningen, varför man icke torde behöva befara, att summan av blivande överbelastningar — ty sådana komma alltid att finnas — skall behöva bli större än summan av överskotten på dylika anslag.

Om jag sedan med detta som bakgrund skall något beröra framtidsmöjligheterna, så må det framhållas, att man nog i allmänhet kan räkna med, att under förutsättning av oförändrade ekonomiska konjunkturer inkomsterna »automatiskt» stiga normalt år från år med ungefär 2 %. Därmed täckas ungefär de automatiska utgiftstegringar, som vi för t. ex. år 1929—1930 ytterligare ha att räkna med, om icke några begränsningar kunna göras, vilket jag dock hoppas skall kunna ske i viss omfattning.

Återstår då frågan, om under de kommande budgetåren finnes täckning för den ytterligare inkomstminskning av 7 å 8 miljoner kronor, som den ifrågasatta taxesänkningen skulle medföra utöver den för nästa år beräknade. Beträffande taxesänkningen hava oppositionstalarna, såvitt jag kunnat finna, varit eniga om att klandra dröjsmålet med tillämpningen. Om det ej sagts förut, så vill jag omnämna, att, då budgetsförslaget förutsätter, att sänkningen icke skall träda i kraft förrän mot slutet av nästa budgetår, det helt enkelt beror därpå, att järnvägsstyrelsen ursprungligen ansett det omöjligt att få

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

taxesänkningen genomförd ens under året. Regeringen, som funnit önskvärt, att det icke skulle kunna sägas — som det nu sagts — att man ville ställa taxesänkningen på framtiden, har emellertid vidtagit förhandsåtgärder för att taxesänkningen dock skall kunna träda i kraft under det kommande budgetåret. Inom parentes vill jag säga, att det icke är fastslaget att dessa sänkningar skulle motsvara ett så högt belopp som 10 miljoner kronor.

Men vad finns det då för möjligheter att finansiera budgeten, när denna ytterligare belastning kommer till? Jag kan icke se annat, än att, om så behövs, inkomsterna kunna ett kommande år räknas något mera i överkanten, än vad som skett beträffande nästkommande budgetår, under förutsättning nämligen, att, som jag hoppas, kassafonden under tiden väsentligt förstärkts. Vidare böra vi kanske kunna vänta, att denna sänkning av godstaxorna skall medföra något ökad godstrafik, som följaktligen i någon mån skulle kompensera de lägre taxorna. Vidare vill jag nämna, att man nog kan räkna med vissa speciella förhållanden som medföra en något starkare ökning av vissa inkomstposter än nyss sagts. Exempelvis torde en sådan ökning föranledas av en, som vi utgått ifrån, ökad malmbrytning. Ytterligare ökning torde uppkomma av det förhållandet, att riksbankens vinst icke i närmaste framtid behöver belastas med avsättning till avbetalningslånefonden, och posten »diverse inkomster» torde icke behöva i nämnvärd omfattning framdeles belastas med restitutioner av krigskonjunkturskatt. Man får vidare taga i betraktande, att, om regeringens förslag angående användning av äldre reservationsanslag vinner riksdagen bifall, det kommer att stå till förfogande för två riksstater ganska avsevärda belopp, tillfälliga inkomster. Vi kunna möjligen också påräkna, att vi bland annat på grund av de låga räntorna få relativt sett mindre utgifter för statsskuldens förräntning; vi kunna åtnöjas med något lägre avsättning än 5 miljoner kronor framdeles för täckande av förluster på kreditkassans verksamhet. Och till sist men icke minst: vi böra kunna hoppas åtskilligt av besparingsarbetet.

Jag vill icke säga, att det är så synnerligen säkert allt vad jag nu ställt i utsikt, utan snarare torde en massa frågetecken få sättas på den ena punkten efter den andra. Det finns också en del framtida debetposter, som jag emellertid icke skall trötta herrarna med. Men summa summarum: jag tror icke, vi behöva misströsta, under förutsättning nämligen, att icke konjunkturerna högst väsentligt försämrats och att icke riksdagen blir allt för frikostig med anslag eller någon annan lika oberäknelig faktor kommer och vänder upp och ned på det hela.

Till sist några ord angående avsättningarna till amorteringsfonden. Jag skulle vördsamt vilja hemställa särskilt till herr Lindman, som var inne på frågan härom, huruvida det kan anses lämpligt att i den nuvarande situationen ge efter något på vad vi under de närmast föregående åren ansett oss böra avsätta för att ha täckning för bland annat en del icke räntabla lånemedels placering. Och jag hemställer till riksdagen att icke taga allt för starkt intryck av herr Lindmans betänkligheter, även om riksdagen har en annan mening än den, jag gjort gällande angående amorteringsfondens uppgifter och framtida behov av medelstillskott.

Den uppläggning, som använts vid bedömning av lånemedelsplaceringarnas räntabilitet, har ingalunda utgått ifrån några dogmer. Jag har velat få en överblick just av *lånemedelsplaceringarnas* räntabilitet. Följaktligen har jag med denna utgångspunkt icke haft anledning taga med sådana produktiva fonder, i vilka icke några lånemedel placerats, och ännu mindre har jag ansett mig böra taga med sådana fonder, i vilka icke ens skattemedel i nämnvärd grad blivit placerade. Det är självfallet, att om man medtog alla dessa produktiva fonder, om vi på detta sätt ville få en balansräkning över svenska

statens kapitaltillgångar och skulder, vi skulle få en bild — för övrigt en bild, som icke är svår att uppdraga — som visar den synnerligen solida ekonomiska ställning, som Sverige befinner sig i och befunnit sig i sedan gammalt. Men då jag icke medräknat t. ex. avkastningen från statens domäner och från statens aktier i malmbolaget har det som sagt skett redan med hänsyn till utgångspunkten, men också därför, att det förefaller mig, som om ett medräknande av avkastningen från dessa fonder, då man söker täckning för statsskulden i själva verket skulle betyda, att vår generation betalade sina lån med medel, som vi ärvt från våra förfäder.

När herr Lindman syntes sätta i fråga, huruvida man icke skulle kunna åtminstone minska på dessa avsättningar för att därmed lättare finansiera skatte- och taxesänkningar, så synes det mig, som om detta skulle vara ungefär detsamma, som när ett affärsföretag lånar medel för att ge utdelning åt sina aktieägare. För min del kan jag sålunda icke anse, att det är riktigt att ställa dessa två saker i sådant sammanhang med varandra. Om vi gå tillbaka i tiden, skola vi lätt kunna konstatera, att svenska riksdagen för tjugu år sedan hade mycket större anspråk på amortering av den då förefintliga statsskulden. Riksdagen förutsatte då, såsom framgår av den utredning, som är verkställd, att den skulle kunna amorteras på 50—60 år. Och så pass sent som åren före och vid världskrigets utbrott var lånemedelsplaceringarnas räntabilitet, med samma utgångspunkter, som jag använt vid den utredning, som nu föreligger, väsentligt bättre än för närvarande. Man finner nämligen av riksstaterna, att, även om man vid denna beräkning undantager *all* inkomst från postverket — i den utredning, jag låtit verkställa, har endast en del av denna inkomst från dragits — år 1912 summan av inkomster från de ifrågavarande fonderna var cirka 26 miljoner kronor och summan ränteutgifter 21 miljoner kronor. För år 1913 äro motsvarande siffror 26 miljoner kronor, respektive 23 miljoner kronor och för 1914 31.4 miljoner kronor, respektive 25.5 miljoner kronor, alltså ett räntabilitetsöverskott på mellan 3 och 6 miljoner kronor per år. Men ändå avsattes vid den tiden relativt något mera för statsskuldens amortering, än vad nu ifrågasättes.

Jag vill sluta med att understryka, vad det föreföll mig, att herr Lindman icke observerat, såvida jag icke missförstod honom och jag har icke i den förebagta utredningen angående lånemedelsplaceringarnas räntabilitet vågat säga, att det finnes ett räntabilitetsunderskott motsvarande ett kapital av 202 miljoner kronor, utan jag har omnämnt siffrorna för fem olika år. Och det är det sista året, som givit siffran 202 miljoner kronor. Jag har yttrat: »De erhållna siffrorna — — — äro såsom synes mycket varierande för de olika åren och äro, som redan framhållits, av intresse huvudsakligen för bedömande av läget i stort. Att det oförräntade kapitalet, som under de tre första åren varit begränsat till relativt obetydliga belopp, under de senaste två åren varit så avsevärt, är till övervägande del en följd av nedgången i statens järnvägars och telegrafverkets överskott.» Jag tillägger nu vad som icke funnits anledning omnämna i denna utredning nämligen att om den föreslagna sänkningen av godstaxorna kommer till stånd, så innebär det med de angivna förutsättningarna sannolikt ett ytterligare räntabilitetsunderskott, som kapitaliserat belöper sig till ungefär 200 miljoner kronor.

Jag vågar därför ännu en gång hemställa att för nästa budgetår godkännes det förslag till avsättning för amortering av statsskulden, som gjorts i statsverkspropositionen.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Herr Engberg gav i sitt anförande för en stund sedan ett litet förskott på den diskussion, som kan komma till stånd, när det väntade lagförslaget om

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kollektivavtal och arbetsdomstolar blir framlagt. Jag skall icke följa honom i den diskussionen i vad det gäller principerna. Det blir tid nog till det, när förslaget en gång ligger på bordet.

Men jag begärde ordet för att komplettera och delvis korrigera de statistiska siffror, som herr Engberg återopade till stöd för den meningen, att en lag om skiljedom i rättstvister skulle vara av så gott som ingen eller åtminstone försvinnande liten betydelse för den s. k. arbetsfreden.

Herr Engberg nämnde i det avseendet en ganska låg procentsiffra rörande antalet arbetare, som gått i arbetsinställelse på grund av s. k. rättstvister. Jag tvivlar icke på att herr Engberg sett den siffran i den officiella statistiken. Men jag vill erinra om att den s. k. arbetsfredsdelegationen uppvisat, att de procentsiffror, man återopat i detta sammanhang, äro missvisande. Det är nämligen så, att arbetsinställelser i den offentliga statistiken redovisas under ett flertal kolumner allt efter anledningen till tvisten. Anledningarna rubriceras såsom tolkning av avtal, lönefrågor, organisationsfrågor, föreningsrätt o. s. v., o. s. v. Nu har man en gång, när man gjort den statistiken, utgått från det antagandet, att de, som redovisas under rubriken tolkning av avtal, också skulle utgöra hela det antal av s. k. rättstvister, som förekomma. Men det är oriktigt. Även ibland de arbetstvister, vilka rubriceras såsom lönefrågor, förekomma flera rättstvister, och likaså under åtskilliga andra rubriker. Den låga procentsiffra, som herr Engberg angav, måste sålunda höjas något.

Jag skall emellertid skynda mig att tillägga, att i alla fall blir det procentuella antalet arbetare, som gå i arbetsinställelser på grund av verkliga rättstvister, även om man tar med alla sådana, jämförelsevis ganska litet. Detta beror därpå, att de stora strejkerna och lockouterna i regel icke äro föranledda av rättstvister utan äro rena löne- och intressetvister. Men jag vill också till detta lägga en annan uppgift, och det är, att med stöd av den statistik, som är åstadkommen av svenska landsorganisationen, har arbetsfredsdelegationen uppvisat, att icke ringa antal arbetsstrider föranletts av rättstvister. Om man ser på åren 1912—1925, visar det sig, att icke mindre än 12.4 % av samtliga arbetskonflikter varit sådana, som förorsakats av rättstvister. Och det är, såvitt jag förstår, en ganska hög siffra.

Vidare anförde herr Engberg en mycket låg procentsiffra, uppvisande antalet av sådana arbetare, som vore bundna genom kollektivavtal men icke tillika vore skyldiga finna sig i skiljedom i händelse av rättstvist. Jag vill i anledning därav meddela den siffra, som jag fått från arbetsfredsdelegationen. Den säger, att av samtliga arbetare, som ingått kollektivavtal, är det 40 %, som genom sitt avtal äro bundna att finna sig i skiljedom i händelse av rättstvist, men de återstående 60 % äro icke underkastade sådan skyldighet. Det är sålunda ett jämförelsevis stort antal arbetare, i varje fall över hälften, som icke skulle vara bundna av den klausulen, om den uppgift är riktig, som jag fått.

Slutligen nämnde herr Engberg i förbigående ett uttalande av mig, som jag skulle fällt vid ett föredrag i Göteborg på hösten 1926. Det skulle gått ut på att jag förordade obligatorisk skiljedom i en hel del intressetvister, så fort det var fråga om mera vitala industrier eller något sådant. Jag vet, att något tidningsreferat innehållit en uppgift att jag yttrat mig i den riktningen vid det åsyftade tillfället i Göteborg. Men i själva verket sade jag icke så, utan jag refererade vissa meningar om lämpligheten av att viktiga industrier och livsmedelstillverkningar borde underkastas obligatorisk skiljedom. Men för min egen personliga del tog jag avstånd från den tanken.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Meurling**: Jag skall be att få besvara ett par frågor, som ställts till mig under dagens lopp.

Herr Johansson i Kälkebo har erinrat om att i riksbudgeten finnes upptaget 19.8 miljoner kronor automobilskattemedel, och undrar, om någon plan för dessa medels fördelning föreligger, huru mycket som skall gå till underhåll av vägar och huru mycket till förbättringar på längre sikt.

Jag ber i detta fall få erinra om några siffror, som jag nämnde vid förra årets riksdag. Hade man då, som regeringen föreslog, höjt underhållsanslaget till 15 %, så skulle till vägförbättringar på längre sikt återstått ett belopp av 14.6 miljoner kronor, vilket var lika med det belopp, som för samma ändamål stått till förfogande föregående år, och som, enligt vad erfarenheten visat, skulle särskilt för Norrlands del varit ganska knappt. Riksdagen höjde dessa 15 % till 20 %, och därav följde naturligtvis, att det belopp, som kommer till godo för vägförbättringar, också blir något mindre, än jag då uppgav. Beräkningarna visa, att 20 %-tillägget för nästa år uppgår till 4.8 miljoner kronor. Och om jag antar, att det s. k. extra underhållsbidraget samt bidragen för inköp av underhållsmaskiner o. s. v. uppgå till samma belopp som under innevarande år nämligen 2 miljoner kronor, så skulle jag för nästa år komma upp till 6,800,000 kronor till underhåll och 13,000,000 kronor till förbättringar på längre sikt i stället för de 14,600,000 kronor, som jag under sista året beräknade. Gör man så en ytterligare ökning av underhållsbidraget, såsom ifrågasatts, så blir naturligtvis det belopp, som står till förfogande för vägförbättringar, ännu mindre. Går man upp till 35 %, som från något håll föreslagits, kommer underhållskostnadsbidraget att ökas med 3,600,000 kronor, och fördelningen av summan 19,800,000 kronor blir då den, att 10,400,000 kronor gå till underhåll och 9,400,000 till vägförbättringar. Denna summa, 9,400,000 kronor, blir — det kan jag icke underlåta att här påpeka — synnerligen knapp i förhållande till det föreliggande behovet, och särskilt för Norrland med dess stora behov av väg- och broförstärkningar, kommer en verklig kritisk situation att inträda, vilket måhända nödvändiggör, att man återigen måste ta upp frågan om en rättvisare fördelning mellan länen.

Herr förste vice talmannen har frågat, varför icke redan i år förslag framlagts angående höjningen av underhållsbidraget för att därigenom lätta skattebördan särskilt för dem, som genom repartitionsändringen fått någon börda på sig överflyttad. Jag ber att till besvarande av denna fråga få erinra, att riksdagens beslut angående 10 % bidrag har tillämpats *en* gång, d. v. s. vid 1927 års fördelning av automobilskattemedlen, under det att riksdagens beslut angående höjningen av detta belopp till 20 % ännu icke hunnit *någon* gång tillämpas — detta kommer första gången att ske vid höstfördelningen 1928. Vill man nu en ytterligare förhöjning av dessa 20 % till nästa, d. v. s. 1929 års fördelning, så är detta en fråga, som kan behandlas vid 1929 års riksdag och då hinner i god tid beslutas i och för ikraftträdande den 1 juli 1929. Anledning att taga upp denna fråga vid förevarande riksdag skulle endast föreligga för det fall, att man hade för avsikt att ändra föregående års riksdags beslut om 20 %, innan det någonsin kommit i tillämpning. Regeringen har naturligtvis icke sett såsom sin uppgift att föreslå ändring av ett riksdagsbeslut, innan det ännu hunnit prövas. Enligt min uppfattning skulle det icke skada att verkligen få ett års erfarenhet på detta område, där behoven för olika delar av landet dock äro så väsentligt olika.

Herr Paulsen har slutligen klagat över det oskäligen dröjsmålet med utbetalandet av vissa automobilskattemedel. Han har vidare påpekat, att en del bidrag till permanentbeläggningar, vilka de väghållningsskyldiga beräknat uppgå till $\frac{2}{3}$, endast utbetalats med hälften. Han framhöll, att detta belopp sedermera höjts till $\frac{2}{3}$ och han undrade — om jag förstod honom rätt — huru

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

man skulle ställa sig i framtiden i det hänseendet. Vad då dröjsmålet med automobilskattemedlens utbetalande angår, har jag icke haft tillfälle att bedöma, huruvida dröjsmålet varit oskäligt gentemot gällande författningar. Men jag är den förste att beklaga, om dessa författningar för närvarande skulle nödvändiggöra ett dröjsmål på området, och detta är ett av de förnämsta skälen till att jag till innevarande års riksdag hoppas kunna framlägga förslag till ändrad organisation av vägväsendet, i vilket hänseende jag satt som mitt förnämsta ögonmärke att åstadkomma enklare och raskare arbetsförhållanden.

Vad permanentbeläggningarna angår vill jag erinra, att detta är en ganska svårbedömd fråga. Man har arbetat med den endast ett par år; man har ringa teknisk erfarenhet att tillgå, och man har ingen erfarenhet, huru saken skall behandlas i bidragshänseende. Särskilt i detta sistnämnda hänseende har det rått en viss tvekan mellan myndigheterna, huruvida ifrågavarande permanentbeläggningar, som blivit aktuella på några få ställen i landet, böra behandlas som nyanläggningar eller som vägunderhåll. Några fall ha på grund av särskilda omständigheter blivit olika behandlade, men i det fall, som herr Paulsen nämnde, nämligen Bara härad, skulle jag vilja erinra om, att när det anslag ursprungligen beviljades, skedde detta uttryckligen med den motiveringen från vederbörande styrelse, att 50 % skulle beviljas som bidrag. I enlighet härmed utbetalades också av Kungl. Maj:t, då saken prövades, 50 %, medan hela frågan för övrigt var under fortsatt utredning. Efter några månader betalades slutligen ut $\frac{2}{3}$ av skäl som jag här icke skall trötta med att draga upp. Huru denna sak ställer sig för framtiden är utvecklat i statsverkspropositionen. där det begärts ett visst godkännande från statsutskottets sida. Jag hänvisar således till den diskussion i denna fråga, som väl kommer upp vid huvudtitelns behandling.

Slutligen har herr Engberg under kvällens debatt berört frågan om utnämning av chef för vattenfallsstyrelsen. Frågan hör ju egentligen under konstitutionsutskottets prövning, men då herr Engberg behandlat den ur principiell synpunkt, anser jag det icke vara förmätet av mig, om jag också lämnar några meddelanden om hur saken i realiteten ligger till.

Jag behöver väl då icke erinra om att det i frågan angående den skäliga tidpunkten för utnämning av befattningshavare icke finnes några som helst konstitutionella föreskrifter. Det är väl också uppenbart, att man för dessa frågor varken *bör* eller *kan* uppställa några generella regler. Gäller det en succession inom samma verk, är det uppenbart, att tiden kan tagas till ganska kort. Men vid en förflyttning från en verksamhet till en annan, särskilt då det gäller en viktig chefspost, bör man enligt min tanke icke taga tiden lika knapp. Det skadar enligt min mening ingalunda att i detta fall taga något längre tid, än man i regel brukat göra; och det halva år, som exempelvis ansetts vara en mycket riklig tid på detta område, bör enligt min åsikt vara ett minimum för att i tid få klarhet angående personalförhållandena. I enlighet med den uppfattning, som jag sålunda hävdade, var jag också efter vederbörlig beredning inom regeringen beredd att i juni månad utnämna chef för vattenfallsstyrelsen med tillträde vid årsskiftet.

Innan denna utnämning skedde inträffade emellertid, att den avgående och den tillträdande chefen ansågo sig gemensamt böra hos regeringen hemställa, att med utnämningen skulle av vissa skäl få anstå ett halvt år, d. v. s. till utgången av det berörda budgetåret; och efter beredning befanns ur statsverkets synpunkt icke vara anledning att göra någon erinring mot den framställda begäran.

På grund av den förskjutning, som sålunda inträffade, var det givetvis möjligt att låta något anstå med utnämningen, men det gällde för regeringen att alltjämt taga hänsyn till, att den av regeringen anmodade och enligt dess me-

ning ur alla synpunkter lämpligaste personen icke stod till förfogande för denna post, med mindre utnämningen skedde i början av hösten. För egen del var jag dessutom angelägen, att icke genom det uppskov, som uppstod, finge skapas någon osäkerhet, som skulle vara för alla parter besvärande; och särskilt syntes mig hänsynen till Norrbottens län kräva, att man i en fråga, som var de facto redan prövad och i övrigt på allas läppar, gav klart besked, så att länet visste vad det hade att rätta sig efter. Med hänsyn härtill ansåg sig regeringen varken kunna eller böra skjuta på utnämningen längre än till den sista konseljdagen före höstsammanträdet av Norrbottens läns landsting, som således vid detta sitt sista sammanträde före skiftet fick full klarhet i personfrågan. Jag föreställde mig, att denna hänsyn icke skulle betraktas såsom obefogad utan såsom dikterad av praktiska skäl.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag anser således, att regeringen vid handläggningen av denna fråga handlat i full överensstämmelse med de föreliggande förutsättningarna, och jag tror också, att den genom att i god tid ha klarlagt hela frågan gagnat alla parter och främst det allmännas intresse. Jag har för övrigt icke hört någon erinran beträffande själva personvalet, och jag förmodar, att om vi denna dag skulle taga upp utnämningsfrågan, komme man att beklaga, om vi icke ägde den möjlighet, som förut begagnats angående personvalet.

Jag skulle kunna tillägga, att andra tidiga utnämningar icke heller — när förhållandena därtill föranlett — alldeles saknas. Jag erinrar i detta avseende om att den nuvarande chefen för intendenturen, vilken togs ur enskild tjänst, nämligen från Svenska industriförbundet, utnämndes den 23 april 1926 med tillträde den 1 nästkommande november, d. v. s. något mer än sex månader före tillträdet, utan att då ett ord hördes om de konstitutionella konsekvenser, för vilka man nu hyser så stora betänkligheter. Jag nämner detta exempel därför, att då verkligen den situation inträffade, som man nu från vissa håll åberopat; några få veckor efter utnämningen förekom nämligen regeringsskifte. Men då klagade man ingalunda över något som helst konstitutionellt föregripande, utan man var på alla håll tacksam för att denna fråga uppklarats på det sätt, som just då krävdes för att man skulle få en duglig man på posten. Jag undrar om man icke med litet god vilja kunde anlägga samma synpunkt på denna fråga även nu!

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Statsverkspropositionen har ju vunnit erkännande från alla håll och särskilt från huvudtalarna för de olika politiska partierna. Det var naturligtvis ingen överraskning, att herr Lindman och herr Hansson hade olika syn på skattesänkningen. Herr Lindman vill att lindringen skall komma på de direkta och herr Hansson på de indirekta skatterna och det var heller ingen överraskning, att herr Lindman klandrade regeringen för dess ställning till 1925 års försvarsbeslut eller att herr Hansson i stora delar av sitt tal uppehöll sig vid arbetslösheten och vad därmed sammanhänger.

Det frisinna partiet kan i stort sett skänka regeringen sitt erkännande för propositionen, även om vårt parti förbehåller sig i vissa detaljer rätt att intaga en ställning, som icke fullt motsvarar regeringens. Särskilt gäller detta den nyss av herr kommunikationsministern omtalade fördelningen av automobilskattemedlen. Vi därute på landsbygden kunna icke med jämnmod se, huru regeringen underlåter att lägga den stora inkomst, som staten erhåller genom automobilskatten, i allra största utsträckning på underhållet av vägar och därmed lindrar vägskatten som trycker hårt på de mindre inkomstagarna. Det vore säkert riktigare att göra detta och gå fram i litet saktare tempo med rätning av vägar och sänkning av backar o. d. Vi måste i alla fall vara vår övertygelse trogna, även om regeringen icke kan gilla vår ställ-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ning i denna fråga. Det finns kanske också andra detaljer, där vår uppfattning icke överensstämmer med regeringens, men i stort sett skänka vi propositionen vårt varma erkännande.

Vad som särskilt väckte min uppmärksamhet i herr Hanssons anförande var hans myckna tal om utförselbevisen. Vi ha å jordbrukarhåll aldrig väntat oss någon hjälp från herr Hansson och hans partis sida, det vill jag villigt erkänna. Men herr Hansson! det var ju ändå en f. d. socialdemokratisk jordbruksminister och sedermera ordförande i jordbruksutskottet, som vid utredningen tillstyrkte regeringen att lägga fram förslag om utförselbevisen, fastän han icke vid behandlingen av frågan i kammaren vågade stå för denna sin ställning. Det är konstaterat att utförselbevisen under den tid de varit i giltighet varit till god hjälp för jordbrukarna, icke på det sättet, att de fördyrat mjölet för konsumenterna, men därigenom att de varit en regulator gentemot det kvarmintresse, som alltid varit framme då jordbrukarna på höstarna tvingats att sälja för att förskaffa sig penningar till betalning av skatter, gödnings- och fröräkningar m. m. Detta har föranlett kvárnarna att sätta priset på råg och vete så lågt som skett. Genom utförselbevisen har däremot kvárnarnas välde i detta avseende stäckts och jordbrukarna ha känt sig oberoende av deras makt. Då man på jordbrukarhåll är i så starkt behov av den hjälp och det stöd, som utförselbevisen bereda gentemot andra intressen, som vilja göra sig vinster på jordbrukets bekostnad, så borde man kunna räkna på litet förståelse även från dem, som eljest icke visa intresse för jordbruket och dess utöware. Det måste väl sägas, att jordbrukarna nu om någonsin behöva hjälp, då vi se, att de animaliska födoämnen — kött, fläsk, smör o. s. v. — icke äro dyrare nu än före kriget, medan däremot dyrtidstilläggen äro i stigande. Då statens ämbets- och tjänstemän samt andra löntagare erhålla ständigt kompensation bör man väl unna jordbrukarna litet hjälp, då den icke går ut över konsumenterna.

Vidare har regeringen klandrats för att den ingenting vill, när det gäller att lösa de stora sociala frågorna. Ja, det beror på vad man menar med »sociala frågor». Det finns ju andra sociala frågor än dem som gälla industriarbetare och arbetslöshet. Jag vill erinra om den stora sociala frågan, varom regeringen förra året lade fram förslag, vilket emellertid föll på grund av politiskt motstånd från socialdemokraterna, nämligen det stora sjukasseförslaget. Tusentals medlemmar i vårt land äro mycket bekymrade över att denna fråga icke löstes förra riksdagen och få nu lida av följderna. Vidare måste vi hålla regeringen räkning för att den lade fram en särskilt för den stora landsbygden så viktig social angelägenhet som upprättande av hem för kroniskt sjuka. Båda kamrarna ställde sig i detta avseende förstående, och godkände regeringsförslaget, och jag kan icke från hela min riksdagstid minnas, att någon social fråga lösts i så snabbt tempo som denna. Lösningen har också redan börjat utöva sin goda verkan överallt i våra kommuner och den kommer att göra våra fattiga sjuka gott. Herr socialministern har ytterligare försökt att på ett lyckligt sätt lösa en annan angelägenhet, som är av den största betydelse för våra kommuner, nämligen frågan om sinnessjukvården. Vi hälsar med tillfredsställelse det initiativ, han tagit på detta område, och som kommer att framläggas av årets riksdag.

Herr Engberg klandrade herr statsministern för hans argumentering och karrikerade hans ståndpunkt så: när icke högern har rätt och icke socialdemokraterna ha rätt, ha alltså de folkfrisinna rätt! Så enkelt ligger väl ändå icke saken, herr Engberg. Jag vågar göra det påståendet, att det icke finns något politiskt parti, som kan berömma sig av att sitta inne med hela rätten. Ätminstone göra vi frisinna icke anspråk på detta. Därför förbehålla vi oss rätt att stödja högern, då vi anse att den har rätt i sin argumentering under

det att vi stödja socialdemokraterna, då vi anse dem ha rätt. Jag kan icke förstå, att, såsom ofta sker, vi behöva bli klandrade för att vi ha en så vid-synt blick, och icke bara följa partilinjerna. Vad berättigar för övrigt herr Engberg att i fortsättningen av sitt tal fastslå, att det finns så många gemensamma intressen mellan högern och de frisinna, att de kunna betraktas som de vore ett parti? Herr Engberg använde flera gånger uttrycket, »man skall icke tillgripa större våld än nöden kräver», och jag tycker att han kan till-lämpa detta uttryck på sig själv härvidlag. Det är litet för tidigt att börja hålla valtal allra helst i andra kammaren. Det passar väl bra för socialdemokraterna att i valstriden använda argumentet, att det finns ett borgerligt block, som träder fram och det kommer säkerligen inte att försummas från de socialdemokratiska talarestolarna. Men det skall nog visa sig att det icke lyckas att kitta ihop högern och de frisinna, ehuru detta från socialdemokratiskt håll skulle anses mycket önskvärt. Det skulle säkerligen icke för landet vara lyckligt att så skedde.

Så försökte herr Hansson och herr Engberg vidare, för att väcka löje över regeringen, att draga fram frågan om restaurangdansen. Ja, vilja herrarna göra ett stort nummer av den saken i riksdagen och utanför denna, så för all del: håll på därmed. Men ni bör icke glömma, att anledningen till att restaurangdansen kommit upp på dagordningen är den att det är hög tid att stävja densamma, ty den svenska ungdomens sedliga väl är i fara och det gäller att värna om densamma. Jag tror icke, att herr Engberg, då han framställer det frisinna partiet såsom farligt, därför att det slår vakt om den svenska ungdomen, kommer att förskaffa det socialdemokratiska partiet ett ökat antal röster vid valen, i varje fall icke på landsbygden.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Forssell**: Herr förste vice talman, mina herrar! De reflexioner, som jag vill föga till kammarens protokoll under denna remissdebatt, ville jag inleda med några randanmärkningar vid det anförande, som i förmiddags hölls av greve Hamilton, och med herr förste vice talmannens tillstånd skall jag, trots den funktion han nu fullgör, tillåta mig att framlägga dessa randanmärkningar till hans förmiddagsanförande.

Herr vice talmannen framhävde, såvitt jag förstod, med all rätt, att våra landskommuner lida av följderna av den politik, som i åtskilliga avseenden bedrives — jag för min del vill icke säga *av* utan *genom* vissa centrala ämbetsverk. Jag vill då konstatera, att denna fråga bragts på tal redan för två år sedan genom en motion i denna kammare — en likalydande motion väcktes även i första kammaren. Vi voro några stycken, som föreslogo en revision av det nu gällande systemet för statsbidrags utgående, detta system, som i så många fall medför, att uteslutande fackbyråkratiska synpunkter göra sig på dominerande sätt gällande mot kommunerna och på viktiga områden förvandla den s. k. kommunala självbestämmanderätten till ett ganska innehållslöst fantom. Vi föreslogo, att man skulle försöka avvägbringa en sådan ändring i denna mekanism, att vid sidan av de rent fackbyråkratiska synpunkterna komme fram ett finansiellt övervägande, ett finansiellt avvägan, till fromma både för statskassan, som skall lämna de stora statsbidragen, och även för kommunerna, som få dragas med sin anpart, t. ex. skolhusbyggnaderna. Men vi blevo — vi voro några från högern — alldeles ensamma om dessa synpunkter. Det höjdes icke en röst från det läger, som i dag fört dessa tankar fram, till stöd för oss, utan vi fingo stå där alldeles ensamma. Det är nu mycket glädjande, att detta initiativ så småningom och gudskelov på

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

jämförelsevis kort tid vunnit en sådan anslutning, och då frågan väl kommer på nytt före, får man hoppas, att initiativet för två år sedan skall vinna större beaktande än det då rönt.

Men, herr förste vice talman, det var en sak, som yttrades i förmiddagsanförandet, som jag reagerade emot. Detta anförande mynnade ut i en mycket skarp polemik mot det centrala ämbetsverk, som har hand om dessa frågor och som skall omsätta systemet i det levande livet. Ja, herr förste vice talman: vore det verkligen så, att detta system hängde helt och hållet på ett centralt ämbetsverk, tror jag sannerligen, att systemet skulle vara korrigerat hastigt nog. Våra centrala ämbetsverk äro visserligen ett synnerligen viktigt moment i vår nuvarande förvaltnings- för att icke säga författningsordning, och jag håller mycket styvt på dem, men det är en fullständig illusion att tro, att de på något sätt ha kvar den maktställning, som riksens gamla collegier hade. De äro i stället mycket känsliga och tillgängliga för synpunkter från statsmakternas, enkannerligen riksdagens, sida. Frågar man sig då, var ansvaret ligger för den politik, som kommunernas talesmän nu klaga över, skall man icke vända sig till de centrala verken, utan då får riksdagen gå till sig själv. Ansvaret för den ordning, som i förmiddags åsyftades, d. v. s. särskilt systemet för folkskollärarlönerna, bäres närmast av en mycket framstående och energisk representant på Malmöbanken, vilken i en kungörelse den 16 september 1918 § 18 mom. A. — en paragraf och ett moment, som äro mycket ryktbara i den svenska förvaltningens historia — införde den s. k. effektivitetsklausulen i det svenska folkskoleväsendet, vilken innebär, att folkskoleinspektören kan i realiteten frampressa vad åtgärder som helst av kommunen, alldenstund han kan säga, att om icke kommunen gör det eller det, så kommer hela statsbidraget att dragas in. Från den stunden, som den Edénska ministären, herr förste vice talman — den ministär som ni stödde — drev igenom denna klausul, daterar sig kommunernas tunga på denna punkt. Jag anser, att rättvisan kräver, att detta slås fast till svar på vad som i förmiddags yttrades.

Jag är icke den som vill träda in till försvar för det sätt, på vilket denna klausul tillämpas. Redan den omständigheten, att jag var med och väckte en motion för två år sedan, vittnar om, att jag reagerat mot ifrågavarande tillämpningsförfarande, och när motionstiden gått till ända, skall det bli mig möjligt att ytterligare markera, att jag icke gillar detta system. Jag vill betona, att jag icke träder fram för att försvara det centrala verk, som det här är fråga om, och att jag icke anlägger byråkratiska synpunkter, men jag tycker ändå, att rätt skall vara rätt och att riksdagen skall ha kuraget att taga på sig det ansvar inför de klagande kommunerna, som riksdagen har att bära. Det är ju dock möjligt, att de ämbetsmän, som så nitiskt ställt sig till efterrättelse dessa direktiv, skola få erfara sanningen av ett gammalt ord. Förr hette det: förliten eder icke uppå furstar! — men det ser nästan ut, som om demokratiska majoriteter också skulle kunna vara rätt ombytliga herrar. Det kan hända, att dessa ämbetsverk, som under årtionden nitiskt ställt sig till förfogande, få känna på, huru man försöker skjuta ansvaret över på dem och låta folkogunsten gå ut över deras huvuden. Sådant har hänt förr, och liknande kan hända även i våra dagar, ehuru de maktägande nu ha ett annat utseende.

Men som sagt, herr förste vice talman, mina herrar, det är glädjande, att tiden tycks förändra sig, att kritiska synpunkter på det sätt som vi här hört i förmiddags vinna anslutning så pass snart. Det är en ljuspunkt när man finner, att ett motstånd ger vika, som varit rätt kraftigt. Man har ju i dessa dagar — den saken har ju varit före redan tidigare under dagens debatt — haft en mycket stark källa till glädje, när man sett, hur ett annat

motstånd gett vika, ett motstånd, som varit kanske mera hårdnackat än något annat, i det att den gamla fordran, som jag och många med mig under snart ett årtionde varit med om att resa under förtvivlat bekämpande från vissa håll, nämligen fordran på offentlighet över en viss monopolförvaltning, småningom lett fram till ett resultat. Det visar sig i alla fall, att om man står på saklig grund, om man står intensivt fast vid en övertygelsetrogen ståndpunkt, kommer man till slut ändå till det moment, då opinionen börjar svänga, då frukterna av åratals agitation, som varit buret av saklig entusiasm, mogna. Det kan komma den stunden, och den kan komma fortare än man tror, då opinionen börjar svänga och gehöret förnimmes på håll, där man förut endast mött döva öron och otillgängliga sinnen. Det är en erfarenhet, som jag vill återropa och förtrösta mig vid, då jag i dag hör herr Per Albin Hansson säga till oss: lägg bort agitationen för försvaret, det lönar sig icke. Den maningen lyssna vi på vår sida icke till. Det är möjligt, att vi i denna församling icke vinna något gehör för våra synpunkter i denna viktiga fråga. Men vi vädja icke heller till herrarna, utan vi vädja till den upplysta opinion, som en gång skall komma. Vi vädja med stöd av den sakliga styrkan i våra argument, och vi tro, att det svenska folket — det folk om vilket ju Karl Staaff en gång sade, att det är gott i sin innersta rot — skall lyssna till de synpunkter, som vi ha andragit. Men i denna kammare, i riksdagen, slår man ännu dövörat till. Vi sluta förbund med framtidsmakterna i den svenska nationen, de framtidsmakter, som man måste tro på, om man icke skall misströsta om det hela.

Nu har herr Per Albin Hansson sagt, att han och hans meningsfränder stå fast vid 1925 års synpunkter och att ingenting inträffat, som på ringaste vis kan få dem att rygga den ståndpunkt, som de då intogo. Herr Hansson har alltså inrangerat sig bland den rad av ideologer, om vilka Napoleon på sin tid talade: dessa ideologer, som bitit sig fast vid en dogm och som icke lyssna till vad tidens stämmor tala och icke ge akt på tidens tecken. Man har bitit sig fast vid ståndpunkten av år 1925; den skall gälla alldeles oberoende av vad som händer. Har då verkligen ingenting hänt sedan dess? Ja, jag tillåter mig att bara antyda vissa omständigheter, som synas mig förtjänta av beaktande.

Låt oss då först dröja vid den ekonomiska synpunkten. Under förarbetena till 1925 års beslut sades det, att det var absolut nödvändigt ur ekonomisk synpunkt att göra ifrågavarande försvarsrevision. Nationen skulle digna under försvarsbördorna, om icke en revision gjordes. Men vad få vi nu höra? Jag läste för någon vecka sedan ett anförande av hans excellens herr statsministern, där han som en särskild berömmelse för beslutet år 1925 framhävde, att detta tillkommit *utan* ekonomiskt nödtvång. Det finns alltså en marginal för att bära upp det försvar, som fanns före 1925, fastän man detta år och under tiden förut påstod, att vårt folk icke orkade bära upp det. Nu får man som sagt veta, att det fanns en marginal för ett starkare försvar, men nu vill man inhösta beröm för att man gjorde en försvarsrevision utan ekonomiskt nödtvång. Detta är att taga fasta på. Det visar sig alltså, att det hänt någonting sedan 1925 i ekonomiskt avseende. Detta framgår ju för övrigt av hela den budget, som vi här ha framför oss.

Då frågar man sig emellertid: hur skulle en eventuell finansiering kunna ske av ett försvar, som enligt mitt och mångas förmenande bättre tillgodosåge landets behov? Ja, jag talar här på eget ansvar, jag skisserar min egen tankegång, men jag vill tillåta mig att göra detta för att motivera, att kravet på en utvidgning av försvaret i enlighet med tidslägets krav har fundament i det faktiska läget. Därvid kommer man givetvis in på frågan om stats-skuldens amortering, som här dryftats så ofantligt mycket i dag. Man har

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gjort gällande, att vi måste amortera statsskulden; det är denna amortering, som skall absorbera åtskilliga miljoner per år. Ja, herr förste vice talman, mina damer och herrar, i det hänseendet förmodar jag, att den gamla regeln gäller, som jag fick lära i Uppsala en gång i tiden, då jag studerade nationalekonomi för David Davidson, att varje hushåll med begränsade tillgångar måste gradera behoven, måste ställa upp för sig vilka behov som äro av mest trängande vikt och som först skola tillgodoses och vilka behov som äro av mindre betydelse. På det sättet får man upp en behovskala, och i denna skala skall för statshushållet givetvis amortering av skulden upptagas. Naturligtvis är det synnerligen lyckligt, om man kan amortera sin skuld och på samma gång tillgodose alla nödvändiga behov — detta är naturligtvis någonting i sig själv synnerligen åtråvärt — men man måste dock i praktiken alltid göra en gradation, och då uppkommer frågan: kan det icke finnas viktigare behov än att betala en skuld, och huru skall man avgöra, om en skuld måste betalas eller om den kan stå oamorterad? Jo, det finns en metod att undersöka, huruvida en skuld är av den trängande beskaffenhet, att den måste amorteras före andra viktiga utgifter, nämligen att eftersöka, huru stor kredit vederbörande har. Om det visar sig, att ett hushåll, vare sig ett statshushåll eller ett enskilt hushåll, åtnjuter ofantligt stor kredit, är amorteringsfrågan icke av den trängande vikt, som annars skulle ha varit fallet. Ser man nu på de internationella relationerna, befinnes det, att det svenska myntvärdet, den svenska kronan, står ofantligt högt. Man har alltså en mycket stor förtröstan till det svenska statshushållets bärkraft. Där har man en mätare på i vad mån amorteringen utgör ett trängande behov eller om den kan stå tillbaka för mera trängande sådana. Jag menar, att alla de siffror, som anförts, visa — jag skall icke trötta med att upprepa dem, det har pågått diskussion i pressen härom ända sedan statsverkspropositionens framläggande, och saken har dryftats även i dag — att vi ha ett ganska väsentligt överskott på gjorda kapitalplaceringar och att vår statsskuld icke är av den skrymmande och tyngande beskaffenhet, att den hindrar vår kredit. Vi måste då säga oss, att vi framför tillgodoseendet av denna amortering måste tänka på andra viktiga statsbehov, och bland dessa intaga försvarsutgifterna, uppehållandet av landets försvarskrafter, en mycket hög rangklass, ja, den främsta. Jag tror kort och gott — det är en tanke som jag här kastar fram — att vi mycket väl kunna bibehålla både den föreslagna skattesänkningen med 10 enheter och eventuellt gå med på även sockerskattens reduktion med 4 öre pr kg. och ändå skaffa de pengar, som reserverats för de försvarsändamål, som kunna befinnas erforderliga för ett rationellt försvarsväsende. Jag menar, att om man på ett rationellt sätt i budgeten införde rusdrycksfondens inkomstmedel, hade man de reserver, som behövdes för en ändamålsenlig restauration av vårt försvar.

Då uppstår genast den frågan, som framställdes av herr Engberg i hans inlägg under kvällens lopp: mena herrarna, att vi skulle utan vidare restaurera försvarsordningen med allt vad därtill hör på samma sätt som vi förut hade den? Mena herrarna, att vi skola företaga en romantiskt betonad återgång till det gamla, ehuru så mycket inträffat sedan dess, med flyget och gaskriget och det ena med det andra? Herr Engberg betonade utomordentligt starkt denna sida av krigsväsendets utveckling. Härpå svarar jag, att det problem, som herr Engberg här kastat fram, och som även greve Raoul Hamilton ofta varit inne på i sina inlägg i kammaren, nämligen om den moderna teknikens inverkan på krigföringen, har aldrig varit undersökt av någon ansvarig utredande kommission. Det är just detta problem, som bör undersökas: vad kräva de moderna tekniska erfarenheterna av Sveriges försvarsväsende för att vi skola kunna upprätthålla ett betryggande försvar?

Det är en sådan granskning, en sådan revision ur rationella, tekniska synpunkter, som icke skett, men som måste fordras och som måste ske. Jag menar, att en sådan revision skulle mycket väl kunna bedrivas allt under det man reserverade medel på det sätt, som jag här tillåtit mig att antyda. Detta krav på en omprövning av försvarsfrågan ur moderna synpunkter kommer man icke förbi redan av den enkla anledningen, att av alla offentliga papper — de stå redovisade under fjärde huvudtiteln — liksom av uppgifter i pressen och facktidsskrifter framgår det, att den nuvarande materielen, som lantarmén och flyget förfogar över, så hastigt går mot förlitning, att den rätt som det är hastigt måste ersättas och då måste kräva ett mycket stort kapitalutlägg. Med ett ord: man måste på något sätt finansiera det oerhörda slitaget, som föreligger, den rationella avskrivning på materiel för försvaret, som borde äga rum. Försummelsen i dessa stycken kommer att hårt hämma sig en dag, sannolikt icke så långt avlägsen.

Jag har velat uppehålla mig vid denna sida av problemet, den ekonomiska sidan, i det jag påpekat, att enligt erkännanden från de bästa auktoriteter på området har det verkligen hänt något härvidlag. Man har kommit fram till det erkännandet, att försvarsbeslutet år 1925 icke var dikterat av ekonomisk nödvändighet.

Ser man för övrigt på de utrikespolitiska fenomen, som ha sammanhang med vårt försvarsproblem, så står herr Per Albin Hansson på den ståndpunkten, att icke heller där någonting inträffat, att ingenting hänt och att allting är sig likt. Samma ideologi, som gjorde sig gällande år 1925, kan man förtrösta sig till alltså, anser den socialdemokratiska partiledaren. Ja, men det anförande, som hans excellens herr utrikesministern höll vid samma konferens för någon vecka sedan, då statsministern yttrade de ord, som jag tillåtit mig citera, visade något annat. Herr utrikesministerns exposé var icke lika optimistisk som herr Per Albin Hanssons utläggningar, utan det kom där fram helt andra och kritiska synpunkter. Det är väl också allt skäl i världen att beakta den förändring, som inträffat i t. ex. Förenta staternas rustningspolitik, vilken tyder på att därborta vid Stilla Oceanen håller det på att draga ihop sig till oroscentra, som kunna få återverkningar mycket hastigt även i vår avlägsna vrå av världen. Vi ha i vårt land haft en känning av huru en stormakt — jag skall icke närmare ge mig in på den saken — sträckt sina tentakler till vårt land och visat intresse för våra kustbefästningar. Dessa bruka ju icke kunna flyttas över som *anfallsmedel*, utan det måste vara en speciell motivering för ett så egendomligt intresse. Nog råder det alltså en anda i världen, som vi ha alla skäl att se upp med, och den utrikespolitiska horisonten är ganska mulen åt olika håll.

Nu säger herr Engberg i kväll, att det måste in en annan anda i de internationella förhållandena; vi måste lita mera till nedrustningspolitiken o. s. v. Ja, jag skall villigt erkänna — och det är i själva verket intet erkännande utan uttryck för en åskådning, som jag alltid haft och som jag tror funnits hos alla med mig likatänkande — att det givetvis är av allra yttersta vikt att på allt sätt de folkrättsliga förbindelserna utvecklas, nyanseras och förkovras, att goda diplomatiska förbindelser upprätthållas överallt i världen, så att vi få gehör för våra synpunkter och kännedom om vad som sker i olika länder. Det finns ingen här, som på minsta sätt bagatelliserar denna sida av den internationella sammanlevnaden. Detta är helt enkelt nödvändigt i synnerhet för en stat med begränsade resurser som vår. Men i fråga om möjligheten till en allmän nedrustning måste jag öppet bekänna min mörkt pessimistiska utgångspunkt. Ty så länge som vi ha den västerländska kulturmänsklighetens uppfattning begränsad till ett relativt litet fåtal av människosläktet och det utanför denna västerländska kulturkrets finns i hela främre och bortre Orienten

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och åtskilliga andra delar av världen en helt annan uppskattning av människoliv och människovärde än vad vi äro uppfostrade till, så länge alltså en annan grundåskådning är rådande hos hundratals miljoner av världens befolkning, så länge är det en mycket avlägsen utopi att tänka sig nedrustningen genomförd. För övrigt vore det dåraktigt att förbise, att även hos nationer, som framför andra vilja betraktas såsom sannskyldiga målsmän för s. k. västerländsk kultur tanken på våldet som en metod i det mellanfolkliga umgänget ingalunda bleknat av och dött bort. Det är en helt annan utgångspunkt jag i denna fråga anlägger, och jag tror dessvärre, att den utgångspunkten är den realistiskt riktiga.

För övrigt frågar man sig verkligen på vad grund och av vilka skäl den svenska demokratin tror, att den svenska nedrustningen skall medföra en så ofantlig tillväxt i högaktningen eller hänsynsfullheten i behandlingen av oss från de maktens sida som ej avrusta. Om man tänker sig en främling, som komme hit för att studera svenskt samhällsliv och han studerade låt oss säga en maktägande majoritets hållning till den ena eller andra frågan här i landet, skulle han då verkligen få det intrycket, att den maktägande majoriteten är så oerhört hänsynsfull, att den går sin väg fram studerande paragrafer och rättsregler och att den är i hela sin tillvaro inriktad på att bevaka deras rätt, som icke tillhöra denna maktägande krets utan som stå utanför den samma? Jag tror, att en sådan bild skulle en kritisk främling ha mycket svårt att få fram ur svenskt statsliv. Jag tror — ehuru jag vet, att min synpunkt i det fallet kanske skär sig mot åskådningar, som råda inom alla partier — att man inom den svenska riksdagen borde ha litet större aktsamhet på sig själv i det hänseendet.

Jag tänker bara på en sådan sak som låt oss säga statsrevisionens utveckling. Den som studerar dessa mäktiga riksdagsmäns göranden och låtanden under statsrevisionens verksamhet om höstarna, måste säga sig, att personer, som så satts att övervaka författningarnas efterlevnad från ämbetsmännens sida, själva borde vinnlägga sig något bättre om att efterleva de författningar, som enligt grundlagar och gällande instruktion regleras deras egen verksamhet. Man finner sådant, som att statsrevisionen tager sig före att ge direktiv åt regeringen rörande sättet att lösa mycket stora och viktiga frågor. Man tager sig t. ex. för, att anvisa, hur en utredning skall läggas i ett ärende, som snart nog skall bli ett regeringsärende och just ligger under vederbörande ämbetsverks utredning. Sådana tecken på att man försöker skapa delegationer, som göra sig till ett slags överregering över den ansvariga regeringen, tyda icke på den nödvändiga självbesinningen inom riksdagens egna verk och inrättningar. Jag tänker t. ex. bara på anvisningarna i den ytterligt invecklade frågan, huru organisationen av telegrafn och posten skall lösas, eller på anvisningarna om huru en omstridd kulturfråga i striden mellan Läckö och Karlberg skall ordnas. Sådant bör, som sagt, icke få förekomma från en institution, som är satt att vaka över författningarnas efterlevnad.

Men det finns nog också andra tecken på, att andan icke är så märkvärdigt känslig för de värnlösa rätt, för deras rätt, som icke ha den pondus, det inflytande i det politiska livet, som brukar medföra nödigt gehör. Jag måste här inlägga en bestämd gensaga mot det sätt, på vilket ministären t. ex. tillåtit sig att hänsynslös förflytta tjänstemän i samband med försvarsreduktionen den 1 januari 1928. Det har hänt, att en militärläkare bara någon vecka före nämnda dag utan vidare tvångsförflyttats från den ort, där han slagit rot och haft sin praktik och utan vidare kommenderats bort till annan ort, varest han inga som helst förbindelser har, trots att hela den ordning, som ligger till grund för militärläkarinstitutionen, nämligen den av år 1911, bygger just på att vederbörande läkare skola vid sidan av sin militärverksamhet kunna

skaffa sig praktik på orten i fråga. Precis liknande anmärkningar kunna göras beträffande vissa tvångstransporter av vissa militärveterinärer från deras gamla hemorter. Självfallet ber jag att få förutskicka, att jag här talar icke om dem som redan *sökt* sig bort från vederbörande ort och där man alltså har anledning att antaga, att de icke på samma sätt varit bundna vid och haft intresse i orten. Sådant har skett trots de ansvariga myndigheternas ideligen upprepade erinringar och trots de uttryckliga förutsättningarna vid försvarsbeslutet därom, att en stor hänsyn skulle tagas till personalens legitima anspråk. Man måste säga, att det är ett *maktmissbruk*, som här föreläggat.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Den diagnos, som jag här satt, tror jag nog skulle kunna utsträckas till åtskilliga andra områden av samhällslivet. Man får icke låta sig duperas av de vackra talesätt, i vilka man draperar den maktutövning, som man har i sina händer och som man tillämpar. Men jag måste säga, att ett verkligt rekord i fråga om att drapera den krassa verkligheten i granna fraser sattes i dag på förmiddagen av det socialdemokratiska partiets ledare i denna kammare, herr Per Albin Hansson, som skildrade för oss ett litet idylliskt »folkhem», där inga privilegierade finnes och inga kelgrisar och där alla vore lika o. s. v. Det var *hans* ideal, det var de svenska socialdemokraternas ideal, det fredliga svenska folkhemmet. Och detta säger ledaren för ett parti, vars anhängares maktställning bl. a. vilar på det mest hårda arbetsmonopol, och som i sin meritförteckning har en eländig undfallenhet inför bl. a. murarnas framfart, denna framfart, som kostar städernas befolkning, medelklassen framför allt, så enormt mycket pengar i form av ökade hyror. Detta talesätt föres av en man, som representerar en klass, vilken förfäktar registertvångssystemet och fackföreningstvånget och som tillämpar det dagligen, som bygger hela sin makt på detta tvång och detta monopol. Är det icke löjligt att föra ett sådant tal, när man vet hur hela landet är fyllt av medvetandet om den anda, som präglar det parti, vilket herr Hansson företräder? Det är den hårda, krassa makten under falska talesätts förklädning, som vi här ha inför våra ögon och ingenting annat.

Herr Per Albin Hansson behagade slunga ut mot högern den satsen, att den företrädde det privilegierade fåtalet. Vad för ett fåtal? Och vilka privilegier? De statistiska siffrorna ifrån valrörelserna visa dock, att den svenska högern icke alls har något fåtal bakom sig. Den räknar tvärtom hundratusental i sina led, och undan för undan skall det antalet mer och mer växa. Det finns i detta parti — det vet jag av egen erfarenhet — en mångfald människor, som leva under mycket tryckta och små omständigheter. Men det finns en sak till hos dessa människor: de ha en känsla av att de skola försöka arbeta sig upp från en ringa början och söka konsolidera sin ställning på det individuella självansvarets grund. Jag är övertygad om att om vi tänka tillbaka på vår bekantskapskrets och våra uppväxtår — jag tänker på mitt eget parti och jag föreställer mig att detsamma gäller alla borgerliga — skola vi nog minnas många livsöden, som varit burna av en strävan att just på självansvarets grund bryta sig väg från små förhållanden fram till lyckligare. Denna strävan har varit buren av den känslan, att man är för stolt att föra sitt armod till torgs och vill, utan att falla andra till last, bära sitt eget öde. Det är den andan, som är den bärande andan för hela samhället, och det är den som till slut blir den starka ryggraden i samhällets historia, mycket mera än de pockande kraven på stöd och understöd och hjälp. Det är tvärtom det individuella självansvaret, som är den hårdande livsluften för ett livskraftigt samhälle.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Dahln: Herr talman! Ett av de viktigaste spörsmål, som kommer att föreläggas riksdagen i år, är enligt mitt förmenande det i trontalet omnämnda förslaget om obligatorisk skiljedom i s. k. rättstvister. Att förslaget nu drives fram, visar med all önskvärd tydlighet, att den borgerliga regeringen söker till vilket pris som helst klavbinda den svenska fackföreningsrörelsen. Jag är för min del övertygad om att man kommer att misslyckas i detta avseende och icke heller kommer att få någon glädje av sitt verk, även om förslaget kommer att drivas igenom. Hela fackföreningsrörelsen står nämligen såsom en man mot varje försök att klavbinda densamma. Lagen blir icke heller, om den genomföres, något annat än en klasslag mot arbetarna. Jag skulle vilja ställa den frågan till den nuvarande regeringen: hur kan man överhuvud taget tro på möjligheten att i detta lagförslag kunna skilja på rätts- och intressetvister? Alla de av oss, som deltagit i underhandlingar mellan arbetare och arbetsköpare, veta, huru dessa frågor gripa in i varandra och hurusom varje rättstvist även blir en intressetvist mellan dessa parter. Icke ens i den sakkunnigutredning, som nu föreligger, har man kunnat tydligt ange skillnaden mellan rätts- och intressetvister.

Det har anförts en del exempel härvidlag av herr Engberg och några uttalanden från arbetsgivare, vilka även fördöma ifrågavarande förslag. Jag kan för min del instämma i de synpunkter, som framförts av herr Engberg i detta avseende. Men han synes ha fullständigt glömt en sak, och det är den inställning, som utmärkte den föregående socialdemokratiska regeringen i detta spörsmål. Vi veta alla, att det var herr Möller, vilken som socialminister i den socialdemokratiska regeringen tog initiativet till och även tillsatte den första kommittén för denna frågas utredning. Han angav även den socialdemokratiska regeringens principiella ståndpunkt redan vid remissdebatten 1926, när han framhöll, att han ansåg, att tiden var mogen för obligatorisk skiljedom i rättstvister och att en kommande utredning borde omfatta även sådana frågor, som hela förenings- och förhandlingsrättens eventuella lagfästande, då olika blockad- och bojkottmetoder, som användas på arbetar- och arbetsgivarsidan, o. s. v. Det är egendomligt, att man i dag med en sådan pondus kan vända sig mot det förslag, som framkommit, när man själv varit den största orsaken till att förslaget drivits fram. Att den socialdemokratiska regeringen år 1925 liksom Ekmans regering nu står i fullständig motsatsställning till hela fackföreningsrörelsen, behöver man knappast diskutera om. Men herr Möller ansåg för sin del, när han tillsatte denna kommitté för utredning och när han angav regeringens principiella ståndpunkt, att han skulle få tid att påverka arbetarna i tillräcklig grad för att de skulle gå med på och låta sig bindas av en sådan lagstiftning. Han säger nämligen — jag skall citera några rader: »Vill man verka för opinionsförskjutningar, tror jag enda metoden är att iakttaga mycket stor försiktighet. Vill man rusa på detta område för att nå de eftersträfvade resultaten, är jag rädd för att det kommer att visa sig, att man ingenting vinner utan möjligtvis endast åstadkommer, att de uppfattningar, som vänt sig mot praktiskt taget alla ingripanden utifrån i arbetstvister, vinna i styrka och att man följaktligen snarare når motsatsen till vad man önskar än man vinner det åsyftade målet.» Det åsyftade målet fick herr Möller icke tid att verka för. Den Ekmanska regeringen hade i sin tur alldeles för brått med att tillätta en ny kommitté för frågans utredning, men jag har velat anföra detta för att visa, att herr Möller i vart fall hade den goda viljan vid den tiden att försöka klavbinda arbetarna. Emellertid står för mig klart, att det förslag, som kommer att framläggas av herr Ekmans regering, icke är annat än inkörsporten för en lagstiftning mot fackföreningsrörelsen för att klavbinda dess nuvarande maktställning. Jag förmodar också, att den nuvarande re-

geringen är på det klara med, att den står i fullständig motsättning till hela arbetarklassen, och sålunda mot i varje fall över hälften av de svenska medborgarna, när den framlägger sitt förslag. Detta kan vara bra att veta för dem som till äventyrs trott, att det nuvarande frisinet skulle innehålla något annat än detta resultat visar. Jag vill tillägga, att verkan av en lagstiftning på detta område kommer i första hand att bli, att ur kollektivavtalen komma att uteslutas en hel del betydelsefulla angelägenheter, där arbetarna och arbetsköparna göra upp separata överenskommelser. Resultatet av en sådan lagstiftning blir sålunda, att man helt enkelt försämrar de möjligheter, som funnits enligt kollektivavtalen, i stället för att man vinner något med desamma. Det som nu förberedes på lagstiftningsområdet, nämligen en försämring av arbetarnas ställning, sekunderas också förträffligt av arbetsköparna i dessa dagar genom deras lockouter och lockouthot ute på arbetsplatserna. Det har alltid i arbetsköparpressen framhållits, att deras aktioner icke gällt de lägst avlönade arbetarna i samhället, men vi kunna i dessa dagar konstatera, att arbetsköparna kastat ut just de lägst avlönade arbetare, som kanske praktiskt taget existera här i landet, nämligen arbetarna vid den mellansvenska gruvindustrien, vilka under lång tid levat vid och under svältgränsen. Detta kan var och en övertyga sig om, som vill taga del av den redogörelse, som lämnats angående arbetarnas löneförhållanden. Det kan i detta sammanhang verkligen intressera att göra en jämförelse mellan de löner, som utbetalas i Sovjetryssland för gruvarbetare och dem som betalas ut i Mellansverige. Jag skall icke anföra några siffror, som lämnats av kommunister, utan jag skall hålla mig till vad, som meddelats av gruvindustriarbetareförbundets förtroendeman, sålunda en rättrogen socialdemokrat. Han har efter en studieresa i Ryssland i rapport till sitt förbund meddelat, att exempelvis en maskinborrare i gruvindustrien i Sovjetryssland kan komma upp till en inkomst av 480 kronor i månaden, omräknat i svenska pengar. Därtill säger ombudsmannen, att de ha fria bostäder, fria arbetskläder, fri läkarevård, fri sjukvård, en månads semester efter 5½ månads anställning samt inga skatter, inga försäkringspremier att betala. Han tillägger, att arbetstiden är 6 timmar under jorden. Jag vågar det påståendet, att inom den mellansvenska gruvindustrien kan man icke komma upp till hälften av vad förtroendemannen meddelade om de ryska arbetarnas ställning och detta oavsett de naturaförmåner, som de ha där ute. Det talas i dessa dagar om att de lockoutade gruvarbetarna kommit upp till en inkomst av 65 å 70 öre i timmen vid ackordsarbete, så det synes mig att det väl tål en jämförelse med arbetarna i det så förkättrade Sovjetryssland i detta avseende. Jag vill också tillägga något om en annan sak, och det är det att i statsverkspropositionen synes ingenting, som tyder på att man tänker företaga en förändring angående hjälpen till de arbetslösa i deras nödläge. Det synes vara meningen, att man skall behandla de arbetslösa precis på samma sätt, som man har gjort hittills, nämligen så att det blir cirka 4 å 5 % av de faktiskt arbetslösa, som erhålla någon hjälp. Det synes mig vara ytterligt missriktat, när man under dessa omständigheter, då icke mer än 4 % av de arbetslösa bli hjälpta, upprätthåller en organisation, som är så dyrbar i fråga om administrationskostnader som vår nuvarande arbetslöshetskommission.

Jag vill också tillägga i detta sammanhang att under debatten i följande arbetslöshetsfrågan här i kammaren, så var det en socialdemokratisk talare, som framhöll, att under senare hälften av år 1927 och framdeles socialdemokraterna skulle tillgripa en annan politik, när det gällde arbetslöshetens bekämpande i de större kommunerna, där socialdemokraterna sitta i majoritet t. ex. Stockholm, Göteborg, Norrköping m. fl. städer ävensom större landskommuner. De skulle därigenom visa, framhöll han, att de skulle lyckas

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tvunga det borgerliga samhället att rent statligt gå med på en annan arbetslöshetspolitik än den, som hittills förts. Man kan konstatera i dag som är, att detta stora löfte på intet som helst sätt infriats. När man ser, hur den borgerliga staten ställer sig till arbetslösheten och hur ringa hjälp, de arbetslösa erhålla från staten, förundrar man sig icke mycket, när man läser exempelvis i en högertidning om deras synnerligen stora förskräckelse över att arbetarna här i landet — det gällde då i första hand de svenska gruvarbetarna — hålla på att bolsjeviseras. Jag är livligt övertygad om att den utvecklingen kommer att fortgå. Den svenska arbetarklassen kommer att bolsjeviseras, ty det står tydligt för var och en av arbetarna, att det svenska samhället, som det nu är uppbyggt, är fullständigt urståndssatt att hjälpa de sämst ställda i samhället. Då är det väl heller ingen, som kan förundra sig över, att arbetarklassen går mot en bolsjevisering, en utveckling, som jag för min personliga del hälsar med tillfredsställelse.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord med anledning av herrar Laurins och Forssells yttranden.

Herr Laurin hade ordet på förmiddagen och ansåg sig då böra framhålla, att bondeförbundets förslag till försvarsreform nu visat sig ha blivit billigare än det, som blev riksdagens beslut. Den ärade talaren har tydligen icke följt med i den diskussion om de olika försvarsförslagens kostnader, som fördes i fjol och som förts i dag. Alla förslagen såväl 1924 som 1925 voro kostnadsräknade efter samma grunder, de grunder och å-priser som följdes i 1924 års försvarsproposition, den Tryggerska regeringens. Då dessa priser icke i allo motsvarat de verkliga, hava samtliga förslag, även bondeförbundets, varit för lågt räknade. Bondeförbundets förslag 1925 beräknades kosta 123.9 miljoner kronor, vari ingick allenast 5 miljoner kronor för ersättningsbyggnad för flottan liksom i det förslag, som antogs av riksdagen. Det förslag, som riksdagen antog, räknades, fullt genomfört, kosta 107.2 miljoner kronor, därav blott 5 miljoner kronor till ersättningsbyggnad för flottan, vilket belopp som bekant i fjol väsentligt ökades. Liksom dessa kostnader nu visat sig hava ökats på grund av de oriktiga å-priserna, måste även kostnaden för bondeförbundets förslag av samma anledning och på grund av högre kostnad för ersättningsbyggnad ökas. Huru mycket bondeförbundets förslag nu skulle hava kostat, kan jag tyvärr icke säga. Jag trodde icke, att den frågan vidare skulle komma upp, så att någon omräkning av bondeförbundsförslaget — det är en omfattande uträkning, som behöves för att få fram den riktiga siffran — har icke skett, men jag tror jag kommer sanningen ganska nära, om jag säger, att bondeförbundets förslag, genomfört, i detta ögonblick skulle kosta omkring 150 miljoner kronor.

Herr Laurin klandrade, att vid försvarsreformens genomförande många unga personer överförts på övergångsstat, under det att en del äldre, som endast ha några år till pensionsåldern, fått stå kvar. Det är alldeles riktigt, att det är så, men det var nödvändigt att förfara på det viset. Man kunde icke överföra blott äldre personal och låta alla de unga stå kvar. Befordringsförhållandena skulle hava fullständigt förryckts genom ett sådant förfarande. Det är dessutom svårare att tvångsförflytta äldre personal, exempelvis till de norrlandska truppförbanden, dit ju ingen gärna vill flytta frivilligt. Därjämte hade man att i första rummet taga hänsyn till personalens duglighet, till lämpligheten för tjänsten. Mindre dugliga och mindre lämpliga personer funnos i olika grader och i olika åldrar, även i de allra yngsta årsklasserna.

Slutligen uttalade herr Laurin sin förvåning över att man nu säljer hästar från regementena men samtidigt begär anslag för inköp av remonter. Herr

Laurin anser, att remontuppköpen borde tills vidare kunna anstå. I detta fall har jag följt myndigheternas förslag. Myndigheterna ha ansett det nödvändigt, att remontinköpen fortgå. I annat fall skulle hästaveln lida avbräck. Dessutom behöver man ha hästar av olika årgångar. Några års avbrott nu ifråga om inköp av hästar skulle vålla stora svårigheter framdeles. För min del tror jag, att detta resonemang är ganska riktigt. Det förvånar mig emellertid, att en gensaga mot remontanslaget kom från en representant för bondeförbundet, så mycket mera som dennes synpunkter icke fått något uttryck i bondeförbundets förslag till ny härordning.

Herr Forssell framhöll det olämpliga i vissa militärläkares och veterinärers tvångsförflyttning i samband med försvarsreformens genomförande. Det är sant, att sådan förflyttning i vissa fall skett mot vederbörandes egen vilja. Det är också sant, att armeförvaltningens sjukvårdsstyrelse förordat, att de åsyftade befattningshavarna i stället skulle föras på övergångsstat. Då jag har att bevaka *statens* intressen har jag icke kunnat tillstyrka överförandet i de åsyftade fallen. Samtliga äro yngre män med några få års tjänst, i ett par fall blott två år. Överföring av dessa skulle ha kostat staten 100,000 à 125,000 kronor, ja, i något fall ännu mera för var och en av dem, till dess de blivit pensionsmässiga. Man hade vidare i deras ställe nödgats antaga nya befattningshavare. Man hade sålunda fått två att avlöna i stället för en på vissa poster. Att av statsmedel utgiva sammanlagt långt över 100,000 kronor tills vederbörande blir pensionsmässig, för att han skall beredas tillfälle bibehålla enskild praktik, kan jag icke finna rimligt. Enligt min mening äro militärläkare och veterinärer först och främst befattningshavare i statens tjänst. De hava i stor utsträckning medgivits rätt att innehava bisysslor och de få utan tillstånd utöva enskild praktik, men jag kan icke dela deras uppfattning, som synas mena, att militärläkare och veterinärer hava sina statstjänster som bisysslor.

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman! Då jordbrukets läge redan under debattens gång något berörts, kan jag fatta mig helt kort. Det har här framhållits, hurusom det gångna året blivit ett missräkningens år för jordbruket ävensom att skörden blev långt sämre, än vad man kunde vänta. Ja, det har inträffat vid tröskningen, att en stor del av årets gröda varit av den kvalitet, att den endast kunnat användas till utfodring, således till animalisk produktion. Priserna på de animaliska produkterna hava under senare tider betydligt nedgått. Kommer därtill, som tidigare här har framhållits, att avsättningsmöjligheterna, åtminstone för Skånes vidkommande, varit betydligt kringskurna, ända sedan mul- och klövsjukeepizootiens dagar, då är det med en viss beklämning man sett, hur importen av slaktdjur ökats. Jag tillät mig redan under en riksdagsdebatt i våras framhålla, att på samma gång man försökt kringskära avsättningsmöjligheterna för våra inhemska produkter, man underlättat importen hit av slaktdjur från Estland, därigenom att man medgivit lättnader såväl ifråga om lossning som karantän. Låt vara att det kött, som hit importeras, i allmänhet är sekunda kött och mest användes till korvfabrikation, så hindrar dock detta avsättning av svenskt kött. Härtill kommer att det pressar ned priserna, utan att man kan med säkerhet avgöra, om verkligen konsumenterna härav hava någon fördel. Vad sista årets import beträffar, så lär den hava uppgått till cirka 7,000 slaktdjur och cirka 1,000 ton kött. Oavsett att man genom ingångna handelsavtal icke kan förhindra en dylik import, böra åtminstone villkoren för importen icke vara lindrigare än villkoren i de länder, där vi få söka vår exportmarknad. Så är dock förhållandet både vad veterinärbesiktningen beträffar och vad beträffar meddelade föreskrifter om att vissa organ skola medfölja det importerade köttet.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.) Detta gör att riskerna såväl för införande av smittosamma sjukdomar som för mindervärdig vara betydligt ökas. Även torde den tull, som är åsatt importerat kött, icke stå i rimligt förhållande till tullen i de länder, där vi få söka vår exportmarknad. Sålunda är den svenska tullen endast 7 öre per kg. under det den norska tullen utgör 45 öre per kg.

Jag ser herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är närvarande. Jag vill då vädja till herr statsrådet att beakta det svåra läge, i vilket vårt jordbruk nu befinner sig och söka träffa frivilliga överenskommelser med myndigheter i de stater, varifrån import av slaktdjur nu äger rum, så att vi så mycket som möjligt kunna undvika massimport, ty det är den stora importen, som mer än något annat här nedsätter priserna och försvårar avsättningsmöjligheterna.

Vidare torde beaktas, att avsättningen av våra svenska lantbruksprodukter i de länder som hit importera slaktdjur och kött underlättas och regleras i förhållande till den import som hit äger rum. Ävenså torde såväl tullar som övriga villkor för en import hit bringas mera i överensstämmelse med de krav, som ställas på oss som exportörer, detta för att vi icke skola komma i alltför missgynnad ställning. Även vädjar jag till herr statsrådet att beakta de framställningar, som gjorts av Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, så att jordbrukarna i Skåne än en gång bliva likställda med sina yrkesbröder i övriga delar av landet. Det var visserligen glädjande att höra av herr statsrådet, att vi någon gång kunna förvänta, att de restriktioner, som tryckt oss under de sista åren, snart skola lättas. Men vi hava icke sett de handlingar utföras, som vi väntat på, och vi hava så länge lämnats att leva på hoppet, att man slutligen misströstar om att en gång få åtnjuta samma förhållanden som Sveriges övriga jordbrukare.

Herr Carlström: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att gå in på någon kritik av regeringens anslagskrav, icke heller för att försvara regeringen, ty jag har den uppfattningen, att kritiken mot regeringen här i dag, vad det gäller finansplanen, varit synnerligen matt. Man har ifrån både höger och socialdemokraterna uttalat sin tillfredsställelse över det framlagda förslaget om skattesänkning, men man är icke ense om, på vilka punkter sänkningen helst borde hava skett; på ena sidan menar man, att sänkningen borde ha skett i fråga om de direkta skatterna och på den andra sidan menar man, att sänkningen borde ha skett ifråga om de indirekta skatterna. Emellertid, om man har följt den presskritik, som kommit till synes, sedan statsverkspropositionen framkom, så har man haft en känsla av, att man på visst håll liksom avundats regeringen den lätthet, varmed denna lyckats reglera budgeten, och man kan säga att samma känslor i viss mån framkommit här även i dag. Man säger, att det är ingen konst att få ihop en sådan stark budget, när de ekonomiska förhållandena i landet medgiva det. Ja, det kan nog vara sant, men man kan då också säga, att det regemente, som den nuvarande regeringen fört, måtte ha bekommit vårt näringsliv väl, då de ekonomiska förhållandena i landet under senare tiden repat sig. Men man skall naturligtvis icke tänka eller begära att regeringen skulle få någon tack från höger- eller vänstersidan för sin budgetbehandling, helst som man vet, att denna remissdebatt råkat infalla under ett valår.

Jag begärde ordet, då herr Hansson här i dag på förmiddagen talade om socialdemokraternas program. Herr Engberg efterlyste de frisinnades program. Av det socialdemokratiska programmet ha vi fått del här på förmiddagen, och det programmet var ganska vackert. (Herr Forssell har ju också varit inne på ämnet.) Herr Hansson sade, att av denna regering vore ingenting att vänta, och han talade om vad som borde ske här i samhället för att samhället skulle

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

bliva ett folkhem, ett medborgarhem, i vilket man icke kunde finna vare sig kelgrisar eller styvbarn. Ja, det där är ju allt så vackert, och jag skulle önska, att man kunde komma fram i den riktningen, men jag tvivlar på att det parti, som herr Hansson företräder i alla avseenden går in för att göra samhället till ett folkhem, där man icke finner några översittare och icke några, som bliva styvmoderligt behandlade. Jag skall icke närmare gå in på frågan, huruvida den ene eller den andre här i samhället nu har vissa företräden, och om huru det kan bli i den framtidsstat, som det där hemmet skulle representera, men jag vill säga, att när man, som herr Hansson, talar om att det skall ske en utjämning i lönehänseende, så tror jag, att det är många här i landet, som längta efter den där utjämningen. Men jag är icke säker på att herr Hanssons parti är så synnerligen beredvilligt att gå in för en sådan. Jag tänker då närmast på landets småbrukare och egnahemsbyggare. Jag är övertygad om att det i detta nu finnes tusen och åter tusen av småbrukare och egnahemsbyggare i detta land, som lida under en ekonomisk misär, som är mycket svårare än den, som de lägst avlönade industriarbetarna lida av. Det är ju på det sättet, att jordbrukets produkter nu betalas så, att man icke kan så att säga utbyta arbetsprodukt mot arbetsprodukt. Jag tänker närmast på industriens och hantverkets företagare. Om t. ex. jag skall låta klacka mina skor, får jag betala för det arbetet ett par kronor (eller åtminstone 1.75 i den ort, där jag bor). Detta arbete utföres ju på relativt kort tid, och råvaran, som åtgår till det, kan icke kosta synnerligen mycket, kanske 30 à 40 öre, men som motprestation till detta arbete kräves det nu, låt oss säga, 2 kg. fläsk, som alltså måste kunna produceras vid jordbruket med samma omkostnader som omklackningen av ett par skor drager. Är det någon som tror att det lyckas?

Jag tror att, då det gäller utbyte mellan de olika arbetarna — vi bönder kunna också kalla oss arbetare — så är det icke längre möjligt att få till stånd ett byte på ett sätt, som man kan kalla rättvist. Jag misstänker att på det håll som herr Hansson företräder man icke har så synnerligen stark känsla för dessa förhållanden. Ty man måste ha klart för sig, då man talar om småbrukets utveckling med förhoppning att jordbruket skall kunna taga emot den övertaliga delen av industriebefolkningen, att jordpriset icke är det värsta för den som skall bli småbrukare, utan den största frågan är vad det kostar att bygga på jorden; vad det kostar i fråga om byggnadsmateriel, spik, tegel, papp, cement m. m., som behövs. Det är arbetslönerna inom industrien, som bestämma, hur dyrt det blir att bygga, och det blir sannerligen avskräckande dyrt. Jag tror emellertid, att en utjämning i detta hänseende kan bli något ganska mödosamt att komma fram till, men den måste komma, om man vill ha det så i folkhemmet, att *alla* skola kunna trivas.

Så är det en annan sak, som jag icke kan undgå att i detta sammanhang peka på. Herr Hansson talade om folkhemmet som skulle bli så trevligt. Och man har sagt, att det enskilda hemmet är samhällets vagga; som förhållandena äro i det enskilda hemmet, så komma de också att gestalta sig i samhället. Man klagar över att vi, de frisinnade, icke vilja gå in för reformer och förbättrade förhållanden i samhällshemmet. Men jag tänkte, då herr Hansson talade med sådan ironisk betoning om regeringens åtgärder beträffande restaurangdansen: hur är det med reformsinnet inom det socialdemokratiska partiet på den punkten, då det gäller att fostra individen och få goda medborgare i samhället genom att reformera hemmet? Ja, jag måste säga det, att för 10—15 år sedan hade det knappast gått an att här i kammaren tala om denna sak med det lätta hån, som här i dag kommit fram i fråga om restaurangdansen. Och det är i själva verket så, då det gäller nykterhetssaken, att nu vågar man knappast i riksdagen tala om denna sak. Ty det är, som att taga upp ett ämne, som är fast obegripligt. Men för 20—25 år sedan hade man på den sidan, där det

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nu talas om ett trivsamt folkhem, denna fråga främst på programmet, och denna sak ansågs vara den viktigaste, då det gällde att komma fram till lyckliga förhållanden i folkhemmet. Då man nu på socialdemokratiskt håll säger, att vi icke äro med om att reformera samhället, så vill jag fråga, om herrarna själva vilja vara med om de reformer, som stodo på dagordningen för ett par årtionden tillbaka eller så bortåt, men som man nu anser sig ha vuxit ifrån. Få vi hjälp av eder på den punkten längre?

Herr Hansson talade också om kommunalskattefrågan och påstod, att som den framlades i fjol, så var det icke något för de mindre inkomsttagarna. Och denna fråga har ju efterlysts i debatten i dag. Jag vet ej, om den kommer, men i händelse den kommer och den icke passar herr Hansson och hans parti, och den icke passar i bondeförbundet i år heller, utan den blir ånyo ihjälslagen, så skall det verkligen bli mycket intressant att se herr Hansson och herr Olsson i Kullenbergstorp lösa den frågan *gemensamt* ett annat år.

Jag måste säga, att då man talar så mycket om att den nuvarande regeringen och det parti, som den företräder, ha kommit bort ifrån sina gamla sociala intentioner, så är det icke riktigt. Men det är nog på det sättet, att i den här tiden får man räkna litet grand med de ekonomiska problemen också. Man talar om arbetslösheten och dess vådor för samhället och individen, och jag går med på att den är ett av det värsta onda, som vi nu lida av, och jag hör ej till dem som säga, att vi icke hava råd att hjälpa de arbetslösa, då vi ha råd att offra åtskilliga tiotal miljoner på exempelvis dyrtidstilläggen, som icke äro så trängande. Det är här icke fråga om råd eller icke, och det är icke detta som får vara avgörande, åtminstone för mig — det är min personliga uppfattning som jag här deklarerar. Men kanske man här måste anlägga en annan synpunkt på saken och se efter hur hjälpen verkar i ena eller andra avseendet. Är det så, att vissa former av hjälpverksamheten i längden på grund av de ekonomiska konsekvenserna på arbetsmarknaden icke visa sig nyttiga — jag menar ej bara för staten, utan även för arbetarna själva — då vill jag ej vara med om dessa, vad man än må säga från annat håll. De imponera icke alls på mig dessa stora deklamationer, utan jag vill söka tränga in i spörsmålet, så gott jag förmår och handla därefter.

Det kanske mest intressanta, som förekommit här i dag, har varit att höra talet om samförstånd både från herr Lindmans och herr Hanssons sida. Man kan nästan tänka sig att, om det vore på det sättet, att den nuvarande regeringen och det frisinna partiet och liberalerna komme bort, så skulle man sträcka händerna över de båda »söndermalda» partierna, och då skulle det bli samförstånd i Sveriges land. Ja, jag måste säga, att jag tror bra litet på det samförstånd, som då skulle komma till stånd.

Efter vad jag kunnat förstå av debatten här i dag, måste det finnas plats för ett parti som kan stå emellan ytterligheterna. Man har länge talat om att man skulle försöka mala sönder oss, och man tänker naturligtvis också att i den valstrid, som stundar det skall bli slut med mellanpartierna. Men jag tror, att debatterna här i dag stärkt intrycket av att dessa mellanpartier nog ha sitt berättigande.

I en sådan ond och svår tid som vi genomlevat efter världskriget kan man icke begära att det skall vara möjligt att utföra vilka sociala reformer eller åtgärder som helst. Det är knappast heller riktigt att begära att reallönerna nu skola vara högre än före 1914, då vi ju veta att världskriget slagit sönder så mycket, som måste botas, innan det hela kommer på rätt köl igen. Och vill man sociala reformer, då måste man också se till att man icke hugger av den gren som man sitter på, man måste se till att utvecklingen i ekonomiskt avseende i landet går efter sådana linjer att den icke försvagas.

Jag har velat säga detta här i dag. Det är ju så, att den enkle mannen i

ledet också har rätt att säga några ord i en debatt sådan som denna, och jag har icke kunnat tåga stilla inför de högtidliga deklamationerna, där det ifrån vederbörande parti göres gällande att om man bara går med på *våra* idéer, så blir det lyckligt och bra för Sveriges folk. Jag tror att lyckan och hemtrevnaden bör grundas också på den enskilde individens ansvarskänsla samt vilja och förmåga att göra det bästa.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att försöka verkligen praktiskt tillämpa den gamla kända satsen, att man skall säga ut det som är. Jag vill försöka att härvidlag gå fullt rättvist till väga och skall be att få säga bara några få ord.

Min vän herr Forssell talade om fostran till självansvar såsom något enligt hans uppfattning speciellt utmärkande för högern. Herr Forssell, det är på det sättet, att den läran predikats inom arbetarrörelsen ända från första början, och det är den svenska arbetarrörelsens stolthet att man vill försöka att komma så långt i fråga om att nå sin rätt, att den icke skall behöva mottaga några allmosor. I övrigt tror jag att herr Forssell kommer att få svar från dem som komma att uppträda efter mig. Jag vill därför endast tillägga, att herr Forssell bör kosta på sig en uträkning av vad de verkliga egendomsjobbarna i Stockholm utträttat, när det gällt att fördyra husbygggena och därmed också hyrorna, och lägga fram en redogörelse därför vid något tillfälle för möjliggörande av jämförelser på området. Jag tror, att herr Forssell sedan icke skall hava anledning att taga i fullt så hett och fullt så kraftigt. Detta om detta.

Jag skall vidare be att få säga ut vad som är med anledning av herr Jonssons i Eskilstuna yttrande, däri han genom de ordalag han valde lyckades åstadkomma den föreställningen — åtminstone uppfattade jag det så — att ett par av de verk, som haft att yttra sig i frågan om Borås—Ulricehamns järnvägs utsträckning till Jönköping, skulle ha handlat mer eller mindre lättsinnigt. Jag skall då i allra största korthet be att få redogöra för huru riksgäldsfullmäktige, som för sin del också som vanligt hade äran att få yttra sig i detta speciella spörsmål, sågo på denna sak. Det är klart, att den institution, som är tillsatt för att sköta riksdagsuppgifterna, kan jag säga, under mellantiden, den måste på det allra sorgfälligaste se till att man icke gör någonting som icke överensstämmer med de direktiv, som riksdagen har uppdragit. I detta fall gällde det ju i första rummet för riksgäldsfullmäktige att se till, huruvida de villkor voro uppfyllda från sökandebolagets sida, som äro stipulerade för erhållande av statslån. Det befanns då, att dessa villkor icke voro fullgjorda. För att bilda sig en uppfattning om hurudant läget i verkligheten var beträffande den föreslagna sträckningen av järnvägen föranstaltade fullmäktige om att det kom en helt färsk beräkning till stånd. Och i det avseendet vill jag säga, att jag för min del kan ge det betyget åt denna beräkning, att på varenda inkomstpost hade den specialist, som sysslar med de här tingen — det gäller icke endast den här järnvägen, utan de utredningar som han under många år företagit i liknande fall — dragit upp jämförelse med hur det ställde sig beträffande liknande företag och sedan dragit ut konklusionerna om hur det skulle ställa sig i detta speciella fall. Men så har han sagt på varenda post, att det kan hända, att det i alla fall vore för högt räknat; låt oss därför sätta ned slutsiffran för att vara på den säkra sidan.

När man har det bestämda intrycket, att en utredning av det här slaget är så försiktigt lagd som möjligt, när man vidare får fram det slutresultatet, att företaget i alla fall kommer att visa sig jämförelsevis bärigt, då få kammarledamöterna verkligen ursäkta, att en institution som riksgäldsfull-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

mäktige måste se även på den andra sidan av saken, den samhällsgagneliga sidan av ett järnvägsföretag sådant som det ifrågavarande, eller rättare sagt den förutsatta utbyggnaden av ett järnvägsföretag sådant som det här ifrågavarande. Jag skall skynda mig att tillägga att vi för att vara ändå mera på den säkra sidan skickade en särskild delegat från riksgäldskontoret, som brukar följa dessa arbeten i vad det gäller enskilda järnvägar. Denne man kom också till det resultatet, att det fanns stor sannolikhet för att järnvägsföretaget i fråga var bärigt.

Det har sagts här och gjorts ett visst nummer av att statens järnvägars styrelse har ställt sig avstyrkande och likaså statskontoret. Ja, för egen del tillmäter jag dessa båda institutioner ett utomordentligt stort värde. Men jag måste å andra sidan säga, att när icke längre tid förflutit än sedan 1922, då järnvägsstyrelsen yttrade sig i fråga om koncession för denna järnväg, så tycker jag verkligen att det är litet underligt, att man i nådens år 1927 så till den grad har bytt om uppfattning, att man helt och hållet avstyrker att järnvägen nu skall komma till stånd. Det var ju i alla fall på det sättet — och härvidlag vill jag passa på att friska upp minnet hos särskilt de kammarledamöter som tidigare tagit del av sådana här ärenden — att det var tvist om vilken sträckning fortsättningen av denna järnväg skulle få. Och så kan jag anförtro kammaren, att den som slet denna tvist var kungl. järnvägsstyrelsen, som sade ungefär på det här sättet, att, om det över huvud skall bli en utsträckning från Ulricehamn till Jönköping, så skall den ha den här sträckningen — jag kan ju icke garantera ordalagen, men det var andemeningen. Och när koncessionen sedan beviljades år 1922, så fattades beslutet härom på grund av en enhällig tillstyrkan från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, från järnvägsstyrelsen och från generalstabens. Undra på då, om riksgäldsfullmäktige nu inför en sådan situation och med sammanläggning av alla fakta fann, att man borde titta ytterligare på den samhällsekonomiska sidan av saken. Och när man då började på att ägna denna en närmare undersökning, fick man klart för sig, att det icke var första gången, som det har förekommit direkt statsunderstöd för att kunna komma fram till ett igångsättande av sådana här företag. Jag skall be att få taga några exempel ur den här boken — det är bäst att jag visar den, så att jag icke blir misstänkt för att komma med papper, som icke äro riktiga; det är allmän svensk järnvägsstatistik för år 1925. Här finner man bl. a. att man i gångna tider varit i tillfälle att från statens sida ge direkta anslag utan återbetalningsskyldighet i åtskilliga fall. Jag skall nöja mig med att räkna upp några. Dalslands järnväg fick på sin tid en miljon, Halmstad—Nässjö järnväg fick 500,000, Karlskrona—Växjö 1,130,000, Nässjö—Oskarshamns 1 miljon, allt utan återbetalningsskyldighet. Det är att märka, att på den tiden uttryckte man det på det sättet, förmodligen därför att allmänheten skulle få den uppfattningen, att det icke var en direkt skänk till företagen, utan man beviljade det som lån utan återbetalningsskyldighet. Det kan ju hända att det låter trevligare, men jag tycker att det vore renhårigare att säga som det är, att vi ge så och så mycket för att få järnvägen till stånd. Så har man handlat i detta fall också.

Vidare var det en annan sak, som vi icke kunde undgå i fullmäktige att beakta, och det är någonting som ej bestritts från något håll, det nämligen att den redan befintliga järnvägsbiten från Borås till Ulricehamn skulle vinna i räntabilitet genom den här utbyggnaden och att i följd härav staten skulle få utsikt att få annuiteter och ränta i jämn följd på statslånet och även att de kommuner, som ha tecknat aktiekapital i järnvägen skulle få möjlighet att snabbare få någon utdelning på det insatta kapitalet.

Jag vet och erkänner utan vidare, att man kan ha mycket olika uppfatt-

ning om vad som är riktigt i fråga om järnvägsbyggande. Men jag säger för min del, att jag vill be Gud bevara mig från extrema nationalekonomiska synpunkter på de tingen, och detta av det enkla skälet, att om man skulle ha följt de renodlade nationalekonomiska synpunkterna, sådana de te sig i dag, d. v. s. icke i dag utan på den senaste tiden, så tror jag mig kunna våga det påståendet, att bra få järnvägsföretag i vårt land skulle ha kommit till stånd, och vad som är alldeles säkert är, att icke hade Norrland haft många kilometer, om man sett det uteslutande ur s. k. rationella nationalekonomiska synpunkter. Jag säger, att jag icke vill tillmäta dessa något vidare stort värde och att jag t. o. m. ber Gud bevara mig från att anlägga enbart sådana synpunkter, därför att i alla tider behövs det litet optimism, om man över huvud skall få något i gång, och mod att taga de risker, som äro förenade därmed. Det är ju ändock på det sättet, att jag är i stånd att räkna upp en hel del järnvägar, som behövt ett 20-tal år för att komma igång något så när, men som i dag som är kunna betraktas som fina affärer. Jag skall nöja mig med att peka på den största enskilda järnvägen i vårt land, Bergslagsbanan, där man icke fick den ringaste utdelning de första 20-tal åren — jag reserverar mig beträffande enstaka siffror, men i huvudsak är det fullt riktigt. Jag kan vidare räkna upp de järnvägar, som höra till Grängesbergskoncernen, där man under allehanda svårigheter fick draga sig fram flera tiotal år, och där man under byggnadstiden fick gå vigilansens väg för att få ett lån på en halv miljon här och några hundra tusen där för att över huvud hålla rörelsen i gång, detta sedan man haft att slåss mot nationalekonomiska argument, som anförts för att visa hur oriktigt och onödigt det skulle vara att lägga ned pengar i något sådant järnvägsföretag där uppe från Bergslagen och ned till Oxelösund. Nåja, till syvende och sist var det ändå de förkättrade optimisterna, som fingo rätt. Det visade sig, när det kom till kritan, att det var ett nyttigt planeringsarbete man utfört inom samhället, när man åstadkommit pulsådor för samhällsutvecklingen. Arbetet har visserligen icke kommit fullt till sin rätt förrän på de sista tiotalen år, men nu äro vi där i alla fall.

Jag bör väl göra det erkännandet, att jag är ohjälplig optimist i fråga om sådana här saker. Men när man tager del av argumenten för och emot och sedan får undersöka, hur det gestaltat sig i verkligheten, så är det med ett visst sinneslugn man kan åberopa sig på erfarenhetens vittnesbörd om vad detta slags anläggningar kommit att betyda under tidernas lopp.

För att nu återvända till denna speciella järnvägsbit härnere, så är det som jag nyss nämnde, en sak, som är obestridlig, och det är den, som rör förräntning av den redan färdiga delen av järnvägen. En annan sak, som heller ingen kan bestrida, är, att det kommer att bli en uppräckning inom hela detta område, när järnvägen en gång dragits fram där. Som en tredje viktig omständighet vill jag framhålla, att det kommer att framskapas bestående arbetstillfällen i hela det omkring 30 kvadratmil stora området, som denna järnväg avser att betjäna. Att skatteintäkterna för kommun, landsting och staten komma att ökas i den mån arbetstillfällen skapas och bli bestående, är ju en alldeles självklar sak.

När man hade övervägt allt detta, så befanns det, att sökandebolaget hade tänkt sig en utväg för arbetets bedrivande, vilken för övrigt också varit före i Göteborgs stadsfullmäktige, det senare en omständighet, som åtminstone jag för min del då icke hade kännedom om. När det inte gick att få ihop det aktiekapital, som erfordrades för att erhålla statslånet — det är numera $\frac{4}{7}$ av den beräknade anläggningskostnaden i stället för hälften, som det varit tidigare — så hade man nämligen tänkt sig den utvägen att arbetslöshetskommissionen skulle utföra arbetet. Då må jag säga — och den bekännelsen

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vill jag göra i detta sammanhanget — att då vaknade mina fackliga instinkter. Men det är en annan sak, som gärna hänger med hos en gammal fackförenings-människa, och det är vanan att söka hålla sig på marken och se till vad som är möjligt att göra. Läget här var ju sådant, att om icke denna metod anlätades, att, på sätt Göteborgs stadsfullmäktige liksom även bolaget och andra hade tänkt sig, låta arbetslöshetskommissionen utföra terrasseringen helt eller delvis, så hade det inte alls blivit något av, inte ett spår. Här stod det nu klart för mig såsom fackföreningsman, att jag måste reagera på den punkten. Jag måste säga mig, att detta var dock ett så stort arbete, att det vore fullkomligt orimligt, om det icke skulle komma ut i arbetsmarknaden. Jag möttes av det kalla faktum att det icke gick att skaffa pengar. Här fällde mitt realistiska sinne utslaget. Det slog mig ögonblickligen, att om man kunde ordna det så, att en del av arbetet utfördes genom arbetslöshetskommissionens försorg, så skulle dock ytterligare 3 å 4 miljoner komma ut i öppna marknaden, nämligen vad som motsvarade den övriga delen av kostnaderna. Alltså, i ena fallet *ingenting*, i andra fallet arbete för sammanlagt 6 å 7 miljoner. Ja, då må kamraterna i kammaren verkligen förlåta mig, att jag till slut kom till den uppfattningen, att här måste det ur arbetsmarknadens, ur järnvägens och *ur det helas sympunkt* vara fördelaktigt att söka göra något av detta projekt, som verkligen ligger så gynnsamt till. Och eftersom jag började detta lilla anförande med att förklara, att jag skulle säga ut som det är, så förstå herrarna, att jag sökt efter fattig förmåga främja tillkomsten av detta företag sådant det nu till slut gestaltat sig. Det är en sak, som jag icke skäms för.

Jag vill tillägga, att jag tror icke att det är något farligt som skett, när riksgäldsfullmäktige i mycket försiktiga ordalag tillstyrkt ett sådant förfarande. Ett dylikt tillvägagångssätt har för övrigt praktiserats förut från statens sida. Vid såväl järnvägsanläggningarna Limesforsen—Särna och Dal Västra Värmland har metoden använts liksom då vid en hel rad liknande företag kommuner hava fått tillstånd att anordna nödhjälpsarbeten för att på det sättet fullgöra betalningen av de belopp de tecknat i företagen. Jag trodde verkligen icke, att detta förfarande var så förskräckligt farligt, utan ansåg det endast som ett fullföljande i litet större skala av en princip, som man tvingats in på till följd av det nödläge, som förut varit rådande och som dessvärre fortfarande råder. När härtill kommer, att man, som jag, är från en kommun, där man nu under några år dragits med ända upp till tusen arbetslösa på nio tusen och några hundra invånare, så förstår kammaren vad det har att betyda, att man fått tutat i öronen därhemma: Skaffa oss något att göra! Det är icke så, herr Forssell, att arbetarklassen vill ha några allmosor, den vill ha arbete. Jag fann då, att här var ett tillfälle att så att säga draga lös 6,800,000 kronor. »Gå då och ställ dig på den sidan», sade jag till mig själv, »det får barka vart det vill!» Det gjorde jag, och det är denna bekännelse, som jag har att göra i detta fall.

När jag nu ändå har ordet, så vill jag också säga några ord om en annan punkt i statsverkspropositionen, nämligen den som berör taxesänkningarna vid statens järnvägar. Jag har ingenting emot, att en taxesänkning verkställes vid statens järnvägar, men endast under förutsättning att det samtidigt kan ordnas på det sättet, att det *blir möjligt* för de enskilda järnvägarna att också sänka sina taxor. Jag har velat begagna detta tillfälle att protestera mot järnvägsrådets förslag, som i själva verket icke innebär något annat än en premiering av de industrier och de företagare, som ha turen att vara belägna vid statsbanorna och som redan nu ha lägre taxor än vad de enskilda järnvägarna äro i stånd att bjuda. Nu komma dessa herrar, som äro premierade förut, och kräva med all makt att bli ytterligare premierade. Men alla dessa

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

företagare och industrier, som äro belägna vid de enskilda banorna, de intressera icke järnvägsrådet, de äro bara luft. Jag vill i detta sammanhang slå fast, att de enskilda järnvägarna, låt vara att de kanske icke alla äro av samma betydelse som huvudpulsådrenna, statens järnvägar, dock ha en utsträckning, i kilometer räknat, som till och med går något över vad statens järnvägar ha, och som transportvägar ut till de stora trafiklederna äro de för vårt land omistliga. Jag vill vidare tillägga, att alla dessa, som bo i orter, där enskilda järnvägar gå fram, ha fått vara med och betala till statens järnvägsanläggningar. De ha vidare fått skramla ihop pengar i kommuner, landsting och städer — i några fall ha även enskilda personer förmåtts vara med — för att åstadkomma lokala kommunikationer för respektive landsdels räkning. Alla dessa ha således genom sina tillskott givit staten en direkt present, och de ha *rätt* att kräva, att de också bli behandlade på samma sätt, som statens järnvägars befraftare ha utsikt att bli behandlade. Jag vill därför rikta den vädjan till regeringen, att när den går att söka föra ut taxesänkningarna i levande livet, den då måtte taga på saken litet kraftigare än vad statsverkspropositionen ger intryck av. Det heter där angående utgifter för kapitalökning på sid. 8 i bil. 2 följande: »Uppenbarligen måste härvid hänsyn tagas till de omfattande enskilda järnvägarna, för vilka läget av statens järnvägars taxa är av avgörande ekonomisk betydelse i samtrafikshänseende.»

Det är icke bara i samtrafiksavseende, som detta är fallet, ty märk väl, att om detta med taxesänkningarna drives för långt, så kommer det att skada de industrier och företagare, som finnas utefter de enskilda järnvägarna, för att nu icke tala om, att det kommer att skada dessa järnvägar själva.

Herr talman, jag har velat giva luft åt vad jag känt i dessa båda punkter, och jag har icke annat att tillägga än en förhoppning, att de enskilda järnvägaras synpunkter må vinna nödigt beaktande vid Konungens rådsbord.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det anförande, som jag höll för snart tolv timmar sedan, har givit anledning till åtskillig polemik under den fortsatta debatten. Skulle jag tillämpa den gamla metoden att bemöta punkt för punkt, skulle jag säkert taga kammarens tid i anspråk mycket länge och otillbörligt länge. Jag skall därför söka begränsa mig till ett par punkter.

Det var herr statsministerns anförande på förmiddagen, som närmast föranledde mig att begära ordet. Det har redan anmärkts mot den metod han använde, att det var en gammal metod. Herr Ekman använde den själv även i fjol, då han försökte ställa mot varandra yttranden av olika socialdemokratiska representanter. Han har i dag sökt göra detsamma, men i ännu högre grad försökt att ställa mot varandra yttranden av herr Lindman och mig. Metoden är icke bara gammal, den har också det felet att icke vara god, ty den bidrager icke på något sätt till att befrukta diskussionen. Jag kan ju på sätt och vis vara herr Ekman ganska tacksam för att han sört för att mitt anförande blir i vissa punkter dubbelrefererat, men jag skulle varit honom ännu mycket tacksammare, om han i sitt anförande talat om vad han och regeringen ville, i stället för att tala om vad herr Lindman och jag ville, något som vi själva, efter vad jag antar att vi båda tycker, gjort på ett ganska tydligt och uttryckligt sätt. Herr statsministerns metod gick ut på att visa, att här stod herr Lindman som representant för en högerpolitik, som reste *sina* bestämda anspråk och där stod herr Hansson, som representant för en politik, som reste *sina* bestämda anspråk, vilka stodo i skarp motsättning mot dem, som rests från herr Lindmans sida. Herr Ekman ville tydligen få sina åhörare att draga den slutsatsen, att eftersom det finnes två så divergerande samhällsåskådningar, måste det finnas något mitt emellan. Hans partivän, herr Carlström, har ju också angivit såsom det frisin-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nade partiets stora politiska uppgift att stå mittemellan de linjer, där några andra stå. Herr statsministern kan ju ha rätt i, att det är ett mycket långt avstånd mellan herr Lindmans och mina ståndpunkter. Det finnes alltså en mycket vid latitud för dem, som söka efter mellanståndpunkter, och det skulle vara av ett visst intresse att få veta på vilken grad av denna latitud, som herr Ekman, hans parti och hans regering, f. n. befinna sig. Man kunde under statsministerns anförande konstatera, att han uteslutande höll sig till referaten, men icke hade något som helst intressant att berätta om vad han själv tänkte, ville eller avsåg. Det kan ju bero på att han inte själv vet det. (Finansministern pekar på statsverkspropositionen.) Ja, jag har sett den där luntan, men dess tjocklek står sannerligen i bestämd disproportion till det magra innehållet i regeringens reformprogram. Det hade verkligen varit av intresse, när ledaren för landets regering talar, att få höra litet om regeringens politiska program. Jag försäkrar herr Ekman, att vad på socialdemokraterna ankommer, så skola vi själva sörja för att i riksdagens protokoll våra meningar komma till uttryck, och vill han vinna tid, så kan han avstå från refererandet och tala om vad han själv vill. Jag vore ytterst tacksam för en sådan omläggning av metoden.

Beträffande en av de jämförelser, som herr statsministern gjorde, nämligen rörande godstaxorna, där han ville spela ut vad som yttrats i första kammaren mot vad jag sade, vill jag endast göra den erinran, att jag mycket uttryckligt framhöll i mitt förra anförande, att jag vet, att det finnes olika synpunkter i denna sak. I själva verket yttrade jag mig alternativt, då jag sade, att om taxesänkningen skall genomföras, så är det bättre, att man gör det så, att belastningen av kommande budgeter icke blir större än belastningen av den nu framlagda. Jag rekommenderade också, att man skulle gardera sig genom att icke nu sänka inkomstskatten. Nu har herr statsministern sagt, att man icke kan genomföra taxesänkningen tidigare av tekniska skäl. Detta är ett argument, som måste respekteras, men ingenting rubbar i mina anmärkningar. Kvar står fortfarande, att genom regeringens metod belastar man kommande budgeter i större omfattning än den budget, man själv lagt fram och för vilken man själv bär ansvaret.

I fråga om arbetsfreden framhöll herr statsministern, att det väl icke kunde vara en så rysansvärd sak, att man sökte legalisera den rättsordning, som uppkommit genom kollektivavtalen, och han hänvisade till något uttalande, som förre statsministern Sandler skulle ha gjort i ett offentligt tal. Han ville bibringa kammaren den föreställningen att ledaren av en socialdemokratisk regering i själva verket varit inne på samma tankelinjer som den nuvarande regeringen, och att det alltså skett en omkastning i vår åskådning, eftersom vi nu kritiserade regeringens politik. Jag har själv i ett offentligt anförande sagt, att jag icke har någon *principiell* invändning att göra mot ett legaliserande av den rättsordning, som genom parternas avtal skapats på arbetsmarknaden, men samtidigt har jag sagt, att skall man gå in för en sådan lagstiftning, så äro de förutsättningar, varom herr socialministern tidigare talat, oundgängliga. Man bör, innan man vidtar en sådan åtgärd, ha övertygat parterna om, att den är till allas fördel, och man bör icke gå till en lagstiftning under sådana omständigheter, att man reser den ena parten i harnesk mot denna lagstiftning. Förfar man på det sättet, så förfelar man sitt eget syfte. Om parterna äro överens om att detta är en enkel reglering av ett rättsförhållande, som de själva varit med om att skapa, då kan denna lagliga reglering vara ett tjänligt medel i den fortsatta utvecklingen. Men om en organiserad arbetarklass och dennas organisationer uppfatta lagstiftningen såsom ett försök att förhindra dem i en lovlig verksamhet och såsom blott en början till en lagstiftning av helt annat omfång och med helt

andra risker, då kommer icke denna lagstiftning att bli något tjänligt medel i utvecklingen, utan kommer i stället att försvära den naturliga utveckling, som pågår till bättre former för uppgörelser på arbetsmarknaden. Det är denna synpunkt, som jag tycker, att herrarna i det principiellt samhälleliga fredspartiet skulle kunna tillägna sig. Man skapar icke bättre förhållanden mellan olika parter genom att öka misstron åtminstone hos den ena parten.

Vad den socialdemokratiska ståndpunkten för övrigt beträffar, vill jag hänvisa till det initiativ, som på ifrågavarande område togs av den socialdemokratiska regeringen. Den tillsatte en arbetsfredsdelegation, bestående av representanter för de båda stora parterna på arbetsmarknaden, och satte mellan dessa män av sådan samhällsställning, att man skulle kunna tro, att de voro förmögna av en opartisk förmedling mellan parterna. I instruktionen angavs tydligt, att man närmast skulle undersöka, hur långt man kunde komma genom parternas *frivilliga* medverkan till ett fastställande av den rättsordning, som under åren utbildat sig, men det sades mycket uttryckligt ifrån, att man icke önskade några lagförslag från denna delegation. Vi ville alltså gå den riktiga vägen att se till, vad man kunde göra utan lagstiftning, och på ett naturligt sätt inrikta parterna på samförstånd och samarbete. Jag tror, att den, som tar reda på, vad som har förekommit, mycket snart skall upptäcka den betydliga skillnaden i de utgångspunkter, det ställningstagande och det handlande, som utgick från den socialdemokratiska regeringen, och de synpunkter, som den nuvarande regeringen här representerar.

I detta sammanhang bör jag kanske också lämpligen taga upp de försök, som gjorts från statsministerns sida att, så att säga, skyla sig bakom den socialdemokratiska regeringen, när det gäller den nuvarande regeringens förslag rörande sänkningen av skatterna. Jag skall dock icke här syssla med hans försök, att i den frågan taga betäckning bakom vår gamle avhållne F. V. Thorsson. Den socialdemokratiska regeringens förslag till nedsättning av skatterna företedde två bestämda skillnader mot det förslag, som nu framlagts. För det första föreslog vi i den socialdemokratiska regeringen en nedsättning av skatterna, som i högre grad lades på de indirekta, än på de direkta skatterna. Vi försökte alltså här åstadkomma ett ur de fattigas synpunkt bättre avvägande av skattelindringen. Men det fanns en annan mycket bestämd skillnad. Samtidigt som den socialdemokratiska regeringen framlade sina förslag till skattesänkning, framlade den nämligen också ett omfattande socialt reformprogram. Vid beräkningen av tillgångarna utgingo vi också från, att det skulle vara möjligt att, trots den föreslagna skattesänkningen, genomföra det sociala reformprogrammet. Skillnaden är, att den nuvarande regeringen kommer med förslag till skattesänkning, men undanskjuter de sociala reformerna, och föreslår att skattelindringen på de kommande budgeternas bekostnad lägges på ett sådant sätt, att man har anledning till allvariga farhågor för att det sociala reformarbetet framdeles ekonomiskt kommer att ytterligare försvåras. Jag tror, att dessa båda bestämda skillnader mellan den socialdemokratiska regeringens förfarande och den Ekmanska regeringens förfarande göra, att de invändningar och jämförelser, som här gjordes av statsministern, kunna betecknas såsom fotade på mycket lösliga grunder.

Jag kommer sedan till en annan jämförelse. Det rör tullutredningen och utförselbevisen. Hans excellens herr statsministern hade tydligen missuppfattat något i mitt anförande. Jag har aldrig begärt att regeringen skulle giva några särskilda direktiv för den tillsatta tullkommittén. Jag har överhuvud taget icke uttalat mig om den saken. Jag endast konstaterade, att regeringen tydligen var mycket glad över att ha denna tullutredning att hänvisa till för att slippa göra någonting. Hans excellens fick beträffande utförselbevisen tillfälle till en liten rolighet om, att det händer ju under stun-

Vid remiss an
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

dom att partierna icke följa sina ledare. Men, herr Ekman, det har också inträffat, att den omständigheten icke har betytt, att ledaren genast traskat efter partiet. Det föreligger alltså på den punkten också en liten skillnad. För övrigt resonerade herr Ekman om utförselbevisen på det sättet, att sedan man en gång fått dem, kunde man ju fortsätta med dem. Det betyder, att sedan hans excellens givit hin lillfingret, anser han sig kunna giva honom tummen också. Han har ju heller icke någon användning för den i sin nuvarande ställning. Metoden är ju mycket praktisk. Vi ha ganska många fingrar på våra händer, och om herr Ekman fortsätter med att så där pö om pö leverera bort ett finger i taget, kan han hålla på med att skaffa sig erfarenhet om utförselbevisens verkningar under många år framåt. Under tiden fortgår utvecklingen mot den protektionistiska politik, som herr Ekman 1926 fruktade, och en vacker dag får man kanske höra, att eftersom den protektionistiska politiken är ett faktum, tjänar det ingenting till att bråka. Jag trodde, att herr Ekman skulle finna tillfället lämpligt att tillämpa sina principer, när han nu kommit i regeringsställning. Han tycker emellertid tydligen, att det icke är så nödvändigt, i synnerhet om icke hans eget parti vill vara med därom.

Jag kommer så över till restaurangdansen. Det har här talats om, att vi ville göra ett stort politiskt nummer av denna fråga. För egen del har jag endast anfört den som ett exempel på, att det ändå finnes något område, där regeringen kan gripas av handlingslust. Jag har icke yttrat mig om regeringens eventuella förslag. Det blir ju tillfälle att göra det, när förslaget kommer fram. Men jag kan försäkra herr finansministern, att när jag ser på regeringens aktion i denna fråga med en viss misstro och motvilja, är det icke alls på grund av det personliga intresse, som han trodde fanns. Jag behöver icke gå ut och motionera mig på restauranger. Min bror har grammofon, och förresten har jag en corpus, som icke vidare lämpar sig för ett offentligt dansande. När jag ändå anser det olämpligt att på denna punkt gå fram med restriktiva åtgärder, är det därför att jag har en allmän känsla av att samhället har gott av ett visst mått av frihet. Man är inne på alldeles fel vägar, när restriktionerna av stora grupper av medborgare upptagas såsom rena trakkasserier. Nu har emellertid herr Bengtsson i Norup sagt, att detta är en stor fråga. Det gäller den svenska ungdomens sedliga väl. Och han hotade oss med, att vi skulle förlora många röster vid valen, om vi motsatte oss eventuella försök att få till stånd ytterligare restriktioner i avseende å den offentliga dansen. Jag tror för min del, att herr Bengtsson i Norup något överdriver. Det finnes alldeles säkert andra områden för dans, där de sedliga farorna äro betydligt större än de äro, när det gäller den offentliga restaurangdansen, där det dock finnes en alltid vaken och öppen kontroll från allmänhetens sida. Jag tror icke, att de sedliga riskerna av den offentliga restaurangdansen äro av den betydelsen, att man behöver inrikta sina ansträngningar på att förminska dem. Sedan är det en annan fråga av naturligtvis mycket djupt allvar, huru de, som äro satta att representera det svenska folket, skola kunna bidra till en allmän höjning av vår ungdom och en allmän förbättring av dess sedliga liv och känslor.

Om jag går från restaurangdansen till herr Forssell, beror det icke på någon viss uppfattning om innehållet i hans anförande. Vad som jag egentligen fäste mig vid, var hans försök att här uppträda som tidens stämma i pakt med framtiden. Jag måste bekänna att jag, när jag hörde honom tala i avrustningsfrågan, icke fick något intryck av en tidens man eller ett framtids väsen, utan snarare av en vålnad från gamla dagar. Det var knappt någonting annat än dovheten i rösten, som saknades. Det är ett misstag att tro, att en utveckling i världen efter det stora världskriget kommer att gå efter de linjer, som herr Forssell utstakade. Det arbete för avrustning, som så att säga har

bitit sig fast i alla nationer, kommer att fortsätta och, jag upprepar vad jag sade i förmiddags, för min del tvivlar jag icke på att de idéer och utgångspunkter, som voro bestämmande för de för 1925 års försvarsbeslut ansvariga, bära segern i sina fanor och komma att segra. När herr Forssell kom till slutet av sitt anförande och talade om folkhemmet, så kunde han naturligtvis icke i vad jag därom hade sagt, finna något av äkta vilja. Han tillgrep också det mycket enkla medlet att taga fram stockholmsmurarna. När man från högerhåll riktigt vill försöka skada en sak, tar man fram den busen. Jag vill icke förneka, att i folkhemmet murarna komma att spela en viss roll. Beträffande stockholmsmurarna vill jag säga, att jag har mycket uttryckligt vid ett tillfälle, då saken var före i min närvaro, tagit avstånd från deras monopolistiska strävanden, och jag hoppas att även stockholmsmurarna i det stora folkhemmet skola tillägna sig den goda andan. Jag skulle önska att även andra ville göra det. Statsministern talade om att visst ville också han ha det goda folkhemmet. Han ville, att det skulle skapas så att delintressena underordnades och att det tillämpades rättvisa. Ja, naturligtvis. Det är ju precis, vad jag har sagt. I det goda hemmet skola icke finnas några privilegier och inga tillbakasatta. Där få ej finnas några delintressen, som göra sig breda på bekostnad av hemmets gemensamma intressen. Där skall det råda rättvisa. Men jag har pekat på, att detta just är vad som fattas i vårt nuvarande samhälle. Jag vet visserligen, att det finnes människor, som gå omkring och voja sig över arbetarklassens anspråk. Jag anförde i förmiddags några siffror rörande arbetarnas inkomster och rörande fördelningen av förmögenheterna. Jag tror, att den, som vill sätta sig ned att utan fördomar granska tillståndet i vårt nuvarande samhälle, måste säga sig, att de intressen, som breda sig på det allmännas bekostnad, ingalunda äro arbetarklassens intressen. Det är andra grupper inom samhället, som sitta inne med privilegierna. För min del har jag icke uttalat någon annan önskan, än att privilegierna måtte försvinna, och att vi få ett samhälle fotat på rättvisa, på hänsyn och på samarbete, med ett ord, att vi ersätta klassamhället med det goda folkhemmet. Men det räcker icke bara med fromma önskningar. Herr Ekman kan önska aldrig så mycket, jag värderar icke dessa önskningar ett dugg, om han icke gör någonting. Skola vi kunna få till stånd det goda samhället, måste det till starka samarbetande krafter för att resa det. Vill herr Ekman och hans parti vara med om ett allvarligt arbete därför skola vi icke behöva stå emot varandra i en sådan situation som i dag. Det är den omständigheten att man vill slå sig till ro med utanverken och ingenting vill göra för att få ett innehåll som gör att vi klandra den gamla borgerliga demokratin, som på den punkten svikit sina egna ideal.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få göra några repliker. För att säga som den sista ärade talaren, vill jag meddela, att det nu är tretton timmar sedan jag började mitt första anförande. Jag borde för den skull ha mera att bemöta än herr Hansson, men jag skall i alla fall bli kortare än han.

Jag befinner mig i den situationen, att jag fått ordet efter herr Hansson i Stockholm. Det är en tillfällighet, men när jag nu börjar mitt anförande — jag börjar naturligtvis med den som äras bör, nämligen herr statsministern och hans anförande — kommer jag i alla fall att i mina reflexioner börja precis på samma sätt som herr Hansson, oaktat vi för övrigt voro så olika i våra anföranden.

När jag hörde herr statsministern tala om, att det sade herr Lindman, och det sade herr Hansson, beslutade jag mig för att skriva upp vad han sade. Jag skrev upp det till att börja med; till slut skrev jag emellertid bara L och

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

H. Men det slutade jag emellertid snart med, ty det var icke något vidare att skriva om. Men sedan tänkte jag, att jag skulle väl draga någon kontenta ur hans anförande, och det blev, att om hans excellens eventuellt trott och hyst någon oro för att herr Hansson och jag i dag skulle slåss på samma linje, kunde han känna sig fullkomligt lugn, ty motsättningarna oss emellan bestå alltjämt. Det var den första reflexionen. Den andra reflexionen var den, att så hade den ene sagt och så har den andre sagt, men jag, statsministern, är mitt emellan, jag är mitt emellan och följaktligen har jag rätt och ni orätt, och följaktligen skall svenska folket nu vara nöjt och lugnt, ty nu är det hela utmärkt bra. Ja, naturligtvis, det där är ju den frisinade politiken, som jag på förmiddagen kallade mittemellanpolitiken. Den är ganska naturlig. Jag har icke vidare någonting att säga med anledning av vad han yttrade.

Jag skulle emellertid vilja säga några ord med anledning av finansministerns yttrande, som var mycket betecknande. Han nämnde några ord om, att jag hade sagt, att tullinkomsternas ökning berodde på jordbrukets dåliga skörd under förra året. Ja, den uppgiften tog jag ur denna bok, statsverkspropositionen, och jag har icke sagt annat än vad riksräkenskapsverket har sagt.

På tal om tullar, så är jag visst den ende, som i dagens debatt icke sagt ett enda ord om utförselbevisen. Dessa ha spelat en stor roll i debatten. När jag nu kommit in på tullarna, skall jag också be att få säga ett par ord om utförselbevisen. Jag gör detta icke för att jag på något sätt är jaloux på herr Olsson i Kullenbergstorp, som förklarade, att han arbetat mest av alla för dessa utförselbevis. Att herr Ekman icke gjort någonting för dem ha vi alla klart för oss, likaså att herr Hansson icke gjort någonting för dem. Men även jag har emellertid arbetat litet för bevisen, herr Olsson i Kullenbergstorp. Men jag är icke uppfinnaren, och det är icke herr Olsson i Kullenbergstorp heller. Skulle så vara fallet, skulle det varit på den tiden, då han var högerman, ty så gammalt är förslaget om dessa bevis. Jag tror, att de i vårt land datera sig från 1910 eller 1911. Jag vill även framhålla att högern gjort litet för deras tillkomst. Högern har motionerat tre gånger, och det var också en jordbruksminister i en högerregering, som framlade det förslag där-om, som föranledde riksdagens beslut om deras införande.

Herr finansministern nämnde vidare något om tillgångarna på 202 miljoner, de som icke voro räntabla. Det var ett besvärande av statsrådet alldeles i onödan, att han nämnde något om den saken. Jag har läst allt, vad som står om detta, och det sätt, varpå jag uppfattat vad där står, skiljer sig icke alls från vad han anförde. Jag vet, att denna siffra är resultatet av sammanräkningen från sista året, och jag vet alla invändningarna, som man kan komma med, att det kan bli mer eller mindre o. s. v. Det är emellertid icke så mycket att fästa sig vid. Jag nämnde siffran, sådan den står tryckt i propositionen.

Nu skall jag, herr talman, begagna tillfället att rätta ett fel, som jag lär ha begått på förmiddagen, då jag beträffande kostnaderna för folkskoleväsendet talade om en anslagsökning på 424,750 kronor för de ordinarie läraretjänsternas vidkommande. Det lär emellertid vara så att i samband därmed även minskningar ha skett på en del andra anslag, vilket jag vill säga till vederbörlig rättelse, och det gäller, har man sagt mig, rätt avsevärda belopp. Vidare har man sagt, att de 330,000 kronor, som skola gå till ökning av läroverkens ljus- och vedkassa för att möjliggöra de obemedlade lärjungarnas befrielse från avgifterna icke ligga i de 741,000, som herr Rydén talade om i fjol, utan att de komma utöver dessa 741,000 kronor. Det ändrar ju icke i sak vad jag sade. Det blir bara att dessa 741,000 ökas med detta belopp. För öfrigt vill jag säga, att det mest anmärkningsvärda är den bekännelse, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjort beträffande den inverkan,

som reformen kommer att ha på folkskoleväsendet. Vad det kommer att betyda, veta vi icke, men det kommer väl fram så småningom.

Sedan var det några ord till, som jag ville säga i anledning av statsrådet Roséns och även något i anledning av herr Hanssons anförande i dag. Det gäller frågan om handräckningstjänsten för linjetjänstarna. Jag meddelade att den uppgift, jag lämnat, och vars riktighet icke torde kunna bestridas gäller året 1926—1927 och visar, att linjetjänstarna på en viss arméfördelning gjort t. o. m. flera dagars handräckningstjänst än ersättningsreservisterna. Det bevisar icke alls någonting beträffande hur många man handräckningsfolk, som det skall finnas per linjetjänstare, utan endast att linjetjänstarna gjort mycket mer, än de skulle ha gjort. Under ifrågavarande år skulle för övrigt linjetjänstarna enligt Kungl. Maj:ts proposition tjänstgjort 5,138,000 dagar, under det att ersättningsreservisterna skulle tjänstgjort 1,726,000 dagar. Nåja, det har emellertid ingenting att göra med det som herr statsrådet och herr Hansson fäste sig vid i sina anföranden. Det betyder bara, att vad man 1925 sade och försäkrade, nämligen att linjetjänstarna icke skulle förrätta någon handräckningstjänst, icke gått i uppfyllelse, ty det ha de fått göra i stor utsträckning. Detta var vad jag vill säga om den saken.

Sedan hade försvarsministern ett längre anförande från papperet för att bemöta mitt påstående om att kostnaderna visat sig vara större, än vad de 1925 beräknades till. Jag sade, att kostnaderna voro omkring 11 miljoner kronor större, än man beräknade. Jag vill nu säga, att jag absolut icke kunde följa med hela detta föredrag. Det är fullständigt omöjligt, herr talman, att sitta i en debatt och höra ett anförande, som är skrivet på förhand och som är som en bred flod av siffror. Man hinner icke ens anteckna dem, mycket mindre själv ingå på något bemötande av dem. När man på förhand vet, att det i en debatt skall komma grava anmärkningar mot en, så bereder man sig naturligtvis därpå, så att man är laddad, när det gäller. Vad jag sade var, att det här kostade 11 miljoner kronor mer. Jag sade till och med, att jag gjorde ingen anmärkning mot detta. Men det var liksom alldeles omöjligt; när man har papperet färdigt så måste det komma fram. Det var väl detta som föranledde herr statsrådet att draga hela den där långa sifvertabellen. Jag kan i detta nu icke bemöta herr statsrådet. Om herr statsrådet hade tagit in siffrorna i propositionen, så hade jag kunnat bemöta. Nu får jag naturligtvis vänta till dess jag får dessa siffror tryckta. Vi få då se, om herr statsrådet har rätt eller jag. Jag har här ett papper med siffror, som jag skulle kunna läsa upp som bevis för min uppfattning. Jag är dock alldeles säker på att herrarna då skulle gå härifrån sägande, att detta är något mycket tråkigt, något som man helt enkelt inte kan följa med.

Emellertid vill jag slå fast ett par saker beträffande denna ökning, som jag för övrigt inte klandrar. År 1925 räknade man portionspriset till 80 öre. I dag räknar herr statsrådet det till 93 öre. Ökningen skulle således vara beroende på högre priser. Jag tror, att den är beroende på felräkning år 1925. Jag hade så mycket större anledning säga det som priset på portion redan då var mycket högre än 80 öre. Nu har det sänkts något. Arméförvaltningen säger nämligen 95 öre, men herr statsrådet säger, att han sänker priset till 93 öre. Det skall för övrigt bli roligt en gång att se, om det räcker. Jag är rädd för att beräkningen kanske blivit litet för knapphändig även denna gång.

Sedan en annan sak. Jag skall be kammarens ledamöter att läsa på sid. 261 i fjärde huvudtiteln. Det står där beträffande förslaget till utgiftsstat för flygvapnet överskridande av de 1925 uppgjorda beräkningarna, att detta i huvudsak beror därpå, att medelsbehovet under ett flertal av de ordinarie anslagen visat sig vara avsevärt större än som ursprungligen beräknats. Jag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

går inte in på själva saken, men har velat anföra det i anledning av försvarsministerns yttrande om beräkningarna 1925. Jag trodde, att herr statsrådet var en modig man, men jag fann av hans anförande, att han försökt att, om jag så får säga, krypa bakom ryggen på andra, bland annat två f. d. försvarsministrar, en krigsminister som var general och en sjöminister som var amiral och det så långt tillbaka som för 18 år sedan. Herr statsrådet har undersökt hur de hade förfarit. Det tycks ha varit av den anledningen att, som han sade, han kände sig ganska främmande för uppgiften, och därför ville se efter, hur man gjort förut. Då slog han ned på dessa båda. Han fick då tag i *ett* ställe, där den ene av dessa herrar sagt, att han på grund av ekonomiska skäl icke kunde framlägga ett förslag upptagande ett av myndigheterna begärt anslag, och vidare *ett* ställe, där den andre sagt på samma sätt. Den lärdomen har herr statsrådet uppenbarligen tagit ad notam: att icke lägga fram det myndigheterna begärt. Vad som härvid förvånar mig är, att herr statsrådet icke samtidigt tänkte på att, om man skall göra en jämförelse, så skall man taga fram allt vad som står i de försvarsbudgeter som då framlades och inte bara plocka fram ett eller annat enstaka exempel. Ty vad blir det annars för bevisföring! Det är väl ändock allt för enkelt att komma fram med här och där utplockade stycken. Nu undrar jag: Varför kom herr statsrådet med detta? Han kan ju hava haft olika skäl därför. Var det för att anmärka på att man vid den tiden förfor på det sättet? Då frågar jag: Om herr statsrådet då varit ledamot av riksdagen, hade herr statsrådet då gjort anmärkning mot de båda försvarsministrarna, för att de ej lagt fram respektive anslag? Eller var det möjligen för att visa, att herr statsrådet var mycket duktigare än den general och den amiral, som voro försvarsministrar på den tiden? Jag får verkligen inte riktigt klart för mig sammanhanget av det hela.

En annan sak står dock alldeles klar för mig: att herr statsrådet genom framdragandet av detta begått ett alldeles kapitalt misstag. När han gör en jämförelse med en föregående och sin budget, så vill jag påpeka, att vi då stodo i ett helt annat läge då än vad vi göra nu. Ty för det första var det före världskriget; för det andra hade en ombeväpning gjorts av infanteriet och kavalleriet på 1890-talet; för det tredje hade det svenska artilleriet nyss fått en mycket modern utrustning, och vi stodo beträffande utrustningen därvidlag högt; för det fjärde var flottans materiel då i ett helt annat skick. Icke mindre än nio av våra pansarfartyg lågo långt inom den beräknade åldersgränsen, och på samma sätt förhöll det sig med jagare och andra fartyg. Läget var då helt annat mot vad det är nu. Nu stå vi efter världskriget. Nu ha vi försummat att göra någonting praktiskt taget under 12 års tid intill för ett år sedan. Vidare har herr statsrådet och de, som med honom medverkade till genomförandet av nedrustningsbeslutet, förklarat, att det försvar, som inom den organisatoriska ramen var bestämt, skulle vara effektivt. Jag tillät mig göra den frågan på förmiddagen: Vilket är viktigast, är det att försvaret inte kommer att kosta mer än vad man sagt 1925, eller är det att det skall bli effektivt? Jag saknar svaret!

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Om jag skulle följa herr Lindmans exempel och börja anföra vad som står i tidningarna, skulle jag kunna säga, att sedan jag i aftenens tidningar läst, att talare från höger och vänster »i glänsande anföranden» hållit »en svidande vidräkning med regeringen», som »blivit hårt trängd från alla sidor», och att omkring försvarsministern uppstått ett »riktigt oväder», i vilket det förefaller, enligt vad man tycks finna, att han skulle alldeles gå under, skulle man på min sida kanske ha anledning att nu ge upp slaget. Jag tror emellertid, att vi icke få fästa större avseende vid tidningarnas uttalande, vare sig i det ena eller det andra fallet,

än vad som är skäligt, och söka att självständigt bedöma förhållandena efter mera realistiska synpunkter. Jag skall åtminstone söka göra det i några repliker till åtskilliga talare, repliker som i allmänhet gälla ämnen, vilka icke blivit eljest från statsrådsbänken berörda.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Jonsson i Eskilstuna förde fram med alldeles särskild styrka en kritik emot regeringens beslut om Ulricehamns—Borås järnvägsbolag. Han betecknade det, liksom flera andra talare, som synnerligen anmärkningsvärt och olämpligt, att järnvägen Ulricehamn—Jönköping skulle, sedan statslån icke kunnat beviljas, igångsättas i samarbete med arbetslöshetskommissionen på nödhjälpsarbetets väg. Han erinrade i det sammanhanget om hur riksdagen påkallat stark återhållsamhet med beviljande av järnvägslån och att man därvid borde taga synnerlig hänsyn till de projekterade banornas bärlighet. Han yttrade vidare, att intresset för den ifrågavarande banan synbarligen icke var så stort i de orter, banan gick igenom, att man kunde uppbringa erforderligt kapital. Han förde ytterligare på tal de nationalekonomiska synpunkterna, och han undrade slutligen, liksom åtskilliga andra talare, var enligt regeringens mening gränsen går mellan arbeten lämpliga för nödhjälpsarbeten och arbeten i öppna marknaden.

Jag vill först besvara den sista frågan på det sättet: jag har ansett att såsom nödhjälpsarbete borde användas sådana arbeten, som på normal väg icke kunna komma till stånd i öppna marknaden, men som likväl äro av den art, att man måste säga, att deras igångsättande ur allmänna synpunkter är önskvärt. Där går såvitt jag förstår gränsen. Ur denna synpunkt vill jag, med anledning av vad herr Molander yttrade om ett diskutabelt fall, uttala, att om den beskrivning han gav över fallet är riktig, så förefaller det mig, att det arbetet icke bör åvägabringas såsom nödhjälpsarbete. Jag har också hört mig för hos en arbetslöshetskommissionens här närvarande tjänsteman, och han meddelar, att någon ansökan eller framställning rörande det arbetets upptagande som nödhjälpsarbete icke inkommit till arbetslöshetskommissionen. Däremot vill jag säga, att ifråga om Ulricehamn—Jönköpings järnväg förhållandet synes vara det motsatta. Läget där var detta, att sedan låneansökningen blivit prövad och man inom regeringen kommit till den uppfattningen, att ur låneprincipiell synpunkt banan icke fyllde måttet på ett sådant sätt att, med hänsyn till riksdagens upprepade uttalanden om återhållsamhet ifråga om lån dylikt kunde beviljas och banan alltså icke på normalt sätt kunde komma till stånd därför att, då statslån icke erhöles, pengar från enskilda icke kunde uppbringas, så kvarstod frågan, huruvida denna bana — som sålunda icke utan statsunderstöd eller utan åvägabringande av nödhjälpsarbete för densamma kunde komma till stånd — vore ett företag av den art, att dess nyttighet, vägd mot vad andra ifrågakommande arbeten därutinnan kunde anses äga företräde eller icke. Så tedde sig problemställningen, sedan bolaget fått låneansökan avslagen. Regeringen kom vid prövningen av denna fråga till det resultat, att arbetet ägde dylikt företräde och alltså var av den beskaffenhet, att det kunde och borde anordnas genom bistånd från arbetslöshetskommissionens sida. Nu visade det sig emellertid snart, att man på olika håll började säga: Ja, men det är dock en orimlighet. Åtskilliga socialdemokratiska tidningar hava ställt sig på den ståndpunkten, och några talare hava upprepat det i dag. Men de ha tydligen varit obekanta med att man tidigare, och det jämväl med klart medgivande från exempelvis den förutvarande socialdemokratiska regeringens sida, utfört nödhjälpsarbeten till och med vid banor, som kommit till på normalt sätt efter erhållande av statslån, banor sålunda som stå på andra sidan gränsen vid uppdelningen av arbete, som enligt mitt förmenande borde kunna anordnas som nödhjälpsarbete och arbete i öppna marknaden. När dessa nöd-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

hjälparbeten pågingo, kände herr Jonsson m. fl. icke vare sig bekymmer eller samvetsförebåelser eller gjorde någon som helst framställning i saken. Det var när den nuvarande regeringen fattade ett mindre långt gående beslut hans intresse för saken vaknade, och det var nu han anmälde sig som opponent på området.

En talare, som i riksgäldskontoret deltagit i ingående prövning av arbetenas beskaffenhet och här utförligt redogjort därför, har för övrigt besparat mig att närmare redogöra för saken. Det framgick av hans yttrande, att han fann goda skäl föreligga för att anordningar träffades på sätt som skedde. Jag vill härtill endast lägga, att i en ortsdelegation, som var uppe hos mig, deltog bland andra en arbetarrepresentant för en stad som tecknat medel till denna bana. Man hade såväl i det samhället som i åtskilliga andra, som voro med redan från början, tagit sikte på att anslaget skulle betraktas mera som ett anslag för åstadkommande av arbete av nödhjälpskaraktär än som ett vanligt järnvägsärendande. Jag frågade denne delegat, som var en mycket framstående organiserad socialdemokrat: Tror ni inte, att om det blir på det sättet, det kan uppstå svårigheter med hänsyn till olika meningar om sådana arbetens hänförelse till nödhjälpsarbete? — Han svarade: Det tror jag icke, så orimlig kan ingen vara. — Så orimliga ha emellertid vissa av hans här uppträdande politiska meningsfränder i dag visat sig vara.

Herr Engberg höll en ganska lång föreläsning för oss om åtskilliga förhållanden. Han berörde därvid ganska utförligt vad han ansåg utgöra anmärkningsanledningar mot den nuvarande regeringen. Jag skall icke gå in på mer än ett par, tre av de av honom omnämnda förhållandena. Han ställde upp som motsats till den klenmodiga svenska liberalismen och dess anhängare av olika schatteringar och som mönster för borgerlig vänster den gamle engelske statsmannen Lloyd George. Han påpekade, att det nu kommer att öppnas en ur framstegssynpunkt märklig valstrid i England under denne mans anförande. Det förvånar mig, att han tog just Lloyd George som exempel. Ty om honom gäller det ju, att han en tid i spetsen för en koalitionsregering bedrivit krig med en energi och en effekt, som kanske ingen annan man i hans land kunde göra. Jag påminner vidare om, att han gentemot den nuvarande högerregeringen tillät sig, när det gällde arbetslöshetsförhållandena och arbetslöshetsunderstöden, trots sin liberala ståndpunkt beteckna den engelska högerregeringens hållning såsom klandervärd undfallenhet, som ett ur olika synpunkter betänkligt uppträdande, vilket skulle komma att föra till bl. a. mycket betänkliga ekonomiska resultat. Jag förstår sålunda icke, varför herr Engberg ställde upp Lloyd George som en enligt hans mening rekommendabel, ifrån den svenska regeringens uppträdande fullständigt väsensskild representant. Jag tror, att om herr Engberg ser närmare på förebilden, han skall finna att sådana utflykter åt högerhåll, som den mannen tillät sig, har ingen känd svensk frisinnad eller liberal gjort.

Herr Engberg uppträdde som vanligt här rådgivande åt alla de olika andra partierna. Det är känt, att han också tidigare vad bondeförbundet beträffar uppträtt som en politisk »sol- och vårman» emellanåt. I dag framträder han däremot som det partiets domare och fältpräst. Han säger: Ni skola döden dö om ni komma att uppträda på samma sätt som ni gjort i dag. Ja, jag skall icke inlåta mig närmare på den saken. Jag vill bara säga, att vi få väl göra så inom de olika partierna, att vi var för sig söka bedöma de politiska problemen ur synpunkten av det vi anse vara rätt och riktigt och i överensstämmelse därmed sedermera handla. Jag tror inte, att vare sig lockelser eller hotelser eller undervisningskurser av den art, herr Engberg består oss emellanåt, påverka den politiska situationen här i landet.

Herr Engberg yttrade emellertid ett ord, som är karakteristiskt för hans

sätt att behandla andra partier. Han sade: Ni frisinna de ha ju ingenting annat att bjuda på i reformväg än restaurangdansen. — Är det ett riktigt, ett åtminstone något så när i överensstämmelse med sanningen formulerat omdöme? Vid fjolårets riksdag beklagade man sig ju över att regeringen gav åt riksdagen ett oproportionerligt stort arbetsprogram. Man sade, att regeringen rentav hävde över riksdagen en mängd förslag, som det vore alldeles otänkbart, att riksdagen skulle hinna att inom ramen av den bestämda tiden vederbörligt behandla. Jag tror att till och med den tidning, som herr Engberg skriver i, ibland sagt någonting i den riktningen. Åtskilligt av vad som förelades riksdagen blev dock genomfört, och jag tror, att man, om man ser på det som godkändes, skall såsom arbetsresultat från regeringens sida finna det fullt jämförligt med åtskilliga tidigare regeringars prestationer. Det är sant, att i vissa fall blevo regeringens propositioner avslagna. Varför? Ja, jag skall ange, hur herr Engberg själv betecknar den prövning, som utföres i riksdagen av honom och hans eget parti. Han skrev nämligen vid ett tillfälle bl. a.: »Vid avgörandena i riksdagen måste vi» — han menade därmed socialdemokraterna — »i ena vågskålen lägga det onda som sker, om ett högerförslag segrar, och i den andra vågskålen det onda, som sker, om parlamentarismen alltför mycket skall försumpas och livsmöjligheter ges åt en regim, som är ett öppet hån mot det parlamentariska styrelsesättet. Ur slika överväganden kan förvisso framgå en övertygelse, att hänsynen till det parlamentariska styrelsesättet måste stå över hänsynen till risken av att ett högerförslag får besegra ett regeringsförslag, i det att socialdemokraterna begagna sig av sin solklara rätt att icke rösta för något annat förslag än sitt eget.»

Det är sålunda för socialdemokraterna icke fråga om att taga hänsyn till ett föreliggande förslags innehåll, utan frågan är, vilkendera är den större risken, att godtaga reformförslagen eller att låta högerståndpunkten segra och därmed begagna sig av möjligheten att tillfoga den sittande regeringen ett nyp. Det är vid frågornas behandling utgångspunkten, officiellt verifierad i herr Engbergs egen deklaration. Jag får säga, att när så är fallet, är det uppenbart, att vid framläggandet av reformförslag, där man helt naturligt i regel får emot sig högersidan men där också socialdemokraterna ur de nyss angivna synpunkterna finna skäligt och lämpligt uppträda på angivet sätt, man stöter på hinder och att förslagen emellanåt, oberoende av deras värde, falla. Det är givet. De förkastas emellertid då icke därför, att de äro odugliga, inte därför att de icke äro väl genomtänkta, inte därför att deras genomförande icke skulle innebära fördelar, utan därför, att man opererar i riksdagen efter de linjer och synpunkter, som av herr Engberg angivits.

Herr Hansson fällde det uttrycket, att den verkliga demokratin skall vara rätträdig. Jag instämmer med honom däri och hänvisar honom till att äga ett mycket, mycket stort verksamhetsfält för utbredandet av den åskådningen inom sina egna kretsar.

Beträffande utnämningsfrågan behöver jag inte yttra mig. Den klarlades av kommunikationsministern så mycket som i dag behöver bli fallet. Den kommer väl åter, förmodar jag, i sammanhang med dechargebetänkandet.

Herr Engberg talade liksom också herr Hansson om arbetsfredslagstiftningen och vad därmed sammanhänger. Herr Engberg karakteriserade uttrycken arbetsfred och arbetsfredslagstiftning såsom missriktade beteckningar. Han sade, att vad det här var fråga om inte var någonting som liknade kriget mellan folken, utan här vore det fråga om köp av arbetskraft å den ena sidan och försäljning av arbetskraft å den andra. Att jämföra den operationen med vad som sker, då folken komma i konflikt om sina intressen, är fullkomligt olämpligt och oriktigt, menade herr Engberg. Jag skall inte gå närmare in på detta resonemang. Jag skall tvärtom acceptera herr Eng-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

bergs synpunkt om att det är fråga om köp och försäljning av arbetskraft. Men jag hemställer, huruvida inte i dylikt fall likväl kräves en lagstiftning, som säger, vad som skall ske, när vid sådant köp och försäljning av arbetskraft parterna icke komma överens om innebörden av träffade avtal, utan anse var och en för sig, att motparten handlar oriktigt och avtalsstridigt. Behövs det icke jämväl i detta fall en reglerande lagstiftning, som anvisar, hur tvisten skall upptagas till prövning? Behöver man icke skapa en ordning för tvistens lösning? Även med den utgångspunkt, som herr Engberg angav, föreligga, såvitt jag förstår, fullgiltiga skäl för en sådan reglering på detta mycket viktiga och för tvister helt naturligt mycket tillgängliga verksamhetsområde.

Herr Engberg gjorde vidare gällande, att framförandet av arbetsfredslagstiftningen var för mig och min kollega utrikesministern en ren prestige-fråga. Det var egentligen inte något annat intresse knutet till fredslagstiftningen. Jag vill erinra om att denna sak varit uppe och prövats flera gånger i riksdagen. Riksdagens majoritet har för en tid sedan begärt en utredning om sådan lagstiftning i den begränsade omfattning, som den då av oss framlagda motionen angav. Bakom detta beslut stod, såvitt jag vet, alla riksdagens borgerliga partier. Jag tror att åtminstone i den kammare, där jag deltog, alla dess borgerliga medlemmar röstade för beslutet. Riksdagen har alltså på det sättet själv givit anvisning om att den finner en dylik lagstiftning önskvärd och lämplig. Att då komma och säga, att här icke finns någon allmän önskan bakom utan bara ett par personers prestigehänsyn, det måste jag beteckna såsom fullkomligt oriktigt.

Man säger, att vad regeringen nu avser att föreslå, icke kommer att omspänna så synnerligen många fall. Och man har också försökt göra saken avskräckande genom att säga, att detta endast är första steget och att det kan komma ytterligare steg. Jag vill säga, att jag finner det vara av största vikt, att det kommer ett första erkännande, att också på detta område prövning och ett avgörande av uppståndna tvister bör ske, icke genom makt, den ena eller andra partens tillfälliga ekonomiska övermakt, där den andra parten, han må ha hur rätt som helst, får duka under i brottningen, utan, så långt möjligt är, genom en rättsprövning. Är det verkligen så, att man vill beteckna detta, att en rättsprövning skulle förekomma i fråga om kollektivavtal, där ju parternas rättigheter och förpliktelser finnas uppsatta men om vilka man sedermera kommit i strid, såsom innebärande ett obehörigt klavbindande? Ja, det är ett klavbindande, som hindrar parterna att *begå orätt*, men ingalunda ett klavbindande av en part, som endast begär att få sin rätt fullt och helt. Ett sådant klavbindande ha vi alla fått finna oss i, så långt lagstiftning når, så långt samhället funnit att lagstiftning behöves för reglering av våra inbördes förhållanden på olika områden. Men vi ha inte känt detta såsom en klave lagd över vår hals, utan vi ha känt det såsom ett uttryck för en högre kultur, ett ordnat samhälles anvisning om hur sammanlevnaden bäst skall främjas mellan olika individer och grupper.

Jag återkommer i någon mån till detta, när jag träffar på herr Hansson senare i mina anteckningar. Jag vill i detta sammanhang ytterligare endast säga, att, såvitt jag känner förhållandena, står den liberala åskådningen världen över ense därom, att så länge det gäller rättstvister, så länge det sålunda gäller vad det här är fråga om, bör man försöka främja införande av en reglerande lagstiftning. När man kommer till intressetvister, bli meningarna om frammarschen mera skiljaktiga. Där kan det finnas skäl av helt annan beskaffenhet att beakta. Men så länge det gäller detta, som här ifrågasättes, är det icke så, som herr Engberg ville göra gällande, att han skulle kunna gentemot den svenska åskådningen på detta område åberopa åskådningen hos andra liberala strömningar och grupper i världen, utan såvitt jag känner,

står alla dessa på den punkten fullständigt ense. Vi representera alltså här inte någon skamlig avvikelse från våra meningsfränders i andra länder meningar, utan vi befinna oss tvärtom i den allra bästa överensstämmelse med dem.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Därmed kan jag lämna herr Engberg för att säga ett par tre ord om herr Forssell. Herr Forssell anmärkte gentemot ett anförande, som jag hållit för en tid sedan, att jag då sagt, att vår nedrustning 1925 inte var tillkommen på grund av ekonomiskt nödvtång. Jag vill först säga, att jag i det ifrågavarande anförandet inte yttrade mig om det svenska beslutet i och för sig. Jag yttrade mig om vissa sådana beslut i allmänhet. Men jag bestrider icke ett ögonblick, att jag därvid hade i tankarna också det svenska beslutet. Jag vill säga, att jag icke någonsin påstått eller anslutit mig till dem som ansett, att ekonomiskt *nödvtång* framtvungade det beslutet. Men väl ansåg jag det ekonomiskt synnerligen önskvärt, och jag ansåg det militärpolitiskt möjligt.

Herr Forssell yttrade i detta sammanhang, att det nog vore bra att försöka reducera sina skulder men att man dock borde undersöka, huruvida man hade så stort intresse av att nedbringa skuldsättningen, att man därav läte hindra sig från att försöka skaffa sig vad han kallade ett »betryggande» försvar. Han påkallade en utredning om vad som kräves för ett sådant. Jag vill då säga, att uttrycket »ett betryggande försvar» betecknar och betraktar jag såsom fullkomligt missvisande i fråga om vad som är möjligt för den svenska nationen på detta område. Ett betryggande försvar ligger icke inom ramen för svenska folkets vare sig folkmängd eller ekonomiska möjligheter. Vad frågan gäller är, vilka offer vi vilja giva för att visa dem, som ha anledning att taga del av den saken, vilka offer, säger jag, i fråga om militär kraft och ekonomiska ansträngningar vi äro hågade att bringa för att värna vår frihet och självständighet. Det är ur den synpunkten, som prövningen, såvitt jag förstår, bör göras. Det kan därvid bli fråga om större eller mindre belopp, om en något mera vid eller en något trängre marginal. Att föra det talet, att exempelvis 20 miljoner kronor mera eller utnyttjandet i första linjen av ett större antal av våra värnpliktiga eller anskaffandet av ytterligare något fartyg skulle betyda ett betryggande försvar, d. v. s. ett försvar, som skulle tillförsäkra oss seger mot vilken angripare det vara må, det har alltid framstått för mig som ett anvisande av ouppnåeliga mål på detta område. Men det är därmed som man i många fall fått anslutning från dem som trott, att den ena ståndpunkten i riksdagen inneburit ett betryggande försvar, men den andra värnlöshet och likgiltighet för svenska folkets fortsatta självständighet. Så ligger inte, mina damer och herrar, detta problem.

Jag övergår nu till herr Hansson. Han sade — och däri instämde också herr Lindman — att jag använde en mycket gammal metod, när jag mot varandra ställde de två angriparnas argument och sade, att den ene vill så, men den andre vill så. Men så sade herr Hansson, att herr Ekman glömde att säga, vad han själv vill. Jag förstår inte den invändningen. Det gäller ju här för herrarna att kritisera en budget, i vilken regeringen framlagt sina förslag. Budgeten representerar ju, vad regeringen vill, både i fråga om skuldsättningen, i fråga om nedsättning av skatterna och i fråga om nästan alla de övriga punkter, där man här gått till angrepp. Regeringens ståndpunkt och mening återspeglas alltså av de föreliggande budgetförslagen. Budgeten angripes av herr Lindman från vissa synpunkter och av herr Hansson från andra. Att jag skulle stå upp här och punkt för punkt deklarerera, vad regeringen vill eller önskar i olika avseenden, när vi lagt fram svart på vitt på det i form av den föreliggande statsverkspropositionen måste väl anses obehövt och att närmare referera de förslag, som sedermera i fortsättningen komma att följa beträffande frågor, som icke ingå i propositionen, kan jag icke heller finna anledning till.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

När herr Hansson säger, att man inte alls fått veta, vad herr Ekman vill eller vad regeringen vill, så måtte herr Hansson ha — liksom de där skåningarna i en bekant anekdot, vilka brukade antingen »sitta och tänka» eller också endast »sitta» — glömt bort att tänka. Inte heller kan jag följa herr Hansson, när han talar om att belastningen av budgeten genom bestämmandet av lägre taxor skulle kunna genom någon slags operation göras mer eller mindre gällande för framtiden. Det är klart, att ett beslut, som avser en fortgående verksamhet, sträcker sig framåt. Men jag kan inte förstå sammanhanget, när herr Hansson säger, att man vid budgetens upprättande borde tagit hänsyn till att sänkningen av taxorna kommer att i fortsättningen innebära minskade statsinkomster. För det år, budgeten gäller, är ju dylik hänsyn tagen.

Jag skall inte vidare gå in på herr Hanssons yttrande angående arbetsfredslagstiftningen än så tillvida, att jag skall i någon mån skärskåda, vad han yttrade om att man inte skall »resa parterna» mot en dylik lagstiftning. Jag vill därtill säga, att vi visst icke sökt »resa» någon part mot denna lagstiftning. Vi ha tvärtom sökt att realisera den på ett sätt, som vi trodde skulle kunna godkännas av båda parterna, därför att det i detta fall finnes en väg, som förefaller fullt tillgodose båda parternas intressen. Vi ha velat försöka realisera denna sak på ett ur rättvisans synpunkt oangripligt sätt. Men oförklarat står, herr Hansson, alltjämt kvar, att de, som för några år sedan förklarade en *lagstiftning* på detta område, jag betonar ordet lagstiftning, vara lämplig och önskvärd, med ens slogo om och lämnade sina tidigare ståndpunkter och förklarade, att varje försök till lagstiftning skulle bli olyckligt och olämpligt. Där står ett frågetecken obesvarat kvar, vilket däremot icke är fallet evad det gäller regeringens handlingssätt på detta område.

Herr Hansson återvände till frågan om restaurangdansen. Jag får erkänna, att jag inte heller här riktigt förstod, vad han menade. Det föreföll, som om han brukade dansa hemma efter »sin brors grammofon». Men då är det väl icke orimligt antaga, att herr Hansson också har samma nöje av att utöva dansen ute på restaurangerna. Men när herr Hansson gick in på frågan om den offentliga restaurangdansen, som han betecknade såsom icke varande någon fara, vill jag erinra därom, att under fjolåret föreslogs här i kammaren en undersökning, huruvida de enskilda dansklubbar, som förekomma, icke borde underkastas viss inspektion. Men då motsatte man sig, såvitt jag minns rätt, från herr Hanssons håll en sådan undersökning. Varken när det gäller den offentliga eller enskilda dansen vill man alltså vara med om några restriktioner.

Herr Hansson slutade med att säga, att de borgerliga reformvännerna hade svikit sina tidigare uppfattningar. Det förefaller, som om herr Hansson icke kan förstå eller inte kan erkänna, att personer, som ha från hans åskådning avvikande meningar i vissa avseenden, alltjämt äro trogna mot sina principer och följa dem. I stället förutsätter han — och det sker också ofta eljest i den socialdemokratiska diskussionen — att de från honom skiljaktiga svika. Det är en debattmetod, som återkommer mycket ofta i den socialdemokratiska argumentationen. Om jag nu skulle tala om en borgerlig vänsteruppfattning, en borgerlig reformvilja å ena sidan och en socialdemokratisk sådan å den andra, så kan ju var och en av oss värdesätta sin åskådning på bästa möjliga sätt. Jag tror, herr Hansson, att den borgerliga reformviljan kommer att finnas och deltaga i utformandet av världens och folkens öden långt efter det att den förirring i socialt avseende, som marxismen inneburit, upphört att vara ledstjärna för något som helst folk. Det är min uppfattning på detta område.

Till herr Lindman vill jag endast i korthet säga, att det var visst inte någon »oro» jag hyste för att herr Lindman och herr Hansson skulle komma

att spela tillsammans i dag. Visserligen kunde jag haft anledning beakta möjligheten därav, sedan herrarna tillsammans levererat gemensam högmäsotext i herr Ljunglunds söndagsblad. Och uppenbarligen finnas alltså vissa beröringspunkter. Men någon skräck däröver kunde från min sida alldeles inte ifrågakomma utan fastmer blott ett visst intresse av att se, hur det skulle ta sig ut, när herrarna ställdes inför den praktiska angelägenheten, att sluta upp på var sitt håll. Kammaren har nu sett hur det gick. Jag behöver inte beskriva den saken.

Jag vill sluta med att säga, att jag av vad som förekommit under dagens diskussion icke kunnat finna annat än att det budgetförslag, som här föreligger — och det är ju närmast det som dagens överläggning gäller — dock i det stora hela såsom byggnadsplan motsvarar vad som kan vara rimligt och lämpligt för svenska statens verksamhet under nästa budgetår.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Endast några ord angående det tråkiga ämnet budgetförslaget.

Med anledning av herr Lindmans replik anser jag mig kunna inkassera, att han egentligen inte torde ha avsett att kritisera någonting i budgetförslaget. Han har förklarat, att han läst vad som står i finansplanen därom, att man vid beräkningen av tullintäkterna räknat med en normal skörd under det år budgeten avser. Över huvud tycks det inte ha varit hans mening att säga, att tullintäkterna blivit för högt beräknade. Vidare tycks han inte heller ha avsett att ifrågasätta — vad jag dock tyckte var ganska klart i hans första anförande — en lägre avsättning till amortering av statsskulden med syfte att därigenom gardera skatte- eller taxesänkningar. Om jag så slutligen får hoppas, att herr Lindman inte avsåg att klandra mig, därför att jag inte mer än som skett sökt hejda de automatiska utgiftsstegringarna, så kanske det är tillåtet antaga, att den kritik, som väl dock låg i en del av herr Lindmans första anförande, mera var utförd så att säga ex officio.

Emellertid begärde jag inte ordet för att säga detta utan för att gentemot herr Hansson i Stockholm söka klargöra, att den utväg, som han tänkte skulle kunna användas för att nu säkerställa den framtida lägre godstaxan, icke är möjlig. Han menade tydligen, att man icke borde hava ifrågasatt sänkning av inkomst- och förmögenhetsskatten, utan motsvarande belopp skulle hava reserverats på något sätt för att under ett senare budgetår möta den av godstaxornas sänkning föranledda inkomstminskningen, detta för att framdeles möjliggöra vissa sociala reformer. Men hur tänker sig egentligen herr Hansson detta? När arbetet med statsregleringen är slutfört, konstateras det, att det finnes ett överskott, om man icke sänker skatter eller taxor. Då kan ju icke budgeten läggas fram på det sättet att inkomstsidan med ungefär 9 miljoner kronor överstiger utgiftssidan. Det lär väl vara klart. Skulle jag då, herr Hansson, hava gått till mina kolleger och sagt: Upptag nya anslag, så att ni få utgifterna i nivå med inkomstsidan! Givetvis är icke heller det rimligt. Återstår möjligheten att bilda något slags fond, en fond för att i framtiden finansiera sänkningen av godstaxor eller trygga sociala reformer. Det ena som det andra är konstitutionella orimligheter. Herr Hansson torde lätt kunna övertyga sig om det genom att t. ex. fråga finansministern i den ministär han själv tillhört. Vad han ifrågasätter är, såvitt jag förstår, beroende på bristande kännedom om vad som är möjligt vid en statsreglering. Man kan näppeligen på sådant vis reservera pengar för att möta framtida löpande anslagsbehov. Täckning av förluster genom fond för t. ex. amortering av statsskulden är en annan sak. Jag vill för övrigt fråga: Varför reservera just för budgeten 1929—1930? Är det möjligen för att herr Hansson har något speciellt intresse för den?

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Slutligen vill jag, då herr Hansson åter talar om restaurangdansen, som tydligen för honom är en stor fråga, fast han icke dansar, säga ett ord. Herr Hansson menar: Det är icke lämpligt med restriktioner. Jag antager, att herr Hansson och hans parti i så fall genast motionera att det nu gällande förbudet mot utskänkning i sammanhang med danstillställning upphäves. Jag upprepar, att det är ett generellt förbud, som finnes, och en undantagsbestämelse, som det varit fråga om att reglera. Intet annat.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Herr Lindman har alldeles rätt i att i 1925 års försvarsproposition räknades med ett portionspris av 80 öre; men herr Lindman borde veta, att även i 1924 års proposition, som framlades av en högerregering, räknades med 80 öre.

Det beloppet var medvetet för lågt. Även på andra punkter räknades då med medvetet för låga priser. Den socialdemokratiska regeringen använde samma beräkningsgrund, sannolikt för att möjliggöra en riktig jämförelse. Men tillvägagångssättet är icke efterföljansvärt.

Herr Lindman tvivlar på att det i år beräknade portionspriset skall räcka. Regeringen har ju ingen makt att bestämma över livsmedelspriserna. Men om de icke stiga, lär beloppet dock vara fullt tillräckligt.

Herr Lindman efterlyste anledningen till att jag citerade ett par anföranden av krigs- och sjöministrarna i den Lindmanska regeringen. Jag trodde icke, att citaten voro så obehagliga, att jag skulle behöva förklara anledningen till att jag drog fram dem. Men det har icke undgått mig, att det talas och skrives om regeringens underlåtenhet att begära anslag till försvarsändamål, som av myndigheterna befunnits erforderliga. Då man söker inbilla allmänheten, att sådan underlåtenhet icke kan inträffa i andra fall än då det sitter en civil försvarsminister, som påstås ha ringa intresse för försvaret, ville jag visa hur det var, då vi hade en sakkunnig försvarsminister och då högern hade majoritet i båda kamrarna samt kunde diktera alla beslut, som den ville.

Jag trodde, att herr Lindman, utan att jag behövde säga det, skulle hava funnit, att den citerade motiveringen av sjöministerns uttalande var synnerligen egendomlig. Jag tror icke, att det skall kunna visas någon motive-ring av en civil försvarsminister så beskaffad som den av mig citerade.

Beträffande linjetjänsterna som handräckningsmanskap har jag yttrat tidigare i dag, att det tyvärr förekommit, att linjetjänstare använts som handräckningsmanskap, i vissa fall i stor utsträckning. Jag sade också, att ändring icke kunnat ske på en gång men att åtgärder hava vidtagits och komma att vidtagas för att sådant icke skall förekomma. Enligt min uppfattning skola linjetjänsterna användas i linjetjänst och icke som handräckningsmanskap. Jag förklarar än en gång, att herr Lindman kan vara fullständigt lugn för att i vad på mig ankommer inga åtgärder skola underlätas för att vinna rättelse i det avseendet, om det kan vara till tröst.

Om herr Lindman icke kunde följa den av mig lämnade redogörelsen för nuvarande försvarskostnader i jämförelse med de förut beräknade, hade han dock bort kunna fatta en siffra, nämligen den, att om 1924 års försvarsproposition med herr Lindmans tillägg antagits, så hade kostnaderna nu uppgått till 160 miljoner kronor.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag i mitt förra anförande talade om att man gäve dem vind i seglen, som ville hava Skåne isolerat från det övriga Sverige i fråga om jordbruket, är jag lika villig som skyldig förklara, att jag med dessa personer ingalunda avsåg herr statsrådet och chefen

för jordbruksdepartementet. Men vi hava haft alltför mycket exempel i dessa massor av skrivelser, t. ex. om de skånska grisarna, i fråga om vilka man tycks vara rysligt rädd för att de skulle fördärva det övriga Sverige, oaktat vi i senare tid haft så föga av mul- och klövsjukan i Skåne, att man knappast sett en sjuk gris.

Vidare yttrade jag, att det nog vore så eller åtminstone såge ut så, att om ett fall av denna sjukdom inträffade i Sverige, det vore mycket kinkigare än om det inträffade i Östersjöprovinserna. Om det hände där, tror jag det svårigen kunde komma att leda till en sådan avspärrning för deras export hit som den, man kan göra för Skånes vidkommande. Då svarar herr statsrådet, att om ett sådant fall bleve konstaterat i Östersjöprovinserna, bleve det genast importförbud därifrån. Det tror jag nog och det visste jag förut. Men det blir alldeles ovanligt svårt för både medicinalstyrelsen och regeringen att konstatera, om några fall av mul- och klövsjuka förekomma i Estland eller Livland. Det är detta, som jag ansåg vara skillnaden beträffande noggrannheten. — För övrigt är jag herr statsrådet utomordentligt tacksam för det intresse, han uttalade för att denna avspärrning skulle fortast möjligt hävas, nämligen när så kunde ske utan fara för det övriga landets djurbesättningar.

Sedan hade herr Engberg en hel massa funderingar om bondeförbundet och ej minst om undertecknad. Han hade en lång betraktelse över en motion, som är väckt av herr Nilsson i Hörby och mig och som skall remitteras om en stund. Men sannerligen jag kan förstå, vad denna motion har med Kungl. Maj:ts proposition att göra. Motionen har intet samband med propositionen och denna är icke åberopad det minsta i motionen. Varför då motionen skulle blandas ihop med vad vi rätteligen skola hava för händer här i dag, det kan jag sannerligen icke begripa. Det är för resten mycket jag icke begriper av vad herr Engberg talade om; det får jag erkänna.

Vidare ingick han en passant på vad motionen innehöll, och det, sade han, föranledde till att bondeförbundet icke hade någon betydelse. Ja, jag undrar om herr Engberg skulle taga det så rysligt hårt, om så sker. Jag hoppas och tror, att herr Engberg måtte överleva det och att han icke blir alltför ledsen, om bondeförbundets framtid är hotad och det rentav ginge ikull med hela bondeförbundet. Det brukar nämligen alltid vara så, att den hjälp, som ingen bett om, tackar man inte mycket för; och därför tackar jag inte heller herr Engberg för den omtanke, han har. Men jag skall säga honom, att jag tror icke, att bondeförbundets framtid vilar på luffarrösträtten helt enkelt. Det är det, denna motion huvudsakligen handlar om.

Därefter var herr Engberg också inne på och genomgick anföranden av en hel massa talare, som uttalat sig beträffande den obligatoriska skiljedomen i arbetstvister. Han antar meningen är att draga in arbetslöner också under skiljedom. Det är ekonomiska saker. Då konstaterar herr Engberg bland annat, att även den tidning, vari jag har några andelar, men över vilken jag icke har något inflytande i fråga om redaktionen, på något sätt uttalat sig mot den obligatoriska skiljedomen. Det fann han utmärkt, att så skett, men det vore främmande för herr Olsson i Kullenbergstorp. Då spørjer jag herr Engberg: Hur vet herr Engberg det? Han har mig veterligen ingen aning om vad jag tror och tänker om den obligatoriska skiljedomen i intressetvister. Men herr Engberg själv måtte icke vara så långt bort ifrån obligatoriska skiljedomar, att döma av det faktum, att på ett par tre år eller mer har en massa traktater fabricerats. Vi hava slutit traktater med folk, som jag icke begriper, vad de skulle hava att tvista med oss om. Alla dessa traktater hava varit av modellen obligatorisk skiljedom i alla tvister. Och mig veterligen har herr Engberg icke opponerat sig mot någon av dem. Han har svalt dem helt utan vidare. Jag tycker från min synpunkt, att en del varit överflödiga. Men det

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

är då underligt, att herr Engberg på ett annat område, där det även kan gälla tvister, är en sådan motståndare till skiljedomar. Jag skall dock lugna herr Engberg med att jag är sannerligen ingen vän av rent obligatorisk skiljedom i intressetvister av det enkla skälet, att jag vet aldrig egentligen hur det kan bära åstad med dessa domar. Man behöver blott göra det tankeexperimentet, att det gäller en ekonomisk sak för mig, där jag själv såsom part måste underkasta mig en ekonomisk skiljedom och där herr Engberg vore den ene skiljedomaren. Jag tror nästan, att jag skulle knappast kunna komma i sämre ställning, där det gällde praktisk ekonomi. Jag är rädd för åtskilliga av dessa domar, och jag tycker att det icke är vidare mycket att hurra för själva saken.

Herr Carlström var inne på kommunalskattefrågan och fann, såvitt jag fattade honom rätt, att det skulle vara intressant att se, hurudant det skulle se ut, om socialdemokraterna och en del av bondeförbundet sökte lösa kommunalskattefrågan. Ja, herr Carlström, det kan bli många om och men innan vi kunna enas om denna fråga. Men jag konstaterar, att det skulle nästan inte vara större svårigheter än när herr Carlström och hans eget parti kunnat i samband med socialdemokraterna lösa t. ex. frågorna om luffarrösträtten och åttatimmarsarbetsdagen jämte en hel del andra saker. Det är då förvånande, att herr Carlström nu finner det vara så märkligt, att någon människa vill söka lösa någon fråga i sammanhang med socialdemokraterna, om hon icke tillhör deras parti. Jag frågar då: Hava herr Carlström och hans meningsfränder något patent på att lösa samhällsfrågorna i samband med socialdemokraterna? Skulle så vara förhållandet och herr Carlström vill underrätta mig därom, lovar jag att icke tränga in på hans patentområde.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! När statsministern sökte försvara politiken med Jönköping—Ulricehamnbanan genom att skjuta fram en socialdemokratisk kommunikationsminister, som skulle hava i liknande fall förfarit på samma sätt, vill jag invända, att de anförda fallen icke äro jämförbara. Då var det fråga om en järnväg, som sattes i gång under vanliga förhållanden men icke kunde fullbordas utan extraordinära åtgärder. Då blev det nödhjälpsarbete. Jag vill icke påstå, att det var riktigt att hjälpa fram banan, ty man kan göra anmärkningar mot det också. Men det var åtskillig tid sedan, och sedan dess har tiden runnit fort och vi hava dessemellan lärt oss åtskilligt. Sedan dess har riksdagen två gånger sagt ifrån sin mening. Kanske icke minst på grund av de erfarenheter, som man gjort beträffande den järnväg, som måste fullbordas med nödhjälpsarbete, sade riksdagen, att dylik subventionspolitik ville den icke vara med om, och den hemställde, att den största möjliga återhållsamhet iakttoges. Det är sålunda förändrade förhållanden beträffande statsmakternas hållning mot järnvägarna i förhållande till vad det var på den tiden.

När herr Anderson i Råstock gjorde tjänst som advokat åt regeringen beträffande den sak, vi tala om, hade han ett långt anförande för att bemöta mig, ett anförande, som i förbigående anmärkt, var mycket längre än det jag själv hållit. Jag skall likväl icke bli långgrandig och omfattande, då jag replikerar honom. Jag skall allenast först och främst erinra honom och kammarens ledamöter om ett anförande, som herr Anderson höll här i kammaren den 21 februari 1925, då han hade en helt annan nationalekonomisk syn på järnvägspolitiken än i dag. Sedan går det an för herr Anderson själv och andra ledamöter att titta på det anförandet. När han sökte bevisa eller åtminstone övertyga kammaren om att denna järnväg skulle kunna bli räntabel, t. o. m. en jämförelsevis god affär, då frågar jag: Varför skall då denna bana byggas som nödhjälpsarbete? Varför i all rimlighets namn skall

man då icke kunna i orten uppbringa så stort intresse, att man kan uppfylla de villkor, som äro erforderliga för statssubvention på den vanliga vägen?

Så vill jag säga till slut, när herr Anderson i Råstock gång efter annan — måhända under plötsliga anfall av betänksamhet beträffande banans räntabilitet — ber »Gud bevara sig» för de nationalekonomiska synpunkter, man anlägger på järnvägspolitiken, att en ledamot i riksgäldsfullmäktige tillkommer det just att anlägga en nationalekonomisk syn på en sådan affär.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Blott ett par ord! I sitt försvar för regeringens förslag, att av bilskattemedlen endast anvisa 20 procent för vägunderhållet, anförde kommunikationsministern, att man borde avvakta verkningarna av föregående års beslut. Jag tror, att detta icke är av behovet påkallat. Han kan säkerligen inom sitt eget departement få upplysning om hur denna den blivande vägs skatten kommer att verka i enlighet med föregående års beslut. Han anförde även, att riksdagen i detta spörsmål icke behöfve fatta beslut förrän nästa år, enär en fördelning av bilskattemedlen icke kommer att äga rum förrän nästa års höst. Det torde icke hava varit för kommunikationsministern obekant, att väghållningsdistrikten hava sina sammanträden på hösten, då de göra upp sina inkomst- och utgiftsförslag och även fastställa skatten för kommande år. Men det är av vikt för dem att då även hava visshet om hur stor del av bilskattemedel får tagas i anspråk för att minska skatten. Kommunikationsministern anförde också, att även om 35 procent av vägunderhållet toges av bilskattemedel till skattelindring, skulle likväl ett belopp av — såvitt jag hörde rätt — 9 miljoner kronor återstå för vägförbättringar. Det synes mig just visa, att man utan svårighet bör av bilskattemedel kunna använda det högre beloppet eller de 35 procenten till lindring av vägs skatten. Det är ju åtminstone icke förenat med en rättvis beskattning att lägga bördor på de skattskyldige för inkomst av kapital, d. v. s. att å de minst bärkraftiga av alla skatteobjekt på landsbygden lägga högre skatt för att förbättra vägarna. Ty så blir det fallet.

Jag vågar därför göra en hemställan till regeringen att låta sitt förslag falla och förena sig med dem, som motionerat att av bilskattemedel få tagas 35 procent av vägunderhållet för 1929.

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet samt, enär propositionen innefattade jämväl förslag angående sockerbeskattningen, i denna del till bevillningsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle även överlämnas de i anledning av propositionen inom kammarerna avgivna yttrandena.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarernas bord vilande propositioner:

nr 7, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Eksjö stad; och

nr 8, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Norrköpings stad.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarernas bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 28—30 av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Nilsson* i Hörby;

till statsutskottet motionerna:

nr 31 av herr *Sandberg*; och

nr 32 av herr *Lindmark m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna nr 33—35 av herr *Lovén*;

till statsutskottet motionen nr 36 av herr *Holmgren*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 37 av herr *Holmgren*; och

nr 38 av herr *Höglund*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 39 av herr *af Ekenstam*;

nr 40 av herr *Johansson* i Väby *m. fl.*; och

nr 41 av herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 42 av herrar *Sandberg* och *Olofsson* i Digernäs;

nr 43 av herr *Bergström* i Bäckland;

nr 44 av herr *Lindman m. fl.*; och

nr 45 av herr *Sköld*.

§ 5.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hallén</i>	under	5 dagar	fr. o. m. den	19 jan.,	
» <i>Olsson</i> i Kalmar	»	7	»	»	19 »
» <i>Henrikson</i>	»	7	»	»	20 » och
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	6	»	»	20 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.31 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 19 januari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 9, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Linköpings stad; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 13, med förslag till förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften;

nr 14, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1928 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.; och

nr 15, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

§ 2.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 46 av herr *Hallén m. fl.*; och

nr 47 av herr *Johansson* i Edsbyn;

till statsutskottet motionerna:

nr 48 av herr *Borggren*;

nr 49 av herr *Borggren m. fl.*;

nr 50 av herrar *Hallén* och *Ros*;

nr 51 av herr *Hallén*;

nr 52 av herr *Lovén*;

nr 53 av herrar *Danielsson* och *Gustafson* i Kasenberg;

nr 54 av herr *Mårtenson*;

nr 55 av herr *Mogård m. fl.*;

nr 56 av herr *Rydén*;

nr 57 av fröken *Wellin*; och

nr 58 av herr *Jeppsson m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 59 av herr *Johanson* i Hallagården m. fl.;

till bankoutsittet motionerna:

nr 60 av herrar *Hallén* och *Lindley*;

nr 61 av herr *Mårtenson*;

nr 62 av herr *Lindley*;

nr 63 av herr *Johansson* i Kälkebo; och

nr 64 av herr *Fast m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 65 av herr *Jonsson* i Risinge;

nr 66 av herrar *Heiding* och *Olsson* i Golvvasta;

nr 67 av herr *Hallén*;

nr 68 av herr *Lovén*;

nr 69 av herr *Carlson* i Mölndal;

nr 70 av herrar *Jansson* i Falun och *Törnkvist* i Bjuv; och

nr 71 av herr *Bengtsson* i Norup;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 72 av herrar *Brännström* och *Lövgren* i Nyborg;

nr 73 av herr *Isacsson m. fl.*;

nr 74 av herr *Brännberg m. fl.*;

nr 75 av herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*;

nr 76 och 77 av herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*;

nr 78 av herr *Lindmark m. fl.*, och

nr 79 av herr *Johansson* i Arkösund *m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 80 av herrar *Hallén* och *Strindlund*;

nr 81 av fröken *Wellin*; och

nr 82 av herr *Carlson* i Mölndal *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 83 av herrar *Brännberg* och *Mårtenson*;
samt

till tillfälligt utskott motionen nr 84 av herrar *Jönsson* i Revinge och
Jeppsson.

§ 3.

Anmälades och lades till handlingarna bankoutsittets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutsittet
avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till inneva-
rande riksdag avgivna, till bankoutsittet avlämnade berättelse.

§ 4.

Föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående anta-
gande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **förste vice talmannen**, som
yttrade: Jag hemställer att kammaren måtte besluta att för behandling av
motioner, som tillhöra tillfälligt utskott, tillsätta fem dylika utskott, vardera
bestående av tio ledamöter och tio suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Vidare beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att onsdagen den 25 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i de tillfälliga utskotten.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Weijne* och *Blomquist*, nr 85, angående statsbidrag till byggande av enskilda utfartsvägar i Älvsborgs, Jönköpings och Kronobergs län;

herr *Lindley m. fl.*, nr 86, angående utvidgning av samrealskolan i Söderhamn till högre allmänt läroverk;

herr *Bergström* i Bäckland, nr 87, angående en väsentlig höjning av nu utgående vägbyggnadsanslag i syfte att främja trafik med motorfordon i glest befolkade trakter;

herr *Hage*, nr 88, angående visst medgivande i fråga om bestämmande av löneklass för tyghantverkaren P. Söderberg;

herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*, nr 89, om anslag till statsunderstödda hamnar;

herrar *Andersson* i Löbbo och *Fast*, nr 90, om vidgad användning samt förhöjning av det i statsverkspropositionen begärda anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Holmgren m. fl.*, nr 91, om uppförande av en hangarbyggnad vid Mäsgarn;

herr *Holmgren*, nr 92, om utsträckt rätt till avskedsersättning för underbefäl vid marinen;

herrar *Andersson* i Falkenberg och *Lindqvist* i Halmstad:

nr 93, om anslag, utöver vad i statsverkspropositionen äskats, till bidrag till Sveriges hantverksorganisations verksamhet; och

nr 94, om medgivande av statsunderstöd åt hantverksmästare för utbildande av visst antal läringar utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits *m. m.*;

herr *Thore m. fl.*, nr 95, om kapitalökning för fonden till rederinäringens understödjande *m. m.*;

herr *Thore*, nr 96, om anslag till understöd åt de svenska handelskamrarna i Paris, London, New-York och Sidney;

herrar *Fjellman* och *Jönsson* i Revinge, nr 97, om anvisande av arvode till en föredragande av remonteringsärenden hos kavalleriinspektören;

herr *Holmdahl* och fröken *Wellin*, nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring i gällande grunder för statsbidrag till avlönande av lärare vid folk- och småskolor;

herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*, nr 99, om anordnande av en lantbrukskoloni i anslutning till familjevården för sinnessjuka i Korsberga socken;

herr *Lorichs m. fl.*, nr 100, om ändring i tullsatserna för levande nötkreatur och kött;

herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*:

nr 101, om ändrad lydelse av 34 § och 45 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och

nr 102, angående upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin vid tillverkning av maltdrycker;

herr *Sävström*, nr 103, om årligt understöd åt förre banarbetaren Johan Pålsson;

herr *Samuelsson*, nr 104, om årligt understöd åt förre extra banvakten Johan Alfred Fredrikssons änka;

herrar *Bäcklund* och *Fast*, nr 105, om pension åt förra städerskan Beda Elisabet Linderman;

herr *Bäcklund*:

nr 106, om pension åt bokhållaren Arvid Herman Manfred Wallqvist;

nr 107, om pension åt arbetaren Axel Nilsson; och

nr 108, om pension åt förre skrivbiträdet Karl Rudolf Andersson;

herr *Hage*:

nr 109, om pension eller understöd åt extra filaremästaren C. A. Carlssons änka och ett av honom efterlämnat minderårigt barn;

nr 110, om pension eller understöd åt förre arbetaren vid statens järnvägsbyggnader Erik Olofsson;

nr 111, om pension eller årligt understöd åt förre arbetaren vid statens järnvägsbyggnader m. fl. statsarbeten Karl Albert Johansson; och

nr 112, om pension eller årligt understöd åt förre kontoristen Carl Ivar Kjellstrand;

herr *Holmgren*, nr 113, om årligt understöd åt förre daglönaren Johan Alfred Lindström;

herr *Fjellman m. fl.*, nr 114, om anslag till en personlig professur för docenten Einar Naumann;

herr *Jeppsson*, nr 115, om förtidspension åt kontorsföreståndaren S. Söderström;

herr *Paulsen*, nr 116, om årligt understöd åt arbetaren Per Larsson;

herr *Carlsson-Frosterud*, nr 117, om viss ändring i 90 § lagen om fattigvården;

herr *Hansson* i Trollhättan *m. fl.*, nr 118, med förslag till lag angående slakt av husdjur;

herr *Carlsson* i Stockholm, nr 119, om utbyggande av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Johansson* i Brånalt *m. fl.*, nr 120, om viss ändring i lagen om polisväsendet i riket;

herr *Johansson* i Brånalt, nr 121, angående lagändring i syfte att upprätthålla rättegångsbalkens stadgande om vem som må brukas såsom fullmäktig;

herrar *Pettersson* i Lerbäcksbym och *Lilliecreutz*, nr 122, om statsbidrag till stenbrytning och stenröjning å särskilt stenbunden åkerjord;

herr *Wallerius*, nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

herr *Öberg m. fl.*, nr 124, om anslag till upplysningsverksamhet för den norrländska fiskarbefolkningen;

herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*, nr 125, om ändrad lydelse av 3:dje punkten i kungörelsen den 7 augusti 1907 angående ändrade bestämmelser rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande;

herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, nr 126, med förslag till lag om galtbesiktningstväng;

herr *Gustafson* i Vimmerby, nr 127, om beredande åt lantmannaskolor av statsbidrag till skolbibliotek;

herr *Samuelsson m. fl.*, nr 128, om införande av obligatorisk statlig moderskapshjälp;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 129, angående lagstiftning om arbetslöshetsförsäkring;

herr *Hage m. fl.*, nr 130, angående vidtagande av vissa åtgärder för åstadkommande av ett effektivare bekämpande av olaglig sprithantering;

herr *Laurin m. fl.*, nr 131, angående vidtagande av vissa åtgärder mot importen av levande djur och kött m. m.;

herr *Laurin*, nr 132, angående vidtagande av en undersökning rörande samtliga systembolag m. m.; samt

herrar *Fjellman* och *Pehrsson* i Göteborg, nr 133, angående kustartilleriets omorganisation till rörligt kustförsvar.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ödström* under tre dagar från och med den 24 innevarande januari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 20 januari.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmanen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 16, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten åt extra ordinarie vaktkonstapeln Carl Fredrik Anderssons och vaktkonstapeln Per Gerhard Nilssons efterlämnade änkor; och

nr 17, med förslag till lag om arv m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till statsutskottet motionerna:

nr 85 av herrar *Weijne* och *Blomquist*;

nr 86 av herr *Lindley m. fl.*;

nr 87 av herr *Bergström* i Bäckland;

nr 88 av herr *Hage*;

nr 89 av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*;

nr 90 av herrar *Andersson* i Löbbo och *Fast*;

nr 91 av herr *Holmgren m. fl.*;

nr 92 av herr *Holmgren*;

nr 93 och 94 av herrar *Andersson* i Falkenberg och *Lindqvist* i Halmstad;

nr 95 av herr *Thore m. fl.*;

nr 96 av herr *Thore*;

nr 97 av herrar *Fjellman* och *Jönsson* i Revinge;

nr 98 av herr *Holmdahl* och fröken *Wellin*; och

nr 99 av herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 100 av herr *Lorichs m. fl.*; och

nr 101 och 102 av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 103 av herr *Sävström*;

nr 104 av herr *Samuelsson*;

nr 105 av herr *Bäcklund* och *Fast*;
 nr 106—108 av herr *Bäcklund*;
 nr 109—112 av herr *Hage*;
 nr 113 av herr *Holmgren*;
 nr 114 av herr *Fjellman m. fl.*;
 nr 115 av herr *Jeppsson*; och
 nr 116 av herr *Paulsen*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 117 av herr *Carlsson-Frosterud*;
 nr 118 av herr *Hansson* i Trollhättan *m. fl.*;
 nr 119 av herr *Carlsson* i Stockholm;
 nr 120 av herr *Johansson* i Brånalt *m. fl.*; och
 nr 121 av herr *Johansson* i Brånalt;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 122 av herrar *Petersson* i Lerbäcksbym och *Lilliecreutz*;
 nr 123 av herr *Wallerius*;
 nr 124 av herr *Öberg m. fl.*;
 nr 125 av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*; och
 nr 126 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 127 av herr *Gustafson* i Vimmerby; samt

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 128 av herr *Samuelsson m. fl.*;
 nr 129 av herr *Spångberg m. fl.*;
 nr 130 av herr *Hage m. fl.*;
 nr 131 av herr *Laurin m. fl.*;
 nr 132 av herr *Laurin*; och
 nr 133 av herrar *Fjellman* och *Pehrsson* i Göteborg.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Igelboda *m. fl.*:

nr 134, om sänkning av den för politisk rösträtt föreskrivna åldersgränsen;
 nr 135, om sänkning av den för kommunal rösträtt föreskrivna åldersgränsen; och
 nr 136, om ändring av 4 § i lagen om val till riksdagen;

herr *Lindman m. fl.*, nr 137, om ändring i vissa kommunalförfattningsstadganden angående det kommunala utskyldsstrecket;

herrar *Bengtsson* i Norup och *Pehrsson* i Göteborg, nr 138, om anslag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten m. m. vid vanförestalten i Stockholm;

herr *Magnusson* i Kalmar *m. fl.*, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om indragning av tullstationerna i Mörbylånga och Bergkvara;

herr *Holmgren*, nr 140, om vissa anslag till flottans varv i Karlskrona;

herr *Laurén*, nr 141, om inrättande av vissa konsulentbefattningar för undervisningen i gymnastik med lek och idrott;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om viss utvidgning av den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet;

herr *Rydén m. fl.*, nr 143, om anslag till kulturhistoriska föreningen för södra Sverige i Lund;

herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*, nr 144, angående en mera effektiv skatteutjämning för hårt skattetyngda landskommuner;

herr *Blomquist m. fl.*, nr 145, om inrättande av en preparatorstjänst vid riksmuseets etnografiska avdelning;

herr *Wirsell m. fl.*, nr 146, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om indragning av tullstationen i Mörbylånga;

herr *Larson* i Tönnersa *m. fl.*, nr 147, om viss ändring i grunderna för statsbidrag till vägars anläggning och förbättring;

herr *Lindskog*, nr 148, angående vissa bibliotekstjänstemäns placering i lönegrad;

herr *Johansson* i Krogstorp *m. fl.*, nr 149, om inrättande av en latinlinje vid allmänna läroverket i Västervik;

herr *Anderson* i Linköping *m. fl.*:

nr 150, om anslag till en statens lönenämnd;

nr 151, om anslag till en förberedande militär utbildningskurs för skolorungdom;

nr 152, om 1. flygkårens uppsättande redan under budgetåret 1928—1929; och

nr 153, om viss ersättning till kaptenen vid flygvapnet P. R. af Uhr;

herr *Heiding*, nr 154, om understöd till bibliotek vid lantmannaskolor;

herr *Olsson* i Högby *m. fl.*, nr 155, om utförande av beslutad hamnbyggnad vid Byxelkrok;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 156, om viss ändring i förordningen om automobilskattemedel;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 157, om vidgad omfattning och höjning av det utav Kungl. Maj:t begärda anslaget för byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Olofsson* i Digernäs, nr 158, om höjning av anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands *m. fl.* län;

herrar *Andersson* i Rasjön och *Olsson* i Mora, nr 159, angående statsbidrag till driftskostnaderna vid vissa i lagen om fattigvården föreskrivna anstalter;

herr *Röing*:

nr 160, angående bemyndigande av statskontoret att vid gäldenärers obestånd träffa vissa uppgörelser;

nr 161, om tillfällig löneförbättring för vissa befattningshavare vid Serafi-merlasarettet; och

nr 162, om ökning, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, av antalet kammar-skrivartjänster vid tullverket;

herrar *Holmström* i Gävle och *Grapenson*, nr 163, angående viss ändring i 25 § i stadgan för fortsättningsskolan;

herr *Lovén m. fl.*:

nr 164, om ökning, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, av antalet tullkon-toristtjänster med flera befattningar vid tullverket;

nr 165, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om indragning eller förändring av vissa tullstationer; och

nr 166, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om indragning av en gränstull-mästartjänst;

herr *Lövgren* i Nyborg *m. fl.*, nr 167, om höjning av det utav Kungl. Maj:t begärda anslaget för undersökning av uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad;

herr *Hage m. fl.*,

nr 168, om befrielse för Bodens stad från viss återbetalningsskyldighet till kronan; och

nr 169, om anslag till påbörjande av banbyggnad från Över-Torneå till Pajala;

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, nr 170, om anslag till interneringskostnader i vissa fall;

herr *Thore*, nr 171, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om fartygsinspektionens uppförande å ordinarie stat;

fröken *Wellin*, nr 172, om ändring av bestämmelserna rörande äkta makars beskattning;

herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*, nr 173, om höjning av tullen å automobiler;

herr *Lövgren* i Nyborg, nr 174, om nedsättning av tullen å visst slag av stärkelse;

herrar *Danielsson* och *Lundén*, nr 175, om befrielse från automobils katt för ägare till visst slag av automobiler;

herr *af Ekenstam m. fl.*, nr 176, om årligt understöd åt änkefru Livy Berzelius, född Tholin;

herr *Ahl*, nr 177, om årligt understöd åt änkan Maria Charlotta Vidlund;

herrar *Ahl* och *Andersson* i Tungelsta, nr 178, om årligt understöd åt förre varvstimmermannen Klas Aug. Nyberg;

herr *Andersson* i Höör, nr 179, om årligt understöd åt avlidne banarbetaren John Birger Nelanders minderåriga barn;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 180, om årliga understöd åt vissa änkor efter daglönare vid flottans varv i Karlskrona;

herrar *Borggren* och *Lovén*, nr 181, om årligt understöd åt svarvaren Josef Anderssons änka;

herr *Svensson* i Grönvik, nr 182, om årligt understöd åt soldaten Frans August Nihls änka;

herr *Lindberg*, nr 183, om pension åt snickaren vid statens järnvägsbyggnader Johan Algot Berg;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 184, om höjning av pensionsåldern för manliga folkskollärare;

herr *Norsell m. fl.*, nr 185, om höjning av den adjunkten P. Idstedt tillkommande pensionen;

herr *Lovén*, nr 186, om pensionsförbättring för viss grupp av musikunderofficerare;

herr *Grapenson*, nr 187, om årligt understöd åt extra vagn- och stallkarlen Håkan Anderssons änka;

herr *Göranson m. fl.*, nr 188, med förslag till förordning angående skyldighet att inhämta polismyndighets tillstånd till vissa nöjestillställningar m. m.;

herr *Björnberg*, nr 189, om ändring av bestämmelserna rörande utbildningstiden för värnpliktiga studenter och likställda;

herrar *Hedlund* i Östersund och *Ericson* i Boxholm, nr 190, om ändring av fattigvårdslagens bestämmelse rörande skyldigheten för vistelsekommun att själv vidkännas vissa kostnader;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 191, om ändrad lydelse av 6 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Törnkvist* i Bjuv *m. fl.*, nr 192, om ändring av bestämmelserna i lagen om allmän pensionsförsäkring rörande beräkningen av äkta makars tilläggsavgift;

herr *Alströmer m. fl.*, nr 193, om beredande åt ordförande i ecklesiastik boställsnämnd av rätt till ersättning för postporto, skrivmateriel och protokollslösen;

herr *Lorichs m. fl.*, nr 194, angående en enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning;

herr *Bergström* i Bäckland, nr 195, med förslag till lag angående slakt av husdjur;

herr *Jensen*, nr 196, om höjning av anslaget till avlöning åt personalen vid Flyinge hingstdepå och stuteri och Strömsholms hingstdepå;

herrar *Schill* och *Olsson* i Ramsta, nr 197, om höjning av anslaget till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter;

herrar *Paulsen* och *Pettersson* i Bjälbo, nr 198, om anslag till uppehållande av Sveriges utsädesförenings verksamhet;

herr *Laurin m. fl.*, nr 199, angående underlättande genom räntefria lån av obemedlade lantarbetares *m. fl.* förvärv av självständiga jordbruk;

herr *Svedman m. fl.*, nr 200, om anslag till uppreprensning av kanalerna i Mästermyr;

herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, nr 201, om beredande av ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog;

herr *Lindman m. fl.*, nr 202, angående vidtagande av ytterligare åtgärder till den svenska mejerihanteringens upphjälpande;

herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*, nr 203, angående viss ändring i bestämmelserna om bidrag från statens avdikningsanslag;

herr *Osberg*, nr 204, angående försäljning av Hvitfeldtska stipendieinrättningen tillhörande fastigheter;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 205, angående vissa nyodlingars fritagande från fastighetsskatt under vissa år;

herr *Lövgren* i Nyborg *m. fl.*, nr 206, om höjning av premierna för dödande av säl;

herrar *Petersson* i Lerbäcksbym och *Lilliecreutz*, nr 207, om den norrländska andelsmejerilånefondens ombildande till en för hela riket avsedd mejerilånefond;

herr *Laurin*, nr 208, med förslag angående viss bestämmelse, avsedd att verka förebyggande i fråga om förskingring av allmänna medel;

herr *Johansson* i Sollefteå, nr 209, angående beredande av vissa förmåner åt torpare å kyrklig jord; samt

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 210, angående vissa av klubbar och sammanlutningar anordnade tillställningars inordnande under för det offentliga nöjeslivet gällande bestämmelser.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Rasjön	under 6 dagar fr. o. m. den 22 jan.,	
» <i>Alströmer</i>	» 14 » » » 25 »	
» <i>Sjögren</i>	» 4 » » » 21 »	och
» <i>Björkman</i>	» 4 » » » 21 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 21 januari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande januari.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Rosén* propositionen, nr 21, angående befrielse för förre furiren A. F. Fredriksson och förre korpralen A. E. Andersson från viss ersättningsskyldighet;

av herr statsrådet *Thyrén* propositionerna:

nr 18, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län; och

nr 19, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar; samt

av herr statsrådet *Hamrin* propositionerna:

nr 10, angående vissa pensioner från allmänna indragningsstaten; och

nr 11, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Ovannämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 16, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten åt extra ordinarie vaktkonstapeln Carl Fredrik Anderssons och vaktkonstapeln Per Gerhard Nilssons efterlämnade änkor; och

till behandling av lagutskott propositionen, nr 17, med förslag till lag om arv m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 134—136 av herr *Andersson* i Igelboda m. fl.; och

nr 137 av herr *Lindman* m. fl.;

till statsutskottet motionerna:

- nr 138 av herrar *Bengtsson* i Norup och *Pehrsson* i Göteborg;
- nr 139 av herr *Magnusson* i Kalmar m. fl.;
- nr 140 av herr *Holmgren*;
- nr 141 av herr *Laurén*;
- nr 142 av herr *Törnkvist* i Karlskrona;
- nr 143 av herr *Rydén* m. fl.;
- nr 144 av herr *Olsson* i Ramsta m. fl.;
- nr 145 av herr *Blomquist* m. fl.;
- nr 146 av herr *Wirsell* m. fl.;
- nr 147 av herr *Larson* i Tönnersa m. fl.;
- nr 148 av herr *Lindskog*;
- nr 149 av herr *Johansson* i Krogstorp m. fl.;
- nr 150—152 av herr *Anderson* i Linköping m. fl.;
- nr 153 av herr *Anderson* i Linköping;
- nr 154 av herr *Heiding*;
- nr 155 av herr *Olsson* i Högby m. fl.;
- nr 156 och 157 av herr *Bengtsson* i Kullen m. fl.;
- nr 158 av herr *Olofsson* i Digernäs;
- nr 159 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Olsson* i Mora;
- nr 160—162 av herr *Röing*;
- nr 163 av herrar *Holmström* i Gävle och *Grapenson*;
- nr 164—166 av herr *Lovén* m. fl.;
- nr 167 av herr *Lövgren* i Nyborg m. fl.;
- nr 168 och 169 av herr *Hage* m. fl.;
- nr 170 av herr *Olsson* i Gävle m. fl.; och
- nr 171 av herr *Thore*;

till bevillningsutskottet motionerna:

- nr 172 av fröken *Wellin*;
- nr 173 av herr *Hedlund* i Häste m. fl.;
- nr 174 av herr *Lövgren* i Nyborg; och
- nr 175 av herrar *Danielsson* och *Lundén*;

till bankoutskottet motionerna:

- nr 176 av herr *af Ekenstam* m. fl.;
- nr 177 av herr *Ahl*;
- nr 178 av herrar *Ahl* och *Andersson* i Tungelsta;
- nr 179 av herr *Andersson* i Höör;
- nr 180 av herr *Törnkvist* i Karlskrona;
- nr 181 av herrar *Borggren* och *Lovén*;
- nr 182 av herr *Svensson* i Grönvik;
- nr 183 av herr *Lindberg*;
- nr 184 av herr *Bengtsson* i Kullen m. fl.;
- nr 185 av herr *Norsell* m. fl.;
- nr 186 av herr *Lovén*; och
- nr 187 av herr *Grapenson*;

till behandling av lagutskott motionerna:

- nr 188 av herr *Göranson* m. fl.;
- nr 189 av herr *Björnberg*;
- nr 190 av herrar *Hedlund* i Östersund och *Ericson* i Boxholm;
- nr 191 av herr *Spångberg* m. fl.; och
- nr 192 av herr *Törnkvist* i Bjuv m. fl.;

till tillfälligt utskott motionen nr 193 av herr *Alströmer m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 194 av herr *Lorichs m. fl.*; och

nr 195 av herr *Bergström* i Bäckland;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 196 av herr *Jensen*;

nr 197 av herrar *Schill* och *Olsson* i Ramsta;

nr 198 av herrar *Paulsen* och *Pettersson* i Bjälbo;

nr 199 av herr *Laurin m. fl.*; och

nr 200 av herr *Svedman m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionen nr 201 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 202 av herr *Lindman m. fl.*;

nr 203 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*; och

nr 204 av herr *Osberg*;

till bevillningsutskottet motionen nr 205 av herr *Johansson* i Edsbyn;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 206 av herr *Lövgren* i Nyborg *m. fl.*; och

nr 207 av herrar *Petersson* i Lerbäcksbym och *Lilliecreutz*; samt

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 208 av herr *Laurin*;

nr 209 av herr *Johansson* i Sollefteå; och

nr 210 av herr *Pehrsson* i Göteborg.

§ 5.

Bankoutskottets härpå föredragna utlåtande nr 3 bordlades åter.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Pettersson* i Hällbacken:

nr 211, om ändring av bestämmelserna angående kyrkostämmas rätt att utse revisorer;

nr 212, om ändring av bestämmelserna angående kommunalstämmas (kommunalfullmäktiges) rätt att utse revisorer;

nr 213, om ändring av bestämmelserna angående allmän rådstugas (stadsfullmäktiges) rätt att utse revisorer; och

nr 214, om ändring av bestämmelserna angående vägstämmas rätt att utse revisorer;

herr *Andersson* i Igelboda, nr 215, om bestämmelser rörande val av suppleanter för kommunal- och stadsfullmäktige;

herr *Jönsson* i Boa *m. fl.*, nr 216, om införande av kyrkofullmäktigeinstitution;

herr *Forssell*, nr 217, angående viss ändring i lagen om statsdepartement m. m.;

herr *Hage m. fl.*:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst; och

nr 219, angående lönerreglering för statens befattningshavare;

herr *Västberg*, nr 220, om anslag för bidrag till brobyggnader;

herr *Persson* i Trången *m. fl.*, nr 221, om ändring av bestämmelserna rörande fördelning av automobilskattemedel;

herr *Olsson* i Broddbo, nr 222, om ersättning till änkan Anna Forsman för viss av statens järnvägstrafik orsakad skadegörelse;

fru *Nordgren*, nr 223, angående bidrag i vissa fall av statsmedel till kostnader för regelbundna läkarundersökningar vid folk- och småskolorna;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 224, om viss förstärkning av försvarsväsendet; och

nr 225, om ändring av 24 § värnpliktslagen;

herr *Osberg*, nr 226, om utförande av hamnförbättring vid Hönö-Klåva, enligt utarbetad ny plan;

herr *af Ekenstam m. fl.*, nr 227, om anslag för en slutlig undersökning av den s. k. påbyggnaden vid Alvastra *m. m.*;

herr *Järte m. fl.*:

nr 228, om höjning av det utav Kungl. Maj:t begärda anslaget för engångskostnader för flygmateriel, byggnader *m. m.* samt om anslag för igångsättande av inhemsk flygmotortillverkning;

nr 229, angående en allmän revision av pensionsförsäkringen *m. m.*; och

nr 230, angående slutförande av socialiseringsnämndens arbete *m. m.*;

fröken *Wellin*, nr 231, om uppflyttning under viss förutsättning i högre lönegrad av postexpeditörer och förste postexpeditörer;

herrar *Andersson* i Igelboda och *Söderberg*, nr 232, om anslag till avlöning av ytterligare en amanuens vid Uppsala universitets klinik för öron-, näs- och halssjukdomar;

herr *Andersson* i Igelboda *m. fl.*, nr 233, om anslag för bidrag till upprättande av en regionplan för Stockholm med omgivningar;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om indragning av sjömanshuset i Ronneby;

herr *Svedman m. fl.*, nr 235, om efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa felaktigt gjorda utbetalningar av tillfällig löneförbättring för officerare och underofficerare vid Gotlands artillerikår;

herr *Nylander*, nr 236, om höjning av anslaget till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten;

herr *Nylander m. fl.*, nr 237, om anslag till nybyggnad för den paleontologiska institutionen i Uppsala universitet;

herr *Andersson* i Katrineholm *m. fl.*, nr 238, om statsbidrag till kostnaderna för uppförandet eller inrättandet av vissa äldre hem för kroniskt sjuka;

herr *Leo*:

nr 239, om höjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget för bedrivande av malmletnings-, blottlägnings- och försvarsarbeten för statens räkning inom vissa delar av Västerbottens län *m. m.*; och

nr 240, angående viss fondering av statens utdelningar å aktier i Luossavaara—Kirunavaara aktiebolag;

herr *Göransson*, nr 241, angående användande av automobilskattemedel för byggandet av landsvägar och vanliga bygdevägar;

herr *Blomquist m. fl.*:

nr 242, om höjning av anslaget till vakthållning vid öppethållande av statens historiska museum och myntkabinett; och

nr 243, om höjning av anslaget till fornlämningsars vård;

herr *Bengtsson* i Norup, nr 244, om antagande av ackord på viss statens fordran hos Småbrukarnas Andelstörvströförening u. p. a. i Boalt;

herr *Röing*, nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om statsbidrag till åtgärder för underlättande av ungdomens yrkesval m. m.;

herrar *Bernström* och *Järte*, nr 246, om anslag för anläggning av en statens salpetersyrefabrik;

herrar *Höglund* och *Hedvall*, nr 247, om uppställande av visst villkor för anslaget till den svenska trafikflygningen;

herr *Eriksson* i Stockholm och fru *Vessman*, nr 248, om anslag för bidrag till administrationskostnader för Arbetarnes Bildningsförbunds studieverksamhet;

herr *Hagman*:

nr 249, om anslag för byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar; och

nr 250, om uppförande på ordinarie stat av vissa befattningar inom socialstyrelsen;

herr *Forssell m. fl.*, nr 251, angående revision av gällande bestämmelser rörande statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor m. m.;

herr *Forssell*:

nr 252, om höjning av det utav Kungl. Maj:t begärda anslaget till sakkunniga hos länsstyrelserna för biträde vid utredningar m. m.;

nr 253, om anslag till avlönande av ett tekniskt biträde vid veterinärhögskolans patologisk-anatomiska avdelning;

nr 254, angående anslagen till medicinalstyrelsen;

nr 255, om ekiperingshjälp åt officerare och underofficerare med vederlikar; och

nr 256, om borttagande av bestämmelserna rörande maximering av högre statstjänstemäns dyrtidstillägg;

herr *Lindskog*:

nr 257, om provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken och andra läroanstalter m. m.; och

nr 258, om höjning av anslaget till bokinköp m. m. vid Lunds universitetsbibliotek;

herr *Leffler m. fl.*, nr 259, angående inrättande av en textiltknisk fackavdelning vid det tekniska läroverket i Borås;

herr *Ros m. fl.*, nr 260, om anslag till ersättande av skador, som förorsakats genom Vänerns översvämningar år 1927;

herr *Weibull m. fl.*, nr 261, om införande av tullfrihet för karbidkväve (kalkkväve);

herr *Västberg*, nr 262, om upphävande av förordningen angående nöjesskatt;

herr *Ljunggren m. fl.*, nr 263, om ändring av bestämmelserna angående maximigränsen för utminuterung av spritdrycker;

herr *Dahlén m. fl.*, nr 264, om upphävande av tullsatserna för kaffe;

herr *Nylander*, nr 265, om visst tillägg till tulltaxans rubriker 693—695; herrar *Andersson* i Tungelsta och *Söderberg*, nr 266, angående tullen av brokadskodon och sidenliknande skodon;

herr *Bernström*, nr 267, angående ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i tulltaxeförordningen;

herrar *Forssell* och *Järte*, nr 268, om revision av förordningen angående försäljning av rusdrycker m. m.;

herr *Leffler*, nr 269, om höjning av tullen å stennötsknappar;

herr *Hansson* i Stockholm m. fl.:

nr 270, angående arvsskattens utbyggande och omformande i syfte att åvägabringa begränsning av stora förmögenheter och jämnare egendomsfördelning; och

nr 271, angående en omläggning av inkomst- och förmögenhetsskatten enligt i motionen angivna riktlinjer;

herr *Nilsson* i Antnäs, nr 272, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten Lars Erik Öhman;

herr *Dahlén*:

nr 273, om pension åt arbetaren vid ammunitionsfabriken å Marieberg Ture Alexander Olssons änka; och

nr 274, om pension åt förre timlönaren vid flottans varv i Stockholm Claes E. Pettersson Tapper;

herr *Carlsson-Frosterud*, nr 275, om utsträckning av giltighetstiden för viss övergångsbestämmelse i reglementet för statens pensionsanstalt;

herr *Björklund*, nr 276, om årliga undertöd åt banarbetaren Martin Bengtssons änka och minderårige son;

herrar *Laurén* och *Jonsson* i Eskilstuna, nr 277, om förhöjning av pensionen åt förre städaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Axel Andersson;

herr *Olsson* i Berg, nr 278, om årligt understöd åt fanjunkaren Ludvig Bernhard Sundblads änka;

herr *Eriksson* i Stockholm, nr 279, om årligt understöd åt extra reparatören vid statens järnvägar Nils Johan Löfqvists änka;

herr *Olsson* i Blädinge m. fl., nr 280, om pension åt förre kulturingenjören hos svenska mosskulturföreningen m. m. Sven Alex Müller;

herr *Hansson* i Stockholm m. fl., nr 281, angående anordnande av en statens affärsbank;

herrar *Strindlund* och *Svensson* i Grönvik:

nr 282, om ändring av övergångsbestämmelserna i epidemilagen m. m.; och

nr 283, om anslag för bidrag till uppförande, insättande eller inlösen av epidemisjukhus;

herrar *Johanson* i Hallagården och *Gardell* i Gans, nr 284, angående ändring i visst avseende av lagen om allmän pensionsförsäkring;

herr *Hage*, nr 285, angående förbättrad lagstiftning mot ocker;

herr *Samuelsson* m. fl., nr 286, angående lagstiftning om begränsning av brandmännens tjänstgöringstid;

herr *Vahlstedt*, nr 287, angående undanröjande av vissa brister i vattenlagen;

herr *Sundström*, nr 288, angående visst tillägg till lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Järte m. fl.*, nr 289, om ändring av 1 § i lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar;

herr *Törnkrvist* i Karlskrona *m. fl.*, nr 290, angående arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer;

fru *Vessman m. fl.*, nr 291, med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 292, angående lagstiftning om rätt att företaga abort;

herr *Bodén*, nr 293, om lagstiftning angående slakt av husdjur;

herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*:

nr 294, angående revision av den allmänna folkpensioneringen, åsyftande höjning av pensionsbeloppen;

nr 295, angående revision i vissa avseenden av lagen om expropriation; och

nr 296, om lagstiftning angående fartygs bemanning samt angående läkarintyg för sjöfolk;

herr *Johanson* i Hallagården, nr 297, angående ändring i vissa avseenden av grunderna för utarrendering av kronojord;

herr *Anderson* i Storegården *m. fl.*, nr 298, om beviljande av lån till Hornborgasjöns sänkningsförening;

herrar *Carlsson-Frosterud* och *Mogård*, nr 299, angående utfärdande av vissa bestämmelser för upplåtelse av arrendejordbruk och torp å kronoparker samt torp å kronans utarrenderade jordbruksegendomar;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 300, om anslag till skogsvård å enskilda skogar i lappmarkerna samt Särna och Idre socknar *m. fl.* områden;

herrar *Grapenson* och *Hage*, nr 301, om medgivande av rätt för renvårdande lapp att för tryggande av sin näring döda björn;

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 302, om anslag för bidrag åt föreningen Norrvikens trädgårdar;

herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, nr 303, om anslag för ersättning av förluster, förorsakade av den senaste mul- och klövsjukeepizootien inom landet;

herr *Ward m. fl.*, nr 304, angående ändrade bestämmelser om fiskerätten i rikets östra delar;

herrar *Andersson* i Tungelsta och *Olovson* i Västerås, nr 305, angående viss ändring av bestämmelserna rörande egnahemslån för jordbruksändamål;

herrar *Larson* i Tönnersa och *Osberg*, nr 306, angående reglerande bestämmelser beträffande införsel till landet av hästar för avelsändamål;

herr *Lovén*, nr 307, ifråga om ändring i kungörelsen angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning;

herr *Samuelsson m. fl.*, nr 308, angående ändring i olika avseenden av tjänstgörings- och avlöningsförhållanden för värnpliktiga och stamanställt manskap inom försvarsväsendet;

herr *Pettersson* i Hällbacken, nr 309, angående viss ändring i uppbördsreglementet;

herr *Andersson* i Grimbo, nr 310, angående avlösning av vissa till Göteborgs stad utgående skogsräntor;

herr *Norling*, nr 311, angående ändring i grunderna och sättet för markgångstaxornas upprättande;

herr *Werner*, nr 312, angående införande av obligatorisk anmälningsplikt vid konstaterad lungtuberkulos;

fru *Östlund m. fl.*:

nr 313, angående anställningsförhållandena för med städnings- och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter på ett stadigvarande sätt samsatta personer; och

nr 314, angående beredande av rätt för kvinnor att söka och innehava klockarebefattning;

herrar *Petersson* i Broaryd och *Svensson* i Högsjöhult, nr 315, angående beredande i vissa fall åt intressenter i vattenavlednings- och dikningsföretag av ersättning för lidna förluster;

herr *Forssell*, nr 316, angående vissa processuella föreskrifter rörande bestraffningsformen varning, i vad angår statens befattningshavare;

herrar *Holmström* i Stockholm och *Carlsson* i Stockholm, nr 317, angående avskaffande av den enskilda affärsmässiga platsförmedlingsverksamheten; samt

herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*:

nr 318, angående hotell- och restaurangpersonalens samt badhuspersonalens arbetsförhållanden; och

nr 319, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om fartygsinspektionens uppförande å ordinarie stat inom kommerskollegium m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 12, med anledning av remiss från första kammaren av en av fröken K. Hesselgren väckt motion.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Ramsta	under	3	dagar	fr. o. m.	den	22	jan.,
» <i>Werner</i>	»	4	»	»	»	24	»
» <i>Vahlstedt</i>	»	3	»	»	»	23	»
» <i>Månsson</i> i Erlandsro	»	6	»	»	»	23	»
» <i>Isacsson</i>	»	5	»	»	»	23	»
» <i>Ljunggren</i>	»	2	»	»	»	23	»
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	»	8	»	»	»	24	»
» <i>Lindley</i>	»	5	»	»	»	24	»
» <i>Johansson</i> i Edsbyn	»	5	»	»	»	25	»
» <i>Anderson</i> i Storegården	»	6	»	»	»	23	» och
» <i>Ryberg</i>	»	5	»	»	»	23	»

Kammarans ledamöter åtskildes härefter kl. 2.38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 21 januari.

Kl. 7 e. m.

I anledning därav att tiden för avgivande av sådana motioner, som tillhörde ständigt utskotts behandling, med denna dag utginge, voro kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsmannen Viktor Herou, som lider av influensa, tills vidare är oförmögen till tjänstgöring intygas.

Stockholm den ²⁰/₁ 1928.

Harald Werneman,
leg. läk.

§ 2.

Avgåvos följande motioner nämligen av

herr *Forssell*:

nr 320, om viss ändring i lagen om statsdepartement; och
nr 321, angående viss ändring i gällande departementsstadga m. m.;

herr *Lindgren*, nr 322, om ändrad lydelse av 58 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

herr *Hage m. fl.* nr 323, om anslag till byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Engberg m. fl.* nr 324, om anslag för bidrag till kostnaderna för Interparlamentariska unionens byrå och generalsekretariat;

herr *Mosesson m. fl.*, nr 325, om efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa till vikarierande undervisningsråd i skolöverstyrelsen utbetalade dyrtidstillägg;

herr *Johanson i Huskvarna m. fl.*, nr 326, om anslag för bidrag till kostnaderna för alkoholisters internering i vissa fall;

herr *Carlsson* i Stockholm, nr 327, om ersättning, under viss förutsättning, till extra expeditivsvakter vid hovrätterna för förlorad anställning;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 328, angående ifrågasatt indragning av sjömanshuset i Falkenberg;

herr *Forssell*:

nr 329, med vissa förslag angående statens understöd till kommunala anstalter för yrkesundervisning;

nr 330, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag till en yrkespedagogisk centralanstalt m. m.;

nr 331, om anslag till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala; och

nr 332, om uppflyttande i högre lönegrad av förste byråingenjörsbefattningarna i patent- och registreringsverket;

herr *Lindskog*, nr 333, om dyrtidstillägg å forskarstipendier vid statens högskolor;

herr *Bengtsson* i Norup, nr 334, om tillfällig löneförbättring för lärare vid folkhögskolor;

herr *Laurin*, nr 335, angående elektrifiering av statsbanelinjen Hagalund—Väsby, eventuellt Hagalund—Uppsala;

herr *Rydén*, nr 336, om anslag till en statens historiska museums upplysnings- och propagandaverksamhet;

herrar *Frost* och *Johansson* i Sollefteå, nr 337, om beredande av inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands län;

herrar *Lindgren* och *Johansson* i Kälkebo, nr 338, om beredande av bidrag av automobilskattemedel åt vissa från sådant bidrag nu uteslutna väghållningsdistrikt;

herr *Lindgren*:

nr 339, med förslag att det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till vägunderhållet på landet icke till någon del må utgå direkt av automobilskattemedel; och

nr 340, om bestämmande av visst villkor för landshövdingelöns åtnjutande;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 341, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om indragning eller förändring av vissa tullstationer;

herr *Johanson* i Hallagården, nr 342, angående nedsättning av statens befattningshavares löneförmåner samt avveckling av systemet med dyrtidstillägg;

herrar *Mogård* och *Weijne*, nr 343, om personligt lönetillägg åt läraren vid statens uppfostringsanstalt å Bona Gustav Simon Gustavsson;

herr *Olsson* i Mora *m. fl.*, nr 344, om anslag till resestipendier för journalister;

herr *Nilsson* i Hörby, nr 345, med förslag till förordning angående utförselbevis för råg och vete;

herrar *Gardell* i Gans och *Laurin*, nr 346, om importförbud beträffande äpplen, päron och plommon;

herr *Rydén*, nr 347, angående ordnande av planen framför och omkring riksdagshuset *m. m.*;

herr *Lövgren* i Nyborg, nr 348, angående undersökning av de inom de skilda skandinaviska länderna praktiserade restriktionssystemen rörande försäljning av spirituosa;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 349, om upphävande av förordningen rörande *s. k.* nöjesskatt;

herr *Lindgren*, nr 350, angående höjning av de statliga befattningshavarnas pensionsålder;

herrar *Wallerius* och *Magnusson* i Kalmar, nr 351, om anslag för pensionsförbättring åt vissa barnmorskor, som varit kommunalt anställda;

herr *Forssell*, nr 352, om förhöjning av pensionen åt förste byråingenjören Gustaf Henrik Peterssons änka;

herr *Lilliecreutz m. fl.*, nr 353, om pension åt förre sergeanten Gunnar Ferdinand Lundqvist;

herrar *Hedlund* i Östersund och *Persson* i Trången, nr 354, om årligt understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre dragonen Erik Wikén;

herr *Hedlund* i Östersund, nr 355, om livräntor eller pensioner åt förre stationskarlsaspiranten Bror Johan Höglunds änka och barn;

herr *Forssell*, nr 356, om uppflyttning i högre lönegrad av förste bibliotekarien vid riksdagsbiblioteket;

herr *Hage m. fl.*:

nr 357, angående åstadkommande av kontroll utan omfattande kostsamma anordningar å den sociala arrendelagens tillämpning;

nr 358, angående minimigränsen för arrenden, avsedda i den sociala arrendelagstiftningen;

nr 359, angående optionsrätt för arrendatorer vid utgången av den för sociala arrenden stadgade minimitiden;

nr 360, angående behovet av ett expropriationsförfarande såsom ett yttersta medel i strävandet för rikets kolonisation m. m.; och

nr 361, angående viss ändring och tillägg i allmänna arrendelagens 54 §;

herrar *Nilsson* i Hörby och *Svensson* i Grönvik, nr 362, om viss ändring i lagen om skyddskoppypning;

herrar *Fjellman* och *Petersson* i Lerbäcksbyn, nr 363, om förbättrade pensionsvillkor enligt lagen om allmän pensionsförsäkring för vissa änkor efter befattningshavare i statens tjänst;

herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, nr 364, angående fullföljande av påbörjad utredning om rätten till skogsbär;

fru *Vessman m. fl.*, nr 365, angående ändring i 49 § 1 mom. i lagen om fattigvården;

fru *Ekberg* och fru *Thüring*, nr 366, angående utredning och förslag i fråga om stadgande att landstingsområde skall vara fattigvårdsområde;

herr *Bergström* i Bäckland, nr 367, angående ändring i väglagens bestämmelser om vägsyn;

herrar *Osberg* och *Lundqvist* i Baggarbo, nr 368, angående kontrollen över underhållet av de allmänna vägarna;

herrar *Anderson* i Storegården och *Petersson* i Lerbäckbyn, nr 369, om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar;

herr *Lindgren*, nr 370, angående viss ändring i lagen angående köttbesiktning och slakthus;

herr *Bäcklund m. fl.*:

nr 371, om höjning av vissa pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring; och

nr 372, om anslag till beredande av ökade pensionstillägg och understöd från allmänna pensionsförsäkringen;

herr *Osberg*, nr 373, om anslag till pris åt uppfinnare av lantbruksmaskiner och redskap;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 374, med förslag till vissa bestämmelser angående införsel till riket av kött samt saluhållande av vissa köttvaror;

herr *Johansson* i Krogstorp, nr 375, angående införande av jaktvårdsavgifter m. m.;

herrar *Frost* och *Johansson* i Sollefteå, nr 376, om beredande åt sådana kommuner i Norrland och Dalarna, där s. k. kronotorp i större utsträckning äro belägna, av visst understöd till skolväsendet;

herr *Lindgren*, nr 377, angående befrielse för arrendatorn M. H. Bågenholm från erläggande av viss honom åliggande arrendeavgift; samt

herr *Hage*, nr 378, angående avveckling av riksräkenskapsverket.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Weibull</i>	under 7 dagar fr. o. m. den 22 jan. och
» <i>Västberg</i>	» 12 » » 25 » .

Kamarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.